# ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXIV.

## ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

**ДР. ІВАН ФРАНКО.**

Том II, випуск II. (Кравець—Пять).

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

# ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ ПРИПОВІДКИ.

# ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

**Том XXIV.**

## ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав, упорядкував і пояснив

**Др. ІВАН ФРАНКО.**

У ЛЬВОВІ, 1908.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

# GALIZISCH-RUTHENISCHE VOLKSSPRICHWÖRTER.

Gesammelt, redigiert und erklärt

VON DR. IVAN FRANKO.

Bd. II, (Djity—Pjat').

# ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНЇ ПРИПОВІДКИ.

Зібрав упорядкував і пояснив

**Др. ІВАН ФРАНКО.**



**Том другий.**

**(Дїти—Пять).**



У ЛЬВОВІ, 1908.

**Накладом Товариства.**

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

# Передмова до другого тому.

Отсей другий том збірки галицько-руських народнїх приповідок виходить у троха більшім обємі від першого, бо хотїло ся докінчити букву **П**. Сей том оброблений тою самою методою, що й перший, а з того, що вмістило ся в ньому, виясняєть ся надїя, що решта матеріялу вмістить ся в однім томі такого самого або троха більшого обєму. Бажало ся б при кінцї крім досить уже богато назбираних доповнень до першого і другого тому подати також доповненя варіянтів і показчик бодай найважнїйших слів, ужитих у приповідках, щоб показати, який богатий і важний скарб вносять приповідки в скарбівню нашої мови і який широкий та високий образ дають вони про духове житє, інтеліґенцію, гумор, іронію і житєву обсервацію нашого народа. Все те дасть матеріял до студії над нашими народнїми приповідками і їх культурним та язиковим значінєм, над їх мішаним, національним і інтернаціональним характером. Щоб мати як найавтентичнїйший матеріял для такої студії, я обмежив ся і в сьому томі так як і в попередньому на сам устний матеріял, зібраний із уст народа, виключаючи прінціпіяльно книжні запозичення з виємком деяких творів з виразно зазначеним етноґрафічним характером (два оповіданя Михалїни Рошкевичевої з Лолина, два оповіданя Давидяка з Тухлї, збірка оповідань Юрія Кміта п. з. З гір, з турчанського повіту, одно оповіданє з лемківського житя і одно недруковане оповіданє, написане учителем з Великих Очий, яворівського повіту).

Із новоприсланих матеріялів піднесемо особливо богату збірку приповідок із жидачівського повіту (в текстї значено: Жидач.), зібрану панною Наталею Левицькою з Івановець. Дуже інтересні матеріяли достар-

чив д. Богдан Заклинський із ріжних сіл станілавівського, богородчанського, надвірнянського і товмацького повітів. Приповідки з Підгірок, калуського пов. списали Андрій і Тарас Франки. Цінні причинки дали д. М. Яцків, відомий письменник із неозначених близше сіл станіславівського пов. і ученик руської ґімназії у Львові Іван Сисак з Кукизова львівського повіту, а в остатній хвилї перед замкненєм тому прийшла невеличка збірочка приповідок, записаних у перших роках XIX віку в Коломийщині М. Гошовським, автором невикористаного доси руського рукопису етноґрафічного змісту, перехованого в бібліотецї краківської Академії Наук під ч. 8 рукописної збірки. Виписки доконав при принагіднім звіданю тої бібліотеки др. Іларіон Святицький, який і крім того нїколи не забував про мою збірку приповідок і збогачував її принагідними записками, збираними з уст ріжних людий і в ріжних околицях краю, між иншими також від д. Бордуна. Із рукописних збірок позволив я собі в сьому томі втягнути невеличку збірку приповідок із Бергомета на Буковинї, списану в початку 70-их років минулого віку пок. Купчанком. Се одинокий доси причинок із Буковини в моїй збірцї. Дещо подано із V тому Гуцульщини д. В. Шухевича, а надто війшла сюди невеличка збірка приповідок, поміщена при кінцї рукописних споминів Остермана, бувшого старости в Станїславові. Дві приповідки взято із рукопису бібл. Оссолїньских ч. 2189. Подаємо на кінцї реєстр місцевостий не названих у першім томі, з яких приповідки війшли до другого тому:

Бабух. — Бабухів, село рогатинського пов.
Ба. ВЛ. — Баниця, село горлицького пов. (Верхр. Лемк.)
Белз — місточко сокальського пов.
Бергом. — Бергомет, місточко на Буковинї.
Берл. — Берлин, село брідського пов.
Берлоги — село калуського пов.
Бистре — село староміського пов.
Бережани — повітове місто.
Бірки Домінїканські — село львівського пов.
Біла — село тернопільського пов.
Бітля — село турчанського пов.
Бон. — Бонарівка, село короснянського пов.
Боратин — село сокальського пов.
Борд.— Бордуляки, село брідського пов.
Борщ. — Борщів, місточко гусятинського пов.
Ботелка — село турчанського пов.
Броди — повітове місто.
Броницця — село дрогобицького пов.

Бродки — село львівського пов.
Будз., Будзан. — Будзанів, місточко чортківського пов.
Буськ — місточко каменецького пов.
Буцн. — Буцнів, село тернопільського пов.
Буч. — Бучач, повітове місто.
Вел. Очи — Великі Очи, місточко яворівського пов.
Верхівня — село новосандецького пов.
В. З. — Верхратський, Замішанці.
Вислоб. — Вислобоки, село львівського пов.
Вихт. — Вихторів, село станїславівського пов.
Вишків — село долинського пов.
ВН. ВЛ. — Воля Нижна, село сяніцького пов. (Верх. Лемк.)
Вовків — село львівського пов.
Вовч. — Вовчинець, село станїславівського пов.
Волос. — Волосів, село надвірнянського пов.
Ворона — село товмацького пов.
Ворохта — село надвірнянського пов.
Гвізд — село богородчанського пов.
Гірне — село стрийського пов.
Глещ. — Глещава, село теребовельського пов.
Глїбів — село скалатського пов.
Голеш. — Голешів, село бобрецького пов.
Голїгради — село залїщицького пов.
Голови — село косівського пов.
Горожана — село рудецького пов.
Горохолина — село богородчанського пов.
Гош. — Гошів, село лїського пов.
Гр. ВЛ. — Граб, село короснянського пов. (Верхр. Лемк.)
Грабівка — село калуського пов.
Григ. — Григорів, село бучацького пов.
Гринїв — село бобрецького пов.
Грушка — село товмацького пов.
Губ. — Губичі, село дрогобицького пов.
Гусне — село турчанського пов.
Гусят. — Гусятин, повітове місто.
Ґалівка — село староміського пов.
Д. ВЛ. — Дарів, село сяніцького пов.
Делїїв — село станїславівського пов.
Джурин — село чортківського пов.
Довге Стр. — село стрийського пов.
Жег. ВЛ. — Жеґестів, село новосандецького пов.

Журавно — місточко жидачівського пов.
Загоч. — Загочевє, село ліського пов.
Залівці — місточко брідського пов.
Замул. — Замулинці, село коломийського пов.
Заплатин — присілок коло Стрия.
Звенигор. — Звенигород, село бобрецького пов.
Зїбол. — Зїболки, село жовківського пов.
Золоч. — Золочів, повітове місто.
Іван. — Іванків, село борщівського пов.
І. ВЛ. — Ізби, село грибівського пов. (Верх. Лемк.)
Кам. Струм. — Камінка Струмілова, повітове місто.
Кам. к. Надв. — Камінне, село надвірнянського пов.
КВ. ВЛ. — Королик Волоський, село сяніцького пов.
Кнїгинин — село рудецького пов.
Коз. — Козова, місточко бережанського пов.
Коросно — повітове місто.
Красне — село турчанського пов.
Крив. — Кривча, село перемиського пов.
Кропивник — село дрогобицького пов.
Кукиз. — Кукизів, село львівського пов.
Купн. — Купновичі, село рудецького пов.
Купч. — Купчинцї, село тернопільського пов.
Лб. ВЛ. — Лабова, село новосандецького пов.
Лавочне — село стрийського пов.
Лагодів — село брідського пов.
Лисець — село станїславівського пов.
Лисин. — Лисиничі, село львівського пов.
Лівчицї — село жидачівського пов.
Літиня — село дрогобицького пов.
Лука — село самбірського пов.
Люб. М. — Любінь Малий, село рудецького пов.
Люча — село коломийського пов.
Ляхівцї — село богородчанського пов.
Малк. — Малківцї, село перемиського пов.
Манаст. — Манастирско, село косівського пов.
Маріямп. — Маріямпіль, місточко станїславівського пов.
Медин. — Мединичі, місточко дрогобицького пов.
Мервичі — село жовківського пов.
Миловане — село товмацького пов.
Михн. — Михновець, село турчанського пов.
Млинки — село дрогобицького пов.

Мости Великі — місточко жовківського пов.
Нижнїв — село товмацького пов.
Новосел. — Новоселиця, село снятинського пов.
Озеряни — село товмацького пов.
Опака — село дрогобицького пов.
Опарі — село дрогобицького пов.
Пасїч. — Пасїчна, село станїславівського пов.
Перевозець — село калуського пов.
Перем. — Перемишль, повітове місто.
Перерісль — село надвірнянського пов.
Підбуж — місточко дрогобицького пов.
Підгір. — Підгірки, село калуського пов.
Підмихайлівцї — село рогатинського пов.
Підпеч. — Підпечари, село товмацького пов.
Пісочна — село жидачівського пов.
Поляниця — село надвірнянського пов.
Помор. — Поморяни, місточко золочівського пов.
Поручин — село бережанського пов.
Пралк. — Пралківцї, село перемиського пов.
Прісє — село равського пов.
Прошова — село тернопільського пов.
Радоз. — Радозина, село горлицького пов.
Раків — село долинського пов.
Раранче — село черновецького пов.
Рибне — село лїського пов.
Рибно — село станїславівського пов.
Розділ — місточко жидачівського пов.
Р. ВЗ. — Ростока, село бжеського пов. (Верхр. Заміш.)
Ростоки — село косівського пов.
Русів — село снятинського пов.
Сасів — місточко золочівського пов.
Свар. — Сваричів, село долинського пов.
Сїхів — село львівського пов.
Скнилів — село львівського пов.
Сколє — місточко стрийського пов.
Сок. — Сокаль, повітове місто.
Солець — село дрогобицького пов.
Солуків — село долинського пов.
Соп. — Сопів, село коломийського пов.
Сороц. — Сороцко, село скалатського пов.
Старий Самбір — місто староміського пов.

Ст. Скалат — Старий Скалат, село скалатського пов.
Страт. — Стратин, село рогатинського пов.
Стрілків — село стрийського пов.
Ступн. — Ступниця, село самбірського пов.
Сянок — повітове місто.
Терло — село станїславівського пов.
Тих. ВЛ. — Тиханя, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Тлум. — Тлумачик, село коломийського пов.
Товм. — Товмач, повітове місто.
Токи — село збараського пов.
Тухолька — село стрийського пов.
Убинє — село камінецького пов.
Ур. — Урове, село дрогобицького пов.
У. ВЛ. — Устє руське, місточко горлицького пов.
Утїх. — Утїхів, село золочівського пов.
Фереск. —Ферескуля, село косівського пов.
Хотин — село калуського пов.
Хрипл. — Хриплин, село станїславівського пов.
Цуц. — Цуцилів, село надвірнянського пов.
Черляни — село городецького пов.
Черниця — село жидачівського пов.
Чернїв — село рогатинського пов.
Черт. — Чертїж, село сяніцького пов.
Чорнол. — Чорнолівцї, село товмацького пов.
Чр. ВЛ. — Чирна, село грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Яблонів — село теребовельського пов.
Яйк. — Яйківцї, село жидачівського пов.
Якимчицї — село рудецького пов.
Ямниця — село станїславівського пов.
Яремче — село надвірнянського пов.
Ярич. — Яричів, місточко львівського пов.
Яс. З. — Ясениця Замкова, село турчанського пов.
Яс. — Ясенів, село городенського пов.
Ясенів гор. — Ясенів горішний, село косівського пов.

5. Ци книш, ци дороги питаєш? (Наг.)
Відповідь на недорічне питанє. Пор. Adalb. Kpić 1; Hoc. 45.

**Кравець.** 1. Десь від тебе кравець міру згубив. (Наг.)
Ушив йому або занадто велику, або занадто тісну одежу. Пор. Wand. IV, Schneider 78.

2. Кравець, але такий, що лиш міхи вміє шити. (Наг.)
Кепкують із нездалого кравця.

3. Кравець попорений жупан носит. (Гнідк.)
Він не має ніколи часу дбати про свій власний костюм. Пор. Adalb. Krawiec 7; Wand. IV, Schneider 19; Čelak. 332.

4. Кравець по сукні крає. (Гнідк.)
Відповідь на жартливе питане: а по чім кравець крає?

5. Кравче, над тобов біда кранче! (Голоб.)
Кравцеви часто грозить безробітє, немов би ворона літала над його головою.

6. Так кравець крає, як му сукна стає. (Мінч., Петр.)
Статнійше або тіснійше убранє. Пор. Adalb. Krawiec 6.

7. Ший камізельку, коли я ни кравец. (Іванівці)
Коли когось заставляють до роботи, якої він не вміє.

**Крадене.** 1. Взьив краденов річов. (Наг.)
Украв.

2. За краденим добром голова не болит. (Снят.)
Того не болить, хто краде, він тої річи не цінить.

3. Крадене все ліпше. (Крех.)
Говорив налоговий злодій. Пор. Adalb. Kradzione 4.

4. Крадене не спірне. (Наг.)
Не тривке, швидко минеть ся. Пор. Adalb. Kradzione 2.

5. Крадене розслизне сї, ще й твоє власне забере. (Наг.)
Вірять у моральну кару за крадіж.

6. Краденим певне сї не доробиш. (Наг.)
Воно не виходить злодієви на пожиток.

7. Що крадене, то зразу солодке, а потім гірке. (Дрог.)
Самому злодієви прикрить ся дивити ся на крадену річ і він спішить ся збути її з рук.

**Край.** 1. Від краю до краю. (Цен.)
Від кінця до кінця, на широкім просторі.

2. В чужім краю звичаю не знаю. (Кол.)
Говорить чоловік, що зайшов у чужину і не вміє освоїти ся з нею

3. Де тому край! (Наг.)
Се ще далеко від кінця, діло заплутане.

4. Дійшов до самого краю. (Наг.)
Дійшов до такого, що нема де далї, до кінця.

5. Доводи до краю! (Наг.)
Доходи з своїм ділом до кінця, виговори все, що маєш на души.

6. До свого краю кождого чоловіка тьигне. (Жабє) ...всї гадки тьигнут. (Наг.)
   Говорив Гуцул, що довгі літа служив у війську в чужих краях.
7. За своїм крайом серце болит. (Наг.)
   На чужині жаль робить ся при згадці про рідний край.
8. Ладний край, лиш люди кепські. (Наг.)
   Говорив вояк, що був у Італії. Пор. Wand. II, Land 84.
9. Най уже на тім буде край! (Снят.)
   Нехай на тім скінчить ся, годі вже!
10. На-в край сьвіта йди, то такого не найдеш. (Яс. С.)
   Такого дива чи скандалу.
11. На краю сьвіта ми став. (Наг.)
   Хоче заступити менї весь сьвіт, нагнути мене під себе.
12. Нема краю без звичаю. (Цен.)
   В кождім краю свої звичаї та порядки.
13. Та бо тому кінцьи-краю нема! (Наг.)
   Се щось таке велике та довге, що годї роздивити ся в цїлости.
14. Що край, то обичай. (Петр.)
   У кождім краю свої обичаї. Пор. Симони 2625; Bebel 28; Wahl I, 160; Brzoz. Kraj 1.
15. Я на краю пропасти. (Батят.)
   Доведеть ся гинути, не бачу ратунку анї виходу.
16. Я тут з краю, нїчого не знаю. (Наг.)
   Scil. не знаю, що дїєть ся в селї. Вимовляєть ся чоловік, що з далека стоїть від якогось дїла.

**Крайний.** 1. Котра крайна, тота мінї файна. (Наг.)
   Парубок про дївку.
2. Крайне слово ти кажу. (Наг.)
   Остатне, рішуче слово.
3. Крайного все бют. (Наг.)
   Його першого попадуть, винен чи не винен.

**Крайчик.** 1. Такий крайчик, що би й пани любили. (Підгірки)
   Окраєць хлїба, звичайно молоді люди вважають якимись ласощами.

**Краків.** 1. І в Кракові злиднї однакові. (Крех.)
   І там людям не гаразд.
2. Не від разу Краків збудували. (Городен.) Не разом... збудований. (Красноїля) ...за день... (Наг.)
   Не від разу доконано великого дїла. Пор. Adalb. Kraków 30.
3. Піди до Кракова, всюди біда однакова. (Ільк.) Піди і до... (Петр.) Іди й до... (Наг.)
   Одно лихо скрізь. Пор. Adalb. Kraków 2.
4. Поїдемо до Кракова, і там біда єднакова. (Мшан.) Поїхав... (Комар.)
   Пор. висше Київ ч. 1.

**Крам.** 1. Де крам, і я там. (Ком.)
   Або що вкраду, або зароблю.

2. Забирай сї з усїм твоїм крамом! (Наг.)
   З усїм, що можеш забрати.
3. Нема такого краму, де би купив тата й маму. (Лучак.)
   Все иньше можна купити в крамі.
4. Що ви тут за жидівський крам розложили? (Наг.)
   Мова про всякі річи накидані без ладу.

**Краплина**. 1. Дайте хоць краплину, бо бігме що гину! (Наг.)
   Просив пяниця горівки.
2. Щем нї краплини в ротї не мав. (Наг.)
   Запевняе чоловік, що постить або голодний.

**Крапля**. 1. Добро пяницї й крапля. (Ільк.)
   Він хоч троха заспокоїть ся.
2. Мала крапля й великий камінь продовбає. (Гнїдк.)
   Мала сила, дїлаючи помалу але постійно, доконує великого дїла. Пор Тимош. 90.

**Краса**. 1. Дав менї Бог красу від самого квасу. (Лучак.) ...Дав їй Господь.. (Тереб.)
   Говорить бідна а вродлива дївчина.
2. За молоду красов, на старість мантов вабит. (Луч.)
   Про стару дївку, що колись була красна, а постарївши ся ще дурить людий.
3. Краса дре носа. (Гнїдк.)
   Доводить дївчину до гордощів.
4. Краса як майова роса. (Кол.)
   Вона швидко минає.
5. Краси на тарели не крають. (Ільк., Петр.)
   Вона сама не нагодує; до красної жінки треба й маетку. Пор. Adalb. Piękność 1.
6. Краси не будеш на тарели краяти. (Луч.)
   Варіянт попореднього.
7. Краси на стіл не подаси. (Вікно)
   Краса не заступить страви. Пор. Adalb. Piękność 2.
8. Красою ситий не будеш. (Кукиз.)
   До краси треба маетку.
9. Пустила красу в блуд. (Лол.)
   Про дївчину, що задля своеї краси пішла блудом.
10. Росте краса до пояса. (Лол.)
   Про доростаючу дївчину.

**Красїти**. 1. Красїє як рак в окропі. (Наг.)
   Жартують із чоловіка, якого припікае всяка біда.
2. Покрасїти не покрасїє, але подобріти подобріє. (Наг.)
   Говорить батько про невродливу, але добру дочку, або муж про такуж жінку.

**Красний, красно**. 1. Буде час красно ходити, коби в чім. (Гнїдк.)
   Потїшають себе бідні люди, що не мають звідки гарно вбирати ся.
2. Красна як з каменя вибита. (Наг.)
   Як мармурова статуя.

3. Красна як чічка в городї. (Берез.)
   Про дївчину квітку.
4. Красне як кармазин. (Наг.)
   Кольор кармазину хапає за очи, подобаєть ся.
5. Красний як намальований. (Наг.)
   Про ґарубка, що цвите молодою красою.
6. Красний як тота під корчом. (Наг.)
   Як гадина. Про обридливого чоловіка.
7. Красноє личко — серцю непокій. (Ільк.)
   Родить часто грішні бажаня.
8. Красноє пірє на вудвудї, але сам смердить. (Ільк.)
   Буває й у людий фізична краса, що відтручує від себе задля поганої души.
9. Красному всьо яло сї. (Наг.) ...всьо до лицьи. (Цен.)
   Красна дївчина хоч убере ся неособливо, то про те все їй до лиця.
10. Красно сї поводит меже людьми. (Наг.)
   Хвалять молоду жінку або чоловіка, що вміє чемно поводити ся з людьми.
11. Лїпше краще, як поганче. (Кольб.)
   Кождий волить.
12. Нема найкрасшого на вроду, як ясна зоря в погоду. (Гнїдк.)
   Подив для красоти зорі (Венери).
13. Не пізно красно ходити, коби було в чім. (Наг.)
   Можна й на старість красно ходити, коли є звідки. Пор. ч. 1.
14. Не то красне, що красне, але то, що сї подобає. (Наг.)
   Се залежить від особистого смаку. Пор. Adalb. Piękny 3.
15. Такий красний, хоць цїлуй. (Замул.) ...малюй. (Замул.)
   Говорить дївка про любого парубка. Пор. Adalb. Piękny 6.
16. Такий красний, що аж ригати ся хоче. (Кол.)
   Насьміх над невродливим, поганим чоловіком.
17. Такий красний, як би го з воску улляв. (Ільк.)
   Воскові ляльки бувають іноді дуже гарні.
18. То так не красно робити. (Наг.)
   Нечемно, погано.
19. Хоть не красне, але власне. (Ільк.)
   Своє все наймилїйше, говорить мати про дитину.
20. Що краснїйше, то смачнїйше; що староє, то гидноє. (Ільк.)
   Говорять про ріжницю між молодими і старими.
21. Що красне, то й добре. (Наг.)
   Так нам звичайно здаєть ся. Пор. Adalb. Piękny 1.
22. Що красне, то не погане. (Наг.)
   Не можна мішати.

**Красота.** 1. Люба моя красото, люблю тебе за тото! (Лол.)
   Парубок до дївчини.

**Красти.** 1. Бодай лиш тілько мав, що вкраде! (Наг.)
   Бажають злодїєви такого нещастя.

2. Вкрало би ті з меже миру хрещеного! (Наг.)
   Клинуть злодія, щоб його „вирбало".
3. В нашім селї нема злодіїв, самі люде крадут. (Косс.)
   Жартливо про злодїйкувате село.
4. Ґаду-ґаду: як не озьму, то вкраду. (Наг.)
   В часї сусїдської розмови злодїй уже наважуєть ся вкрасти щось у господаря.
5. Гірше красти, як розбивати. (Рава Р.)
   Бо розбійник важить житєм, а злодїй краде потайно.
6. Дай му Боже, аби мав що в мене красти! (Наг.)
   Аби я був на стілько маючий.
7. Де всї крадут, там злодіїв нема. (Грабівка)
   Нема ріжницї між чесними й нечесними. Пор. Wand. IV, Stehlen 117.
8. Добре красти, як є куди класти. (Наг.)
   Як злодїй має добру схованку. Пор. Wand. IV, Stehlen 22.
9. Книжку вкрасти не гріх. (Дрог.)
   Загальна поговірка, яку аж надто часто сповняють добрі людцї.
10. Крав бис з під себе! (Наг.)
    Проклятє: щоб ти крав те, що під себе зробиш.
11. Єден краде, другий у міх кладе. (Наг.)
    Той украв, сей переховує і звичайно більше користає, як властивий злодїй Пор. Wand. IV, Stehlen 20.
12. Краде в живі очи, ще й чужими руками. (Борис.)
    Про хитрого злодія, що краде зі спільниками.
13. Краде, кілько ся влїзе. (Борис.)
    Що може захопити.
14. Лекше вкрасти, як купити. (Кольб.)
    Звичайне міркуванє злодія.
15. Маю красти, волю жебрати. (Наг.)
    Говорив лїнивий, хоч зовсїм здоровий чоловік, що пустив ся на жебраний хлїб. Пор. Wand. IV, Stehlen 45.
16. Не вкрадеш там, де нїчого нема. (Наг.)
    Злодїй звичайно туди не йде. Пор. Wand. IV, Stehlen 18.
17. Не кради, помацай тай назад поклади. (Ком.)
    До злодія, що підозрено мацає якусь річ.
18. Ни на тото крав, аби віддав, али на тото, аби собі сховав. (Ужн.)
    Говорять про злодія. Пор. Етн. Зб. VI, 118.
19. Семе не кради, а шестеро можеш. (Наг.)
    Так злодії толкують сему заповідь божу.
20. То видиш аби на чімось гадина сичьила, він би й тото вкрав. (Наг.)
    Про відважного, завзятого злодія.
21. Тяжко там украсти, де ґазда сам злодїй. (Ільк.)
    Бо він знає злодїйські способи і вміє устерегти ся їх. Пор. Wand. IV, Stehlen 19, 23.

22. Украв, бодай над ним ворони кракали! (Луч.)
    Приказка основана на покревности звуків: красти і кракати.
23. Хто би мав сю книгу вкрасти, тому сім літ свині пасти. (Наг.)
    Говорив старий дяк, що мая одну стару книгу.
24. Хто вкрав волоки, того з'їдьит сороки. (Наг.)
    Жартує чоловік, шукаючи волоків, що десь поділи ся.
25. Хто вкрав, тому єден гріх, а у кого, тому десять. (Гнідк.)
    Бо окраденяй підозріває невинно иньших.
26. Хто де вкрав, як ще там не був? (Зазул.)
    Звиняв ся злодій, покликаючи ся на своє alibi.
27. Хто красти йде, той знає, що бют, але голод мусит. (Карл.)
    То ще не страшний злодій, що йде красти з голоду.
28. Хто раз украв, той до віку злодій. (Наг.)
    Його підозрівають до смерти. Пор. Adalb. Kraść 15, 16; Wand. IV, Stehlen 2, 62, 83.
29. Цвйики красти, то не гріх. (Грин.)
    „А то тому — пояснив Гуцул, — бо йик Жиди Христа мали розпинати, то їден милосерний украв цвйики, а то були би ще бірше понабивали в кіло."
30. Що вкраде, то й має. (Наг.)
    Про злодія.
31. Що в мене вкрадеш крім живої душі? (Наг.)
    Говорив бідний чоловік до селового злодія.
32. Я вам, куме, не кажу, що-сте вкрали, але таки віддайте. (Луч.)
    Добродушна промова до злодійкуватого кума. Пор. Adalb. Kraść 22.
33. Як не вкраду, що забагну, то мі всю ніч пропасниці бє. (Наг.)
    Говорив налоговий злодій.

**Краяти.** 1. Аби-с го на кусні краяв, то ані скикне. (Наг.) ...сї не признає. (Завад.)
    Говорять про твердого чоловіка, що приймає побої мовчки.
2. Борони Боже краяти хліб над мискою з молоком, бо корові цицьки попукают, та не буде молока давати. (Ком.)
    Нар. віруванє.
3. Крає, а на себе сї дивит. (Наг.)
    То певно вкроїть пальця.
4. Крає ми серце як на тарели. (Наг.)
    Завдає менї болю. Пор. пісню:
    Моя Гануся з иньшим розмовляє,
    Моє серденько як на тарели крає. (Наг.)
5. Крає мі як ножом по серци. (Наг.)
    Мучить мене, завдає гризоти.
6. Не край ми серця! (Крех.)
    Не вражай мене, не муч.

**Кревний.** 1. Бодай ся наші кревні добре мали, а ми до них дороги не знали. (Наг.)

Бо від них звичайно нема надії на поміч у потребі. Пор. Adalb. Krewny 1.

2. Кревні си: їх діди на одній печи гріли ся. (Гнідк.)

Жартують із далекого, фіктівного свояцтва.

3. Ми собі кревні: мій дід з його бабов ходили на сорокопуди. (Наг.)

Сміють ся з далекого свояцтва. Пор. Adalb. Krewny 7.

4. Такі ми собі кревні: мій отець в його вітцьи купив пацьи. (Мшан.)

Сміють ся з дуже далекого свояцтва.

5. Хоць кревний, а непевний. (Яс. С.)

Не можна на нього спустити ся. У Поляків: Co krewny, to pewny. Adalb. Krewny 2.

**Крейцар** (пор. I, 498—502, **Ґрейцар**). 1. Ґрейцар не гроші, фрайтер не шаржі. (Колом.)

Приповідають вояки, що не мають обовязку салютувати фрейтрам.

2. Ґрейцар юшка, а два галушка. (Пужн.)

Так дорого числив своїм робітникам галушки скупий господар. Пор. Етн. Зб. VI, 14.

3. За ґрейцар би миш до Львова гнав. (Наг.)

Про скупаря, що трясеть ся над крейцаром.

4. За ґрейцар би тридневну козу лупив. (Колом.)

Козу, що вже три дни як зарізана або здохла, дуже трудно лупити.

5. За ґрейцар дав би сї повісити. (Наг.)

Такий захланний на гроші.

6. За ґрейцар тепер тьижко на сьвіті стало. (Наг.)

Загалом за гроші.

7. Маєш два ґрейцарі, іди до міста і купи смачного й красного. (Пужн.)

Смачне то сіль, а красне мітла, пор. Етн. Зб. VI, 162.

**Кремінал**. 1. Вступи сї, бо тут кремінапу наробю. (Наг.)

Кремінал у значіню злочину, вбійства.

2. Ми вже відай в креміналї коріне пустили. (Ценів)

Зітхаючи говорили арештанти.

**Кремінь**. 1. З кременю огню дують. (Косс.)

З непожиточного видобувають користь, у твердій душі докопують ся чутя.

2. З кременю серце. (Наг.)

Тверде, неподатливе.

3. Кремінь іскри дає. (Наг.)

Загально відоме спостережене.

4. С—в бис креміньом та шерляком! (Цен.)

Жартливе прокляте.

5. То ще кремінь, не чоловік. (Наг.)

Твердий, довговічний, несумлїнний.

**Кремяний**. 1. І на кремяній горі доробит сї хліба. (Наг.)

На недоступнім, неплодючім ґрунтї. Говорять про енерґічного, роботящого чоловіка.

**Крес**. 1. Узьев крес, заложив кресаню, закликав капове, пішов на гайтове, війшов на ґруник і присів. (Кривор.)

Жартливе оповідане зложене з гуцульських висловів: узяв стрільбу, заложив капелюх, закликав гончі пеи, пішов на лови, вийшов на вершок гори і присів.

**Кресати** 1. Аж огню креше. (Наг.)

Так цупко танцює.

2. Викрешу я тобі огню в сраки. (Наг.)

Погроза: набю по задниці.

3. Вкрешу сї тобі на голову. (Наг.)

Всеру ся. Лайка.

4. Так буду кресати, аж буде срака огню давати. (Наг.)

Буду бити міцно.

**Кривда.** 1. Аби нікому кривди не було! (Наг.)

Побожне бажане, що не швидко справдить ся.

2. А син би тебе божий тьижко покарав за мою кривду! (Наг.)

Молить ся скривджений чоловік.

3. За кривду Бог дубельт платит. (Дрог.)

Дубельт — подвійно. Платить очевидно в значіню: карає.

4. Коли ти кривда, йди до Пана Бога на скаргу. (Наг.)

Говорить пан або богач кривдячи бідного чоловіка. У Поляків: Komu krzywda, ustąp, Adalb. Krzywda 6.

5. Кривда людська боком вилазить. (Ільк.) ...вилїзе. (Наг.)

Помстить ся на кривднику. Пор. Adalb. Krzywda 8.

6. Куди ходжу, то плачу своеї кривди. (Наг.)

Говорила покривджена жінка.

7. Лучше кривду терпіти, як кривду чинити. (Ільк.)

Високо християнський, але не дуже практичний прінціп. Пор. Гильф. 180; Brzoz. Krzywda 1; Adalb. Krzywda 11.

8. Людськов кривдов не доробиш сї. (Наг.)

Се віщоване в житю дуже часто не сповняеть ся.

9. Ми ще на кривдї, а він уже на правдї. (Наг.)

Ми ще на землї, терені визиску, а він уже вмер.

10. Най ти моя кривда в горлї стане. (Наг.)

Проклятє, зрештою нешкідливе.

11. Пан Біг сї моеї кривди впімне. (Наг.)

Віра в божу справедливість. Пор. Adalb. Krzywda 18.

12. Чия кривда, най того Бог скаре! (Наг.) ...того й гріх. (Наг.)

Жартуе кривдник із покривдженого. Пор. Adalb. Krzywda 3.

13. Я своеї кривди не дарую. (Наг.)

Говорить резолютний чоловік.

14. Я му кривди не зробю. (Наг.)

Буду його шанувати й доглядати.

**Кривий.** 1. Або то моя річ усе криве простувати? (Наг.)

Я не можу запобігти всякій неправдї.

2. Кривий кривого не простуе. (Наг.)

Бо й сам кривий. Пор. Adalb. Krzywy 1.

3. Кривий простого не догонит. (Наг.)
   Кривим називають кульгавого або безногого.
4. Кривим оком дивит сї. (Наг.)
   Завидющий чоловік, дивить ся злобно.
5. Що криве виросло, того не напростуєш. (Наг.)
   Що лихе виросло, того не направиш. Пор. Brzoz. Krzywe 1.

**Кривити.** 1. Він душев кривит. (Цен.)
   Нещиро говорить, лукавить.
2. Кривит сї як сирітка. (Наг.)
   Про несмілого, меляихолїйного чоловіка.
3. Кривит ся як середа на пятницю. (Крех.) ..на четвер. (Сор.)
   Середа на пятницю не має чого кривити ся, бо обі пісні. Пор. Adalb. Krzywić się 3.
4. Покривило би ти руки й ноги! (Наг.)
   Проклятє, коли хтось щось зробив криво.

**Кривоклубий.** 1. Кривоклуба ще й рідкозуба. (Наг.)
   Кепкують парубки з дївки.
2. Най буде й кривоклуба, аби була серцю люба. (Голоб.)
   І невродлива дївка може полюбити ся парубкови.
3. Хоць кривоклуба, коли мінї люба. (Наг.)
   Оправдував ся парубок, що брав кривоклубу жінку.

**Криворівня.** 1. Криворівня тому так зве ся, що має криві ровнї. (Кривор.)
   Ровнями називають скісні камяні верстви, що виступають у високих берегах Черемоша.

**Криж.** 1. Буду крижом лежьив у церкві за свою кривду. (Наг.)
   Такий звичай, що покривджений манїфестує свою кривду тим, що простирає ся в церквї перед райськими дверми і лежить так усю службу божу.

**Крижало.** 1. Тверде крижáло шкіру би дерло і кров би ссало. (Залуче)
   Що таке крижáло — не знаю.

**Крижі.** 1. Аж ми в крижох хруснуло. (Наг.)
   Говорить чоловік, що підіймав щось дуже тяжке.
2. В крижох мі коле. (Наг.)
   Жалувала ся жінка зморена жнивом.
3. Крижѝй си не чую. (Наг.)
   Від працї в зігненім станї, прим. при жнивах.

**Крижма.** 1. В божу крижму вписати ся. (Гнїдк.)
   Чи охрестити ся, чи вмерти, чи вступити до манастиря?

**Крик.** 1. А ци не можна би то без крику та без галасу зробити? (Наг.)
   Коли якесь дїло роблять з великим криком.
2. Більше крику, як зойку. (Замул.)
   Більше кричить, нїж його справдї болить.
3. Більше крику, як пожитку. (Ком.)
   Кричить, а мало робить.
4. Більше крику, як чого. (Наг.)
   Коли занїзащо счинить ся крик. Пор. Wand. I, Geschrei 32, 50.

5. Великий крик за малий пшик. (Наг.)
   Сварка за дрібницю. Пор. Wand. I, Geschrei 20. Viel Geschrei und viel Wolle.
6. Від крику лиш вуха больит. (Наг.)
   Зрештою не стане ся нічого злого.
7. Від крику ще ніхто не згиб. (Наг.) ...вмер. (Голоб.)
   Можеш кричати кілько хочеш, сим нікому не зашкодиш. Пор. Wand. I, Geschrei 53.
8. Він до мене з криком та фуком, а його буком та буком! (Наг.)
   Жартував собі резолютний чоловік із сусіда, що зачепив ся до сварки з ним.
9. Він криком кричит. (Наг.)
   Дуже кричить.
10. Де много крику, там мало правди. (Коб.)
   В крику щезає спокій потрібний для доходження правди. Пор. Adalb. Krzyk 1; Wand. I, Geschrei 2, 9.
11. Криком дуба не зрубаєш. (Цен.)
   Треба вжити сили і сокири. Пор. Adalb. Krzyk 3.
12. Криком огню не вгасиш. (Наг.)
   Треба води.
13. Крик як на ярмарку. (Наг.) ...у коршмі. (Кал.)
   Про великий гармідер.
14. На крик сї люде збігают. (Наг.)
   Де хтось кричить, там люди біжуть на поміч.
15. На твій крик я вже звик. (Наг.)
   Ним мене не налякаєш анї не здивуєш.
16. По крику дурня пізнают. (Белз)
   Він за що будь верещить. Пор. Wand. IV, Schreien 1.
17. Такий був крик та зойк, щоби ся птах на даху не втримав (Коб.). ...всидів на стрісї. (Снят.)
   Про бійку та сварку в хатї.
18. Ци ще тї від крику горло не болит? (Наг.)
   Уговкують надто крикливого чоловіка.
19. Хто би сї твого крику бояв? (Наг.)
   Я не бою ся, бо маю бучок у руках.

**Крила.** 1. Взьив го під свої крила. (Наг.)
   Взяв під свою опіку, протекцію. Пор. Wand. I, Flügel 10.
2. Опустив крила, як обскубана гуска. (Наг.)
   Скорчив ся, посумнів.
3. Притяли му крила. (Ільк.)
   Спинили його смілі розмахи та пляни. Пор. Wand. I, Flügel 9.
4. Як би му крила виросли. (Наг.)
   Такий ходить легкий, веселий. Пор. Wand. I, Flügel 15.

**Криска.** 1. Прийде криска й на Матиска. (Городок)
   Мазурська приказка перенята Русинами, пор. Adalb. Matjasz 3.

**Крисо**. 1. Все в одно крисо бєш. (Явор.)

Говорять до дзвонаря, що все в одно крисо дзвона бє, а також про такого чоловіка, що любить товкти все одно й те саме

2. Дай му по крисах! (Наг.)

Дословно: по капелюсї, образово: по голові.

3. До самих крис ми то доходит. (Наг.)

Маю того аж занадто досить.

4. Маю того по самі криса. (Наг.)

Маю аж по горло чи висше горла.

**Кричати**. 1. А кричьив бис си на зуб. (Наг.)

Проклятє на крикуна: щоб тебе зуб заболїв. Пор. Wand. IV, Schreien 66.

2. Кричи, абис тріс, то тї не послухаю. (Наг.)

Говорить упертий крикливому.

3. Кричит, аж година свитає. (Наг.)

Аж млїсно робить ся.

4. Кричит, аж до третої хати чути. (Наг.) ...на конець села. (Наг.) ...на все село... (Наг.) ...за десьиту межу. (Наг.)

Кричить дуже голосно. Пор. Wand. IV, Schreien 89.

5. Кричит, аж ми сї крізь вуха прохапує. (Наг.)

Разить у вухах.

6. Кричит, вередит сї, що мало не пукне. (Наг.)

З великої натуги підчас крику.

7. Кричит, мало сї не розідре. (Наг.)

Широко роззявляючи рота.

8. Кричить не своїм голосом, як би чорт з него лика дер. (Ільк.)

Про проразливий, болючий крик.

9. Кричит ріжними голосами. (Наг.)

Про дуже звучний, лютий крик.

10. Кричит си на голову, на черевний зуб. (Наг.)

Немов би його голова болїла або зуб.

11. Кричит, як би го хто зо скири дер. (Наг.) ...як би з нього скиру дерли. (Наг.)

Обдирати когось живцем зі шкіри — страшенний біль. Пор. Wand. IV, Schreien 39.

12. Кричит як наймлений. (Наг.)

Як би його хто наняв кричати.

13. Кричит як шалений. (Збар.)

Без ніякої причини. Пор. Wand. IV, Schreien 52.

14. Кричи, хоть там розсядь ся! (Кол.)

Хоч трісни, мінї не жаль тебе.

15. Не кричи, не вирве тї там. (Наг.)

Утишують дитину, що не хоче сама сидїти в хатї і кричить при відходї старших.

16. Про мене кричи, хоть на хату вилїзь. (Наг.)

Вилізши на хату крик далї чути, ніж із середини хати.

17. Якого лїдька лабатого кричиш? (Наг.)

Сердите уговкуванє: не кричи, бо чорта прикличеш.

18. Як крикнеш у лїс, так ти сї відкрикнє. (Наг.)

Як промовиш до кого, так він тобі й відповість. Пор. Wand. IV, Schreien 15, 20.

19. Якої галузи кричиш? (Наг.)

Чи бажаєш галузи, на якій би тебе повісити?

**Кришити.** 1. Викришило би вас до лаби! (Наг.)

Проклятє. Щоб зайшла пошесть і вигубила весь ваш рід.

**Кришталь.** 1. То чоловік як кришталь. (Наг.)

Ясний, щирий, без хиби.

2. Чистий як кришталь. (Наг.)

Про чисту, блискучу річ і про чесного, непідкупного чоловіка.

**Криштальовий.** 1. Будь кришталовий, не уйдеш обмови. (Гнїдк.)

Власне найлїпших людий обмова найшвидше чіпляєть ся.

**Крій.** 1. Який крій, такий стрій. (Ком.)

Від крою залежить, чи одежа прикрашує чоловіка, чи нї.

**Кріль.** 1. Виїдь, виїдь крілю на червонім коню! Твої сини порубані, по під мости пометані. (Наг.)

Дитяча приспівка. Стебелце зложене в двоє, так що між обома раменами повстає невеличке подовгасте очко; те очко запускають слиною так що на ньому робить ся тоненька плїва́ і на сю плїву пускають краплю соку з ростини „песье молоко“, при чім на плїві виступає червоний колїр. Отсе нїби то кров королївських синів порубаних і покиданих по під мости. Ремінїсценція якоїсь казки, якої одначе в тій формі мінї не довело ся чути.

**Кріпити ся** 1. Кріпит ся як гарбуз на морозї. (Сяніцке)

Мучить ся, пропадає, псуєть ся. Пор. Brzoz. Krzepić się 1.

**Кров.** 1. Абис мі різав, то би з мене кров не потекла. (Наг.)

Я такий марний, малокровний. Пор. Brzoz. Krew 4.

2. Біла кров му з носа йде. (Дрог.)

Сміють ся з засмарканого. Пор. Brzoz. Krew 1.

3. Жива, різана кров з мене йшла. (Наг.)

Від якоїсь рани або в часї дизентерії.

4. Кров би тї залльила! (Наг.)

Проклятє: щоб ти вмер від вибуху крови.

5. Кров випити чию. (Гнїдк.)

Виссати, визискати, зубожити когось.

6. Кров за кров. (Наг.)

Убійство за вбійство, старий прінціп пімсти. Пор. Wand. I, Blut 3.

7. Кров з молоком. (Наг.)

Говорять про молоде, румяне лице.

8. Кровиночки в лици не має. (Берез.)

Такий блїдий та анемічний.

9. Крови собі дармо не псуй. (Льв.)
Не сердь ся, не кричи без підстави. Пор. Wand. I, Blut 63.

10. Кровйов пі іплив. (Наг.)
З ран у нього ллеть ся кров, так що він увес і мокрий.

11. Кров мою пєш! (Наг.)
Гризеш, лоточиш мене.

12. Молода кров кипит. (Наг.)
Молодий чоловік пристрасний, легко сердить ся. Пор. Wand. I, Blut 32, 38.

13. Кров не вода, розливати шкода. (Мінч., Ільк.)
Стара приказка, осторога розбійникам та забіякам. Пор. Adalb. Krew 2; Wand. I, Blut 5.

14. Кров у мні закипіла. (Наг.)
Я спалахнув, мене пірвала злість. Пор. Wand. I, Blut 40.

15. Кров у мні застила. (Наг.)
Зо страху.

16. Лиш зимної крови! (Цен.)
Остерігають горячого, сердитого чоловіка. Пор. Wand. I, Blut 68.

17. Людська кровця не водиця, розливати не годить ся. (Ільк.)
Пор. висше ч. 13.

18. Невинна кров до неба кричит. (Наг.) ...волає. (Бірки)
Говорять про вбійство. Пор. Wand. I, Blut 13, 44.

19. Срав би-с кровйов! (Наг.)
Прокляте.

20. Тече му з носа кров, але біла. (Кольб.)
Жартують із засмарканого, пор. висше ч. 2.

21. Що кров, то не вода. (Наг.)
Пор. висше ч. 13; Wand. I, Blut 5.

22. Тож моя рідна кров! (Кол.)
Говорить батько про свою дитину.

23. То ще пся кров собача! (Наг.)
Лайка.

24. Треба з тебе тоту погану кров випустити. (Наг.)
Треба набити, аби кров потекла. Пор. Adalb. Krew 5.

25. У мене би-с сї кирви не дорізав. (Наг.)
Я такий ослаблений, марний і малокровний. Пор. висше ч. 1; Adalb. Krew 7.

26. Ще в нім кров грає. (Наг.)
Ще чує себе сильним, палить ся до жінок. Пор. Wand. I, Blut 26.

27. Що своя кров, то не чужа. (Наг.)
Своє, рідне близше, любійше від чужого. Пор. Wand. I, Blut 19.

**Кровавий.** 1. Будеш ти ще керваві сліди за собов лишьити. (Наг.)
Грозять, що буде битий.

2. З кервавої праці жию. (Наг.) З кервавизни... (Наг.)
Говорить чоловік про своє гірке гароване.

3. Керваве моє житє. (Наг.)
   Жалуєть ся чоловік, що дуже бідує.

4. Ще ти кервавими сльозами заплачеш. (Наг.)
   Говорять про тяжкий, ревний плач. Пор. Wand. I, Blut 58. Тимош 227.

5. Я-ж на то керваво робила. (Наг.)
   Жалувала ся жінка, яку скривдили на заробітній платї.

**Крок.** 1. Аби вам на кождім кроцї, на кождім поступі добро було! (Любша)
   Уривок із дідівської молитви.

2. Анї кроку не зробиш наперед. (Наг.) ...ми не сьмій робити! (Наг.)
   Докоряють лїнивому, заскорузлому чоловікови.

3. Анї на крок далї! (Наг.)
   Стій тут, не смій іти далї.

4. Анї на крок з дороги не сходь! (Наг.)
   Не збочуй, держи ся дороги.

5. Анї на крок му не уступит. (Наг.)
   Про впертого.

6. Анї руш кроку зробити не хоче. (Наг.)
   Про лїнивого.

7. Він широкий у кроцї. (Наг.)
   Ступає широкими кроками.

8. Він ще лиш перші кроки робить. (Токи)
   Починає се дїло

9. Два кроки, то недалека дорога. (Наг.)
   Заохочують чоловіка до ходу.

10. Держит крок із ним. (Збар.
   Іде рівно з ним, вони приятелї або конкуренти.

11. Дотримати кроку кому. (Наг.)
   Іти з ним у однїй лїнїї, дорівняти йому.

12. Дрібним кроком іде. (Наг.)
   Ходить підтюпцем. Пор. Wand. IV, Schritt 37.

13. Крок в крок за ним ходит. (Наг.)
   Слїдом, невідступно.

14. Крок наперед, а два взад. (Цен.)
   Кепкують із нерішучого.

15. Кроком сї не поступит. (Наг.)
   Не зробить кроку, не рушить ся.

16. На кождім кроцї чоловіка біда пасе. (Наг.)
   Йому грозить небезпека.

17. На крок би го від себе не пустила. (Наг.)
   Про матїр, що скрізь куди йшла, брала з собою свого сина.

18. На сто кроків го обминаю. (Наг.)
   Говорить чоловік про ворога.

19. Не додержиш ти мінї кроку. (Наг.)

Не зріняєш ся зо мною.

20. Перший крок до пекла, то вже пів дороги. (Наг.)

Найтяжше почати зле дїло, а там піде швидко. Пор. Wand. IV, Schritt 25.

21. Першого кроку стережи сї. (Наг.)

Треба обережно починати всяке дїло. Пор. Wand. Schritt 22.

22. Перші кроки найтяжші. (Крех.)

Початок усякого дїла не легкий. Пор. Wand. IV, Schritt 4, 16.

23. Широкими кроками довгу дорогу перейдеш. (Кал.)

Швидко зайдеш до цїли. Пор. Wand. IV, Schritt 12.

24. Ще крок тай смерть. (Помор.) ...тай аус! (Снят.) ... тай нема тї! (Наг.)

Говорять про чоловіка близького смерти або про небезпеку, що ось-ось грозить чоловікови. Пор. Wand. IV, Schritt 35.

25. Що крок, то близше до цїли. (Кол.) ...до смерти. (Наг.) ...до гробу. (Крех.)

Мелянхолїйне спостереженє про те, як минає наше житє. Пор. Wand. IV, Schritt 10.

**Кроква**. 1. Сховав за крокву в капустянім листку. (Нмг.)

Сьміяли ся зі скупаря, що сховав паперові гроші, завинені в капустянім листику, за крокву своєї хати, де вони й згоріли.

2. Яка кроква, така й лата; яка робота, так й заплата. (Ільк.)

Перша половина додана очевидно для риму, бо порівнапе між обома половинами не дуже то складне.

**Кропива**. 1. Бодай бим тя була радше на кропиву висцяла, віж малам тя на своє нещастє породити! (Город.)

Говорить мати до невдалого, непослушного сина.

2. Часом і межи кропивою росте кійло (лїлія). (Ільк.)

І між лихими людьми виросте добра, гарна людина.

**Кропивник**. 1. З Кропивника родом, з Головського ходом, у мене робив, що заробив, то пропив, украсти не вкрав нич — ретенний чоловік. (Мшан.)

Так рекомендував мшанецький Бойко кропивницького наймита.

**Кропля**. 1. Часта кропля дощу і камінь подіравить. (Ільк.)

Усильною працею переборещ і найбільшу трудність. Пор. лат. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

**Крохмаль**. 1. Мінї сї й крохмалю з надшивки не хоче. (Наг.)

Крохмаль із надшивки (долїшня, надшита часть жіночої сорочки) був для якогось маминого синка очевидно дуже апетитною стравою. Крохмаль у селї виварюють звичайно з ячмінних або пшеничних зерен.

**Круг**. 1. Зібрав сї на крузї. (Косс.)

Зібрав ся, був готов швидко.

2. З круга світа би тї зігнало! (Наг.)

Щоб тобі на світї місця не було.

3. Круг вимітуют перед хату, як дуже гримит, аби в хату грім не вдарив. (Наг.)

Кругом називають велику лопату, на якій саджають у піч паску. Такий круг — одна з родинних святощів, що уживаєть ся лише раз до року, а зрештою весь рік лежить застромлений за крокву на поду́. В часї великих громів його як охоронний талїзман кладуть перед хатою для відверненя громів.

4. Кругом дурак. (Збар.)

Властиво московська приказка, занесена до нас.

5. На крузї то зробив. (Косс.)

Не гаючись, як стій.

**Круглий.** 1. Круглий як ковбичка. (Кор.)

Про пузатого а невисокого чоловіка.

2. Круглий як яблочко. (Наг.)

Про круглолицого, румяного хлопчика.

3. То ще круглий дурень. (Кал.)

З якого боку глянь на нього, все дурень.

**Крук.** 1. Злїтают сї, як круки на стерво. (Наг.)

Збігають ся люди захланні на якусь поживу.

2. Крук, ворона, воробець — під єдин стрихулець. (Гнїдк.)

Все се дармоїди, шкідливі птахи.

3. Круки на стерво летьит, а пани на людську біду. (Наг.)

Вислов ненависти до панів.

4. Крук крукови очий не вибере. (Наг.) ...видзюбле. (Завад.)

Свій свойого не скривдить. Пор. Leutsch 21; Симони 405; Osm. 338; Wahl I, 148; Wahl II, 39; Дикар. 996; E. Rot 505, 730; Тимош 243; Wand. IV Rabe 446.

5. Крукови і мило не поможе. (Ільк., Петр.)

Він усе буде чорний. Пор. Mika 3306.

6. Лїтав, лїтав крук, тай о лайно — пук! (Гнїдк.)

Очивидно в зимі, коли його притис голод.

7. На те він крук, щоб не пустив з рук. (Дар.)

Крук тут у значіню злодійкуватого, захланного чоловіка. Пор. Нос. 478.

8. Не дурний крук дати з рук. (Бар.)

Не дурний скупар або злодій віддати те, що загарбав.

9. Не поможе крукови мило. (Цеп.)

Хоч як його мий, усе він буде чорний. Пор. Mika 3306.

10. То білий крук! (Дрог.)

То рідкість. Пор. Wand. II, Krähe 117.

11. Як крук закракав. (Наг.)

Озвав ся лихим словом.

**Крупа.** 1. Крупа крупу доганьує. (Наг.)

Про рідку юшку нїби з крупами. Пор. Нос. 334.

2. Про єдну крупу горнець круп буде. (Мшан.)

Одна крупа — невелика страта.

**Крутити.** 1. Бода-с сї скрутив! (Дрог.)

Щоб ти збив ся з пантелику, стратив духову рівновагу.

2. Викрутив ся батько, без чуприни до дому пішов. (Дар.)
   Викрутив ся в дословнім значіню: крутив ся, поки чуприну не обірвали.
3. Закрути́-голова. (Наг.)
   Про такого, що робить богато крутанини та клопоту.
4. І ти крутиш і я кручу, уступи сї, бо тї тручу. (Наг.)
   Властиво приспівка; ширше знач.: два крутїї, один на перекір другому бреше.
5. Колесо си крути, чорт жида лупи; колесо си докручеє, чорт жида долупеє. (Голови)
   Приспівуючи дразнять жидів.
6. Крути, верти, треба вмерти. (Лев., Петр.)
   Хоч так, хоч сяк спекулюй, усе таки смерть не мине тебе. Пор. Дикар. 946.
7. Крути не верти, треба вмерти. (Тереб.)
   Смерть — річ неминуча. Пор. Гильф. 1600.
8. Крути не верти, царом не будеш. (Незаб.)
   На се вже зовсїм не рахуй.
9. Крутит, вертит. (Гнїдк.)
   Про крутїя та брехуна. Пор. Wand. I, Drehen 9, 10.
10. Крутит вода колесом, але ти мнов гірше крутиш. (Наг.)
    Говорять до брехуна та ошуканця.
11. Крутит на всї боки, а все дїров на пяту. (Мшан.)
    Про крутїя, якому все рветь ся його брехня.
12. Крутит сьвітом. (Гнїдк.) ...своїм ... (Лучак.)
    Радше: крутить ся по світї міркуючи, як би прожити.
13. Крутит своїм сьвітом, як Циган сонцьом. (Наг.)
    Спекулює, як би прожити. бреше й вибріхуєть ся.
14. Крутит сї як баба з ти́мбалом. (Кольб.) ...з ти́жбором. (Лол.)
    Що таке тимбал чи тижбір, не знаю.
15. Крутит сї, як тота вівцьи, що крутець має. (Наг.)
    Крутець — відома овеча хороба, при якій вівця починає крутити ся довкола, поки не згине.
16. Крутит ся, гей той сворень. (Ком.)
    Сворень у возї звичайно не крутить ся. Про чоловіка, що стоїть безрадний.
17. Крутить ся менї на язицї. (Ільк.)
    Ось-ось пригадати, тай не можна. Пор. Дикар. 945.
18. Крутить ся, як жирне порося. (Ільк.)
    Яке крутять на ріжнї над огнем.
19. Крутит ся, як лайно в прорубі. (Гнїдк.) ...гівно в пролубі. (Наг.)
    Говорять про такого, що занадто довго гаєть ся на однім місцї, обзираєть ся довкола.
20. Крутить ся, як муха в окропі. (Ільк.) ...в мази. (Дрог.)
    Муха попавши в окріп один момент закрутить ся дуже живо, а в другім моментї гине. Пор. Wand. I, Drehen 4.
21. Крутить ся, як посолений вюн. (Ільк.) ...пискір посолений. (Наг.)
    Посолені вюни пищать і крутять ся дуже живо, поки не погинуть.

22. Крутить ся, як сам не свій. (Бібрка)
Мов би з ума зійшов.

23. Крутит ся, як швець по ринку, коли купує свинку. (Гнідк.)
Бігая та нюхає довкола.

24. Крутит як вир водою. (Лучак.)
Баламутить, пробує ріжних способів.

25. Крутит як фірман батогом. (Наг.)
І твердить щось і зарая відпираєть ся.

26. Крутит, як Циган сонцем. (Гнідк.)
Циган крутив сонцем твердячи, що воно отут сходить, а зараз потім: отам сходить.

27. Крутит, як швець шкірою. (Ільк.)
Швець крутить і мне шкіру, щоб була мягка.

28. От крутит як на верклюзї. (Кольб.)
Вертлюг — прилад, на якім укріплений дишель волового воза, на якім повертаєть ся передня часть воза.

29. Куда крути, крути, а все голим на пяту. (Ц-н.)
Бідний, хоч і як мудрує, а все частїйше йому виходить на шкоду, нїж на зиск.

30. Куда крути, туда верти, таки треба вмерти. (Ільк.)
Варіянт приказок ч. 7, 8.

31. Не крути, бо перекрутиш. (Ільк., Петр.)
Таку делїкатну річ, як брехню, дуже легко пересолити.

32. Покрутив носом тай пішов. (Наг.)
Виявив своє невдоволенє.

33. Прикрутило го, що анї пікне. (Наг.)
Попав у прикре положенє.

34. Скрутив сї як обарінок. (Наг.)
Зігнув ся в дугу, в колїсце, про такого, що низько кланяєть ся.

35. Сьвіт ми сї крутит. (Наг.)
Не знаю, що робити, в очах морочить ся.

36. Щоб ти ще скрутив вїнзи! (Наг.)
Прокляте: щоб зломав карк.

**Крутий.** 1. Крута́ нат ра. (Ком.)
Лихий, твердосердий і самовладний чоловік.

2. Крутий, як криве дерево. (Ільк.)
Незвичайної вдачі чоловік, якого думок годї зміркувати.

3. Крутими дорогами ходиш. (Наг.)
До ошуканця.

4. Крутої голови чоловік. (Цен.)
Думає якось ненормально.

5. На круте дерево крутий клин. (Наг.)
На лихого чоловіка знайдеть ся лихий противник.

**Крутїй.** 1. Крутїй від сьвіта. (Наг.)
Якому не легко знайти рівного.

2. То сьвітовий крутій. (Бор.)

Бувалий, напрактикований брехун та ошуканець.

**Круто**. 1. Круто коло него. (Гнідк.) ...му прийшло. (Наг.)

Його діла стоять погано.

**Круть**. 1. Круть верть, таки буде смерть. (Наг.)

Первісно загадка про рибу, що зловлена крутить ся в сїти; потім думка про неминучу смерть усего живого.

**Ксенька**. 1. Ксенька, що в неї п—ка лисенька. (Дрог.)

Кепкують із імени Ксенька.

**Ксьондз** 1. Ксендзе єрею, бери херею, бо весь захід пішов на під. (Наг.)

Приказка взята з якоїсь невідомої анекдоти, значіне неясне.

2. Ксьондз два рази казаньи не каже. (Сор.)

Відповідають звичайно, коли хтось не дочувши якоїсь промови просить повторити собі її другий раз. Єсть і у Поляків, та у Adalb. і Brzoz. нема.

3. Ксьондз і дяк, вобá вовчі горла. (Крех.)

Один і другий нїколи не наситять ся.

4. Ксьондз каже: подай Господи, що високо, а що низько, то я си й сам озьму. (Іван.)

Жартують із відомої церковної приспівки „Подай Господи", хоча її виголошує звичайно не священник, а дяк.

5. Як ксьондз правит Службу Божу, мусит мати вино. (Льв.)

Без вина не може правити. Один піп запитував у консисторії, чи можна правити на борщи? Не веліли.

**Куба**. 1. Питав ся Куба Куби, чи встанова єдна всюди? А нє, не єдна: є добра, є й зла. (Пужн.)

Пор. Етн. Зб. VI, 183.

**Кудкудакати**. 1. Кудкудакає коло неї, як коло писаного яйця. (Богородч.)

Коли чоловік дуже припадає коло своєї жінки.

**Куди**. 1. А де кýди! (Наг.)

Кричать завертаючи свиню.

**Кужівка**. 1. Свищи тепер в кужівку, коли-с стратив жінку. (Мінч.)

Свистати в кужівку дїло дуже важке.

**Кужіль**. 1. На весну кужіль кропивою смердит. (Збар.)

Тому жінки покидають його і цурають ся все лїто.

**Кукіль**. 1. Як в житї кукіль, то хлїбови покíй, а як звонець, то му конець. (Ільк.)

Кукіль росте в житї рідко, а дзвонець зовсїм приглушує його.

2. То ще кукіль невиполений! (Наг.)

Про лїнивого дармоїда.

**Кукуріку**. 1. Кукуріку, когутику, в печи хлїб погорів. Не жури ся когутику, не будеш ти його їв. (Кукиз.)

Поїмо ми самі.

2. Кукуріку — мандарику! (Ільк.)

Передразнюють піяне когута.

**Кулак.** 1. Будеш ти ще в кулак трубити. (Наг.)

Будеш гірко плакати. Пор. пісню:

Ой музика дрібно грає, я слухати люблю,
Як ві мати рано будит, я в кулаки трубю. (Наг.)

2. Він до мене з кулаком лізе. (Наг.)

Коли хто від погрози сїпає ся до бійки.

3. В мене й свій кулак. (Наг.)

Потрафлю віддати зачіпку.

4. В мене сила не в язиці, а в кулаці. (Наг.)

Говорить маломовний, а завзятий до бійки чоловік.

5. І кулаком не єден замок отвориш. (Кал.)

Scil. не одну перешкоду побореш.

6. На кулак нима звоздечки. (Кольб.) м. б. уздечки.

Кулак куди хоче гуляє.

7. На кулак треба кулака. (Тисьм.)

На насильство відповідають насильством.

8. Що кулак, то ще не право. (Наг.)

Кулаком не слїд собі справу робити.

**Кулеша.** 1. Букатка кулеші тай огірок, то гуцульська їда. (Жабє)

Так характеризував Гуцул свою улюблену їду.

**Куля.** 1. Кулї го сї не їмит. (Наг.)

Він твердий на жите, непроникливий для кулї; говорять у значіню: нїяке лихо не поборе його, нїчого злого йому не буде.

2. Не кожда кулї в війнї трафльнє. (Наг.)

Богато стріляють на дурно. Пор. Adalb. Kula 1; Wand. II, Kugel 17, 18.

**Кульбака.** 1. Скривив сї як кульбака. (Наг.)

Про горбатого, зігненого чоловіка.

2. Зсадив го з Старої кульбаки. (Наг.)

Стара Кульбака, село, з якого пан вигнав чоловіка, а сей жалував ся перед цїсарем. Єсть про се казка.

3. Кульбака кождому коневи до лиця. (Вікно)

Відповідна до всякого коня. Пор. Adalb. Kulbaka 1.

4. Добре, що є кульбака, кінь ся вже найде. (Берiом.)

Потїшає себе недбалий господар, що „відпас" конї.

5. Що ми по кульбацї, коли коня нема? (Гнїдк.)

Жалував ся чоловік, якому вкрали коня.

**Кум, кума.** 1. А що там кумочку? — Та нїчо. А у вас що? — Та нїчо. Або що? — Та нїчо, нїчо. (Цен.)

Благодушна розмова двох кумів, що не мають один одному нїчого сказати.

2. Годї куме їсти, бо не буде на пироги місця. (Ільк.)

Жартливе остережене лакомого чоловіка.

3. Годї, куме, чести! (Ільк.) ...тої чести! (Луч.)

До непочесного чоловіка, якому доси віддавали честь, а він її не варт. Пор. Brzoz. Kum 3.

4. Годі, кумо, чести! (Петр.)
   Говорять непочесній кумі.

5. Де кум, де коровай! (Ільк., Петр.)
   Одно від другого далеко, як хрестини від весілля. Пор. Brzoz. Kum 2.

6. Де кум, де коровай а де соломьна гора. (Мик. н. Дн.)
   Варіянт до ч. 5.

7. Де кум, де коровай, де зелені сьвята! (Луч.)
   Говорять, коли хтось у розмові без ладу мішає ріжні річи не належні до себе.

8. Дідько кума приніс, бо му лижки не стало. (Лучак.)
   Кум не в пору прийшов. Пор. Wand. I, Gevatter 2.

9. Доглупав сї на потемки до кума в комору. (Кол.)
   Буцїм то не хотячи. Говорять про злодія зловленого в чужій коморі.

10. До кума треба розума. (Ільк., Петр.) І до... (Лучак.)
    І кумом бути не може дурний чоловік, хоч се зовсїм не велика штука подержати дитину до хресту. Пор. Brzoz. Kum1.

11. „Дякую вам, кумо, що-сте ми хліб замісили!“ — „А я вам дякую, що ся мої руки в вашім хлїбі обмили“. (Луч.)
    Сердечна розмова двох господинь.

12. Знає кума, знає пів села. (Затісє)
    Про сплетницю.

13. Їжте, куме, пийте, куме, на що Бог сьвйнта дав. (Гриб.)
    Сьвята буцїм то на те, щоб гостити ся.

14. Коби було знатьи, що в кума питьи, то був бим і сам пішов і дїти забрав. (Берез.)
    Говорить чоловік ласий на даремне угощеня.

15. Коб знатє, що в кума питє, тоб і дїти забрала. (Ільк.)
    Говорила кума, що попала до кума на піятику.

16. Коби знатє, що в кума буде їдло й питє, то би був і дїти забрав. (Петр.)
    Варіянт попер.

17. Коли ся кумá з кумою зійде, то ся грошем не обійде. (Гнїдк.)
    Напють на більшу суму балакаючи з собою.

18. Куди кумови до короваю. (Мінч., Ільк.)
    Куди нездарі до якогось порядного дїла.

19. Кума від нової кучі. (Наг.)
    Кума від свиний, згірдний вислов.

20. Кума з кумов тиририри, свинї морков перерили. (Ільк.)
    Дві куми забалакали ся, напустили свиний у огород і не бачуть. Пор. Brzoz. Kuma 1.

21. Кýма не бити, горілки не пити. (Ільк., Мінч.)
    Зразу побили ся, а потім перепросили ся при горівцї. Пор. Adalb. Kum 1.

22. Кумá не свиньи, аби цїле яйце ззїла. (Наг.)
    Дасть іще й дитинї.

23. „Куме Андрею, не будьте свинею!“ — „Як же мені не бути, коли мене люде знають“. (Ільк.)

    Забавна розмова між двома кумами.

24. „Куме Грицьку, до нас люде ходят“. — „А хто?“ — „Ти до мене, я до тебе.“ (Явор.)

    Велике товариство!

25. Куме, куме, солома сї суне! (Рибно)

    Жартують із кумової небезпеки.

26. Кум красно говорить, але кривий писок має. (Ільк.)

    Про облесного а брехливого чоловіка.

27. Кум не кіпь, аби ціле яйце з'їв. (Печен.)

    Інсінуація скупої жінки, що хотіла погостити кума яйцем, а тут її дитина попросила в неї також яйця. Характеризують жіночу скупість.

28. Кум не кум, не лізь у горох. (Ільк., Петр.)

    Свояк чи не свояк, а не роби шкоди.

29. Кум не свиня, аби яйце в борщи з'їв. (Ільк.) ...всього не з'їсть. (Жуків)

    Припускаєть ся, що він як знайде яйце в борщи, то віддасть назад.

30. Кум не свиня ціле єйце ззїсти. (Кольб.)

    Пор. висше ч. 29; Brzoz. Kum 5.

31. „Кумо, кумо, що варили?“ — „Борщ, борщ, борщ, бураки-ки-ки-кя!“ (Дрог.)

    Так передразнюють кумкане жаб.

32. „Кумонько, а що там ваша Катерина?“ — „Ого!“ — „Ого?“ — „Ого!“ — „А з ким?“ — „З поповим наймитом.“ (Цен.)

    Scil. роздївочила ся, зайшла в тяж.

33. Мудра кума коло повного мішка пшона; а зглупіє і Марися, як нічого не варит ся. (Мшан.)

    При достатку й кума обід зварить, а як нема нічого, то й господиня не потрафить.

34. Не знаю, чи будут у кума гроші, хиба хто підкине. (Дар.)

    Про бідного кума, яким не запоможеш ся.

35. Питай ся в кума розума. (Мінч.)

    Коли свого обмаль.

36. Пишнит ся, як нова кума. (Петр.)

    Вона вважає собі се за велику честь, що стала кумою. Пор. Brzoz. Kuma 2.

37. Полюбив кум куму, бо не було кому. (Лім.)

    Бо нїхто инший не хотів її любити. Любов між кумами вважаєть ся гріхом, бо кумство — до певної міри посвоячене.

38. Пригодит чорт кума, та му ложки не стане. (Гнїдк.)

    Про непрошеного гостя, якому нема що дати.

39. Прийде кумець на обідець, а ложки не буде. (Ільк.)

    Не зазнає чести анї задоволеня.

40. Сів як нова кума. (Наг.)

З церемоніями, запишнивши ся.

41. Хто кумі свашит, з хати випташит. (Ком.)

Мусить доложити свого.

42. „Чого, куме, понад воду ходиш?“ — „Жінка ми втонула“. — „Ба, та горі ріков шукаєш?“ — „Ой, куме, тота певно долї водов не поплила.“ (Цен.)

Відома анекдота для характеристики перекірної і упертої жінки.

43. Шасть, прасть, кума дасть того меду, що з переду, тої ласки з під запаски, того духа з під фартуха. (Цен.)

Мабуть пісенька, але уживають як приказку, коли трафило сь якесь несподіване щастє.

44. Що кум, то пес. (Луч.)

Говорять у сварцї, коли один покликаєть ся на те, що він кум противника.

45. Як кума з кумою зійде ся, без кватирки не обійде ся. (Кукиз.)

При почастунку йде охітнїйша розмова. Пор. ч. 17.

**Кумити.** 1. Хто кумит і свашит, до дому не пташит. (Гнїдк.)

Се пустий гонор без пожитку.

2. Хто кумит і свашит, свою працю пташит. (Голешів)

Розтратить, змарнує.

**Кумпанія.** 1. При кумпанії добра смерть. (Город.)

В товаристві лекше і вмирати.

**Кундосити.** 1. Котра непрóшена, піде кундóшена. (Наг.)

Проженуть її торгаючи та шарпаючи.

**Кунькати.** 1. Кунькают як жьиби в болоті. (Наг.)

Перекидають ся лїниво короткими словами.

**Кумство.** 1. Насрати на кумство, коли дитина вмерла. (Луч.)

Коли дитина вмерла, то й кум не кум.

**Купа.** 1. Мала купа, мала! Більша би ся здала. (Гнїдк.)

Відома дитяча гра в „велику купу“: дїти падуть на одну купу, а посторонні пхають на таку купу ще й тих, що стоять довкола.

2. Ми в купі не глупі. (Наг.)

У нас збірний розум.

3. Тримайте сї купи, як вівцї дупи. (Явор.)

Жартливий поклик до згоди.

**Купець.** 1. Бог дає купця, а дідько розлучця. (Уриче.) ... розгудцьи. (Наг.) Дасть Бог... (Тереб.)

Говорять про такого, що мішаєть ся не в свій торг зі своїми порадами. Пор. Adalb. Kupiec 5.

2. Дасть Бог купцьи, а дідько розгудцьи. (Наг.)

Нарікають на такого, що комусь перебиває торг.

3. Знає то купець та продавець. (Дар.)

Знають оба, знач. не здурить один одного.

8. Купив собі біду на голову. (Наг.)
Замісь користи знайшов собі клопіт за свої гроші.

9. Купив собі Отинїю. (Кол.)
Напитав собі клопіт та біду.

10. Купив тай без гроший. (Наг.)
Знач. украв. Пор. Adalb. Kupić 12.

11. Купити не купити, поторгувати можна. (Ільк.) ...торгувати... (Кобр.)
Не кождий торг кінчить ся купівлею.

12. Купит, як пса облупит. (Мінч.) Купю, як пса влупю. (Кіндр.)
Купив би, а не має чим заплатити. Пор. Adalb. Kupić 10.

13. Купиш, не купиш, торгувати вільно. (Луч.) Купив не купив... (Цен.)
Загально розповсюджена основа торговлї, пор. ч. 11.

14. Купиш, як пса влупиш. (Мшан.)
Сьміють ся, коли хто не має гроший, а впевняє, що щось купить. Пор. ч. 12.

15. Не кождий купит, хто торгує. (Коб.)
Вільно торгувати й не купити. Пор. Wand. II, Kaufen 20.

16. Не купив батько шапки, нехай вуха мерзнут! (Дар.)
Scil. батькови на перекір.

17. Не купуй хати, а доброго сусїда. (Наг.)
Зле сусїдство збридить і хату. Пор. Bebel 75; Сим. 1744.

18. Таке купив, лїпше би був гроші в болото верг. (Наг.)
Про невдачну, непотрібно куплену річ.

19. Тано купи, дорого жадай, то будеш добрий купець. (Дрог.)
Кепкують ремесники з купцїв, що богатїють із того, що не заробили. Пор. Adalb. Kupiec 21; Brzoz. Kupiec 4.

20. Треба купити рискаль і мотику, аби заробити на хлїба партику. (Рибне)
Говорить зарібний чоловік.

21. Того не купити у нього. (Гнїлк.) Того в нього не купити. (Наг.)
Се у него за дармо, прим. він за що будь вилає або набе.

22. Трафит ся глупий, що й тото купит. (Сор.)
Про якусь непотрібну річ. Пор. Купець 6

23. У мене того не купити. (Ільк.)
Сего у мене богато, я до такого дїла скорий. Пор. Brzoz. Kupić 5.

24. Чи купити, чи не купити, а могоричу треба ся напити. (Ільк.)
Се вже такий обряд, що без нього нїякий торг не обходить ся.

25. Чого не купити, того й не жалувати. (Ільк.) Що... то не... (Тисьм.)
Нїби то свойого, некупованого не жаль.

26. Ще не купив, а вже продає. (Дрог.)
Сміють ся з легкомисного покупця, що купує щось непотрібне йому і зараз готов продати.

27. Що куповане, то не дароване. (Наг.)
Лїпше купити, як брати дармо, пор. Wand. II, Kaufen 23.

28. Що я купила, то продаю. (Лів.)
В значїню, що менї казали, те й я кажу. Пор. Adalb. Kupić 4.

4. Кождий купець свій товар хвалит. (Наг.)
   Се його інтерес. Пор. Adalb. Kupiec 4.
5. Купець мусит два мішки мати: еден для зиску, другий для страти. (Пост.)
   Людовий вислов для подвійної бухгальтерії.
6. Найде ся купець і на діравий горнець. (Ільк.)
   Комусь і се сподобаєть ся. Пор. польське: Przyjdzie głupi, co to kupi. Adalb. Kupić 19.
7. Пан Біг дав купця, а чорт розгудця. (Ільк.)
   Про чоловіка, що мішаєть ся не в свій торг. Пор. ч. 1, 2, 6.
8. Першого купцьи ніколи не попускай сї. (Наг.) ...покидай ся. (Кунин)
   Правило для продавця. Пор. Adalb. Kupiec 11; Wand. II, Käufer 3.
9. Таний в вас купець! (Наг.)
   Мало даєте, за малу суму хотїли б купити.
10. Той не купець, той не давець. (Лучак.)
   Коли два не можуть за щось погодити ся.
11. Трафив сї купец на діравий горнец. (Кольб.)
   Справдї незвичайний купець. Пор. ч. 6.
12. Як Бог дасть купця, то чорт розвідця. (Лучак.)
   Говорять про людий, які люблять мішати ся до чужого торгу, пор. ч. 1, 2, 7.
13. Який купець, такий крам. (Дрог.)
   Говорять про недбалого купця, що продає лихий товар. Пор. Adalb. Kupiec 1; Brzoz. Kupiec 1; Wand. Käufer 19, 20

**Купецтво.** 1. В купецтві або зиск або втрата. (Пост.)
   Загальне спостережене.

**Купний.** 1. Купне — щупне. (Ільк., Петр.) Що... то... (Луч.)
   Що куповане, того мало, тим дорожать і вживають скупо. Пор. Brzoz. Kupno 1; Adalb. Kupno 2.

**Купувати.** 1. Аби Бог дав, аби-с остатний раз та послїдний купував! (Печен.)
   Клинуть твердого та неуступчивого покупця.
2. Виділи очи, що купували, тепер і повилазьте! (Красносїльцї.)
   Купивши щось даремно жалувати.
3. Всьо купиш, лиш тата і маму нї. (Мінч., Ільк.)
   Загальна обсервація.
4. Докупив би ся біди тяжкої, як би ще кропиви купував. (Лім.)
   Кропива — лихий бурян, якого нїхто й за дармо не хоче.
5. Дорого не купуй, дармо не давай. (Дрог.)
   Купецьке правило. Пор. Adalb. Kupić 2.
6. Кота в мішку не купують. (Наг.)
   Не оглянувши річи годї купувати. Пор. Adalb. Kupić 5.
7. За два купив, а за ґрейцар продав, аби гиндель не стояв. (Кнїгинин)
   Про лихого купця.

**Курва**. 1. Курва і злодій однов дорогов ходьи. (Сор.)
Близькі собі. Пор. Wand. II, Hure 106, 124, 125.

2. Курві плюй в очи, вона каже, що дощ іде. (Ільк.) ...плюют.. (Петр.)
Вона безсоромна, не почуває стиду.

2. Курва ти мать була! (Льв.)
Вулична лайка.

**Курець**. 1. Добрий курець, коли є люлька і тютюнець. (Ільк.)
Тоді можна закурити.

2. Добрий курець усе має люльку, кресило і гаманець. (Доброс.)
Має своє і держить у порядку.

3. Коли-с курець, май кресило і кремінець. (Луч.)
Не позичай у иньших, дбай сам про себе.

4. Курче, а не закурив бис-си кітці з під фоста? (Наг.)
Жартують із хлопців, що уперве беруть ся курити.

5. Хто курит, той смердит як свиня; хто нюхає, той виглядає як свиня; а хто анї курит, анї нюхає, той жиє як свиня. (Кам. Струм.)
Приповідають курці, коли їм хто докоряє, по що вони курять.

6. Хто курит, той ся не журит. (Крех.)
Потішають себе курці.

**Кури**. 1. Ауш кури на сїдало, бо завтра великдень! (Кол.)
Щоб не було з вами клопоту.

2. Біда тій курцї жити, на котрій ястреба вчат ловити. (Гнїдк.)
Вона ніколи непевна свого житя. Пор. Adalb. Kura 1.

3. Біда тій курцї, що на нїй сокола заправляють на лови. (Ільк.)
Пор. попереднє число.

4. Бігме, бігме тай присьистобоже: вломив когут курцї ногу, ходити не може. (Бабух.)
Приспівують, коли когут скаче на курку, а вона кричить.

5. Вдало му сї, як сліпій курцї зерно. (Явор.)
Пощастило надзвичайно. Пор. Wand. II, Huhn 55, 57.

6. Вже нима тої курочки, що дві яєчка несла на день. (Будзанів)
Жаль за колишніми добрими часами. Пор. Wand. I, Huhn 199.

7. Грає си, як курка в попелї. (Карл.)
Забавляєть ся чимось пустим та маловажним.

8. Дай курцї гряду, а вона летить на банти. (Ільк.)
Дай комусь щось, а він хоче чогось иньшого. Пор. Adalb. Kur 4.

9. Де кури чубатї, там дїти пискатї. (Кобил.)
Анальоґія дуже далека.

10. За родом кури чубатї. (Наг.)
Відповідно до своєї породи.

11. Десь у людий і курка піє, а в мене і когут не хоче. (Кол.)
Жалував ся чоловік, у якого нїщо не йшло на лад.

12. Загорів, як курка. (Гнїдк.)
Зачадив ся димом, сам не при собі.

13. З курки пїирьи до подушки не дают, бо буде голова болїти. (Наг.)
Загальне віруване.

14. З курми спати лягай і з курми вставай. (Наг.)
Найпрактичнїйший розклад часу в сїльськім хозяйстві. Пор. Wand. I, Huhn 199.

15. І слїпа курка деколи найде зерня. (Ільк.)
І недотепі иноді щастить.

16. І чорна курка білі яйця несе. (Уриче)
Се в її природї. Пор. Wand. I, Huhn 9.

17. Його вже й кури запіяли. (Наг.)
Він запізнив ся, мав устати перед піянєм когутів.

18. Коли курка піє, буде якесь нещістє в хатї. (Наг.)
Радять в такім разї зловити курку і переміряти нею від стола до порога, за кождим разом обертаючи то головою то хвостом наперед. Випадає на поріг головка — втяти головку, а випаде хвіст, то втяти хвіст. Пор. Wand. I, Huhn 166.

19. Не всї кури чубатї. (Наг.)
Як до породи. Пор. Adalb. Kura 32.

20. Курка збіжє розгрібає, а в сьмітю зерна шукає. (Ільк.)
Старе господарське спостережене, про чоловіка, що нехтує поважним дїлом, а гонить за пустими фантазіями.

21. Курка до гусел. (Гнїдк.) ... осел до скрипки. (Цен.)
Хто до чого не здібний.

22. Курка каже: кудкудак! знесла м яйце як ходак. (Наг.)
Наслїдують крик курки.

23. Курка сї там несе, де вже єйце лежит. (Наг.)
Без яйця нести ся не любить. Пор. Wand. I, Hahn 23.

24. Курочко, знеси Мошкови яйце, а Іванови гівенце. (Вікно)
Кепкують з якогось бідного хлопця, що допрошуєть ся яйця.

25. Курцї все просо на голові. (Лучак.)
Те, що їй найлюбійше, про те вона й думає.

26. Курцї просо снить ся. (Гнїдк., Сїл. Б.)
Хто що любить, про те й сни бачить.

27. Лучило ся слїпій курцї зерно, тай то порожне. (Ільк.)
Коли сповнене якогось бажаня приносить розчароване.

28. На тоє курка гребе, аби що вигребла. (Ільк., Петр.)
На те чоловік працює, щоб заробив на житє. Пор. Adalb. Kura 25; Wand. I, Huhn 121.

29. Не годуйте так кури, най не здихают. (Кнїг.)
Іронїчно, коли господиня не дбає про свої кури.

30. Нема вже тої курочки, що по дві єйцї нараз несла. (Наг.)
Нема якогось опікуна на добродїя, за яким жило ся в достатку. Пор. ч. 6.

31. Нипає як курка. (Наг.)
Шукає чогось сюди й туди.

32. Носит сї як курка з єйцьом. (Наг.)
Коли хтось задля маловажного дїла хвалить себе та величаєть ся.
33. Перебирає, як курка в отрубах. (Наг.)
Про такого, що перебирає в такім, у чім нема що й перебирати.
34. Разом з курми спати йде. (Наг.)
Про такого, що лягає спати дуже вчасно.
35. Снит ї сї, як слїпі курцї зерно. (Наг.)
Щось таке, чого не має. Пор. ч. 24, 25.
36. Трафило му сї, як слїпі курцї зерно. (Наг.)
Трафило ся щось несподїване. Пор, Adalb. Kura 46, висше ч. 27.
37. Собі гребет курка в хребет. (Гвідк.)
Сама землю гребе, яка паде їй на хребет.
38. Уже кури піют, а я в дївчини сиджу. (Цен.)
Засидїв ся дуже довго.
39. Ще перші кури не піяли. (Наг.)
Ще дуже вчасно, сама північ.
40. Що курцї снить ся? Просо. А що дївцї? Молодець. (Ільк.)
Що кому любе, те й снить ся.
41. Як курка піє, треба їй голову до порога втьити, бо комусь у хатї смерть буде. (Голоб.)
Народне віруванє. Пор. висше. ч. 18.
42. Я тобі покажу, куди курка щит! (Наг.)
Покажу щось таке, чого ти ще не бачив. Пор. Wand. II, Huhn 248.

**Курити.** 1. Курив, аж очи зажмурив. (Дрог.)
Його зібрало на сон. Про невправного курця.
2. Бодай сї хиш закурило за тобов, де підеш! (Наг.)
Прокляте: щоб ти пішов і за тобою лишила ся лише курява.
3. Де сї курит, там і горит. (Наг.)
По димі огонь пізнають, прим. у лїсї. Пор. Wand. III, Rauchen 7, 8.
4. Зі сраки му ся курит. (Будз.)
Бздить.
5. Курит му під сам ніс. (Наг.)
Насміхаєть ся з него в живі очи, лестить ся, підхлїбляє йому.
6. Курит так, що й файки з рота не випущьиє. (Наг.)
Про завзятого курця.
7. Курит у печи, як дика баба в дебри. (Лол.)
Коли в печи дуже курить ся і дим іде в хату.
8. Не кури, Куба, хвайки в хатчинї, бо викуриш очи дївчинї. (Крех.)
Остерігають завзятого курця парубка.
9. Покуру люльки, най ся жінка дома не журит. (Луч.)
Говорить чоловік, що десь довго засидїв ся в гостинї.
10. Хто курит, той з димом гроші пущьиє. (Наг.) ...переводит. (Лука)
Докоряють курцям.

**Курманина.** 1. Курманина, лахманина, а в зимі в великі пригодї стане. (Наг.)
Як захист від морозу.

**Курта**. 1. Курти му скроїли висше колін, а нижше пояса. (Наг.)
Набили, висікли його.

2. Як курту годують, так курта бреше. (Дар.)
Курта — назва пса.

**Куруз**. 1. Котрий куруз не запряв до Іллї, той не буде в млинї. (Бергом.)
Говорять про пізнї кукурузи.

2. Як ся кукуруза на Іллї не пряде, то нічого і в млинї не буде. (Заставцї)
Галицький варіянт.

**Куря**. 1. І курята раннї лїпші. (Гнїдк.)
Всяке дїло чим вчаснїйше зроблене, лїпше від запізненого

2. Марцьові курята найлїпші. (Берез.)
Саджені в марті.

**Курячий**. 1. В курьичі льйгоми спати йдемо. (Цен.)
Значіне те саме, що й Кури ч. 14.

2. Куряча мама не загине. (Луч.)
Кури не перестають множити ся.

**Курячка**. 1. „Що їш?" — „Курьичкú". — „Дай мінї!" — „Йди си під сїдалом назбирай". (Наг.)
Кепкують із чоловіка, що рад би знати, хто що їсть.

**Кусати**. 1. Анї мя кусай, нї цїлуй; анї мя стирай, нї смаруй. (Гнїдк.)
Не роби мінї анї добра, анї зла, не хочу з тобою мати нїякого дїла.

2. А кусав би ти кремінь! (Будз.)
Проклятє.

3. Вкуси сї в язик, як маєш то сказати. (Наг.)
Вкушене в язик запобіжить непотрібній балаканинї.

4. Закуси землев! (Наг.)
Проклятє: щоб ти пішов землю їсти.

5. Кусай тілько, абис міг проликнути. (Наг.)
Осторога лакомому.

6. Кусати собі з ким горіхи. (Гірне)
Сварити ся, дрочити ся.

7. Кусь мене, бабонько, хоць зубів не маєш. (Дар.)
Старої, беззубої баби він не боїть ся. Пор. Wand. I, Beissen 28.

8. Менше вкушу, борше ликну. (Горог.) ...вкусиш ...лиѓнеш. (Наг.)
Меншї пляни уложу, борше їх виконаю.

9. Не бій сї мене, я не кусаю. (Наг.)
Говорять такому, що боїть ся приступити. Пор. Wand. I, Beissen 31, 34.

10. Не кождий той кусає, що вусом рушає. (Город.)
Може лише грозить або зовсїм що инше думає. Пор. Wand. I, Beissen 8.

11. Не кусай купа, бо не ликнеш. (Сор.)
Не набирай на себе богато дїл, бо не доконаєш усїх.

12. Не кусай, не стрижи, не лижи. (Мінч.)
Варіянт приповідки ч. 1.

13. Тілько вкуси, що можеш ликнути. (Луч.)
Роби дїло в міру своєї сили.

**Кусок.** 1. Як добрий кусок, то найде ся куток. (Стара С.)

Що добре, те всякий прийме.

**Кут.** 1. Ні в кут ні в двері. (Мик. н. Дн.)

Безвихідне положене, безрадність.

**Кутати.** 1. Чей толї був би гаразд, аби ніхто нікому ни кутав. (Грин.)

Не зичив, не виголжував.

**Кухар.** 1. Два кухарі, лихий борщ. (Наг.)

Говорять про везгідних або невмілих кухарів. Пор. Wand. II, Koch 70, 74.

2. Добрий кухар і з кропиви борщ зварит. (Дрог.

Се й не велика штука, бо з кропиви борщ зовсім не поганий.

3. Кухар з голоду не згине. (Тисьм.)

Вся його праця на приготовлюваню страв. Пор. Adalb. Kucharz 9; Wand. II, Koch 22, 60.

4. Кухаря, що вмре з голоду, годит ся поховати під сухою вербою. (Цен.)

...не годить ся ховати на цвинтари. (Збор.)

Такий кухар то або дурень, або самовбійця. У Поляків: nie chowają na cmentarzu Пор. Adalb. Kucharz 26: Wand. II, Koch 11; Čelak 333.

5. Лихий кухар або не досолит, або пересолит. (Голобутів)

Ніколи не має міри анї смаку.

6. На то він кухар, аби в пальцї хухав. (Кол.)

Бо їх часто попече або попарить окропом. Пор. Wand. II, Koch 79.

7. Не кухар варит, а огень. (Наг.)

Оправдує ся кухар, коли страва недоварена або переварена. У Поляків Nie warzy miarka, ale dobra kucharka, пор. Adalb. Kucharz 13.

8. Так пан їсть, як кухар зварит. (Вікно)

Пан залежний від нього. Пор. Adalb. Kucharz 14; Wand. II, Koch 4.

9. Як би ти був добрий кухар, то бис добре в огонь хухав. (Ярич.)

Умів би добре розпалювати огонь.

10. Який кухар, такий борщ. (Кал.)

Злий кухар і борщу недоброго наварить.

**Кухарка.** 1. Де богато кухарок, там їсти нима що. (Голови)

Жадна не береть ся до вареня.

2. Кухáрка дасть мінї шкварка. (Наг.)

Говорили дїти заскакуючи коло кухарки, щоб їм дала щось ласеньке.

3. Кухарка самою парою сита. (Городок)

Жартують із кухарки що вимовляеть ся їсти при обідї разом з иньшими. Пор. Adalb. Kucharz 11; Wand. II, Koch 23.

4. Недосіл на столї, пересіл кухарцї на чолї. (Дрог.)

Коли страва пересолена, то кухарцї сором.

5. Просїмо кухарку, аби нам дала по шкварку. (Яс. С.)

Говорять дїти зібрані біля печи, в якій варить ся і смажить ся щось.

**Кухта.** 1. Куди кухтї до патинии! (Дрог.)

Із кухти не буде попа.

**Куций.** 1. Єден куций усїх помучив. (Красне)

Про куцого пса, що не дав ся цїлій сворі, а також про моторного чоловіка.

2. Кули куцому до заяцьи! (Наг.)

Куцому псу, він заяця не зловить. Куций тут: безхвостий.

3. Куца би ти година била! (Наг.)

Проклятe: щоб ти швидко вмер.

4. Куцо скроїли тай куце вшили. (Голоб.)

Про коротку, тісну одежу.

**Куць.** 1. Куць виграв, куць програв. (Дрог.)

Хто чи що таке „куць", не знати. Вживають у значіню „або—або".

**Куча.** 1. Або тоту кучу тручу, або ї розвалю. (Наг.)

Говорять про обдерту, занедбану хату, або про дійсну свинську кучу.

2. Аса до кучі, свине! (Наг.)

Кричать на пяного, свиноватого чоловіка.

3. Розвалю тоту кучу, най сї в ній не мучу! (Наг.)

Кричав чоловік доведений до розпуки і кинув ся рубати стіни своєї хати.

4. Тихо будь, бо до кучі підеш! (Наг.)

Грозить мати розплаканій дитині. Давнійше досить часто лучали ся по селах випадки, що виродні матері садили своїх дітий до кучі, де їх з'їдали свині.

**Кучки.** 1. Аби кучки, то дождж буде. (Цен.)

Жиди дуже люблять, коли в їх сьвята звані кучками капає їм крізь настелену на такій кучці хвою рясний дощ.

**Кучма.** 1. Кучма на завісах. (Дрог.)

Кучмою називають високу баранкову шапку; коли вона складана, так що одним боком у подовж розрізана і защіпаєть ся барвистими стяжками, то називаєть ся кучма на завісах. Уживають сього звороту також загально для характеристики чоловіка, що держить ся старої моди і старих звичаїв.

**Кучмей.** 1. Що кучмей, то богач. (Наг.)

Такий, що носить велику кучму.

## Л.

**Лаба.** 1. Лаба як у медведьи. (Наг.)

Про велику, незугарну руку або ногу. Пор. Adalb. Łapa 1.

2. Лаба як у старого дідька. (Наг.)

Погана, покорчена рука.

3. Лаба як у старого злодія. (Наг.)

Довга рука, з довгими пальцями.

4. Чорні лаби в твої баби. (Яс. С.)

Дразнить діти одні одних.

**Лава.** 1. Бував на лаві й під лавою. (Крех.)

Зазнавав чести й нечести. Пор. Adalb. Ława 1; Wand. I, Bank 12.

1. **Хто під лавов лежит, того ногами копают.** (Завад.)
   Хто сам себе не шанує, того й иньші понижують. Пор. Adalb. Ława 2.

**Лавка.** 1. Лавкою стелити ся. (Гнїдк.)
   Про покірного, підлесного чоловіка, готового всякому служити.

2. Як на лавцї лижав, тогди жаль прибував; а як за лавки взели, тогди жалї відійшли. (Пужн.)
   Як били, то йому було жалко себе, а як перестали, то забуло ся. Пор. Етн. Збір. VI, 67.

3. Я під лавку, вно ся питат: „Ци ти ту, Абрамку?“ (Мшан.)
   Анекдота про пяницю в коршмі.

**Лад.** 1. Аби ладо́м, аби миро́м. (Довгоп.)
   Бажане, щоб усе було в порядку.

2. Анї ла́ду анї скла́ду. (Ільк.)
   Про все безладне, заплутане. Adalb. Ład 1.

3. Буде ту лад! (Будзанів)
   Не буде порядку.

4. Дай ти Боже лад, аби ти випав цїлий зад. (Дрог.)
   Жартливе проклятє.

5. Коли моє не в лад, то я з своїм назад. (Ільк.) ...з моїм... (Петр.)
   Коли чоловік вмішав си в щось таке, куди його не приняли.

6. Най іде своїм ладом. (Ільк.)
   Най іде, як звикло йти таке дїло, відповідно до своєї вдачі.

7. Коли я з моїм не в лад, то я зі своїм назад. (Лев.)
   Вар. до ч. 4.

8. Лад мінї замняв ся. (Краснос.)
   Щось поплутало ся, хтось збаламутив чоловіка.

9. На лад мінї пішло. (Наг.)
   Дїло пішло гладко.

10. Не в лад вам мої слова, то не скажу нїчого більше. (Наг.)
   Говорить чоловік чуючи, що слухач не радо слухає його бесїди.

11. Не до ладу сказати, ліпше змовчати. (Ярич.)
   Остерігають балакучого.

12. Не знає сьвітови ладу. (Луч.) ...сьвіту... (Наг.)
   Про нетямущого, що не знає сьвітових порядків і звичаїв.

13. Там нема ладу й за ґрейцар. (Підгірки)
   Там вічне безладє.

14. Я до ладу кажу. (Кол.)
   Говорю льоґічно, до річи.

15. Як до ладу́, то і вкраду. (Наг.)
   Як трапить ся добра нагода.

**Ладний.** 1. Зверха ладне, а в серединї хробачливе. (Сор.)
   Про яблоко, та про погану вдачу чоловіка, що на зверх виглядає симпатично.

2. Ладна жона а бистрий кінь рівнають ся смерти. (Гнїдк.)
   Бо задля них легко наскочити на злу пригоду.

**Лайно.** 1. Власне лайно ні смердить ні пахне. (Льк.)

Власні хиби для чоловіка байдужі, він їх і не завважує. Пор. Wand. I, Dreck 28.

2. І лайно своє не вонит. (Гнідк.)

Вар. попер. з натиском на „своє".

**Лайдацтво.** 1. Без лайдацтва нема богацтва. (Льв.)

Певність, що богацтво здобуваєть ся нечистими способами. Пор. Adalb. Łajdactwo 1.

**Лайцом-пуцом.** 1. Бодай ти було лайцом-пуцом! (Дрог.)

Якесь жартливе прокляте.

**Лакітки.** 1. А їв бис лакітки? — Які! — Ті, що кури насрали. (Наг.)

Лакітки — ласощі. Говорять хлопцю, що забагає чогось дуже смачного.

**Лакомий.** 1. Лакома душа з'їла би лоша. (Явор.)

Про ненажеру. Пор. Adalb. Łakomy 15; Wand. II, Leckermaul 3.

2. Лакомий не наїст си, йик із дверу бриндзі не зібєт си. (Грин.)

Гуцульська приказка. Дзер се жентиця, що лишаєть ся по видушеню сира.

3. Лакомий як кіт. (Яс. С.)

Порівнане дуже влучне.

4. Лакомому все за мало. (Наг.)

Йому ніколи не досить. Пор. Adalb. Łakomy 3.

5. Лакомому ніколи нема годї. (Залісє)

Він усе бажає чогось більше. Пор. Adalb. Łakomy 25.

**Ланц.** 1. Бодай ти ланц був! (Лім.)

У турчанськім пов., а бодай у Лімній та Дидьові дуже часто клинуть і лають ся ланцом.

2. З ланца би сї зірвав. (Наг.)

Про неспокійного, непосидючого чоловіка.

3. Іди до ланца! (Лімна)

Прокляте: іди, щоб тебе закували в ланцюхи.

4. Ланц би на тя впав! (Дидь.)

Прокляте.

5. Ланц би тя побив! (Дидь.)

Прокляте.

6. Ланц мамі твоїй! (Лім.)

Немиле бажане.

7. Ланцом би тя тягли! (Лім.)

Прокляте. Пор. Wand. II, Kette 23.

8. На ланц би тя взяли! (Лім.)

Щоб тебе прикували ланцухом як собаку. Пор. Wand. II, Kette 23.

9. Сам на себе ланц куєш. (Наг.)

Сам собі робиш лихо. Пор. Wand. II, Kette 20.

10. Якого ланца хочеш? (Лім.)

Якої біди, якого клопоту?

**Ланцуховий.** 1. То ще ланцуховий пес! (Наг.)

Говорять про дуже злого чоловіка. Пор. Wand. II, Kettenhund 5.

**Ланчин.** 1. Погди, прийдеш ти мінї до Ланчина. (Колом.)

Там я тобі догоджу, набю.

3. Ладна птиця лучше золотої клітки. (Гнідк.)
   Гарна панна ліпша від вистроєної ляльки.
4. Ладна-сь, як пропасниця. (Гнідк.)
   Про погану, сварливу жінку. Пор. Wand. IV, Schön 92 (Schön wie die Sünde(.
5. Ладна як з воску вилльита. (Наг.)
   Про гарну дівчину або молодицю.
6. Ладний, бо має ніс меже очима. (Цен.)
   Ніби то не кождий? Пор. Schlei. 173.
7. Ладному все на лад іде. (Наг.) ...чло́ ся. (Наг.)
   Ладний тут у значіню зручний. Пор. Wand. IV, Schön 73; Нос. 411.
8. Ладно пише, як маком сіє. (Наг.)
   Про писаря, що гарно пише.
9. Най буде не ладна, коли серцю мила. (Наг.)
   Оправдує ся парубок, якому дорікають, що женить ся з негарною дівкою. Пор. Adalb. Ładny 9; Wand. IV, Schön 35.
10. Така ладна, аж за очи хапле. (Наг.)
   Про вродливу жінку.
11. Така ладна, аж сї ригати хоче. (Цен.)
   Про надзвичайно погану жінку. Пор. Wand. IV, Schön 93.
12. Така ладна, що як на двір вийде, то всї пси брешут. (Войн.)
   Дуже погана. Пор. Тимош. ч. 284.
13. Така-с ладна, як свиньи в дождж. (Наг.)
   Про погану, нехарапутну жінку.
14. Таке ладне, як каші з маком. (Сор.)
   Особливої краси в каші з маком нема.
15. Хоч на два́-дни, аби ладне. (Тереб.)
   Зітхає чоловік, що бажає мати гарну жінку.
16. Що ладне, то й до всього складне. (Наг.)
   Про гарного, звинного чоловіка. Пор. Wand. IV, Schön 67.

**Лазити**. 1. А лазив бис по чужих коморах! (Наг.)
   Проклятє: щоб ти зробив ся коморовим злодїєм.
2. Вже сї в тебе не влазит більше? (Наг.)
   Говорять такому, що наситивши ся не хоче більше їсти.
3. Він уже ледво лазит, лиш ногами суває. (Наг.)
   Про хорого, немічного чоловіка.
4. Лазив бис на штирох ногах! (Наг.)
   Проклятє.
5. Лазит до мене, як жебрак. (Наг.)
   Про впертого а нелюбого гостя, що налазить день у день.
6. Лазит як сновида. (Печен.)
   Ходить як сам не свій.
7. Хто лазит по ночи, шукає собі немочи. (Лімна)
   Волоцюга в ночи найлекше паскакує на таких, що його побють.

**Лайка**. 1. Лайка — байка, битва — молитва. (Мінч., Петр.)
   Лайка то ще не біда, а от як бють, се вже горе. Пор. Wand. IV, Schimpf 23.

**Ланя**. 1. Яка панська ланя, така й попова свиня. (Луч.)

На основі оповідання про те, що пан за вкрадену ланю взяв у мужика свиню.

**Ласий**. 1. Ласий як лис на кури. (Наг.)

Про всякого хапка.

2. На ласий кусок найде ся куток. (Ільк.)

Що смачне, то всякий радо з'їсть; що добре, гарне, то всякий рад би мати. Пор. Wand. II, Leckerbissen 1; Нос. 428.

3. Ото ласа їда, з чосником лобода. (Крех.)

Сміють ся з такого, що їсть худобячий харч лободу. Пор. Нос. 418.

4. Ото ласий на ковбаси! (Голеш.)

Про ласуна, в новійших часах про виборців, що за ковбаси продавали голоси.

**Ласиця**. 1. Кожда ласиця свій хвостик хвалит. (Мінч.)

Своє все наймилійше.

**Ласка**. 1. Без такої ласки я обійду ся. (Луч.)

Значить: невелика ласка, а хиба лихо.

2. Боже, Боже, най нас твоя ласка споможе! (Наг.)

Зітхає побожний чоловік.

3. Бодай ви од Бога ласку мали! (Любша)

Із жебрацької молитви.

4. В ласці божій зоставайте сї здорові! (Наг.)

Формула прощаня при відході.

5. Є тим того ласка божа. (Наг.)

Богато, подостатком. Пор. Wand. II, Gnade 56; Дикар. 546.

6. Запобігає панської ласки. (Наг.)

Про панського прислужника і підхлібника.

7. Здав сї на його ласку. (Наг.)

Піддав ся йому зовсїм. Пор. Wand. I, Gnade 6, 55.

8. З ласки на потіху. (Пасїчне) ...та на втіху. (Залїсє)

Коли хтось зробить иньшому якусь прикрість, якийсь грубий жарт, а сей питає: за щож ти мінї се робиш, то перший відповідає отсею приказкою. Теж і у Поляків, Adalb. Łaska 20.

9. Зробіт тото з ласки свої, з просьби моі. (Наг.)

Просять дуже чемно. Пор. Wand. I, Gnade 65.

10. Коби ласка ваша! (Кол.)

Щоб ви захотїли вислухати нас або допомогти нам.

11. Коли ласка ваші, а нам аби каші. (Наг.)

Говорили слуги до господаря допоминаючи ся каші до борщу.

12. Ласка слабіє борзо. (Гнїдк.)

Вона продукт хвилевого настрою.

13. Ласки пасти. (Гнїдк.) ...запобігати. (Наг.)

Старати ся о чиюсь прихильність.

14. Ліпше в ласці, як у гніву. (Наг.)

Ліпше зробити щось у згоді з иншим, нїж на перекір

15. Має го в своі ласці. (Наг.)

Любить, запомагає його. Пор. Wand. I, Gnade 57.

16. Не стою нікому о ласку. (Тисьм.)
    Я сам собі пан і не потребую нічийої ласки. Пор. Wand. I, Gnade 63.
17. Не стою поне о твою ласку, як єс посьвєтив мині паску. (Мик. над Дн.)
    По заспокоєню потреби вже байдуже до того, хто заспокоїв її. Пор. Beb. 24.
18. Ні в ласці ні в гніву жиємо. (Наг.)
    Мовлять сусіди, що не водять із собою приязни, але також не сварять ся.
19. Панська ласка до порога. (Ільк.)
    Дуже коротка і змінлива. Пор. Wand. I, Gnade 1, 14.
20. Панська ласка на бистрім кони їде. (Гнідк.) ...їздить. (Наг.)
    Прудко зміняєть ся. Пор. Wand. I, Gnade 1.
21. Такої ласки найду і в Парашки. (Ільк.) ...дістане й у... (Лучак.) ...Параски. (Кол.)
    Се міні хто будь зробить, на се не треба ласки. Пор. Adalb. Łaska 16.
22. То не за ласку тато з мамов спав, тілько мусит хрестяни справлєти. (Мик. н. Дн.)
    Не з ласки, а з обовязку.
23. У Бога ласки много. (Лім.)
    Бог ласкавий. Пор. Wand. I, Gnade 36.
24. У пана ласка на пеньку. (Наг.)
    З ласки велить простягти на пеньку і вибити.
25. Що за ласка в нашого Яська! (Наг.)
    Іронїзують над гордяком, що нїби комусь робить ласку.
26. Що чия ласка. (Наг.)
    Scil. дати. Просять датку прим. на якесь громадське діло.

**Ласкавий.** 1. На ласкавім хлїбу́ жиє. (Наг.)
    З дарунків або з пенсії. Пор. Adalb. Łaskawy 2; Wand. I, Gnadenbrot I.
2. Хиба би Бог не ласкав, аби батіг на пуджалї не траскав. (Зазул.) ...аби бич... (Пустом.)
    Се така проста, елементарна річ.

**Ластівка.** 1. Єдна ластівка не робить весни. (Ільк., Петр.) Одна... (Залісє)
    Ластівки появляють ся іноді на кілька тижнів перед справжньою весною, отже з їх появи не можна твердити, що вже весна. Пор. Adalb. Jaskółka 2; Schlei. 17; Тим. 30; Leutsch. 189; Krumb. 83; Wahl. II, 47; Wand. IV, Schwalbe 2, 12, 15; Če'ak. 290.
2. Коли ластівка перелетит по під корову, то корова стратит молоко. (Папір.) ...в корови буде молоко з кровю. (Берез.)
    Нар. вірування.
3. Ластівка весну приносит. (Наг.)
    Коли їх налетить богато. Пор. E. Rot. 554; Wand. IV, Schwalbe 1.
4. Ластівки вилїтають, погоду обіцяють. (Ільк.)
    Народнє віщоване з лету ластівок.
5. Ластівонька прилїтає, а ластівкою вілїтає. (Гнідк.)
    Зразу вона всім люба, а потім збайдужіє. Пор. Wand. IV, Schwalbe 17.

6. Як ластівка влетит до хати, то в хаті хтось умре. (Наг.)
Загальне віруване.

7. Як ластівки низко літают, то буде дош. (Наг.)
Се такий проґностик, Пор. Adalb. Jaskółka 3; Muka 842; Wand. IV, Schwalbe 28, 33.

**Ласун.** 1. Ласун лиш баки сьвітит. (Зазул.)
Підхлібляєть ся, щоб дістати смачно попоїсти.

**Лата.** 1. Хоць у нього на латі лата, а він з паном за пані брата. (Яс. С.)
Загоновий чи ходачковий шляхтич, що колись рівняв ся з панами.

**Латати.** 1. Латаний будеш, як відти не підеш. (Стрий)
Латати в значіню бити.

2. Латати кому скиру. (Наг.)
Бити.

3. Ліпше латане, аби но не хватане. (Зазул.)
Ліпше хоч мізерне, аби не крадене. Пор. Adalb. Łatane 3.

4. Ліпше своє латане, як чуже хватане. (Гнідк.)
Ліпше ходити в убогім одязі, ніж красти чужий. Пор. Adalb. Łatać 2.

5. Сяк-так полатавши. (Наг.)
Відповідь на питане, як вам поводить ся. Пор. Adalb. Łatać 1.

**Латинник.** 1. Латинник — лапсвинник. (Дрог.)
Сміяли ся колись із учеників ґімназії.

**Латка.** 1. Де діра, там латку пришивай. (Наг.)
А не обік діри. Пор. Wand. I, Fleck 2.

2. Кожухова латка в зимі як рідна матка. (Наг.)
Амбіція кождого ґазди велить мати хоч один кожух у домі.

3. Латка все більша від діри. (Жидач.)
Бо інакше її ні до чого пришити. Пор. Wand. I, Fleck 3.

4. Латка — рідна матка. (Кол.)
Бо закриває діру. Пор. Adalb. Łata 1.

5. Латку кому причепити. (Гнідк.)
Обмовити, докорити когось. Пор. Adalb. Łata 6.

6. Ліпша латка як діра. (Наг.)
Ліпше штуковане, як діраве. Пор. Wand. I, Fleck 1.

7. Нове з старими латками. (Наг.)
Сміють ся з такого, що своє полатане убране видає за нове. Пор. Wand. I, Fleck 12, 13.

8. Як загріє вівча латка, не загріє так і рідна матка. (Мшанець)
Про кожух, хоч би й куций.

**Лахман.** 1. Хоть я собі у лахмані, то я собі мосці пані. (Наг.)
Говорила бідна, загонова шляхтянка.

**Лацно.** 1. Лацно говорити наперед, як ніхто не видит. (Наг.)
Легко нахвалити ся, але тяжше виконати свої похвалки.

**Лашок.** 1. Бери лашки на опашки тай іди. (Льв.)
Говорять влізливому гостеви або слузі, якого раді збути ся з хати.

**Лая.** 1. Куди панська лая, туди й сучка моя. (Скнилів.)
Куди панська псарня біжить, туди й сучка.

**Лаяти.** 1. Де ся двох лає, третий користає. (Коб.)
Загальна поговірка. Пор. Wand. IV, Streiten 9.

2. Лай не лай, але гроші віддай. (Лучак.)
Про лайку байдуже, аби я своє дістав. Пор. Wand. IV, Streiten 22.

3. Не лай і не перепрошуй! (Наг.)
Говорять такому, що зразу вилаяв ся, а потім перепрашає.

**Лев.** 1. Дома лев, а війні тхірь. (Ільк.)
Про хвалька, що старшує над слабшими, а з бою тікає. Пор. Гильф. 1293.

2. Написано в граді Льва: не ждут па єдного два. (Гнідк.)
Жартлива ампліфікація відомої приказки, що два одного не чекають.

3. Хоць я й не лев, але й не вівця. (Лімна)
Не зачіпаю нікого, але зумію постояти за себе.

**Легкі.** 1. Дай ти Боже легкі! (Наг.)
Гра слів, зам. легко.

**Легкий, Легко.** 1. А то легко бреше! (Лол.)
Дивують ся зручному брехунови.

2. Вже му лекше нині, як вчера було, бо нині плює вже на бороду, а вчера плював ще на груди. (Кольб.)
Іронізують над хорим чоловіком.

3. Він би легкого хліба хотів. (Наг.)
Хотів би їсти а не робити.

4. Він собі то в легці має. (Лімна)
Йому до того байдуже, не ціпить того.

5. Дай ти Боже легко на души. (Дрог.) ...серци. (Наг.)
Бажають добра.

6. З легкої руки давайте. (Наг.)
Щасливою рукою, з ласкою. Вірять, що лиш такий даток приносить пожиток.

7. Кому легко па серци, до того весь сьвіт сьміє ся. (Завадів)
В кого спокійне сумлїнє, не має гризот, тому й житє веселе.

8. Кому легко, той си тяжкого шукає. (Уриче)
Ніколи нічим не задоволений.

9. Легкий як вітер. (Замул.) ...як перо. (Наг.)
Швидкий до бігу. У Німців: як корок, Wand. III, Leicht 19.

10. Легко би ти сї гикнуло! (Наг.) Най ти сї легко гикне. (Наг.)
Вірять, що гикаєть ся тоді, коли когось згадують добрим, або лихим словом, отже легко або тяжко

11. Легко впасти, тьижше встати. (Наг.)
Бо впавши можна дуже вдарити ся і стратити силу.

12. Легко втратити, тьижко заробити. (Наг.)
Загальний досвід.

13. Легко збрехати, як хліба з маслом ізвїсти. (Наг.)
Брехні ніщо не стоїть на заваді. Пор. Adalb. Łatwo 1.

14. Легко казати, але зробити годї. (Лучак.)
Язик лопоче що будь.

15. Легко камінь у воду веречи, а тьижко дістати. (Яс. С.)
Легко пошкодити, тяжко направити. Пор. Гильф. 1211.

16. Легко ми сї то впало. (Наг.)
    Якесь дїло зробив без трудности.
17. Легко не легко, коли далéко. (Наг.)
    І найменший тягар далеко нести, то втомиш ся. Пор. Wand. III, Leicht 16.
18. Легко прийшло, легко й пішло. (Ільк., Петр.)
    Про легко здобуте добро. Пор. Нос. 255, 337; Wand. III, Leicht 15.
19. Легко сї обуєш, легко ти буде ходити. (Наг.) ...дальше зайдеш. (Підбуж)
    Бо менше на ногах двигати. Говорять про постоли.
20. Легко ся дістало, легко й пропало. (Замул.)
    Про незароблене, крадене або знайдене добро.
21. Лекше льигати, як вставати. (Наг.)
    Говорять особливо в лїтї в часї тяжкої роботи.
22. Лекше говорити, ніж зробити. (Ільк., Петр.) ...ніжли робити. (Мінч.)
    Щоб зробити, треба натужити руки, а не язик. Пор. Schlei. 152.
23. Лекше на груди, як сї чоловік випчихає. (Наг.)
    Говорить той, що пчихнув від нежиту.
24. Лекше стадо заяців пасти, як одної жінки допильнувати. (Кал.)
    Пессімістичний погляд на жіночу вірність. Пор. Wand. III, Leicht 4.
25. Що лекше від пера? — Хуй, бо сама думка го підносит. (Снят.)
    Так пояснюють відому ерекцію.
26. Не легка то справа! (Наг.)
    Там будуть трудности.
27. Пустив сї на легкий хлїб. (Наг.)
    На жебранину.
28. Таке легке, що би з вітром полетїло. (Наг.)
    Про гуску або курку приморену голодом, а також про мізерну людину.
29. Таке легке, як пюрце. (Наг.)
    Перо легка річ. Пор. Wand. III, Leicht 23, 25; Adalb. Lekki 1.
30. То легкий дух. (Наг.)
    Пустий, легкодушний чоловік.
31. То не легка річ. (Наг.)
    Се дїло трудне.
32. Що легке, то не тьижке. (Наг.)
    То зараз можна відчути. Пор. Wand. III, Leicht 13.
33. Що лехко прийде, то лехко піде. (Ільк.)
    Вар. до ч. 18, 20.
34. Як мінї легко жити, так аби тобі легко було конати! (Мшан.)
    Проклятє; „легко“ тут у значіню: тяжко, гірко.

**Легун.** 1. Легун спить, а йому Бог парть держить. (Бергом.)
    Хто в Бога щасливий, тому щастить, хоть нїчого не робить. Пор далї Лежень.

**Ледар.** 1. Ледар від сьвіта. (Наг.)
    Лїнивий, недбалий чоловік.
2. Ти ледаре охаблений! (Березів)
    Лайка.

**Ледачий**. 1. Ледачому всюда зле. (Тер.)
Лихому, недбалому.

**Ледащо**. 1. То від сьвіта ледащо. (Наг.)
Страшенне ледащо.

2. Хто ледащо, тому їсти нема що. (Коб.)
За дармо його не годують.

**Ледво**. 1. Ледво-не-ледво. (Гнідк.)
З трудом.

**Лежа**. 1. За лежу не дают одежу. (Гнідк.)
За лежане будеш голий. Пор. Muka 1890.

2. З лежі не буде одежі, а з спаня коня. (Стоян.) ...не купиш... (Явор.)
Просторійший варіянт до ч. 1.

**Лежанське**. 1. Треба сї забирати до Лежанська. (Наг.)
Лежанське по поль. Leżajsk, місточко, тут гра слів з лежанем.

**Лежати**. 1. Бодай єс лежьив сїм рік на єден бік. (Наг.)
Проклятє, щоб ти лежав хоруючи.

2. Волю полежати, як у поле жати. (Цен.)
Жартують із нероби.

3. Допоки лежи, а раз встати треба. (Луч.)
Хоч лежане й приємнїйше. Пор. Wand. III, Liegen 22.

4. Лежаний хлїб гріх їсти. (Ільк.)
Лежаний тут у значіню незароблений працею.

5. Лежаного хлїба нема. (Гнїдк.)
Хто не заробив, тому й хлїба не дадуть.

6. Лежати — на печінки здорово. (Крех.)
Стара приказка, пор. Wand. III, Liegen 26.

7. Лежати на паси-конї. (Котуз.)
Лежати на животї підперши голову руками.

8. Лежачи думай, а вставши дїлай. (Гнїдк.)
В часї лежаня будять ся думки.

9. Лежачи і камінь мохнатїє. (Ільк., Кобр.)
Поростає мохом. Пор. Adalb. Kamień 22.

10. Лежачи і вовк не тиє. (Лім.)
Мусить бігати та шукати харчів. Пор. Adalb. Leżeć 2; Wand. III, Liegen 13.

11. Лежачи й сокира ржавіє. (Крех.)
І чоловік ледащіє. Пор. Wand. III, Liegen 35.

12. Лежачого не бють. (Ільк.)
Хто повалить ся в бійцї, того вже не бють. Пор. Wand. III, Liegen 58.

13. Лежи, аби ти бік відгнив! (Наг.)
Лихословлять такому, що любить вилежувати ся.

14. Лежи, дурню, в ямі, та ни клини моїй мамі. (Пужн.)
Погроза, пор. Етн. Зб. VI, 68.

15. Лежит як свиньи в баюрі. (Наг.)
Про лїнивого лежня. Пор. Adalb. Leżeć 12.

16. Лежу як на терню. (Наг.)
Невигідно, боляче.

17. Лежу як у подушках! (Наг.)
    Мовив хлопець упавши з дуба на мох.
18. Лежьит за покотом, як снопи на тоці. (Наг.)
    Про сонну компанію.
19. Най лежит, їсти не просит. (Наг.)
    Пор. латинське: Quieta non movere; Нос. 376.
20. Най лежит, місця не залежит. (Крех.)
    Не руш того, що лежить і не шкодить. Пор. Нос. 376.
21. Не маю за ким лежати. (Збар.)
    Нема такого, щоб за мене діло робив.
22. Хто лежит, через того кождий біжит. (Кал.)
    Кождий його зневажає. Пор. Wand. III, Liegen 36, 47.
23. Хто лежит, той не впаде. (Наг.)
    Не має вже страху. Пор. Wand. III, Liegen 51, 57; Гильф. 1839.
24. Чим довше лежи, тим довше сї хоче. (Наг.)
    Про лїнивого. Пор. Wand. III, Liegen 22.

**Лежень.** 1. Лежень лежит, а йому Бог долю держит. (Цен.)
    І леженеви инодї пощастить. Пор. Нос. 338.
25. Що лежит, того не руш. (Наг.) ...най собі лежит. (Лім.)
    Пор. Wand. III, Liegen 23, 24, 25, 40.
2. Лежнї не болезні, але любезні. (Ярич.)
    Розуміеть ся, лїнюхови.
3. На лежнї не буду робити. (Наг.)
    Каже чоловік, що має лїниву та нероботящу сїмю.
4. Поки лежень належитсї, то встайко наїсть сї. (Наг.)
    Лїнивий лежить, а той що встав, снїдає.

**Лежух.** 1. Лежух лежить, а Біг му долю держить. (Ільк.) ...хлїб... (Сор.)
    Про лїнивого чоловіка, якому про те щастить. Пор. Легун 1, Лежень 1.

**Лежухів.** 1. Іду до Лежухова. (Наг.)
    Лежухів — не село, а місце, де лежить ся.

**Лейба.** 1. Ходит як Лейба. (Гнїдк.) ...розлейбаний. (Наг.)
    Хитаючись і опустивши руки, недбалий та повільний.

**Лельом.** 1. Лельом-Полельом. (Гнїдк.)
    В значіню помалу йти, пиняво та недбало щось робити. Наг: Ви ту собі лельом-полельом на ниві — докоряв господар лїнивим косарям, що мало вкосили. Adalb. Lelum-Polelum, 1, стоїть на тім, що Лельом і Полельом два славянські боги, яких значінє в мітольогії ще не вияснено. Значінє польської приказки такеж як у нас (стор. 261).

**Леміш.** 1. Заміняв леміш за швайку. (Гнїдк.)
    Пожиточну річ за пусту.
2. Леміш та чересло — найлїпше ремесло. (Луч.)
    Приналежність плуга, найстаршого земледїльчого знаряду.
3. Треба замілити леміш, аби мівче йшов. (Котув.)
    Підняти його при помочи клинка або плїшки.

**Лемішка.** 1. Він такий, як непріла лемішка. (Наг.)
    Не придатний, неохайний, незадоволений.

**Лемки.** 1. Лемки — там уже що друге слово, то сем-лем. (Наг.)

Характеризують лемківський діялект.

2. Ле́мки — сьвічкарі. (Тор.)

Так прозивають Лемків за те, що на своїх чугах носять пелерини з навислими білими тороками, немов кноти до сьвічок.

3. Лемки чухонці, бо в чугах ходьит. (Наг.)

Поговір до характеристики Лемків із їх одежі.

**Ленько.** 1. Пантруй Леньку і в потемку. (Коб.)

Ленько=Лесько=Олекса.

**Летїти.** 1. Летит як петлї до сьвічки. (Наг.)

Добровільно йде в небезпеку. Пор. Adalb. Lecieć 19.

2. Летит як пчола до меду. (Наг.)

Надїючи ся якоїсь приємности. Пор. Adalb. Lecieć 25.

3. Летит як стріла. (Наг.)

Швидко, що духу. Пор. Adalb. Lecieć 27.

4. Летїла — гудїла, впала тай устала. Загудїла — полетїла. (Доброс.)

Мб. про гарматню кулю на артілерійських вправах.

5. Летїли гуси. Та най си летят. (Гнїдк.)

Справа зовсїм натуральна і байдужна.

6. Летїти добре, але падати кепсько. (Наг.)

Говорив такий, що впав з дуба. Пор. Wand. I, Fliegen 1, 2.

7. То би, види́ш, з вітром полетїло. (Наг.)

Про щось легке, марне, прим. про виголоджену дитину.

8. Летїт голубцї з гнїздом! (Дрог.)

Оповідали про якогось шваба, що не знав такої страви, а коли його запитали, чи буде їсти голубцї, то він уважаючи, що се печені голуби, радо виявив охоту до них. Коли-ж почав їсти і не засмакувала йому страва, то викинув миску з голубцями через вікно і крикнув: Летїть голубцї з гнїздом! І з сего пішла ся приказка.

9. Летїв, аж сї засапав. (Жидач.)

Про швидкий біг.

10. Полетїв на стрім-голов та на зломане карку. (Лучак.)

Побіг, поїхав невідомо куди.

**Лесь.** 1. Де піде Лесь, то всюди ввесь. (Мінч.) Куда... (Петр.)

Чим був, тим буде, не вважаючи на нове місце.

2. Лесю, Лесю, диви ся на зелений ліс! (Бітля)

Такому, що задивив ся на щось далеке, а не вважає на те, що робить.

3. Пішов Лесь та вже ввесь. (Залісє)

Не лишив по собі нїчого.

4. Пішов Лесь та не ввесь, не взяв нїчого, бо не було що. (Зазул.)

Ширша форма попер. ч. 3.

5. Про Лесьи обійде сьи. (Сор.)

Про нього байдуже.

**Лижка, ложка.** 1. Анї лижки, анї миски, треба буде ще колиски. (Наг.)

Про зовсїм немаюче подружє, ще надїєть ся дитини. Пор. Adalb. Łyżka 2.

2. Відпала му лижка від рота. (Наг.)
   Він умер їдячи. Пор. Wand. III. Löffel 76.
3. Дали ложку, як страви не стало. (Ярич.)
   Се вже за пізно. Пор. Wand. III, Löffel 78.
4. Він сї не бойит великої лижки. (Наг.)
   Швидше буде ситий. Пор. Wand. III, Löffel 70.
5. Втопив би мнї в лижцї води. (Наг.)
   Про лихого ворога. Пор. Wand. III, Löffel 23.
6. Далеко ложка від рота. (Крех.)
   Між задумом а виконанем усе далеко. Пор. Adalb. Łyżka 5; Wand. III, Löffel 8, 15, 66.
7. І лижки страви бідному жьилує. (Наг.)
   Жалуеть ся бідний чоловік, що його не погостили.
8. Лижков по чолї дістанеш. (Наг.)
   Говорять такому, що їсть і розливае. Пор. Wand. III, Löffel 82.
9. Лижкою не вичерпаеш води із моря. (Гнїдк.)
   Про всяку неможливу річ. Пор. Wand. III, Löffel 16, 39.
10. Не далеко лижку до рота нести. (Наг.)
   Се дуже мала робота.
11. Не їв, то й ложок не буду мити. (Крех.)
   Не мое діло. Пор. Wand. III, Löffel 86.
12. Не пхай свою лижку в чужу миску. (Наг.)
   Не мішай ся не в свое діло. Пор. Wand. III, Löffel 4
13. Нова лижка губу дре. (Петр.) ...рот... (Наг.) ...рота дере. (Крех.)
   Вона ще не зовсїм гладка, якою робить ся від уживаня.
14. Прийти ложки облизати. (Гнїдк.)
   Прийти по обіді. Пор. Wand. III, Löffel 69.
15. Суха ложка губу дре. (Ільк.) ...рот дере. (Ільк.) ...лижка... (Петр.)
   Ложка без страви. Пор. Adalb. Łyżka 10; Wand. III, Löffel 81; Bel. 2127.
16. Усхла ложка. (Гнїдк.)
   Не їсть нїчого.
17. Що з ложки по обідї? (Крех.)
   Вона лиш тодї потрібна, як е що їсти. Пор. Adalb. Łyżka 7; Wand. III, Löffel 47.
18. Я тото великою ложкою їв. (Крех.)
   Дознав того, напрактикований. Пор. Wand. III, Löffel 105, 115.

**Лизати**. 1. Аж пальцї оближеш, таке то смачне. (Цен.)
   Говорять про мід або добру страву. Пор. Wand. II, Lecken 19.
2. І не лижи, і не стрижи. (Гнїдк.)
   Не лести ся і не жди від мене користи. Пор. Wand. II, Lecken 6, 41.
3. Лижут сї як пси, що сї вперед покусали. (Наг.)
   Про вчорашнїх ворогів, що сьогоднї помирили ся.
4. Полизав письма. (Наг.)
   Навчив ся читати, ходив до школи.
5. Полизати ся з ким. (Гнїдк.)
   Стоваришувати ся, полюбити ся.

6. Полизати чого. (Гнідк.)

Покоштувати чогось. Пор. Wand. II, Lecken 17.

7. Спершу сї оплювали, а потім сї полизали. (Наг.)

Посварили ся й перепросили ся.

8. Тогди мінї лижи губи, як мінї гірко; солодкі я й сам собі оближу. (Луч.)

Тодї мене потїш, коли в мене гризота.

**Лизанє.** 1. Лизаньом ситий не будеш. (Наг.)

До такого, що любить лизати посудину, з якої инші виїли страву. Пор. Wand. II, Lecken 19.

**Лико.** 1. Все то лико. (Льв.)

Все те нї дочого, пусте.

2. Дери лико, поки дают, нáрік не дадут. (Богор.)

Дертє лика сполучене з тим, чи буде дозволений доступ до лїса, де ріжеть ся липове прутє, з якого кождий для себе дре лико.

3. За чуже личко дай свій ременець. (Ільк.)

За чуже маловарте даси своє вартнє. Пор. Нос. 306; Сим. 411; Schlei. 157.

4. Лика з кого дерти. (Гнїдк.)

Обдирати, зубожити його.

5. Ликом пастернаку не викопаєш. (Ільк.)

Що не до чого, невідповідний знаряд. Pod. Adalb. Łyko 6.

6. Лучше своє личко, як чужий ременець. (Петр.)

Своє лїпше, хочби й гірше.

7. Пожалуєш лика, згубиш ремінець. (Белз)

Пожалуєш дешевшого матеріялу, то попсуєш дорожший. Pod. Krumb. 52.

8. Так лико друт, як дає дерти сї. (Явор.)

Вдовж, а на поперек дерева.

9. Тогди дри лика, як можна. (Луч.)

На веснї. Пор. Adalb. Łyko 3; Schlei. 157.

10. Тогди дри лико, як дерут; тогди йди замуж, як берут. (Сор.)

Говорять дївчинї, що перебирає женихів.

11. Тогди лика дри, коли ся друт; тогди дївку дай, коли берут. (Петр.)

Варіянт попереднього.

12. Тогди лико дри, коли відстає. (Наг.)

На веснї, коли прутки мягкі, підійшли соком.

**Лилик.** 1. А що, лилики, проїли мої бики? — Коби ми здорови, проїмо й корови. (Бар.)

Варіянт української приказки: Москалики-соколики і т. д. У нас лишили ся лише остатнї склади з слова „Москалики“ перероблені на „лилики“.

2. Вже лилики лїтают. (Дрог.)

Уже вечір, уже курви по вулицях ходять. Пор. Wand. I, Fledermaus 4.

3. Лилик ми сї в волосє вчепит! (Дрог.)

Кричать дївчата вечером у лїтї, коли лїтають лилики, і держать ся за волосє. Вірять, що як би лилик вчепив ся в дївоче волосє, то вже б його нїхто не відпутав, треба би косу втинати.

4. Лилик робит сї з миши, що на Великдень паски покушьила. (Наг.)

Народнє вірувапе.

**Липкий**. 1. Ци не має він липких пальців? (Наг.)

Чи не злодійкуватий?

**Липнути**. 1. Липнут до него, як мухи до меду. (Бор.)

Бо солодкий, усім милий.

2. На що сї подивит, то до нього липне. (Наг.)

Про злодія.

3. Прилип до нього, як пявка. (Збар.) ...як кліщ до сраки. (Наг.)

Про немилого друга, що набиваєть ся зі своїми обіймами.

**Лис**. 1. Аби лис і як фіст ховав, то все го видно. (Наг.)

Хитрун не сховаєть ся зі своїми хитрощами. Пор. Wand. I, Fuchs 69.

2. Адже лис навик мнйсо їсти, то не хоче траву пасти. (Карл.)

Лиса до трави не тягне.

3. А диви, як лис хвіст присїв. (Дар.)

Про чоловіка, що хитрив, поки не піймав ся на брехнї.

4. Бідний той лис, що лиш єдну діру має. (Наг.)

Немудрий чоловік, що знає лиш один спосіб до житя. Пор. Wand. I, Fuchs 155, 158.

5. Вже почорніли лиси на вікнах. (Богор.)

Замерзли вікна.

6. Де піде лис, то всюди увис. (Ільк.)

Усюди його ловлять.

7. Дома лиси пришити. (Гнїдк.)

Значіне неясне, може: лисом прикинути ся дома, одурити когось. Пор. Wand. I, Fuchs 393, 394.

8. З лиса лиш кожух добрий. (Наг.)

Решта нї до чого. Пор. Wand. I, Fuchs 15.

9. І хитрого лиса можна зловити. (Завад.)

На хитруна є також спосіб.

10. З лисами й сам лисом будеш. (Жидач.)

З хитрим мусиш хитрувати. Пор. Wand. I, Fuchs 236.

11. Лиса за кожух бют. (Уриче)

Буцїм то не за те, що кури ловить. Пор. Wand. I, Fuchs 33, 97, 209.

12. Знаю я сї на фарбованих лисах. (Орт.)

Умію відріжнити добрий товар від фальшованого. Пор. Adalb. Lis 6.

13. Кождий лис свою нору любит. (Кал.) ...хвалит. (Наг.)

А чоловік свою хату. Пор. Wand. I, Fuchs 189, 194.

14. Коли-сь лис, чолом не борись. (Гнїдк.)

Лис бореть ся кігтями та зубами.

15. Лиса вбили, куром радість. (Наг.)

Бо то їх ворог. Пор. Wand. I, Fuchs 98.

16. Лиса зловити. (Ільк.)

Хитрого чоловіка показати брехуном. Пор. Wand. I, Fuchs 390.

17. Лис кушнїра не любит. (Дрог.)

Бо сей крає його шкіру. Пор. Wand. Fuchs 17.

18. Лис за горою, гуси до дому! (Жидач.)

Пуджають гусий лисом. Пор. Wand. I, Fuchs 51.

19. Лис лиса шукає. (Наг.) ...знайде. (Завад.) ...занюхає. (Кал.)
Лихі люди все порозуміють ся і зійдуть ся. Пор. Wand. I, Fuchs 128, 140.
20. Лис лиса не кусає. (Наг.)
Злий злому не шкодить. Пор. Wand. I, Fuchs 198.
21. Лисови не вір, бо ті вдурит. (Наг.)
Про облесного і брехливого чоловіка. Пор. Wand. I, Fuchs 316.
22. Лисом підшитий, псом підбитий. (Ільк.)
Хитрий і лютий чоловік. Пор. Adalb. Lis 12.
23. Лис старіє, але не добріє. (Ком.)
Вік не зміняє його. Пор. Wand. I, Fuchs 95.
24. Лис рад готовій дїрі, а чоловік готовій хатї. (Тереб.)
Всякий рад готовому. Пор. Wand. I, Fuchs 77.
25. Лис сї лїнит, але натури не змінит. (Наг.)
Все лис лисом. Пор. Wand. I, Fuchs 9, 92, 45, 60, 68, 82, 87, 88.
26. Не їсть лис грушок, лиш курок. (Тисьм.)
Їсть лиш те, що йому до смаку. Пор. Wand. I, Fuchs 100.
27. Нї лис, нї заяць. (Наг.)
Не знати що, ледащо. Пор. Wand. I, Fuchs 401.
28. Пізнати лиса по фостї. (Наг.)
Лихого чоловіка по його славі. Пор. Adalb. Lis 10; Wand. I, Fuchs 148.
29. Попав як лис у лапку. (Наг.)
Спіймав ся на злім дїлї. Пор. Wand. I, Fuchs 153.
30. Старий лис много дїр до ями має. (Гнїдк.)
Забезпечає собі вихід від псів-ямників. Пор. Wand. I, Fuchs 54, 89, 117.
31. Старий лис старими слїдами ходит. (Наг.)
Він обережний. Пор. Wand. I, Fuchs 10.
32. Старого лиса не вивабиш з лїса. (Коб.) ...не виведеш... (Залїсє)
Він не дасть вивести себе туди, де б його могли легко побачити. Пор. Wand. I, Fuchs, 1, 4; Гильф. 2544, 1416; Osm. 354; Leutsch. 21.
33. Старого лиса тяжко зловити. (Ільк.)
Він дуже обережний. Пор. Adalb. Lis 34; Wand. I, Fuchs 3, 121.
34. Тебе би лиш за лиса до курят приставити. (Кукив.)
Про збиточного, шкідливого чоловіка. Пор. Wand. I, Fuchs 364.
35. Ховає, як лис фіст. (Наг.)
Коли хтось криє ся зі своїм лихим наміром. Пор. Wand. I, Fuchs 83.
36. Як лис дорогу перебіжит, то буде щістьи. (Наг.)
Народнє віруванє.
37. Як лис спит, то курки не зловит. (Крех.)
У снї нїхто нїчого не зробить. Пор. Wand. I, Fuchs 145.

**Лисак.** 1. Почкай лисаку, дам тобі у сраку. (Жидач.)
Лисак — лисий чоловік.

**Лисий.** 1. Гов, лисий, дїра в мостї! (Жабє)
Оклик до коня, щоб зупинив ся. Лисий пан, що їхав тим возом, дуже образив ся, нїби се візник натякнув на його лисину. Пор. Adalb. Łysy 12.
2. Лиса біда вродила ся, тай лиса ізгине. (Гнїдк.)
Лиса дитина. Пор. Нос. 339.

3. Іди на лису гору! (Наг.)
   Де чарівниці сходять ся. Пор. Adalb. Łysa góra 1—9.
4. Лисе теля вродило ся, лисе й згине. (Ільк., Петр.)
   Лисе теля, що має білу латку на чолі.
5. Лисий як коліно. (Наг.)
   Загально вживане порівнане. Пор. Adalb. Łysy 3.
6. Лисому не тра гребіне, глухому музики, а сліпому зеркала. (Жидач.)
   Просторійший варіянт до ч. 8, пор. Adalb. Łysy 1, 2.
7. Ни буде лисий в раю. (Кольб.)
   Чому? Може тому, що його лису голову приймуть за задницю?
8. То му так потрібно, як лисому гребінь. (Ільк.) Придало му ся... (Гнідк.)
   Лисому гребеня не треба. Пор. Adalb. Łysy 7.
9. Яке сї лисе вродило, таке лисе й згине. (Наг.)
   Жартують із лисого. Діти родять ся звичайно лисі.

**Лисиця.** 1. Знати лисицю по хвостї. (Гнідк.)
   Хвіст — найхарактернійша прикмета лиса.
2. Кожда лисиця свій хвостик хвалить. (Ільк., Петр.)
   Про самохвалька. Пор. Adalb. Lis 8; Muka 1673.

**Лисівцї.** 1. Лисівцї, то таке село, що на рік двоє хрестин: одні в попа, а другі в селї. (Кривор.)
   Малолюдне село.

**Лисячий.** 1. Все му лисьичий фіст видно. (Наг.)
   Про хитрого, підлесного чоловіка, що пестячи ся мимоволї зраджує свої лихі наміри. Пор. Wand. I, Fuchs 62.
2. Лисяча хитрість, заяче серце. (Крех.)
   Хитрий, але боягуз. Пор. Wand. I, Fuchs 203

**Литка.** 1. Аж му в литках застигло. (Ільк.)
   З великого страху.
2. Така литка, як калитка. (Рибно)
   Порожня, без мяса, прим. у старої баби.

**Лифа, лихва.** 1. Як би борше довг віддав, то би лифи вломив. (Городок)
   Знач. не мусїв би платити процентів. Говорять про лінивого довжника, що не квапить ся сплачувати свій довг.

**Лихо, лихий.** 1. Аби лиха не знати, треба своїм плугом та на своїй ниві орати. (Ільк.)
   Власною працею і на власній землї доробляти ся.
2. Аби лихо тихо! (Гар.)
   В такім разї й лихо щезне, втихомирить ся. Пор Adalb. Licho 4.
3. Більше копи лиха не буде. (Цен.)
   А все таки буде дуже лихо. Пор. Adalb. Licho 6.
4. Бодай тї все лихо трастувало та торопило! (Дрог.)
   Проклятє. Пор. Adalb. Licho 9.
5. Бодай тілько лиха! (Будз.)
   Знач. се ще мале лихо.
6. Вам лихо, і в мене не тихо. (Залїсє)
   І я в клопотах та гризотах.

7. Від лиха нема кордонів. (Залїсє) ...не втечеш. (Наг.)
Зле йде від краю до краю.
8. Від лихого довжника і полову бери. (Ільк.)
Лихий, бо неоплатний. Пор. Сим. 207; Тим. 267.
9. Від лихого поли ріж, а втїкай. (Наг.)
Від злого чоловіка.
10. Він лихий, бо лївов ногов з ліжка встав. (Кнїгин.)
Лихий тут знач. сердитий, маркітний.
11. Він так, як лихе на шкоду. (Орел.)
Шкідливий, напасливий чоловік.
12. За всьо лихо, Василихо! (Гнїдк.)
Scil. Випиймо!
13. З лиха тай в коршму. (Дар.)
Пояснене, чому люди в коршму йдуть і пють.
14. Зробити лихо вмієш, але відповісти не хочеш. (Наг.)
Відповісти тут значить: нести одвічальність або кару.
15. Іди без лиха! (Наг.)
Іди по добрій волї.
16. Іди з лихом до біди! (Наг.)
Лихословлять злого чоловіка.
17. Кождому лиху конець буде. (Наг.)
Воно минуще. Пор. Wand. IV, Uebel 3.
18. Коцнув би сї тебе лихий! (Наг.)
Коцнути ся, старе коснути ся; лихий в знач. злого духа
19. Куди піде лихий, усе буде такий. (Гнїдк.)
Він не подобріє.
20. Лиха не купити. (Гнїдк.)
Само приходить. Пор. Wand. I, Böses 29.
21. Лиха сорочка з плота не згине. (Гнїдк.)
На неї нїхто не полакомить ся.
22. Лихе видїти. (Гнїдк.) Лихо... (Гнїдк.)
Видїти чиюсь нужду, або не видїти нїчого.
23. Лихе доброго не любить. (Ільк.)
Злий доброго не любить.
24. Лихе не згине. (Луч.)
Зло нїколи не переведеть ся на світї. Пор. Wahl. II, 31; Leutsch. 198.
25. Лихе швидко приходить, а поволи відходить. (Ільк.)
Лихе — зла пригода, нещастє любить тягти ся довго.
26. Лихий год на тебе! (Сокаль)
Проклятє: щоб тобі сей рік погано вело ся.
27. Лихий замок, до котрого кождий ключ придасть ся. (Гнїдк.)
Так само пустий чоловік, що слухає всякого підшепту. Пор. Wand. IV Schloss 27.
28. Лихий лихом погибає. (Ільк., Гнїдк.)
Погано кінчить житє, його відступають усї люди.
29. Лихий набуток не дійде третїх рук. (Ільк.)
У Поляків: Maleparta idą do czarta, Adalb. Czart 9.

28. Лихий набуток не спірний. (Ільк.)
Не виходить на пожиток.
29. Лихий шелюг не загубит ся. (Гнідк.)
Все держить ся чоловіка і вертає до нього.
30. Лихий як кітний вовк. (Красноіля) (певно кітна вовчиця).
Про сердитого, недотикого чоловіка.
31. Лихого всюди повно. (Зашул.)
Лихих людий і поганих пригод.
32. Лихого гроша і в купли не пострадаєш. (Гнідк.)
Ним не заплатиш, бо нїхто не бере.
33. Лихого не вхопит. (Корч.)
Навіть зла сила не візьме, бо вона й плодить лихо.
34. Лихо литвинка нападе, як не зякне. (Ільк.)
Сміють ся з литовського, властиво білоруського виговору з частим „зяканем".
35. Лихо мене вкрило йик веремя. (Грин.)
З усїх боків лихо.
36. Лихом о землю вдарити. (Ільк.)
Не гризти ся ним, відкинути його.
37. Лихому нїчого доброго ся не стане. (Корч.)
Він усе поверне на лихо.
38. Лихому чоловікови і в гостинї не догодиш. (Пост.)
Усе він незадоволений.
39. Лихо не козацка, нема хлїба анї пляцка. (Ільк.)
Клопіт козакови.
40. Лихо не мовчит. (Коб.)
Викликає зітханя та нарікання.
41. Лихо не спит. (Луч.)
А все по людях ходить, і в день і в ночи.
42. Лихо ним товче. (Луч.)
Він товчеть ся, приходить там, де його не треба.
43. Лихо по людях ходит, не по лїсї. (Явор.)
Бо воно явище людське, громадське, а не природне.
44. Лихо тї там знає! (Наг.)
Я тебе не знаю.
45. Лихо тот дїлає, хто тверді горіхи на конець складає. (Гнідк.)
Образово: зле той робить, що найтяжшу роботу лишає на кінець.
46. Мене нїчо лихе не мине. (Жид.)
Всяка напасть мене чіпляєть ся.
47. Мине лихо, добро буде. (Наг.)
По клопотах гаразд. Пор. Wand. I, Böses 58, 67.
48. Мине лихо, буде тихо. (Дид.)
По клопотї та гармідрі.
49. Мовчи, менче лиха буде. (Наг.)
Богато лиха робить собі чоловік через балакучий язик.

50. Най лихо спит, не тре го будити. (Наг.)
Про сонного ворога. Пор. Adalb. Licho 1.

51. На яке лихо ми ті треба? (Наг.)
Такому, що приходить не в пору.

52. Нема лиха без добра. (Наг.)
Всяке зло в людському житю має й якийсь добрий наслідок. Пор. Wand. I, Böse 39, 40; IV, 1443 Unglück112, 184, 115; до нашого близьке особливо італійське Non c' è male senza bene.

53. Не мала мі де лиха година спіткати, та в гостьох. (Наг.)
Якась немила пригода.

54. Такий єм лихий, що аж мі дідько бере. (Наг.)
Серджу ся.

55. Ци лихе тобов темлює? (Наг.)
Кидає тобою біс, носить тебе з місця на місце.

56. Чи ті лихо напало, чи лиха година? (Сор.)
Мабуть одно й друге.

**Лице.** 1. Аж лице лубом стало зі стиду. (Грушка)
З сорому.

2. Аж ми сі лице лупає зо встиду. (Наг.)
Вар. попер.

3. Блїді лиця не чарують Гриця. (Гнїдк.)
Для Гриця треба здорової, румяної дївчини, щоб йому подобала ся.

4. Бодай му влеце (?) було. (Бар.)
Якийсь клопіт чи насміх.

5. Витерте лице мати. (Гнїдк.)
Не тілько оголене, але безсоромне.

6. В лице му то скажу. (Наг.)
Говорить такий, що хоче свідчити против когось.

7. Гарне личко, погана душа. (Збар.)
З лиця про душу не можна судити. Пор. Wand. I, Angesicht 17.

8. Гарне личко товар продає. (Збараж.)
Для гарного лиця купчихи приймають її товар за добрий. Пор. Wand. I, Angesicht 14.

9. Гаснути на лиці. (Гнїдк.)
Коли лице блїдне і морщить ся.

10. Гет з лицьи знав. (Наг.)
Змінив са на лиці, змарнів.

11. Де нема лиця, то нема встида. (Ільк.)
Хто поступає безлично та підло, той уже не почуває сорому.

12. До лицьи му, як свини в коральох. (Наг.)
Зовсїм не до лиця. Пор. Adalb. Twarz 7.

13. Дре ми лице. (Наг.)
Приступає до мене з якоюсь просьбою чи жебраниною.

14. Єдно нá-лице, друге нá-руби. (Наг.)

Говорять про полотно, та вживають сеї приказки також про те, коли показують якусь річ із кращого і з лихого боку.

15. З лицьи їй лиш води напити сї. (Наг.)
Про гарну дївчину з ясним, оживленим лицем.

16. З лицьи му видно. (Цен.)
Що злодій або сміхун.

17. Змарнїла на лици. (Наг.)
З голоду або з гризоти.

18. Лицем до лиця смо стояли. (Крех.)
Говорив засуджений про своїх сьвідків.

19. Лице ми згоріло, як єм то вчув. (Наг.)
Спалахнув на лиці, облив ся румянцем.

20. Лице як сонце, очи як звізди. (Голоб.)
Говорять про гарну дївчину.

21. Лиця не мати. (Гнїдк.)
Бути безсоромним.

22. Лиця удерти кому. (Гнїдк.)
Мучити його неможливими просьбами.

23. Лицьи не має, що сї до нас навертає. (Наг.)
Не соромить ся, наробивши нам якоїсь халепи. Пор. Wand. I, Angesicht 19.

24. Лицьом сьвічу перед людьми. (Наг.)
Ходжу, хоч соромлю ся.

25. Лице не бреше. (Наг.)
По лиці видно, що в души кипить. Пор. Wand. I, Angesicht 2, 8, 10.

26. Луб лице, очи тріска. (Ільк.)
Про твердого, завидющого чоловіка.

27. Мав бись лице, чоловіче! (Будз.)
В знач. мав бись сором.

28. Має вона лице з носом? (Будз.)
Немає сорому.

29. Має лице всюди. (Гнїдк.)
Всюди його раді бачити.

30. Май лице! (Кос.)
Застидай ся!

31. Мінит сї на лици. (Наг.)
Зо страху або з радости, то блїдне, то червонїє.

32. На тобі лицьи нема. (Наг.)
Коли хто входить до хати в страшнім переполосї або нагло занедужавши.

33. Не знаю, який він на лице. (Наг.)
Не знаю його особисто.

34. Не має лицьи до мене. (Яйк.)
Не сьміє приступити до мене. Пор. Wand. I, Angesicht 19.

35. По лицю му то знати. (Наг.)
Напр. що щось украв або збрехав.

36. Плюнь му в лице, а він обітре сї тай нїчо. (Наг.)
   Говорять про чоловіка, що не почуває своєї чести.
37. По лицю чоловіка пізнают. (Наг.)
   Инакше його нї по чім не пізнати.
38. То без лицьи чоловік (Наг.)
   Безсоромний, безличний.
39. То йому на лици не написано, що він злодій. (Наг.)
   Як би було написано, то би кождий зараз пізнав.
40. Тут усе на лице. (Наг.)
   Принесено до суду всї докази сповненого злочину; вони так і звуть ся лице.
41. Яким лицьом ти мінї то говориш? (Наг.)
   Не сороми ш ся се мінї казати?
42. Я тепер лицьи перед людьми показати не сьмію. (Наг.)
   Його оббрехано, або зробив таке, що йому соромно в громадї.

**Личище, личко.** 1. А бодай тї личище заболїло! (Жураки)
   Прокляте.
2. Личко два рази продає. (Лучак.)
   Гарній купчисї за її красу в двоє платять. Пор. Лице 8.
3. Личко дївку віддає. (Залїсє)
   По лицї цінують її красу.
4. Личко товар проїдає. (Луч.)
   Через красу жінки не один заможний може збіднїти, бо жінка для своєї краси потребує дорогих строїв і оздоб.
5. Личко як пампух. (Наг.)
   Кругле, пухке.
6. Личко як сонїчко. (Залїщ.)
   Про всяке гарне, ласкаве лице.
7. Погане му личище! (Наг.)
   Про безсоромного, брехливого чоловіка.
8. Там то личко, там то стан, не за дурно любив пан. (Голг.)
   Говорять про гарну дївчину, що стала панською любовницею.

**Личко** (лико). 1. Від личка до ремичка. (Гнїдк.)
   Перекладена тай то не зовсїм добре польська приказка: od łyczka do rzemyczka, до ремінця. Пор. Adalb. Łyko 8.
2. За чуже личко дай свій ремнець. (Ільк.) ...даєш... (Петр.)
   Коли його вкрав або згубив. Пор. Adalb. Łyko 4.
3. З разу личко, а потім ремичко. (Ільк.)
   Инша форма приповідки ч. 1.
4. Кріпше своє личко, як чужий ремінець. (Гнїдк.)
   Тривкійше, бо ремінець відберуть.
5. Лучше своє личко, як чужий ремінець. (Ільк., Петр.) ...моє личко...
   Загалом: краще своє хоч і плихше, віж чуже, хоч добре.
6. Тогди ся лича дре, коли відстає. (Гнїдк.)
   Пор. вар. під лико ч. 12.

**Лиш.** 1. Лиш — вхопив за фостик миш. (Яс. С.)
Сміють ся з такого, хто говорить „лиш“ замісь „лишень“.

**Лишень.** 1. Лишень — наїв сї вишень. (Наг.)
Сміють ся з такого, що говорить лишень зам. лиш. У Ясениці говорять скрізь „лиш“, а в Унятичах і Нагуєвичах уживають „лишень“.

**Лишати.** 1. Лишайте сї, ґаздоньку, з Богом, а я йду зо сьвятими. (Довге Стр.)
Прощав си жебрак з господарем, що погостив його.

2. Лишив го, як голого серед терня. (Пост.)
Лишив на муку, між ворогами.

3. Лишив го як на леду. (Наг.)
В непевности.

4. Лишив пняти ся за сливками, бо недостиглі. (Гнідк.)
Теж, що відомий квасний виноград.

5. Лишив сї як сирота. (Наг.)
Сам без батька, без опіки.

6. Лиши тото на неділю. (Наг.)
Якусь зайву роботу; коли прим. кому впаде запороха в око, а він загаїть ся і хоче виняти її.

7. Лишилам ся як та гуска на воді. (Збар.)
Лишила ся самітна, без потїхи.

8. Най сї то меже нами лишит. (Гнідк.)
Нехай лишить ся нашою тайною, не говорімо про се.

9. Тос ми лишив, гей на серед води. (Голешів)
Покинув не в пору, серед прикрих обставин.

**Личман.** 1. Ли́чмане якийсь ходиш. (Наг.)
Личман — бляшка в виді монети, уживана при грі в карти до числення гроший, тут значить невмитого, нехарного чоловіка.

**Лївий.** 1. Кождий має свій лївий бік. (Гнідк.)
*Свою слабу сторону, сердечний бік.*

**Лївкут.** 1. То ще лївкут, що лївов руков робит. (Наг.)
Говорять про лївкута.

**Лїзти.** 1. Аби-с не дочекав ні на кого лїзти! (Печен.)
Щоб ти не мав жінки, образово: щоб ти перестав вивисшати ся над людьми.

2. Влїз межи молот і ковало. (Ільк.)
Попав у прикрі обставини, з обох боків погано.

3. Лїзе на мене як плїнь погана. (Борис.)
Сікаєть ся до бійки, чіпаєть ся мене.

4. Лїзе, як би три дни не їв. (Наг.)
Про повільний, млявий хід.

5. Лїзе як жаба по болотї. (Замул.)
Помалу, лїниво йде.

6. Лїзе як рак з дріжджіма. (Наг.)
Йде довго, лїниво.

7. Лїзе як слимак. (Наг.) ...як повх. (Наг.)

Помалу.

8 Лїзь під стіл, будеш мудрий! (Крех) ...мудрим тї назвут. (Наг.)

Говорять дурневи.

8. Не лїзе, не тече, само ся волоче. (Ільк.) Нї... нї... (Наг.)

Про безладну, лїниву роботу, з акої нема пожитку.

9. Не лїзе ми то в горло. (Наг.)

Про несмачну страву, а загально про погане дїло, якому противить ся душа.

10. Не лїзь ми з ходаками в душу! (Наг.)

Коли хтось намовляє когось на погане дїло допускаючи, що він на се здібний, або взагалї підозріває його за щось погане.

11. Не лїзь у горох, то не скажеш: ох! (Дар.)

Не рушай чужого, бо бити муть.

12. Нї лїзло, нї теко, само ся волікло. (Залїсє)

Про закапарене, запущене дїло, яким нїхто не хоче заняти ся.

13. Про мене лїзь на мене, але що мати скаже? (Рогат.)

Боронить ся дївка жартуючи від цинїчного залицяння парубка, якому в душі зовсїм не противна.

**Лій.** 1. Іди до покою, возьми собі лою. (Чорт.)

Говорять такому, що понабігали міхурі на долонях.

2. Нї лій нї масло. (Печен.)

Незнати що, недбало зроблена річ.

**Лїк.** 1. Кому на вік, тому на лїк. (Льв.)

Хто має жити, той і лїк знайде на свою слабість.

2. Кому на лїк, тому на льик. (Ільк.)

Хто вміє лїчити ся, тому не біда й від переляку захорувати.

3. Я знаю, що менї не на лїк, а на тамтой бік. (Мшан.)

Чоловік почуває, що від сеї хороби мусить умерти.

4. Як трафит на лїк, то трафит на вік. (Кольб.)

Як попаде на відповідні лїки, то одужає.

**Лїкар.** 1. Лїкарь дає лїк, а Бог вік. (Гнїдк.)

Лїкар не ручить за житє хорого.

2. Не той лїкар, що очи заразив, але той, що отворив. (Карс.)

Говорять про всякого шарлатана та попсуймайстра.

3. То такий лїкар, що робит рани на здоровім тїлї. (Карл.)

Кепкують із такого, що береть ся лїкарювати без нїякого понятя.

**Лїлько.** (Ілько.) 1. З'їв би Лїлько, аби й кілько. (Ком.)

Про чоловіка з добрим апетитом, ненажеру.

**Лїнивий.** 1. В лїнивого на поли кропива росте. (Наг.)

Бо не виполе. Пор. Wand. I, Faule 32.

2. Лїнивий більше робит, бо довше. (Гнїдк.)

Для нього всяка праця довга і важка. Пор. Adalb. Leniwy 22.

3. Лїнивому днина сї кучит. (Солець.)

Не роблячи він нудить ся. Пор. Wand. I, Faule 46.

4. Лінивий гірше ніж слабий. (Наг.)
   Бо слабий не може робити, а лінивий не хоче. Пор. Osm. 148; Adalb. Leniwy 6.
5. Лінивий все ночи чекає. (Наг.)
   Рад спати. Пор. Wand. I, Faule 16; Adalb. Leniwy 20.
6. Лінивий волит три дни не їсти, як з печи злїзти. (Крех.)
   Волить голодувати, як робити. Пор. Wand. I, Faule 40; Adalb. Leniwy 29.
7. Лінивий два рази робит. (Наг.)
   Бо звичайно раз кепсько зробить. Пор. Нос. 1390.
8. Лінивий два рази ходит, а скупий два рази платит. (Гнїдк.) ...двичи... (Ільк.) ...більше... (Наг.)
   Бо перший раз певно запізнить. Пор. Гильф. 1280; Wand. I, Faule 35, 36.
9. Лінивий і в своїй хатї змокне. (Ільк.)
   Бо її не направить заздалегідь. Пор. Adalb. Leniwy 23.
10. Лінивому все ніколи. (Наг.)
   Ніколи не має часу на дїло. Пор. Adalb. Leniwy 31, тут одначе: głodny.
11. Лінивий усе бідний. (Наг.)
   Бо лїнує ся заробити. Пор. Wand. I, 15, 39.
12. Лінивому аби лиш спати. (Наг.)
   Се його найлюбійийше занятє. Пор. Wand. I, Faule 9.
13. Лінивому горб на животї, а скорому на плечох. (Жидач.)
   Лїнивий лиш їсть і напасає живіт, а скорий гне крижі при роботї. Пор Adalb. Leniwy 26; Wand. I, Faule 13; Wurzb. I, 242.
14. Лінивому і на печи зимно. (Ур.)
   Бо лїнуєть ся натопити піч.
15. Лінивому кождий день сьвято. (Гнїдк.)
   Бо нїчого не робить. Пор. Adalb. Leniwy 5, 36; Osm. 186; Wand. I, Faule 33, 45, лат. Ignavis semper feriae.
16. Лінивому на плечах, а скорому на череві горб. (Гнїдк.)
   Лінивий усе корчить ся і гнеть ся мов під тяжким тягаром, а скорий наїсть ся і випинає живіт.
17. Лінивому так сї хоче робити, як псу орати. (Наг.)
   Зовсїм не хочеть ся. Пор Wand. I, Faule 21.
18. Нелінивому як не цюр, то кап. (Зазул.)
   Все таки щось заробить і скористає.
20. Там ся лїниво працює, де ся пожитку не чує. (Ільк.)
   Оправдували люди свою лїниву роботу на панщинї.
19. У лїнивого все сьвято. (Ільк., Лучак.)
   Бо й так не робить нїчого. Пор. Mika 1892; Гильф. 1216; Wand. I, Faule.

**Лінувати ся.** 1. Не лїнуй ся рано встати, а пізно лечи. (Лім.)
   Робити весь день до ночи.
2. Ни лїнуй сї рано встати, а молодо навчити сї (Кольб.) ...оженити сї. (Наг.)
   Поученє батька синови.

**Ліпше.** 1. Ліпше з мудрим згубити, ніж з дурним знайти. (Кол.)
З дурним знайдеш та не поділиш ся.

2. Ліпше не доїсти, ніж не їсти. (Замул.)
Від переїду можна занедужати, а від недоїду ніколи.

3. Ліпше недосолити, ніж пересолити. (Наг.)
Пересада все шкідлива. Пор. Мика 1924.

4. Ліпше пізно, як ніколи. (Наг.)
Scil. дати, зробити, прийти. Пор. Гильф. 138, 200.

5. Ліпше щось, як нічо. (Наг.)
Все таки добро. Пор. Гильф. 170.

6. Ліпший розум, як готові гроші. (Ільк.)
Без розуму гроші розтратиш. Пор. Гильф. 178.

**Лід.** 1. Лишив сми си йик на леду. (Кривор.)
В непевнім положеню.

2. На леду дурний хату ставить. (Ільк.)
Спекулює на щось зовсім непевне.

3. Піду як по леду. (Замул.)
Піду гладко, без перешкоди.

4. Як дасть Бог леду, то напе се коваль меду. (Пужн.)
На ожеледу треба коні тай чоботи кувати, то для коваля заробок. Пор. Етн. Зб. VI, 91.

**Ліс.** 1. Вирубай єден ліс, я буду єден біс. (Наг.)
Характеризують упертого, непотрібного чоловіка.

2. Він такий, гий би у лісї виріс. (Жид.)
Дикий, неотесаний.

3. В лісї быв, а дров не видів. (Мінч., Петр., Ільк.)
Про роззяву, неважного, забудька.

4. В лісї дрива рубають, а до села тріски падають. (Ільк.)
Де що дїєть ся, а до нас пльотки та поговори доходять.

5. Єдин до ліса, другий до біса. (Ільк.)
Про безладє і незгоду.

6. Ліса — хоть бий ся, води — хоть мий ся, а хлїба — хоть плач. (Луч.)
Говорить чоловік із бідного, лїсового села, де земля не родить хлїба.

7. Ліс божий та людський, а не панський, бо пан його не садив. (Наг.)
Звичайна поговірка лїсокрадів.

8. Ліс не горит інакше, іно своїми дровами. (Луч.)
Так і чоловіка судять по його вчинках.

9. Най ті Бог наверне на лїси та на дебрі! (Наг.)
Прокляте: щоб ти втікав від людий у пустиню.

10. Нема ліса без вовка, а села без злодія. (Петр.)
Поговірка з давнїйших часів, коли в лїсах було богато вовків.

11. Ні до ліса, ні до біса. (Наг.)
Нї до чого нездалий. Пор. Нос. 383.

12. Ні до ліса, ні до хати — біжи, біжи, біснуватий! (Лучак.)
    Говорять такому, що бігає без цїли, робить сам не знає що.
13. Пішов до ліса, надибав біса. (Замул.)
    Щось опутало його, зсунув ся з глузду.
14. Поїдемо в ліс, нарубаємо беріз. (Наг.)
    Звісно, в березовім лїсї.
15. Хоть вивози цїлий ліс, то все буде оден біс. (Ільк.)
    Говорять мабуть про панів, що повирубували всї лїси в краю, а проте банкротують.
16. Ци ти з лїсів, ци ти з дебрів? (Войн.)
    Коли хтось не знає чогось такого, що всї в селї знають.
17. Чим дальше в ліс, тим більше дров (Ільк.) ...далї... (Мінч.. Петр.)
    Чим більше говорить ся, тим близше до сварки.
18. Я до ліса, ти до біса. (Залїсє)
    Я одного хочу, а ти дбаєш про всякі пакости.
19. Якого дерева в лїсї найбільше? Кривого. (Наг.)
    Загальна обсервація.

**Лїсничий.** 1. Був лїсничим, а тепер ничим. (Унят.)
    Про такого, що щось мав і втратив. Пор. Adalb. Leśniczy 1.
2. Лїсничому теля, а лїсному корову, вози хоть і цїлу дуброву. (Мшан.)
    Говорять про безсовісних лїсових сторожів, які за хабарі позволяють нищити лїс повірений їх доглядови.

**Лїта.** 1. В менших лїтах, в менших гріхах. (Гнїдк.)
    Молодий чоловік ще не встиг стільки нагрішити, що старший.
2. Дійде до лїт, то дійде й до розуму. (Наг.)
    Постаріє — помудріє.
3. З лїтами все перестане. (Наг.)
    І добро і зло мине ся. Пор. Adalb. Rok 26.
4. З лїтами й розуму прибуває. (Наг.)
    Збільшує ся досвід чоловіка.
5. З лїтами чоловік росте, з лїтами й малїє. (Наг.)
    Довгі лїта зменшують людське тїло. Пор. Muka 3379.
6. Лїта йдут, як вода плине, а коби так добро йшло, як лїта. (Сор.)
    З лїтами чоловік старіє, але не конче богатїє.
7. Лїта пливут тай не вертают ся. (Гнїдк.)
    Про минущість людського житя. Пор. Adalb. 16.
8. Лїта упливають як вода. (Ільк.)
    Про минущість житя.
9. На дїтиньчі лїта зходит. (Наг.)
    Дуріє, бавить ся як дитина. Пор. Adalb. Rok 6.
10. Ідуть лїта без роскошів. (Цен.)
    Говорять бідні люди. Пор. Adalb. Rok 11.
11. Молоді лїта, старий розум. (Наг.)
    Про молодого а розумного чоловіка. Пор. Adalb. Rok 14.

12. Не в тих літах то було! (Наг.)
    Се було колись давно, ми сего не тямимо.
13. Пішли літа як з батога тріс. (Наг.)
    Минуло ся житє марно, що чоловік і не зчув ся.
14. Які літа, такий розум. (Цен.)
    З літами й розуму прибуває. Пор. Mika 2595.

**Літати**. 1. А що ти вчив сї троха літати? (Наг.)
    Жартують, коли хтось упаде.
2. Літав би, та крил не має. (Наг.)
    Про такого, що не має сил для якогось діла.
3. Не штука літати, а штука падати. (Наг.)
    Кажуть такому, що впав дуже незручно.
4. Не літай високо! (Стан.)
    Не робі великих плянів.
5. Не літай, коли крил не маєш. (Наг.)
    Вар. до ч. 2, пор. Mika 2580.
6. Скілько не літай, а все прийде ся на землю впасти. (Явор.)
    Скілько не дури себе думками, не фантазуй, дійсність усе своє каже.
7. Хто високо літає, той низко сідає. (Ільк., Петр.)
    Хто робить собі великі пляни й надії, той звичайно осідає на дуже малім.

**Літо**. 1. В літї кожда качка прачка, а в зимі і жінка неборачка. (Луч.)
    Літом прати легко і приємно, а в зимі біда, стоячи в студеній воді.
2. В літї підкинь ногою, а в зимі возьмеш рукою. (Доброс.)
    Те, чим чоловік у літї гордує, в зимі рад би знайти, та не може.
3. Кому в літї холод, тому в зимі голод. (Жураки)
    Хто літом любить сидїти в холодку, прим. у часї жнива та косовиці, той у зимі терпітиме голод.
4. Літо два рази не буває. (Гнїдк.)
    По ньому йде осінь і зима.
5. Літо збирає, а зима зїдає. (Гнїдк.)
    Се вже така економія природи.
6. Літо зробит, зима з'їсть. (Коб.)
    Варіянт попереднього.
7. Люде раді літу, а пчоли цьвіту. (Луч.)
    Літом усї тїшать ся.
8. Літо родит, не ріля. (Коб.)
    І найлїпша ріля в зимі не вродить нічого.
9. Нїм буде літо, то ще буде розмаїто. (Луч.) ...ще залїпит.. (Наг.)
    Говорять в часї слотавої весни.
10. Прийде літо, то є розмаїто; прийде зима, то хліба нема, і чоботи ледащо і робити нема що. (Ільк.)
    Говорить про свою долю бідолашний зарібник.
11. Раз літо родит. (Луч.)
    Запізниш пору, то вже не вродить ся тобі нічого

12. Хто в літї співав, буде в зимі танцював. (Кол.)

Хто бив у літї байдики, той у зимі мусить добре бігати, щоб щось заробити.

13. Хто літї в холодї, тот зимі в голодї. (Кольб.)

Варіянт до ч. 3.

14. Що літї підпрячеш ногою, то найдеш зимі рукою. (Гнїгк.)

Вар. до ч. 2.

15. Я на то, як на боже літо. (Залїсє)

Я тому рад.

**Літувати**. 1. Де-с літував, там і зимуй. (Коб.) Де хто... там і зимує. (Ільк.)

Не робив у мене в літї, то на зиму тебе не потребую.

**Лїчити ся**. 1. Хто ся лїчить, того біда цьвічить. (Ільк., Петр., Мик., Дрог.).

Лїченє звязане звичайно з масою клопотів та турбот.

**Ляти**. 1. Аж ми сї горлом лле, так єм сї напив. (Наг.)

Говорить чоловік обпивши ся чи то води чи иньшого напою.

2. Лляти порожну воду. (Крех.)

Балакати пусте та непотрібне.

3. Лльий му за ковньир, як пити не хоче! (Наг.)

Силують чоловіка пити горівку.

4. Там лле ся, де рідке. (Гнїдк.)

Густе не поллеть ся.

5. Там сї лле, де повно. (Наг.)

З порожного не виллєш.

**Лоб**. 1. Вступи сї, бо по лобі дістанеш. (Цен.)

Ударю по чолї.

2. На лоб, на шию! (Наг.)

Scil. біжи, щоб лоб розбив і шию скрутив.

3 Нї з сього, нї з того берь за лоб оден другого. (Ільк.)

Про бійку з благої причини.

4. У нього лоб на три пйиди. (Наг.)

Говорять про мудрого чоловіка.

5. Хоць лобом о стїну бий, то з того нїчого не буде. (Цен.)

Лиху не зарадиш.

**Ловити**. 1. Зловив ся як миш на лапку. (Замул.)

Хитрощами, підступом попав у безвихідне положенє.

**Логаза**. 1. Від логази сери на день три рази. (Цен.)

Логаза — заопихані в ступі зерна ячменю або голомші, дуже сита страва.

2. Зразу давали логазу, а на востанку ледви пісний борщ. (Жидач.)

Жалуєть ся бідний наймит.

3. Зразу їли логазу, а як сї запомогли, то без вечері льигли. (Мик. н. Д.)
...запомогли сї, то й без вечері обійшли сї. (Наг.) ...биз вичері спати... (Будз.) ...то й без... (Ільк.)

Іронїзують таких, що зразу жили в достатку, поки не дожили до бідности.

4. Зразу логазу, далї йигли, а врештї не ївши спати льигли. (Город.)

Сходили все на менше.

**Логин**. 1. Логине, встань но, бо сї в тобі гівна запечут. (Наг.)
Говорять лінивому, що раз-у-раз лежить.

**Лоза**. 1. Пішов у лози пасти кози. (Ільк.)
Пішов шукаючи якогось зарібку або на розбій.

2. Гне сї як лоза в повінь. (Наг.)
Про покірного, всякому підлеглого чоловіка.

**Локоть**. 1. Абис си по лікті руки зробив, то сї не доробиш. (Наг.)
Говорить бідний, хоть роботящий чоловік.

2. Близький локоть, а не вкусиш. (Вікно)
Фізично неможливо.

3. Тра знати, по чому локоть. (Мінч.)
Кілько що коштує.

4. Хлопа на лікті не міряют. (Кукиз.)
Його вартість не в фізичнім рості.

**Лолин**. 1. Лолин-голин, бо нема нїчого, голо скрізь. (Лол.)
Приказка про село Лолин, долинського пов.

**Лопата**. 1. Анї лопата, анї мотика їх не розлучить. (Ільк.)
Про нерозлучних приятелїв, що готові вмерти один без другого.

2. Лопата — твоя мама горбата. (Яс. С.)
Мудроване.

**Лопатка**. 1. Почув лопатки в горосї. (Гнїдк.)
Лопатки в горосї — молоді стручки. Обахморив щось ласеньке.

**Лопіт**. 1. Надійшли, як Лопотова війна. (Наг.)
Злопотїли надходячи.

**Лопнути**. 1. Як тє лопну, аж упрієш. (Жидач.)
Лопнути — вдарити.

**Лоск**. 1. Лоском положити. (Наг.)
Кинути на землю, витолочити збіже.

2. Усе лоском пішло. (Наг.)
Пропало, знївощіло.

**Лоточити**. 1. Не лоточ ти собі тим своєї голови! (Кол.)
Не клопочи своєї голови.

**Лоханя**. 1. Всї на мене лоханею. (Грин.)
Всї на мене сварять та сердять ся.

**Лоша**. 1. Лоша — вовкови паска. (Гнїдк.)
Вовк дуже ласий на лошата.

2. Лоша — вовчий підпалок. (Ільк.)
Для вовка лоша з'їсти, так як для чоловіка паляницю.

**Луб**. 1. Аж на мнї лубом скира стала. (Наг.)
Говорить чоловік перелякавши ся чогось.

2. Луб не лико, дївка не Парашка. (Наг.)
Жартують, коли хто помилить ся називаючи дївку Парашкою.

3. Що луб, то не лико. (Наг.)
Луб твердий, а лико мягке.

**Лук.** 1. Лука ставати. (Наг.) Луком... (Наг.)
Про коний, що напинають ся тягнучи великий тягар.

**Лука** (свято). 1. До Лук не годит ся прясти. (Мшан.)
Луки св. д. 31. жовтня.

2. Дочекались Луки: ні хліба ні муки. (Дар.)
Бідні люди вже з кінцем осени з'їли все, що їм уродило ся.

3. На сьвятого Луки нема хліба ані муки. (Ільк.)
Вар. до попер ч.

4. У нас сегодня Луки: ані хліба ані муки. (Ільк.)
Жартливо виправдують ся бідні люди.

5. Як прийде сьвйито Луки, не буде ні хліба ні муки. (Наг.)
Варіянт до ч. 2—4.

**Лукавий.** 1. Лукаве та непоцтиве: як би могло, то би нікому на світі жити не дало. (Наг.)
Про злого, завидного чоловіка.

2. Лукавий як попівське око. (Тисьм.)
Злий, завидющий чоловік.

3. Лукавому й того жьиль, що й чуже поле дождж покропит, а не лиш його. (Наг.)
Про заздрого чоловіка.

**Лукавцун.** 1. А, лукавцуне ти якийсь! (Наг.)
Лайка: лукавий чоловіче.

**Лупесати.** 1. Лупесали го, як липове лико. (Наг.)
Лупесати — обдирати липове лико з кори.

**Луципер.** 1. Луципер го знає, що він гадає. (Наг.)
Зам. дідько, чорт.

2. Якого Луципера кричиш? (Наг.)
Лайка на крикливого.

**Лучше.** 1. Лучше лень, як найко. (Гнідк.)
Кращий лінивий, як недбалий.

2. Нема лучше, як попови і котови. (Кукиз.)
Один і другий нічого не роблять, а живуть вигідно і в достатку.

**Лущити.** 1. Лущила би ти сї скира від живого тїла! (Наг.)
Прокляте.

2. Як тї влущу, то ані ногов не дриґнеш. (Наг.)
Погроза міцним ударом.

**Люба.** 1. Гірша люба від болю, як не дає спокою. (Лол.)
Про незаспокоєну любов, без взаїмности.

2. Не на довго там люба, де одно троха має, а друге нїчо. (Грин.)
Маєткова нерівність остуджує любов.

**Любасувати.** 1. Не всї пібрали си, що любасували си, а котрі пібрали си, дітий ни діждали си. (Грин.)
Про нещасливі подружя.

**Любити.** 1. Або мене люби, або мене лиши. (Цен.)
Говорить дівка парубкови.

2. А тож то я того не люблю, як хто мою жінку єбе. (Кол.)
Чухаючись мовив селянин, бачули в своїй хатї пана на своїй жінці.

3. Біда вікном, а любов дверима. (Колом.)
Про любощі бідних людий.

4. Де люблять — не частй, де не люблять, не ходи. (Ільк.)
Правило — не докучати нікому своєю присутністю.

5. Де тя люблят, не вчащай; де не люблят, не бувай. (Тер.)
Варіянт попер. ч.

6. Єден любит попа, другий попадю, а третій попову дочку. (Гол.)
Хто що любить.

7. Коли любиш, люби дуже, а не любиш, не жартуйже. (Ільк.)
З любови не слїд робити собі жарту.

8. Люби, ни люби Пилипе Настю. (Кольб.)
А все таки бери.

9. Любит брат сестру богату, а жінку здорову. (Дар.)
Від богатої сестри жде запомоги, а здорова жінка поміч у домі.

10. Любити люби, але руки при собі держи. (Наг.)
Говорять такому, що пїби то з любови бє або термосить другого.

11. Любити люби, тілько язикови волї не давай. (Вікно)
Не балакай богато.

12. Любит, як вовк вівцю. (Наг.)
Так любит, що зараз готов іззїсти. Пор. Гильф. 1211.

13. Любиш губи як солодкі, люби як і гиркі. (Мшан.)
Любиш у гарнім строю, то люби і в поганім.

14. Любиш мене, любиж і моє. (Кольб.)
Люби і всї мої прикмети та привички, добрі й лихі.

15. Люби як душу, тряси як грушу. (Луч.)
Говорить чоловік про жінку, яку буцїм то все треба держати під загрозою.

16. Любімо сї як братя, а рахуймо сї як жиди. (Наг.)
Не використовуймо один одного.

17. Любю тя, кохам тя, до слюбу не дам ти. (Мшан.)
Говорить чесна дївка милому парубкови.

18. Любйит сї як пес з котом. (Наг.)
Не люблять ся. Пор. Гильф. 2249.

19. Най тї той любит, що по трістю трубит. (Вишки)
Проклятє: нехай тебе чорт любить.

20. Оден любит гребінь, а другий то що на гребеню. (Льв.)
Значінє не зовсїм ясне: любить бруд, нечистоту, воши?

21. От так тобі, як Бог дав: любив дївку, чорта взяв. (Дар.)
Говорить чоловік оженивши ся і бачучи, що його кохана непокірна, неробуча та марнотратниця.

22. Серцем люби, а руками тряси. (Ільк.)
Муж повинен мати в хатї повагу, любячи одначе всїх хатних. Пор. висше ч. 15.

23. Та бо мене любят за мої гроші. (Будз.)
   Говорила невродлива богацька дівка.
24. Так го любит, як сіль в оці, а тернину в боці. (Дрог.)
   Не любить, ненавидить.
25. Так го люблять, як пси діда. (Ільк.)
   Пси звичайно дуже люто гавкають на жебрака та напастують його.
26. Так мене хлопці люблят, що як піду на музики, то за кулаками сьвіта божого не бачу. (Коб.) ...за синяками... (Сор.)
   Величала ся бідна дівчина, яку хлопці поштуркували на доказ своеї любови.
27. Так ся любя, як пси через пліт. (Бергом.)
   Вони раз-у-раз гаркають на себе.
28. Так ті любю, що як ті не виджу, то в день спати не можу. (Кпігин.)
   Жартує парубок із дівчини байдужної для нього.
29. Так ті любю, як ті виджу. (Нижнів)
   Не дошукую ся за тобою инших причин до любови.
30. Тебе діду не люблю, а твою торбу люблю. (Мик. н. Д.)
   Не чоловіка, а дохід його праці.
31. Тогди любить і сват, коли ся добре має брат, а коли бідний, то забуде і брат рідний. (Ільк.)
   Вплив маєтку на братерську любов.
32. Хто любит гарбуз, а я диню. (Наг.)
   Річ смаку, хоча ріжниця невелика.
33. Хто любит попа, а хто попадю. (Наг.)
   Певно перших менше ніж других.
34. Хто любить ревне, жаліє певне. (Ільк.)
   Основою любови — милосерде і мягкість у відносинах до инших.
35. Хто любить сьвіт, той любить правду. (Ільк.)
   О стілько суперечність, що в світі богато неправди.
36. Чого не любю, того не згубю. (Лол.)
   Мовив чоловік про нелюбу жінку.
37. Що любиш, того не згубиш. (Засул.)
   Знач. того пильнуєш і бережеш.
38. Я єго так любю як сіль в оці а кольку в боці. (Будз.)
   Не люблю, ненавиджу. Пор. ч. 24.
39. Я єго так любю, як пси діда в вузкій вулици здибют. (Будз.) ...на перелазі. (Жидач.)
   Повнїйший варіянт до ч. 25.
40. Як не полюбит брудно, то на чисто трудно. (Тор.)
   Варіянт до ч. 13.

**Любий.** 1. Що грубе, те любе. (Льв.)
   Мабуть про родильний член любий жінкам.

**Любко.** 1. Любку мій солодкий, бодай ти вік короткий! (Цен.)
   Жартує дівка з нелюбого парубка, що підлабузнюєть ся до неї.

**Любов.** 1. Вилика любов, псечи розбіговиско. (Жидач.)
   Про песе „весілє“.

2. Любов неженатого, як весною лід. (Гнідк.)
   Тут єсть, а тут і нема.
3. Хто з любови звінчьив си, в гаразді нажив си. (Грин.)
   Його житє минає щасливо.

**Люд.** 1. Богато люда, богато чуда. (Лучак.)
   Між людьми всякі чудасії трапляють ся.

**Люди.** 1. Або і з таких люде не бувают? (Голг.)
   Про невизначного, неосвітного чоловіка.
2. Аби люде, то піп буде. (Луч.)
   Піп для людий, не люди для попа.
3. Аби ти так з дітьми, йик я з людьми! (Грин.)
   Жив у ладі та спокою.
4. Бідним людьом далеко до дому. (Наг.)
   Бо його не мають, коморують. Пор. Wand. III, Leute 154.
5. Більше люда, більше чуда. (Гнідк.)
   Чим більше людий, тим частійші і ріжнороднійші між ними пригоди.
6. Бодай сї до тебе люде так задами обертали, як в зимі до пеца! (Дрог.)
   Жартливе проклятє. В зимі кождий гріє ся обернувши ся задом до печі.
7. Буде на всї люде. (Карл.)
   Вистарчить погостити їх.
8. Взьили го люди в зуби. (Наг.)
   Обмовляють, брешуть на нього.
9. Взьили го люде на язики. (Наг.)
   Брешуть, судять його.
10. Всїм людьом пите на пожите, а нам дай Боже здорове! (Цен.)
   Жартлива приказка при чарці.
11. Всякі люде бувають. (Гусят.)
   Добрі й злі. Пор. Wand. III, Leute 515, 516.
12. Гет си мнов люде писки полочут. (Наг.)
   Складають на мене свої бруди.
13. Двоякі люде бувают: такі що мают гроші і такі, що не мают. (Уриче)
   Ріжниця дуже основна. Пор. Wand. III, Leute 521.
14. Де люде ходять, там трава не росте. (Ільк.)
   Бо витопчуть.
15. Є люде, є й людищі. (Наг.)
   Люди добрі і злі. Пор. Osm. 26.
16. Жиют люде, як би Бога дома не було. (Цен.)
   Забули про нього, живуть у пянстві та сварах та бійках. Пор. Wand. III, Leute 419.
17. Жмінка людий. (Наг.)
   Мало їх зібрало ся.
18. З людьми зле, без людий ще гірше. (Ком.)
   На самоті годї жити.
19. Зновили люде на мене, а мінї тото анї при гадці. (Наг.)
   Сплели, видумали таке, про що я й не думав.

20. З тими людьми треба сьвйитої терпливости і кіньського здоровйи. (Воробл.)
Щоб витримати зносини з ними.
21. І ми люде, не бобри, наші мати не синиця. (Мінч., Ільк., Петр.)
Маємо людські права, ни вільно нас трактувати як инші сотворіня.
22. І малі люде виростают. (Наг.)
І бідні богатїють. Пор. Wand. III, Leute 5.
23. І старі люде всього не знают. (Наг.)
Звичайно дуже мало що знають, пор. польську львівську приказку: Najstarsi ludzie nic nie pamiętają. Пор. Čelak. 217; Wand. III, Leute 66; Schl. 170.
24. Кілько люда, тілько чуда. (Єтежн.)
Серед маси людий усе не брак усяких дивних пригод. Гильф. 905.
25. Кого люде за люде мають, з тим ся кумають. (Ільк.)
Кого вважають чесним, статочним чоловіком.
26. Купа людей з роскоші, а купа з нужди йде з того сьвіта. (Доброс.)
Вмирають і богаті й бідні.
27. Люде — божі собаки. (Дар.)
Бо обдаровані добрим нюхом.
28. Люде божі, але їх душі дідьчі. (Цеп.)
Живуть неправедно. Пор. Wand. III, Leute 465, 466.
29. Люде варкают. (Мшан.)
Відказують, сердять ся, „нагваряют ся". (М. Зубр.)
30. Люде людьми. (Наг.)
Все однакові.
31. Люде варкают, що їм слина на язик принесе. (Мшан.)
Балакають усячину.
32. Люде не ангели. (Наг.)
Один другого кривдить.
33. Люде не мруть від голоду, але від хліба. (Ільк.)
Без хліба.
34. Людей ся радь, а свій розум май. (Ільк., Петр.) ...а завжди... (Стара Сіль)
Добра чужа порада, та свій розум рішає.
35. Люде не Татари. (Гнідк.)
Не беруть у ясир, не вбивають.
36. Люде о людьох говорят. (Мінч.)
Про що инше й говорити їм? Хиба ще про погоду.
37. Люде платят людьом як не грішми, то язиком. (Ур.)
Масними словами, сплетнями і т. и.
38. Люде сї єбут аж село пахне, а на мене ніхто й не моргне. (Рогат.)
Жалувала ся незамужна дівка.
39. Ти вже до людий хоч би й сегодня. (Ростоки)
До дівчини, що вже доросла для подружя.

40. Людий много, землї мало, деж тут гараздови бути? (Залуче)
 Нарікане новочасного селянина.
41. Меже людьми треба бути людьми. (Ільк.)
 Поводити ся як инші.
42. Ми о людех, а люде о нас говорят. (Петр.)
 Цілий безконечник поговорів.
43. Мрут люде, і нам то буде. (Лев., Ільк.)
 Се неминуче.
44. Най буде хоть при людех, коли не на люде. (Ільк.)
 Значінє не зовсїм ясне: нехай се стане ся хоч при свідках.
45. Найгірші люди то облесні. (Мик. п. Д.)
 Вони псують і найчеснїйших.
46. На кого люде, на того й Бог. (Петр.)
 Кого ненавидять люди, на того й Бог по нар. віруваню насилає всяке лихо.
47. Наших людий ще Пан Біг лиш через тверді пости утримує. (Дид.)
 Думка висловлена ще Іваном Вишенським.
48. Не на перед людей, тілько поперед люде. (Ільк.)
 Ріжниця: не вихапувати ся поперед людий, але випереджувати їх розумом.
49. Нема такої новини, аби люде не зновили. (Наг.) ...не пересолили. (Завал.)
 Усе видумають і з малого зроблять велике. Пор. Wand. III, Leute 426; Čelak. 107.
50. Не так люде, як сусїди. (Наг.)
 Сусїди бувають гірші, як пересїчні люди.
51. Не так нас люде судят, як ми себе. (Крех.)
 Судять нас певно острійше. Пор. Čelak 288; Wand. III, Leute 454
52. Ни кілко людий, що в нашім селї. (Кольб.)
 Не стілько, а далеко більше.
53. Ніхто людьом писка не заткає. (Наг.)
 Мусить кождий говорити. Пор. Schlei. 170.
54. Окаянні люде: коршма горит, а вони плечі гріют. (Гнїдк.)
 Нарікане любителя „святої коршми."
55. При людьох і смерть красна. (Наг.)
 При людях якось веселїйше.
56. Против людий не підеш. (Наг.)
 Мусиш держати ся купи.
57. Ріжних людий пан Біг на щось держит. (Наг.)
 Є між ними й такі, що краще б і не родились.
58. Старі люде про старе говорять. (Крех.)
 Все згадують то, що колись було. Пор. Wand. III, Leute 31.
59. Сюда-туда, сюда-туда, куда стоїт зрідка люда! (Коб.)
 Ідучи в густім людськім стиску. Циган так комендерував свого сина, що відірвав ся від шибениці і пустив ся на втеки, пор. Етн. Зб. VI, ч. 573.

60. Та всї люди безроги! Може котрий роги має? (Ворохта)
Безрога в двоякім значіню: буквальнім і моральнім.

61. Так люде йдут, як по сьвйичену воду. (Наг.)
Гуртами з усїх кінців.

62. Так люде повістують. (Голг.)
Оповідають.

63. Так старі люде приповідают. (Наг.)
Інтродукція до приповідки.

64. Так уже люде причиньиют. (Кутуз.)
З малої річи роблять велику.

65. То таких людей, що ще ся не вродит, а вже ходит. (Ком.)
Якийсь небувалий тип.

66. Хоть не так як люде, аби попри люде. (Підгірки)
Хоч не до ладу, аби все таки щось робило ся.

67. Хотьит люде, аби з мене були люде, та не дочекают. (Корч.)
Зарікаєть ся розволочений чоловік.

68. Хто жив з людьми, тому люде не дадут загинути. (Стрий)
Може бути певний підмоги в тяжкім разї.

69. Чого люде не плещут! (Наг.) ...вигадают. (Жидач.)
Говорять найбільше пустих вигадок.

70. Що люде говорят, то й виговорят. (Крех.)
Те й збудеть ся. Пор. Wand. III, Leute 448.

71. Що людям, то й нам. (Наг.)
Як біда, то біда всїм.

72. Я людям — Пан Біг менї. (Льв.)
Scil. роблю якесь добро.

73. Як би люде не мерли, то би небо підперли. (Терн.)
Булоб їх на земли занадто богато.

74. Як би люде всьо знали, то би ся Бога не бояли. (Замул.)
Надмір знаня шкідливий для віри.

75. Як ми людьом, так люде нам. (Мінч., Ільк.) ...до людий, так люде до нас. (Наг.)
Віддячують ся. Пор. Wand. III, Leute 141.

76. Я на то людей поведу. (Лім.)
Сьвідків або знавців для процесу. Пор. Wand. III, Leute 140.

77. Як нема людей, то й піп чоловік. (Сороц.)
А як є люди, то хиба піп не чоловік?

78. Як йду мижи люди, то зичьию в свиції чести. (Жид.)
Пильную своєї чести, щоб її не нарушено.

79. Як ми о людьох, так люде о нас говорят. (Мінч.) ...о нас. (Петр.)
На наші пльотки відповідають своїми.

**Людський.** 1. Бери людське в зуби! (Наг.)
Вчи ся людських звичаїв і поведінок.

2. Людський голос — божий голос. (Петр.)

Передача відомого латинського: Vox populi vox Dei.

3. Най буде як хоче, аби не по людськи. (Наг.)

Говорить недбалий, нехарний чоловік.

4. На людськім сьвідомі то робю. (Лім.)

Всї люди про се знають.

**Люлька.** 1. Трафила ми сї люлька, то си покуру туйка. (Наг.)

Говорить чоловік, рад що трафила ся нагода покурити.

**Люстро.** 1. Люстро як двері, цілого себе видиш. (Наг.)

Люстро — зеркало.

**Лютий.** 1. В лютім нераз літом пахне. (Наг.)

Бувають гарні дні.

2. Йой, нема мнї, такий ем лютий! (Наг.)

Відходжу від себе, мало не скажу́ ся з лютости.

3. Лютий — казидорога. (Наг.) ...казибрід. (Завад.)

В лютім звичайно буває відталь і псують ся дороги.

4. Лютий остро кутий. (Жидач.)

Про морозний місяць Лютий.

5. Лютий такий, що аж му искри з очий скачут. (Наг.)

Про сердитого чоловіка, що не панує над собою.

6. Лютий, що й не приступай! (Наг.)

Страшно до нього приступити.

7. Лютий як гадина. (Наг.)

Гадина вважаєть ся символом лютости і злоби.

8. Лютит сї, аж волосьи на собі рве. (Наг.)

В нападі лютости, не можучи вилити її на иншого, сам себе мучить.

**Лягати.** 1. Лягаю не сита, встаю не бита. (Стоян.) Ляжу... (Луч.)

Бідна, але нї від кого незалежна жінка.

2. Ляжу не ївши, встану не пивши. (Луч.)

І байдуже мінї.

3. Не знаю, що чинити: ци лїгати, ци стелити. (Мшан.)

Жартує чоловік, що мусить спати на голім.

**Ляк.** 1. Льик льиченний! (Наг.)

Зам. страх страшенний.

2. Льик мі вхопив. (Наг.)

Перелякав ся.

3. Від льику нема ліку. (Наг.)

Переляк, то слабість, від якої нема ліку. Нар. вірування.

**Ляпати.** 1. Ляпає язиком як постолом. (Кольб.)

Про пустомелю.

**Лярмот.** 1. Вробили лярмот, як при смерти. (Кос.)

Лярмот — лемент і плач.

**Лярум.** 1. Лярум зубами дзвонит. (Наг.)

Цокотить зубами зо страху або від морозу.

2. Там такий ярум у хаті, що би сї птах на кізлиню не всїдїв. (Наг.)
   Такий галас і крик.

**Лях.** 1. А бродиш, Ляше? Броди дальше! (Луч.)
   Я тебе не спиняю.

2. Вистарчит, Ляше, за наше. (Кукиз.)
   Досить тебе покарано за нашу кривду.

3. Відкладає справу, як Ляхи сьвято. (Гнїдк.)
   Польські свята супроти руських повідкладані, пізнїйші.

4. Де двох Ляхів іде, там стежка порожна, а де поріг, там переправа. (Лучак.)
   Кождий з надмірної чемности іде попри стежку і стає біля порога та просить другого, аби йшов перший.

5. Диви Ляше, по Прут наше! (Дар.)
   Границя між давною Польщею і Буковиною.

6. Доти Лях нудив, доки не наїв ся. (Скриг.)
   Нудив, бо був голодний.

7. З Ляхом говори, а камінь за пазухою держи. (Гол.)
   Він зрадливий і готов напасти з ненацька. Пор. Schlei. 180.

8. Коровами орати а Ляхами робити — єден чорт. (Луч.)
   До роботи вони лїниві.

9. Ляха бий і ще другому подавай, бо він лише печений добрий. (Гол.)
   Вислов нелюбови до Ляхів.

10. Ляха гріє чорт в уха, хлопа в груди, а Жида в пяти. (Гол.)
    Бо Лях у зимі носить невкриті вуха, Русин груди, а Жид пяти в патинках.

11. Лях а хорт, то єден сорт. (Гол.)
    Оба побігущі.

12. Лях — девятьденник. (Гол.)
    Кажуть, що Ляхи родять ся слїпі як котята і тілько девятого дня пролуплюють ся їм очи.

13. Ляхів гудьмо, а з Ляхами будьмо. (Наг.)
    Вигнати за Сян їх не можна.

14. Ляхів усїх бий буком. (Підпеч.)
    За що, не сказано.

15. Лях і кобила, то собі братя. (Стояп.)
    Обоє норовисті та капризні.

16. Лях на сподї, тай „забю!“ грозит. (Гнїдк.)
    Не тратить духа нїколи.

17. Ляхови на перед сахар, а на задї затоки. (Гол.)
    Значінє неясне.

18. „Ляше, ти блудиш!“ „Єднаково їздити.“ (Мінч., Петр.) „От, аби ся їхало“. (Гнїдк.)
    Йому байдуже, куди їхати.

19. Ляшки ся бунтуют, бо короля в Польщи не чуют. (Луч.)
    Про польські повстаня.

20. Мамо, закрий мені очи, най ся на вражого Ляха не дивлю. (Гол.)
Не любить Ляхів.
21. Мудрий Лях по невчасї, коли не стало в. запасї. (Гол.)
Як усе вичерпав, тоді догадав ся, шо треба було щадити.
22. Мудрий Лях по шкоді, а Русин по часї. (Город.) ...і то ньи. (Наг.)
Оба немудрі. Пор. Wand. V, Weise 15; Adalb. Polak 35.
23. Мудрий Лях по шкоді: як коня вкрали, він стайню замок. (Петр.) ...замкнув. (Гол.)
Experientia doctus.
24. На тоє Лях Ляхом, аби бив, а хлоп хлопом, аби терпів. (Гол.)
Лях тут у значіню пана і його посіпак.
25. Не бери Ляха на віз. (Гол.)
Бо він ще й тебе зкине з твого воза.
26. Не рад Лях, що вбит, та ще гудит. (Гнідк.). ...забили... (Петр.)
Умираючи кричить.
27. Не рад Лях, що го забили, та ще ногами дриґає. (Мінч.) ...вергає. (Лев.)
Про недобитого Ляха.
28. Не рад Лях, що дістав по зубах, ще й ногами дриґає. (Луч.)
З болю.
29. Погане 'му імя: Лях. (Гол.)
Вислов ненависти до самої назви.
30. Посунь ся Ляше, бо то всьо наше. (Петр.)
На нашім і сидиш.
31. Посунь ся Ляше, най Русин сяде. (Гол.)
Русин перед Ляхом мусїв стояти.
32. Тим Ляхів чорт бере, що поєдинци ходят. (Луч.)
Не можуть погодити ся ні на яке спільне діло.
33. Тікай Ляше, що на тобі, то наше. (Льв.)
Ти надер чи накрав.
34. То, Ляше, не за наше. (Тереб.)
Коли хто дає чогось менше, як був повинен.
35. Як поганий Лях спровадив Жида, то Жиди стали панами, а ми пішли з торбами. (Дрог.)
Нарікане на Ляхів, пор. Етн. Зб. VI, 27.

**Львів**. 1. Від Львова до Кракова скрізь біда єднакова. (Явор.)
Біди всюди повно.
2. І у Львові не всї здорові. (Жидач.)
Хоч богато лїкарів.
3. Львів не кождому здорів. (Наг.)
Не всякий зробить там каріеру, а є й такі, що бідують. Пор. Adalb. Lwów 5.
4. Не від разу Львів збудовано. (Лучак.)
Великі діла доконують ся помалу й довго. Пор. Київ, Краків.

# М.

**Маєток.** 1. А з чого збив маєтки, як не з чужої кривди? (Наг.)
Кривдою людською забогатів.

2. Маєток по убочи, а біда поперед очи. (Стеж.)
Маєток, якому грозить руїна.

3. Маєток, то птах: пустиш го, полетит. (Ільк.)
Не доглянеш, то й розійдеть ся.

4. Що по маєтку, як нема ґаздинї в дому. (Бергом.) ...як має біду в дому. (Цен.)
Тодї й маєток немилий.

**Мазур.** 1. Казали: Мазура забито, а Мазур ся умкнув під свиньцьке корито. (Доброс.)
Кепкують із Мазура завзятого до бійки, та при тім тхірем підшитого.

2. Мазур слїпий ся родит, а дурний умирає. (Бар.)
Злобна приказка про мазурів.

3. Питав сї Мазур Русина: А ци то правда, зе сє Русїнек сьлепи родзї? — Та правда, — каже Русин, — бо завше Мазура наймают, аби му девйить день у сраку дув, поки не провидит. (Дрог.)
Приповідав кравець-Русин Гутович.

4. Що Мазур, то Бартко. (Дрог.)
Мазури люблять уживати се імя, як Русини Іван або Микола.

**Мазь.** 1. Я кличу: мази, мази! а йому око вилазит. Я кличу: лою, лою! а його око на гною. (Дрог.)
З дїточої забави.

**Май.** 1. Коли прийде май, то за себе дбай. (Наг.) Хоть май... (Кол.)
Господарське правило.

2. Май — за себе дбай. (Зазул.)
Про місяць май, та те саме можна би сказати про кождий місяць у роцї

3. Май — коням їсти дай, сам на пец тїкай. (Збар.)
Бо ще буває холодно, роботи нема.

4 Почкай маю, я ще й тобі заграю. (Наг.)
Говорив марець до мая, тоб то насиплю тобі снїгу.

5. Як прийде май, то кождий о собі дбай. (Мшан.)
Вар. до ч. 1, 2.

6. Як у маю дождж не паде, то й золотий плуг нїчого не виоре. (Ком.)
Без маєвого дощу нїчого не виросте на полї.

**Майстер.** 1. Пане майстер, злїзьте з даху, не псуйте ґонтьи! (Луч.)
Видно, що злий майстер, який не вміє навіть ґонт прибивати.

2. Пане майстер, то смола, не кляйстер. (Льв.)
Майстер не вміє відріжнити смоли від кляйстру.

3. Попсуй-майстер. (Наг.) Псуйка-майстер. (Бібр.)
   Такий, що вміє лише псувати.
4. Такий майстер, що зробит з руками і з погами. (Жураки)
   Се всякий потрафить.
5. То майстер Теличка. (Гнїдк.)
   Що за Теличка? не відомо.
5. Я вчений майстер: три неділї на прахтиці був, тром вітам кожухи робив, тринацять ґатунків холошень робити вмію. (Котуз.)
   Хвалить ся самоук кравець.
6. Я ще з тих старих майстрів, що то не вміют направити, іно зопсувати. (Мат.)
   Хвалить ся попсуй-майстер.

**Мак.** 1. Вилетїло як мак, учинило ся як шпак. (Мінч., Ільк., Петр.)
   Щось мале, а в людських переказах виросло до великого розміру.
2. Мак зьиркач, має дьирки в головцї. (Калуш.)
   Про дикий польовий мак.
3. На ґродзїв мак го посїкли. (Наг.)
   Чому той мак ґродзїв? Що таке ґродзь? Посїкли дрібно.
4. На дворі мак сїй. (Гнїдк.) ...тихо, хоч мак сїй. (Наг.)
   Коли в ночи видно ся.
5. Маком уродило ся, а пічнїє як біб. (Гнїдк.)
   Що воно таке, не знати.
6. Мак сім рік не вродив, а голоду не зробив. (Орел.)
   Без нього легко обійти ся.
7. Пише як маком сїє. (Наг.)
   Пише дрібно та рівно.
8. Споминай мак та їж так. (Дар.)
   Споминай смачну приправу.
9. Щоби било як мак, а люде зроблять як сак. (Явор.)
   З дрібниці велику річ.

**Маківка.** 1. Тебе певно мати маківков пойила. (Наг.)
   Що ти такий дурний. Натяк на звичай безсовісних жінок, що поять маленькі дїти виваром із зелених маківок, аби довго спали і не кричали, і роблять із них ідіотів.

**Макогін.** 1. Там макогін блудить, де макітра рядить. (Ільк.)
   Очевидно образово про чоловіка, якого водить за ніс жінка.

**Макоїди.** 1. Ей, лїстанеш по макоїдах! (Наг.)
   По дзьобу, по мордї набю.

**Макотерт.** 1. Голова як пустий макотерт. (Наг.)
   Про пусту, безглузду голову.
2. Дренчит му голова, як порожний макортет. (Яс. С.)
   Про чоловіка з міцною головою, що вдарить ся нею о щось.

**Максим.** 1. Казав Максим: сховай ся з тим. (Печен.)
   Сего не треба, з тим не сунь ся.

**Малженство.** 1. Малженство як упряг: обоє рівно тягнут. (Косс.)
Муж і жінка — супруги, тягнуть в один гуж.

**Малий.** 1. Мала ріка береги ломит. (Гнідк.)
Мала річ буває часом причиною великої шкоди.

2. Мала ріка круті береги має. (Гнідк.)
Бо їх довго мулила.

3. Мале дідицтво — велике каліцтво. (Луч.)
Бідуванє або процеси та бійки за спадок.

4. Маленьке, але важненьке. (Ільк.)
Про непоказну але важну річ.

5. Малий з него спасибіг. (Ільк.)
Мало добра.

6. Малий синок: з тата штани на него за короткі. (Коб.)
Іронія про сина, що більший від батька.

7. Малий як ґудз, як бульба, як кокорудза. (Наг.)
Про малого чоловіка, карлика.

8. Малим сї кунтентуй. (Нат.)
Будь задоволений і малим, як нема більшого.

9. Малі діти їдет хліб, а великі серце. (Мик. п. Д.)
Малі матеріяльний тягар, а великі гризота.

10. Таке мале, а таке розумне. (Підгірки)
Про дитину.

11. Такий малий, що би го в кішеню сховав. (Наг.)
В кишеню можна сховати щось дуже дрібне.

12. Такий малий, що би го добрий хлоп на долони підоймив. (Наг.)
Зовсїм не малий, а хиба легкий.

13. Такий малий, накрив би го решетом. (Луч.)
Як курку.

14. Такий малий, що й не видно. (Наг.) ...ледво від землї відріс. (Наг.)
Про недолїтка.

15. Хто на малім не пристає, тот і великого не дістає. (Кобр.)
Наука — задоволяти ся малим.

16. Яке мале, а вже ся по руках дре. (Замул.)
Про малого котика.

17. Я малий до малої, не треба ми великої, не треба ми драбинчини приставляти до дївчини. (Цен.)
Жартлива поговірка і також нар. співанка.

18. Малик, се такий кінь, що як ся трафит у котрім обійстю, то там за ним мусит одинацять коней здохнути. (Матв.)
Є таке віруванє.

**Мало.** 1. Мало ми тї на єден палець. (Наг.)
Ти супроти мене зовсїм безсильний.

2. Мало ми тї на оден пчих. (Завад.)
Як чихну, то ти звалиш ся з ніг.

3. Лїпше мало, як нїчого. (Сор.)

Бодай якась невеличка користь лїпша від жадної. Пор. Adalb. Mało 3.

4. Лїпше мало а доброго, ніж богато а лихого. (Вікно)

Розуміеть ся само собою. Пор. Adalb. Mało 2.

5. Малом не тріс зо сміху. (Наг.)

Троха не тріс.

6. Мало писне, много тисне. (Гнїдк.)

Про попа, що троха поспіває, і за те бере гроші і дарунки.

7. Нате вам малий дарунок, най вам стане за великий. (Наг.)

Звичай даваня дарунків у наших селян загально розповсюджений разом з методою видавати свій дарунок за щось дуже мале.

8. Про мало не стало. (Наг.)

Без тої дрібницї обійдемо ся.

**Маляр.** 1. Поки маляр воробця намалює, то вола зїсть. (Буськ.)

Кепський заробок.

**Мама.** 1. Гонив би-с си маму до води! (Печ.)

Жартливе проклятє.

2. Гонили би ти пси маму! (Наг.)

Щоб парували ся з нею як із сукою.

3. Дякую ти мамо за твою науку; колисала-с мене, колиши онуку! (Луч.)

Говорить замужна дочка до матери.

4. Єбав би-с си маму! (Наг.)

Проклятє.

5. Єби маму і пий воду, будеш мати охолоду. (Губ.)

Жартували між собою парубки.

6. Кождій мамі своя дитина мила. (Ком.)

Звичайно так буває, та іноді матері не люблять своїх дїтий.

7. Кождої мами дитина краща. (Кольб.)

Вона вважає своє найкращим.

8. Коли мамуня дурненька? Як дитина маленька. (Дар.)

Вар. до приказки Мама ч. 21.

9. Мамала, пірала! — Ґаджала, синоньку, ґаджала. (Наг.)

Прийшла до хати Циганка з дитиною за плечима тай стала ео самої печи. Дитина побачила пироги на печи в мисцї тай каже мамі: Мамо, пироги, перекрутивши на циганське. А мати відповіла: бери, синку, бери. Поки стояла та балакала з хатними, а Циганча вибрало з миски всї пироги до мішка, в якім сидїло. Аж як Циганка пішла геть, люди хопили ся до пирогів — ого, й місце застило. Тодї й зрозуміли Циганчину розмову з дитиною.

10. Мама просила муки — аби не чули парубки. (Явор.)

Шептала дївчина, що дуже соромила ся парубків.

11. Маму масти медом, а мама гівном воньиє. (Кольб.)

Обкакала дитина.

12. Мамуневько моя сороката, мене рідний пес укусив! (Явор.)

Плаче дївчина вкушена псом, баламутячи слова зам. мамуненько рідна, мене сорокатий пес укусив.

13. Наші мамуні проз дурницю пирогів не варили: вода була, лиш муки й сира не було. (Кос.)
    Говорить хлопець бідної матери.
14. Ни кожда мама для своїх дітий однака. (Кольб.)
    І мати не всїх дїтий однаково любить.
15. Не та мама, що вродит, а та, що виховає. (Сор.)
    Іноді й мачуха або чужа людина стане за матїр.
16. Пішла мама по масло, а у пецу погасло. (Коб.)
    Се й про всяку господиню кажуть, пор. далї Масло.
17. Пожену я тебе, мамо, на торг, але як за тебе заціню, то ті сї й дідько не імит. (Наг.) ...й дідько не купит. (Завад.)
    Говорив син до матери, що хотїла з ним їхати на торг.
18. Серу твої мамі! — Я твої не серу, бо твоя би ззїла. (Снят.)
    Відповідь, коли хтось скаже: серу матери твоїй.
19. Сколов його маму! (Берл.)
    Прокляте: щоб щось кололо його маму.
20. Скоро нема мами, то нема й добро, сарачі, нема! (Берез.)
    Жалували дрібних сиріт.
21. Так мама казала. (Мінч., Ільк.)
    Коли хто держить ся старого звичаю.
22. Твоя мама — тобі мама, а моя мама — мині мама, то ми ся рідні. (Пужн.)
    Далеке свояцтво. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 7.
23. Ти мінї не мама; тілько мамка. (Яс. Сіль.)
    Я не твоя дитина, ти лише давала мінї ссати.
24. Тогди мама біду знає, коли малу дитину має. (Ільк.)
    Бо мусить пильнувати й годувати її день і ніч.
25. Тогди мама дурна, коли дитина мала. (Ільк.)
    Їй крутить ся голова від надміру дїла та від дитячого крику.
26. То мамин синок. (Наг.)
    Пестїй, улюблений мамі.
27. Цабанит, як за рідну маму. (Наг.) Цінит... (Наг.)
    Коли хтось жадає за щось дуже дорогої ціни.
28. Ци велика в тій печи яма, ци влізе сї мої невістки мама? (Дрог.)
    Ворожила теща на смерть матери своєї невістки, коли війшла по шлюбі до її хати.
29. Ци є-ба-на мама дома? (Наг.)
    Жартливе запитане до малих дїтий зам. ци є мама дома?
30. Чого не дала мама, не купиш і в пана. (Залісє)
    Прим. розуму, доброї вдачі.
31. Що мама роблять? — Пообідали тай хліб їдять. (Тереб.)
    Видно, скупий був обід і для мами не стало.
32. Що мама роблять? — Хліб печуть. — А ти чого прийшла? — Вогню позичити. (Тереб.)
    Кепкують із дурноватої дївки.

33. Яка мама, така й дама. (Лім.)

Сміють ся з селянки, що видає себе великою дамою. Пор. Гильф. 978.

34. Яка мама, така ляля. (Наг.)

Така її дитина.

35. Яка мама, така сама. (Ільк.)

Тоб то дочка.

36. Яка мамуня, така й допуня. (Кукиз.)

Варіянт до Мама ч. 32.

37. Як хто хоче, так із свойов мамов скаче. (Цен.)

Про такого, що в танці плутаєть ся і не держить кроку.

38. Як хто хоче, так по своїй мамі плаче. (Луч.)

Тут вільна всяка форма плачу та заводіня. Пор. Симони 1282.

**Мамати.** 1. Не мамай, не мамай, сіди та гамай! (Наг.)

Говорить дитині, що плачучи кличе: мамо та мамо!

**Мамка.** 1. За мамку служит. (Наг.)

Своїм молоком кормить чужу дитину.

2. Дві мамки, дві няньки, дитина без ока. (Наг.)

Великі порядки, а ладу нема. Пор. Adalb. Mamka 1; Нос. 281.

3. Мамки не розправічиш. (Кал.)

Бо вона вже мала дитину.

4. Мамко моя, мамко, серце ми сї замкло. (Наг.)

Жалуєть ся парубок, що полюбив дївчину, а вона ним гордує.

5. Не варта мамка за маму. (Дрог.)

Мамка звичайно не любить дитини, що ссе її. Пор. Wand. I, 3.

6. То ще жидівська мамка! (Наг.)

Се великий сором для дївчини.

7. Яка мамка, така лялька. (Кольб.)

Вар. до Мама ч. 31; Нос. 477.

**Мана́.** 1. Ану, ану, напускай ману! (Цен.)

Говорять брехунови.

**Манастир.** 1. Дївоцького манастиру́ нема вігде. (Косс.)

Дївчатам слїд виходити заміж, а не сидїти як у манастирі.

2. З малого манастира мала милостиня. (Дар.)

Хто біднїйший, той менше може дати.

3. На дївки манастира нема. (Гнїдк.)

Вар. до ч. 1.

**Мандатор.** 1. Кождий мандатор злодій, кождий адвокат крутїй. (Луч.)

Дуже пессімістичний, але болячою практикою оправданий осуд.

**Мандибурка.** 1. Мандибурка добра річ: попоїсти тай на піч. (Кол.)

Приповідають про картоплю.

2. У мандибурцї — повзав бис сї по здохлі курцї. (Яс. С.)

Мудроване, коли хто скаже: в мандибурцї замісь: у бульбі.

**Мандзя.** 1. Мандзю завивати. (Наг.)

Говорять про пущане

**Мандрик.** 1. Який ми мандрик з кропу! (Голг.)

Мандрик — колач, плящок. З кропу його не спечеш. Про непотріба.

**Мандриґуля.** 1. Мандриґулї наїв ся, та голий гопки тне. (Красне)

Мандриґуля, мандраґора, отруйне зїле, що відбирає чоловікови розум.

**Манівцї.** 1. Хто ходит на манівцї, той падає в рівцї. (Замул.)

Має нерівну дорогу, мусить лазити або падати в низ або дрипати ся в гору.

**Манїйник.** 1. Ти манїйнику! (Наг.)

Опанований злим духом.

**Манїя.** 1. Манїя якась мене сї вчепила. (Наг.)

Вірять в істноване якогось демона Манїї, що чіпає ся до людий і осліплює їх, мішає їх розум.

2. Ти манїйо якась! (Наг.)

До гарної жінки, що баламутить чоловіка.

**Манта.** 1. Чим ти жиєш, цигане? — Мантов. (Пужн.)

Циган циганить, бреше і тим жиє. Пор. Етн. Зб. VI. 581.

**Мантило.** 1. Обійде ся мантило без циганського весїля. (Ком.)

Якась неясна приказка про Цигана.

2. Десь сї мантило дома лишило. (Наг.)

Мовив Циган, що гадаючи вкрасти панські конї сказав, що має таке мантило, за яке можна купити кождого коня. Пан дав йому свого коня, і циган поїхав тай не вернув уже з конем. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 207.

**Мантити.** 1. Мантит сьвітом тай людьми. (Наг.)

Туманить, циганить.

**Маншестер.** 1. Взяв го за маншестер. (Гнїдк.)

Взяв за ковнїр, викинув за двері.

**Мара.** 1. Аби-сь днесь з'їв ма́ру, завтра треба ва́ру. (Стежн.)

З'їсти мару — наїсти ся понад міру.

2. Бодай сї тобов мара́ вдавила! (Наг.)

Мара — злий демон, дїдько.

3. Мара бери мясо, коли ся шпік лишив. (Гнїдк.)

Дарма, що пропало мясо.

4. Мара би тя взяла! (Гнїдк.) ...тї бери! (Наг.)

Прокляте: щоб тебе щось лихе опанувало.

5. Мара біду не возьме. (Гнїдк.)

Лихе лихому не противить ся.

6. Пек ти маро, оссина би ти було! (Наг.)

Відпльовують якусь нечисту силу.

7. Сери, сери, мара тї бери! (Наг.)

Говорять такому, що його застануть, як сере.

**Маренник.** 1. Маренник з тебе якийсь кричит. (Наг.)

Говорять до крикливої дитини.

**Марець, Март, Марот.** 1. Казала баба: „Я на марець виставлю палець" — тай у мартї замерзла. (Наг.)

Про бабу ніби то тверду на мороз. Пор. I, Баба 11.

2. Марець тьигне за палець. (Доброс.)

Тай не за один палець, а докучає всїм морозами та метелицями.

3. Марот не вийшов з пущиня, а березень з паски. (Мшан.)

Пущінє все припадає на март, а паска на цьвітень.

4. На марец вистав палец. (Жидач.)

Коротший вар. до ч. 1.

5. Оцес місьиц март мусит сї поскоромити, хоть бодай тим, що в коршмі почує. (Жабє)

В марті початок великого посту, іноді в самім початку місяця, та все таки він захопить хоч пущанє.

6. Сухий марець, мокрий май, буде жито, коби гай. (Ільк.)

Ворожать на добрий урожай.

**Маржина** (скотина). 1. Гірше без маржини, як без дїтини. (Кривор.)

Бо дитина й сама потребує корови.

2. Не клини маржинку на Николи, то ї довга не втне. (Грин.)

То її гадюка не вкусить.

3. Маржинка — сьита річ. (Ясенів)

Тїшать ся худібкою.

**Мари.** 1. На марах би тї винесли! (Гнїдк.)

Прокляте, щоб ти вмер і тебе несли до гробу.

**Марикувати.** 1. Марикує собі з того, що сї наїв хліба мого. (Наг.)

Наїв ся, ще й кривдує собі.

**Марина. Мария, Маруся.** 1. „Вінчую тобі, Мариню, нової сорочки!“ „Та то мінї шамуник з старого мішочка перешили.“ (Ст. Скалат.)

Скромна і щира відповідь.

2. Марина мягка як глина, а Явдоха тверднша троха. (Жидач.)

Про двох дївчат ріжної вдачі.

3. Мариська, викинь кіт на гора́ тай сьидь си! (Будз.)

Мовив жид до клужниції. Пор. Іван 7.

4. Ти Маруся, я Матвій, ти не моя, я не твій. (Жидач.)

Розстають ся такі, що вперед кохали ся.

**Марія.** 1. Марія Єгипецька упала з припічка, а Андрій Крицький хопив ї за цицьки. (Прошова)

Так приповідала стара попадя.

2. Плете з Марії Терези. (Збар.)

Повторяє стару історію.

**Маркітний.** 1. Не будьте маркітні, що не все так було, як мало бути. (Наг.)

Перепрашає господар гостя, якому щось недогоджено.

**Маркітно.** 1. Маркітно ми сї зробило. (Наг.)

Прикро стало, не мило мене се доторкнуло.

**Марко.** 1. Божевільний Марку, ходиш по ярмарку: ні купуєш, ні торгуєш, тільки робиш сварку. (Ільк.)

Окликають сварливого чоловіка, форма коломийки.

2. За всї голови, тай за Маркові дїти. (Наг.)
Коли щось пропаде або згубить ся.

3. Здоров Марку! Випий чарку! — Я не можу. — Я ти поможу. (Терн.)
Розмова двох товаришів.

4. Лїзь Марку хоть у тїсну шпарку. (Кол.)
Сховай ся, бо будуть бити.

5. Товче сї як Марко по пеклї. (Наг.)
Шибає собою, де його не треба. Пор. Нос. 419.

**Марний**. 1. Марна твоя робота. (Наг.)
Даремна, пуста.

2. Марний як тїнь. (Тиcьа.)
Про збідженого, схорованого чоловіка.

**Марно**. 1. Марно ми вік зійшов. (Наг.)
Напрацював ся, а добра не зазнав нїякого.

**Марнувати**. 1. Марнує добро, як би не його було. (Наг.)
Про марнотратника.

**Марта**. 1. Знає й Марта, по чому круп кварта. (Замул.)
Се знає всяка, що буває на торзї.

2. Марта дїдька варта. (Наг.)
Згірдний вислов про ледачу дївчину.

**Мартин**. 1. Дурний Мартин узяв мило за сир. (Крех.)
Про дурня, що зьїв мило замісь сира.

2. Лиґай, як Мартин мило. (Гол.)
Їж на силу, хоч не смакує.

**Маруна**. 1. Маруна виросте, як у городї кришки зо сьвяченої паски посїєщ. (Наг.)
Маруна — пахуче зїлє, розмарин.

**Маруся**. 1. Марусю, душо, мий ся, чеши ся. (Ільк.) ...замуж бери ся. (Наг.)
Приповідка взята з відомої веснянкової пісні: Чорнушко-душко і т. д.

**Маршалок**. 1. Гей, гей, що ту маршалків! (Підгірки)
Зам. хлопців, парубків.

**Маря**. 1. Розумна Маря́, як є варя́; але вона глупа, коли одна крупа. (Лім.)
Розумна жінка, коли має що варити, а дурія, коли нема що. Пор. Жона ч. 1.

**Масло**. 1. Пішла по масло, а їй у печи погасло. (Ільк.)
Про непорадну господиню. Пор. Мама 16.

2. Поки дали масло, всьо в печи погасло. (Явор.)
Обід не зварив ся.

3. Своїм маслом сам сї вимащу. (Яс. С.)
Своїм добром сам запоможу си.

4. Хочеш масла? Ще сї корова не напасла. (Наг.)
Говорять дитинї, що в зимі просить масла.

**Масний**. 1. Масної бесіди чоловік. (Ільк.)
Облесний, солодкомовний.

2. Хто масний, той квасний. (Наг.)
Облесний чоловік завсїгди окажеть ся нестаточним.

**Масниця**. 1. Минула ся коту масниця. (Тереб.)
Тодї він уживав разом з людьми всякі ласощі. Минули добрі днї.

**Мастити**. 1. Масти хлопа лойом, а він смердит гнойом. (Наг.) Смаруй... (Ільк.)
Хлопа все чути стайнею.

2. Не мастивши, не поїдеш. (Завал.)
При всякім ділї треба дбати про запевнене йому успіха.

3. Помастив му боки буковим салом. (Голоб.)
Образово: набив бучком.

4. Помастив му медом під ніс. (Ільк.) ...по губах. (Наг.)
Сказав щось приємне, солодке.

5. Так го помастив, як би салом. (Луч.)
Догодив йому чимось, зробив добро.

6. Хто мастит, той їде. (Наг.)
Хто підкупить урядника, той виграє справу. Пор. Schl. 176; Гильф. 911.

**Мати**. 1. А воліла твоя мати гарбуз уродити, ніж тебе! Була би хоть свиня мала що їсти. (Підпечари)

2. Єбу му псом матїр! (Лім.)
Безсоромний окрик роздратованого чоловіка.

3. „Єбу твою матїр!“ — „Я твою не хочу, твою най пси єбут!“ (Снят.)
Відповідь, коли хтось скаже: „Є— твою матїр.“

4. Єбав би-с си маттерище! (Наг.)
Погана лайка, часом і в зовсїм ласкавім настрою, навіть і в устах дївчини.

5. Єднакі, як би їх єдна мати родила. (Луч.)
Про двох нерідних а подібних до себе людий.

6. Заробила ся наша мати: іде до дому тай плаче. (Луч.)
Щось схибила на панщинї, та її вибили.

7. Його мати за губу не пряла. (Гнїдк.)
Навіть ще тодї, коли для панів мусїли прясти за панщину.

8. Кому є, тому є, а матери все. (Стежн.)
Відповів селянин другому, що вилаяв його словами: насеру матери твоїй

9. Кроть його рівав мать! (Крех.)
Проклятє. Щоб чорт мордував його матїр.

10. Кроть твою мать за ногу! (Наг.) ...за лабу! (Яс. С.)
Проклятє: щоб чорт ухопив її за ногу і потяг до пекла.

11. Ледвенькй зайшла мати до доньки. (Наг.)
Була дуже ослаблена.

12. Мати Василишина! (Наг.)
Жартливий окрик, зам. мати божа.

13. Матїрь ні купити, ні заслужити. (Доброс.)
    Її не заміниш ніким иншим. Пор. Adalb. Matka 6, 25.
14. Мать би ти дїдько мучив! (Наг.)
    Проклятє.
15. Мать би ти пси єбали! (Наг.)
    Погана лайка.
16. Мать твою за вухо! (Наг.)
    Лають ся в матїрь.
17. Мене також мати родила. (Граб.)
    Я не чий будь син.
18. Насеру матери твоїй. (Ком.)
    Погана лайка.
19. На тото мати, аби ся нев уганяти. (Стежн.)
    Заставляти її робити всяку роботу. Гірка іронїя над себелюбними дїтьми.
20. Песя ти та поганська мати! (Гнїдк.) ...була. (Наг.)
    Лають недоброго чоловіка.
21. Поки мати запіяли, а отець Богу душу єно фуркнули. (Мшан.)
    Заплутаний язик, переставка слів. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 276.
22. Раз мати родила, раз гинути треба. (Ільк.)
    Говорить чоловік важучи ся на якесь небезпечне дїло. Пор. Слав. I, 185; Wand. III, Mutter 165.
23. Рідна мати не поможе. (Луч.) І рідна... (Наг.) Навіть рідна... (Жидач.)
    Така на мене скрута найшла.
24. Серу маттери твоїй! — Моя мати в гробі, та насере тобі, а ти вилїзеш на гріб тай подзьобаєш як біб. (Воробл.)
    Влучна відповідь на безсоромну пропозицію. Пор. Wand. III, Mutter 187.
25. Сот його лупило мать! (Берл.)
    Вар. до ч. 7.
26. Що мати, то не мачоха. (Наг.)
    Ся рідна, а та нерідна. Пор. Adalb. Matka 1; Wand. III, Mutter 147.
27. Яка мати, така дочка, їли кашу з черепочка. (Жидач.)
    Обі однакові й одно їдять. Пор. Adalb. Matka 12; Wand. III, Mutter 198.
28. Як мати пропаща, то й дїти зводят сї ні на що. (Залїсє)
    Коли мати розледацїє. Пор. Adalb. Matka 14; Wand. III, Mutter 152.
29. Як мати рідненька, то й сорочка біленька. (Доброс.)
    Рідна мати дбає про чистоту і гарний одяг своїх дїтий. Пор. Adalb. Matka 8.
30. Як тя мати від огню стерегла, так стережи ся моїх рук. (Луч.)
    Остерігають нерозважного чоловіка, що за що будь грозить бійкою.

**Мати** (дїєсл.) 1. А мав пес хату? (Наг.)
    Говорять про чоловіка, що не має своєї хати.
2. Бог їх знає, що він до неї має. (Наг.)
    Говорять про якісь таємні відносини між двома людьми. Пор. Adalb. Mieć 3.
3. Будеш тогди мати, як будеш хати пильнувати. (Замул.)
    Инакше все розтратиш. Пор. Adalb. Mieć 1.

4. Він має в чубку. (Наг.)
Напитий.

5. Все має, хиба ще пташого молока забагає. (Ільк.)
Про чоловіка, що має достатком усього, а ще бажає чогось фантастичного.

6. Все маю, лиш маю не маю. (Пасічна)
Жартлива приказка. Май, про який тут сказано, се зіле до маєня хати на Зелені свята.

7. Доки я сї мав, доти мене кождий в куми брав, а як я підупав, то мене сї рід відцурав. (Голеш.)
Варіянт до ч. 8.

8. Доки-м ся мав, кождий мя знав. (Гнїдк.)
А тепер збіднїв, то давні приятелї не пізнають його.

9. Єден так має, аж му сї горлом пхає, а другий лиш слинку проликає. (Наг.)
Нерівність маєткова між людьми. Пор. Adalb. Mieć 20.

10. Зле мати, зле й не мати. (Наг.)
І так зле, і так не добре. Пор. Adalb. Mieć 91.

11. Знаю, що маю, але не знаю, що втрачу. (Наг.)
Будуще непевне. Пор . Adalb. Mieć 88.

13. Маємо сї з ласки божеї і з вашого стараня. (Мшан.)
Відповідають гостї на питанє господаря: як ся маєте?

14. Маєш за своє. (Наг.)
Маєш кару або заплату. Пор. Adalb Mieć 21.

15. Має го в кишени. (Наг.)
Він у нього задовжений. Пор. Adalb. Mieć 60.

16. Має ся, як горох при дорозї. (Красноїля)
Хто хоче, то рве.

17. Має ся як голий у терню. (Наг.)
Про чоловіка, якого їсть біда.

18. Має ся, як земля сьвятої неділї. (Гнїдк.)
Щасливий, задоволений, здоровий чоловік.

19. Май не май, а з рук не пускай. (Наг.)
Держи своє в руках. Пор. Adalb. Mieć 6.

20. Май сї гаразд, чого не маєш, ніхто ти не даст! (Наг.)
Сам за себе дбай.

21. Мати ся в пірю. (Гнїдк.)
Бути богатим.

22. Маю ся, як голий у терню. (Наг.) ...у кропиві. (Ільк., Кобр.)
Живу погано, докучає мінї всяка погань. Пор висше ч. 17.

23. Маю ся, як горох при дорозї: хто йде, то скубе. (Ільк.)
Просторійший варіянт до ч. 7.

24. На що маємо, на то просимо. (Лучак.)
Запрошують гостий до свого дому. Пор. Wand. II, Haben 99.

25. Не має більше, як то, що за комьиром. (Лучак.)
Богатий на воші. Пор. Adalb. Mieć 14.

26. Не маю де раз голови притулити. (Наг.)
Не маю своеї хати. Пор. Adalb. Mieć 71.

27. Не маю чим раз палець завинути. (Наг.)
Такий голий. Пор. Adalb. Mieć 64.

28. Не питай, як ся маєш, погляди, тай пізнаєш. (Крех.)
Відповідають на питанє: як ся маєш. Пор. Schlei 120.

29. От поти того маю! (Наг.)
Маю по горло (показують жестом, поводячи пальцем по горлї), маю аж за богато, надоїло вже.

30. Так маюсь, як горох при дорозї. (Лев.) ...хто схоче, то урве. (Жидач.)
Варіянт до ч. 22.

31. Так ся маю, як свята земля в груднї. (Жидач.) Абис сї так мала... (тамже)
Земля в груднї мертва, під снїгом. Пор. ч. 18.

32. Тілько має, що на собі. (Наг.) ...на хребтї. (Стрий)
Про пролетарія, що не має нїчого крім одежі на тїлї. Пор. Wand. II, Haben 73.

33. Тогди маю, як в руцї тримаю. (Наг.)
Обіцянкам не вірю. Пор. Adalb. Mieć 89; Wand. II, Haben 112.

34. Хочеш мати, мусиш дбати. (Наг.)
Не подбавши, не будеш мати. Пор. Adalb. Mieć 4.

35. Хто богато має, той ще жадає. (Городен.)
Людська пожадливість не знає межі. Пор. Adalb. Mieć 27; Wand. II, Haben 33.

36. Хто має, той не дбає. (Луч.)
Не боїть ся недостатку. Пор. Adalb. Mieć 26; Нос. 458.

37. Хто має, тот бурчит, хто не має, тот мовчит. (Мінч., Петр.)
Богач голосний, хвалить ся богацтвом, а бідний сидить тихо.

38. Хто має, про те не дбає. (Скв‌ар.)
Має, тай байдуже йому. Пор. Adalb. Mieć 7; Wand. II, Haben 73, 123; Čelak 182.

39. Хто нїчого не має, в того нїчого не вкрадут. (Крех.)
Може чути себе безпечним. Пор. Adalb. Mieć 8; Wand. II, Haben 21.

40. Хто не має, той не згубит. (Наг.) ...не стратит. (Завад.) ...не програє. (Цен.)
Не боїть ся страти. Пор. Wand. II, Haben 93.

41. Чим більше має сї, тим більше хоче сї. (Кольб.)
Варіянт до ч. 35. Пор. Adalb. Mieć 11; Wand. II, Haben 28.

42. Що мав, то дав. (Наг.)
Щедрий був. Пор. Adalb. Mieć 10.

43. Що маю, то обиймаю. (Яс. С.)
Держу в своїм посїданю, про жінку. Пор. Wand. II, Haben 109.

44. Що маю, то ти дам. (Наг.) ...мав ...дав. (Наг.) ...то боже. (Наг.)
Даю, що маю. Пор. Adalb. Mieć 11; Wand. II, Haben 11, 111.

45. Що маю, тото пхаю. (Кол.)
З тим живу, на тім задоволяю ся. Пор. Wand. II, Haben 102.

46. Що мають, то разом, а що не мають, то також разом. (Наг.)
Чудова спілка. Пор. Adalb. Mieć 5.
47. Яйці маєш? (Наг.)
Жартливо зам. як сї маєш.
48. Як бим так мав, як не маю! (Наг.)
Зітхає немаючий чоловік. Пор. Adalb. Mieć 9.
49. Як єм си мав, кождий мене знав, а як єм підупав, ніхто мене не пізнав. (Луч.)
Жалуєть ся зубожілий чоловік. Пор. Beb. 381 і ч. 7.
50. „Як сї маєте?" — „От, по старому". (Наг.)
Як звичайно.
51. „Як ся маєте? — „По середині: як учора, так нинї". (Ільк.)
Маю ся, живу як звичайно.
52. Як ся маєш? — Полатавши. (Гнїдк.)
Живу раз гірше, другий раз лїпше.
53. Яку хто має, таку обіймає. (Наг.)
Мова про жінку, яку чоловік любить не дивлячи ся, чи вона гарна, чи нї.
54. Як си добре мав, мене кождий знав; як я пропав, кождий мене занехав. (Орел.) ...а як побила мене лиха година, відрекла ся мене моя родина. (Якимчицї)
Варіянт до ч. 7, 8, 49.
55. Як єм ся мав, кождий мене знав; як єм підупав, ніхто мене не пізнав. (Луч.)
Вар. до ч. 8, 36, 45.
56. Як я ся добре мав, то мене кождий знав, а як прийшла лиха година, то віддурала ся і своя родина. (Тереб.) ...як мене побили... (Якимчицї)
Просторійший варіянт до ч. 49, 55.

**Матїнка**. 1. Матїнко моя витріскоока! (Кол.)
Жартливий оклик в родї „Мати Василишина", Мати ч. 12.
2. Матїнко хрущова! (Наг.)
Жартливий оклик при якімось здивованю, зам. Храстова.

**Матїркувати**. 1. Наматїркував му, що сї влїзло. (Наг.)
Налаяв його в матїр.

**Матка**. 1. Матко боска, руська, польська! (Жидач.)
Жартливий оклик.
2. Матко на цьвичках! Будзан.)
Жартливо зам. Matko najświętsza.
3. Меже Матками се було. (Наг.)
Між Успенієм і різдвом Богородиці, початок осени.
4. У кого матка, у того голова гладка. (Дар.)
Мати змиє і вичеше.
5. Яка матка, така Катка. (Гнїдк.)

Катка — Катерина, звичайнїйше з польська Каська, Кася. Пор. Adalb. Matka 11.

**Матуся.** 1. Ой матусю побожна, дай кусень хлїба, бо торба порожна. (Дрог.)

Так „до прикладу" співучим голосом благав жебрак милостинї.

**Мах.** 1. Дібрав си маху. (Наг.)

Розмахав ся.

2. За єдним махом сто душ забіяхом. (Наг.)

Хвалив ся шевчик, що за одним разом убив сто мух. Про се є популярна і по всїм сьвітї відома казка.

3. Куди мах, туди мах, а все біду по зубах. (Мінч., Петр.)

Про нещасливого чоловіка, на якого всї удари долї сиплють ся.

**Махати.** 1. Махай єден з другим, куди-с сї пустив! (Наг.)

Іди, біжи, куди намірив ся!

2. Махай по за хрест! (Наг.)

Не туди, куди хрещені люди ходять.

**Махане.** 1. Махане за вдарене не рахуют. (Косс, Ільк.)

Намір не стає за дїло. Пор. Симони 1028.

**Мачуха.** 1. Іще мачоха не забила ся пасербятами о голову. (Гнїдк) ...не забила ся в голову. (Ільк.)

Мачуха звичайно мало дбає за свої пасербята. Пор. Adalb. Macocha 14.

2. Ніхто собі не мачоха. (Яс. С.)

Не дасть собі кривди зробити.

3. Тай я не мачошин син. (Збар.)

І я не чужениця, не вирід. Пор. Adalb. Macocha 1.

4. Ой ти мачушина дитино! (Кольб.)

Не моя, якась відміна. Лає мати неслухняну дитину. Пор. Adalb. Macocha 7.

**Мацъ.** 1. Мацъ, мацъ, а то слїпий Яцъ. (Сор.)

Коли хтось мацає довкола себе немов у потемках.

**Мацати.** 1. Мацъили би тї кольки по під боки! (Наг.)

Щоб тебе закололо в обох боках.

**Мацько.** 1. Мацько робит, Мацько їсть. (Гнїдк.) Мацько не робит має піст. (Тисьм.)

Мацько — Матвій. Говорять про бідного чоловіка, що заробляє лише на саму страву.

2. Тинди-ринди Мацьку грай. (Наг.)

Тинди-ринди говорять, коли виходять до танцю, або й загально про танцюр.

**Мед, мід.** 1. Говорит, як медом мастит. (Наг.)

Говорить солодко, приємно.

2. Годї з медом і язик з'їсти. (Гнїдк.)

Хоч дуже смачний.

3. І медом го не звабиш. (Наг.)

Мід звичайно принадна річ.

4. І мід має їд. (Гнїдк.)

Вадить, коли його наїси ся. Пор. Adalb. Miód 2.

5. І на меду знайдеш біду. (Топільн.)
   Приходить до сварки та бійки.
6. Коли мід, то й ложкою. (Ільк.) ...то я... (Кобр.)
   Як що миле, то й богато. Пор. Adalb. Miód 3.
7. Меди-медовичі! (Наг.)
   Про дуже солодкий мід.
8. Медок солодок, а язичок дере. (Кобр.) І медок... (Гнідк.)
   Хто їсть богато прісного меду, у того здираеть ся шкіра з язика.
9. Медок солодок, тяжко го ликнути. (Луч.)
   Чому тяжко?
10. Меду наїш сї, то ти пупцьом витече. (Наг.)
   Загальне віруване, хоч мабуть ніхто ще того не бачив.
11. Меду ніхто нині не лиже. (Луч.)
   Нікому не поводить ся зовсім добре.
12. Мід солодкий, але язик тяжко з ним з'їсти. (Яс. С.)
   Варіянт до ч. 2.
13. На меду знайшов собі біду. (Наг.)
   На меду в шиночку сподобав собі дівку і оженивши ся з нею побачив, що вона пійчка.
14. На мід, не на жовч люде мух ловлять. (Ільк.)
   Солодке на прималу ліпше як гірке.
15. На язиці мід, а під язиком їдь. (Ільк.)
   Про масного чоловіка, що гарно говорить, а затроює людську душу.
16. Не всьо медок, що солодке. (Гнідк.)
   Буває й цукрене, або буває таке, що гіркий смак по собі лишає.
17. Не до меду йому тепер. (Наг.)
   Йому так гірко на душі, що ніяким медом не засолодиш.
18. Не з медом му сесе. (Гнідк.)
   Не солодко приходить ся жити.
19. Там йому не з медом буде. (Наг.)
   Не солодко, погано буде йому.
20. Тобі як мід, то зараз і лижка. (Наг.)
   Пор. Adalb. Miód 3.
21. Хто стає ся медом, того мухи з'їдять. (Ільк.) ...сї чинит... (Наг.)
   Надто солодкі слова будять обридженє.
22. Щоб мід їсти, треба пчоли переморити. (Залїсє)
   Давнїйше не знали иншого способу. Пор. Adalb. Miód 11.

**Медвежа** (село). 1. Я йду на Медвежу, а до того не належу. (Наг.)
   Се не моє діло.

**Медвідь.** 1. Або старий медвідь, або молода куропатва. (Луч.)
   На питанє: що там зашелестїло?
2. Бурчит як медвідь. (Наг.)
   Про нелюдяного, бурчливого чоловіка. Пор. Adalb. Niedźwiedź 3.
3. Дай ми спокій, ти медведю! (Наг.)
   Говорить дївка до міцного парубка, що став з нею бороти ся.

4. Жиє як медвідь у ґаврі. (Наг.)
Нікуди не виходить із хати, нелюдний чоловік.
5. Звиває ся як медвідь в танци. (Гнїдк.)
Вертить ся та крутить ся незграбно.
6. Коли на медведя мала галузь упаде, то бурчить, а як велика, то мовчить. (Ільк.) ...галузка... цїла галузь. (Город.) ...мала гильця... (Петр.)
Коли кому мала прикрість стане ся, то сердить ся дуже, а в великій прикрости не може сказати анї слова. Пор. Adalb. Niedźwiedź 6; Schlei 152; Wlisl. 178.
7. Колись і на моїм подвірю медвідь спорожнить ся. (Гнїдк.)
Велика благодать буде!
8. Медведьови до меду вуха, а від меду хвіст уривали. (Мінч.) ...вуха урвали... фіст. (Петр.)
Не хотїв іти до меду, а потім не хотїв іти від меду. Пор. Adalb. Niedźwiedź 4.
9. Медведя коли вчать танцювати, то му на сопілку грають. (Іль.)
Але при тім учать його танцювати на помаленьку розпалюваній блясї.
10. Медведя пасїчником зробити. (Гнїдк.)
Зробити нездару хозяїном.
11. Медвідь гуляє, а циган гроші збирає. (Лучак.)
Звичайна ярмаркова картина.
12. Медвідь дужий, хоть ся не вмиває. (Гнїдк.) Аво, медвідь який моцний, а не миє сї нїколи. (Наг.)
Говорять дїти, що не хотять мити ся.
13. Міцний як медвідь. (Наг.)
Про дуже сильного чоловіка.
14. На переді два медведї. (Лол.)
Не йди туди, там ти непевний свого житя.
15. На переді медвідь, а по заду вовк. (Гнїдк.)
Страшна небезпека.
16. Погладив го як медвідь лабов. (Наг.)
Подряпав сильно, скалїчив.
17. Покірний як медвідь. (Коз.)
Він зовсїм не покірний, а дуже капризний.
18. Рикнув як медвідь. (Лол.)
Про голосний, наглий окрик.
19. Спас ся, як медвідь. (Мінч.)
Медвідь в осени дуже грубий і жирний, бо набирає поживи на зиму
20. Ссав бис лабу як медвідь. (Наг.)
Щоб ти в зимі не мав що їсти Вірять, що медвідь ссе свою лапу в зимі. Пор. Adalb. Niedźwiedź 13.
21. Тобі би сї лише з медведьом бороти. (Наг.)
Говорять чоловікови дуже охочому до бійки.

22. Тягли медведя до меду, та урвали вуха; тягли медведя від меду, та урвали фіст. (Ільк.)

Вар. до ч. 8.

23. Як на медведьи мала галузка летит, то він страх ричит; а як велика, то лиш мовчки змикат. (Корч.) ...гіля впаде — бурчит. (Жидач.)

Варіянт до ч. 6.

**Медова.** 1. Звідки йдеш? — З Медови. — Що везеш? — Пироги. — Дай мині. — А диви! (Кобил.)

Медова — село.

**Межа.** 1. На межи не лежи, бо гадина вкусит. (Наг.)

На межах, часто засаджених терном, найбільше виводять ся гадюки.

2. Не переходи чужої межі! (Замул.)

Не виходи за свою компетенцію, не роби того, що до тебе не належить.

3. Переореш межу, гріху сї допустиш. (Наг.)

Нарушиш чужу власність.

4. Пересрав му межу. (Наг.)

Страшний злочин.

5. Хто межу огородит, того Бог охоронит. (Ком.)

Надгородить його за те, що береже чужої і своєї землї.

**Мейло.** 1. Мейло мейлом, митка митков. (Наг.)

Про невгомонного балакуна.

**Мелник.** 1. Мельника ґосподині втопила. (Сор.)

Зварила богато юшки а мало круп або галушок.

2. Мелники до готової муки. (Луч.)

Такі не приробляять, а з'їдять готове.

3. Мельник над щурами пан. (Заліщ.)

Вірять в те, що мельники мають силу командувати щурам або проганяти їх, пор. Житє і Слово.

4. Мельник нїколи сї не миє, а все білий. (Жидач.)

Бо припав мукою.

5. Мельник шумом богатий. (Гнїдк.)

Шум лотоків годує його.

6. На мелника вода робить. (Ільк.)

Говорять заздро инші ремесники, що мусять заробляти руками.

7. Який мелник, такий млин; який отець, такий син. (Ільк.)

Влучна паралеля.

**Мелничка.** 1. Мельничка невеличка, випинає як теличка. (Кол.)

Кепкують із мелникової жінки.

**Ментрога.** 1. То ментрога не дорога. (Наг.)

Про погану, болотяну або камінясту дорогу, якою їхати правдива мука.

**Менше.** 1. Менше вкусиш, скорше ликнеш. (Явор.)

Менше заміриш, скорше осягнеш.

2. Менче нас, менчий глас. (Кольб.)

Менше людий, то менше й гамору.

3. Най би було менше, коби більше. (Жидач.)
Неможливе бажанє.

4. Хто менше говорит, той довше жиє. (Цепів)
Говорять балакучому.

**Мерза, мерзити.** 1. Анї мя мерзи, анї мя лижи. (Гнїдк.)
Не погань і не хвали.

2. Змерзив єм си, то й їсти не можу. (Наг.)
З'їв щось обридливе, прим. муху.

3. Змерзїв ми, дивити сї на нього не можу. (Наг.)
Остогид, надокучив.

4. Іди до мерзи! (Наг.)
До зараженої курви.

5. Мерзена би ти память була. (Наг.)
Щоб усї навіть згадки про тебе цурали ся.

6. Мерзене в мерзенім любує ся. (Крех.)
Погань до погані тулить ся.

7. Мерзене ти личище. (Наг.)
Про потане, вісповате лице.

8. Мерзит го на чім світ стоїт. (Наг.)
Паплюжить, лає, клине.

9. То ще мерза на весь сьвіт. (Наг.)
Про скандальне житє якоїсь жінки і загалом про всяку погань.

**Мерлий.** 1. Без дозволу мерлий по сьвітї не ходит. (Папір.)
Віра в те, що мертвяки з божого дозволу можуть виходити з гробів і ходити нічю коло своїх хат, загально розповсюджена серед нашого народа.

2. Мерлого клясти — тяжкий гріх. (Папірня)
А живого можна? Пор. Adalb. Umarły 5.

3. Як є мерлець в селї, то киселицї не вдасть сї; аби вдала сї, треба треба веречи (вкинути) в яку страву вуголь. (Наг.)
Народнє віруванє.

**Мертвий.** 1. Вони мі з мертвов кістков обійшли. (Наг.)
Вірять, що коли хто обійде когось з мертвою кісткою, то обійденому нїчого не пощастить.

2. Мертві по сьвітї не ходьи. (Кольб.)
Як раз закопаний чоловік, то вже не встане.

3. Мертвов руков ми дав. (Наг.)
Конаючи при самій смерти.

4. Мертвого з церкви не вертают. (Лучак.)
Хоронять біля церкви.

5. Мертвого на свідка не кличут. (Наг.)
А до виборів наші пани частенько водять мерцїв.

6. На мертвім місци стало. (Крех.)
На такім, що не можна анї наперед анї назад.

7. Тисне мі, як мертва рука. (Наг.)

Тиснене пускаючи. Оповідають, що устиск свіжо помершого чоловіка буває часом дуже болючий.

**Метати ся.** 1. Мече ся як посолений. (Гнїдк.)

Кидаєть ся як посолений вюн.

2. Метали си ягоди. (Мшан.)

Один молодий ґазда пив на весїлю чарку за чаркою, а другий говорив: Ото мече ягоди! (М. Зубр.) В Наг. метали си ягоди в знач. перекидали ся солодкими, любими словами.

3. Острижене волосє зле метати на вільне місце, бо як ворона знайде і візьме до гнїзда, то в чоловіка буде страшенно голова болїти. (Наг.)

Народнє віруванє.

**Мести.** 1. Мете, аж сї курит. (Наг.)

Про змітанє порохів, але також про зяхланне їдінє.

2. Мете, мете, але своє, не твоє. (Бібр.)

Дївка підглядала крізь двері кавалера, що прислав до неї сватів. А на дворі була снїгова метїль, а парубок дожидаючи поки його покличуть до хати, харчував ся поквапно. Дївчина, щоб дати про себе знати, сказала: Ой то мете мете! — про снїг, а парубок думаючи, що вона говорить про його їдінє, сердито відповів словами, що війшли в приказку.

**Меч.** 1. Не тогди меча шукати, коли ся треба потикати. (Ільк.) ...як до бою ставати. (Наг.)

Треба мати оружє завчасу готове до бою. Пор. Adalb. Miecz 1.

2. Нема меча острійшого над хлопа сильнїйшого. (Гнїдк.)

Він не пощадить слабшого.

3. Хто мечем воює, від меча гине. (Гнїдк.)

Євангельські слова. Пор. Adalb. Miecz 4.

**Мешкати.** 1. Ти де мешкаєш? — Ніде. А ти де? — зараз напротив тебе. (Льв.)

Розмова двох безхатних вуличників.

**Мешти.** 1. Мешти, я сї всеру, а ти будеш нести. (Будз.)

Мешти — патинки, капцї.

**Микати.** 1. Мама тикала, а я микала. (Лучак.)

Мама садила прим. горох, моркву, а я рвала.

**Микита.** 1. А то Микита, не Василь. (Княгин.)

Побачив помилку.

2. Микита на ялинї, Микитиха пасе свинї. (Наг.)

Приповідають, коли бачуть якесь безладє.

3. Микита поїв котьита. (Наг.)

Замісь пирогів. Дивував ся, що пироги волохаті іще й драпають ся.

4. Микита — срака протьита. (Снят.)

Прозивають, дразнять Микиту.

5. Микитиха тїсто місит, а Микита дїти тїшит. (Наг.)

Про доладне, згідливе подружє.

6. Микито, ци ти то? — Не я то, мій тато. (Наг.)
 Про недоладну розмову.
7. Моцний Микито! (Бібр.)
 Замісь: Моцний Боже!
8. Не кпити з Микити, бо й Микита вміє кпити. (Кол.)
 Не дасть собі зробити кривди.
9. Не кпити з Микити, бо Микита свій пан. (Явор.)
 Він потрафить сам боронити себе від кпин.
10. Не кпити з Микити, бо Микита й сам кеп. (Колом.)
 З дурного гріх кепкувати, хоч його поводжіне аж напрошуєть ся на кпини.
11. Пустив Біг Микиту на волокиту. (Лев., Ільк.)
 Розволочив ся, не держить ся хати.

**Микитити.** 1. Микитиш ти щось небоже! (Наг.)
 Крутиш, брешеш.

**Микола.** 1. Від Миколи тай ніколи. (Залісє)
 Не ясно.
2. Микола обісрав хату довкола, казали му лизати, а він втік до хати. (Підгірки)
 Дразнять Миколу.
3. На Миколи, або ніколи. (Наг.)
 Присягає ся такий, що бере позику, що віддасть її.
4. Сьвятий Миколай Богом буде, як Бог умре. (Бар.)
 Віруванє, а може лише жарт наших селян.
5. Сьвятий Николай на білім кони їде. (Наг.) ...і дітям дарунки везе. (Дрог.)
 По селах нема звичаю обдаровувати чимось малих дітий на празник св. Николая, а по містах сей звичай мабуть занесений німецькими кольоністами здавна й доси держить ся. Ті дарунки кладуть сонним дітям під подушки. Коли котрому дістанеть ся замісь миколаївського медяника березова різка, то така дитина дуже плаче, поки мати не задобрить її таким самим або й ще більшим медяником.
6. Як не на Николи, то хиба ніколи. (Наг.)
 Обіцює неплатний довжник віддати гроші. Празник Миколи, се найзвичайнійший реченець, до якого наймають ся слуги.

**Миленіє.** 1. Просивим го під миленіє, і ни хтів ми вигодити. (Будз.)
 Просив умильно.

**Милий.** 1. Гоп, моя мила, що по плечех леном била! (Пол.)
 Танечна приказка. Парубок танцює з дївкою, що колись набила його. Пор. Етн. Зб. VI, 4.
2. З милого зсїсти купити їсти. (Ільк.)
 Значінє якесь неясне. Милий везе милу на коркошах до міста. Основанє мабуть на якійсь невідомій анекдоті.
3. Мила і рана від свого пана. (Гнїдк.) Милая... (Лучак.)
 Коли любий чоловік жінку побє, то вона ще хвалить ся.

4. Милий мій мені немилий, а при мні його не вдар! (Зібол.)
Пор. вар. ч. 8.

5. Милий му, як сіль у оці. (Гнідк.)
Не любий, прикрий.

6. Просит го під милий Біг. (Наг.)
Богом заклинає, просит умильно. Пор. Миленіє ч. 1.

7. Там іди, мила, звідки-сь била. (Явор.)
Відправляє чоловік нелюбу жінку.

8. Хоть він міні не милий, не бий його при мині. (Наг.) Мій милий... не вдар. (Зібол.)
Не люблю бійки. Пор. Сим. 2470.

9. Хоть кому зогнила, але міні мила. (Лучак.)
Хоч хора жінка, але люба.

10. Хоть не Василий, а міні милий. (Лучак.)
Про імя байдуже, аби був любий.

**Милити ся.** 1. Нехай не милить ся, бо не буде голитись. (Дар.)
Дармо тратить мило.

2. Пішов як з милом. (Гнідк.)
Хтось безнадійний. стратив щось, вилаяли.

**Мило.** 1. Де мило, там очи, де болить, там руки. (Ільк.)
До милого звертають ся очи, за болюче сягають руки.

2. Мило тому давати, хто не хоче брати. (Гнідк.)
Приємно, що віддає дарунок.

3. Що кому мило, хоч би й половина зогнило. (Ільк.) ...хоть на пів... (Петр., Гнідк.) ...хоть би і... (Мінч.)
У милого не добачуєш хиб.

4. Що мило, ще й снит ся. (Гнідк.)
Приємні сни.

**Милосердє.** 1. Милосердя в нім, як у козячім кожуху загрітку. (Гнідк.)
Про немилосердого чоловіка.

**Милостиня.** 1. Який манастир, така й милостиня. (Крипчуки)
Який господар, такий його дар.

**Милость.** 1. Милость о голоді не сита. (Ільк.)
Голодному відхочуєть ся й любови.

2. Нема милости без справедливости. (Залїсє) ...без заздрости. (Наг.)
Хто любить несправедливого з його неправдою, тому гріх.

**Милувати.** 1. Милує як вовк барана. (Залїсє)
Готов з'їсти.

**Милуванє.** 1. До милованя нема силованя. (Ільк.) На милуванє... (Петр.)
Се справа добровільна.

**Миля.** 1. Вйо штири милї за пец! (Наг.) ...за два дни. (Підпечари)
Говорять дїтям, яких везуть на колїнї мов на конї.

**Минати.** 1. Все сї минає, лиш біда не минає ніколи. (Наг.)
Все нова приходить.

2. Є, то мине ся, а нема, то обійде ся. (Ільк.) Як є... (Наг.)
Говорить легкодухий чоловік.
3. Коби йно минуло три по пять, буде трава на пядь, вже є худобу на чім припять. (Мшан.)
Три по пять пор. далї ч. 6 і 7.
4. Минали би тї люде як заповітреного. (Наг.)
Проклятє. Заповітрених треба було оминати з далека; перед заповітренними селами стояли сторожі і не пускали до тих сіл нікого.
5. Минули тії роки, що розпирали ся боки. (Ільк.)
Коли всї наїдали ся та напивали ся до сита.
6. Поки не мине три рази по пять, то си ще сядь. (Мшан.)
Ще зима, можеш спочивати без роботи.
7. Поки не мине три пять, не буде благодать. (Гнїдк.)
Поки не мине від Різдва три рази по пять недїль, доти не буде тепла.
8. Сім літ минуло, як музика грала, а він ще тепер скаче. (Хиринка).
Про дурня або памятливого, що не може забути того, що давно минуло.
9. Так ся минуло, як у Біличи. (Мшан.)
В Біличи, пов. Старий Самбір, було колись богато лїрників і через те всїх Біличан підіймаси на сьміх, сїдали при них на почіпки і на колїнї крутили рукою мов корбою від лїни. Біличани прогнали від се всїх лїрників і ще й доси сердять ся: коли хто переложить ногу на ногу або покрутить кіньским хвостом, то бють. (М. Зубр.)
10. Хто кого мине, най ногу вивине! (Ільк.) ...звихне! (Наг.)
Проклятє на такого, що минає хату свого друга.
11. Чому бути, тому не минути. (Лучак.)
Що має бути, те й буде.
12. Що минуло, то ся забуло. (Ільк.) ...то вже не верне. (Льв.) ...тому вже не бути. (Сор.)
І памяти не стало.
13. Як зле мине, буде добре; як зима мине, буде літо. (Луч.)
Вічна зміна і часу і людий.

**Мир.** 1. Боже святий, який мир проклятий! (Жидач.)
Зітхає побожний чоловік.
2. З добра миру. (Гнїдк.)
Значінє неясне.
3. З миру по нитцї, голому сорочка. (Городен.)
Коли зложать ся люди, то й найбіднїйшого запоможуть.
4. Лїпший мир на гумнї, як слава на війнї. (Гнїдк.)
Лїпше спокійне, господарське житє від вояцької слави.
5. Мири́ незмирє́нні. (Кос.)
Богато народу.
6. Миро́м, Грицьку! — Миром, єк ви собоу? — А шо-с, дужий? — Дужий, декуват за питанє. — А єк гостили? — Миром, слава Богу. (Жабє)
Гуцульська формула привитаня при стрічі.

7. Мир усї любят, а єдин другого губят. (Гнїдк.)
Не любять сварки, а сварять ся раз-у-раз.

8. Хто з миром, з тим і Бог. (Збар.)
Хто тихий та добрий для всїх.

**Миска.** 1. До готової миски лацно́ поглядати лижки. (Стрільб.)
Не до самої миски, але до страви. Пор. Adalb. Misa 2.

2. До миски треба лижки. (Наг.)
Без ложки до обіду не сїдай.

3. З миски до рота близька дорога. (Наг.)
Кождий одною рукою досягне.

4. Коломийська миска, коло коломийської стояла. (Наг.)
Коломийські миски колись мали дуже добру славу.

5. Мий миску, давай борщ. (Гнїдк.) ...сим... (Цен.)
Нема по що мити, бож вона від борщу.

6. Миску вимету, хати не вимету. (Наг.)
Про лїниву, але їстовиту дївку. Вимести миску — виїсти з неї все до чиста.

7. Порожна миска не вабит писка. (Гнїдк.)
Від неї кождий відвертаєть ся. Пор. Misa 10.

**Мисль, мислити.** 1. Авїм не мислив за тото! (Наг.)
Не сподївав ся, застало його неприготованого.

2. Анї через мисель ми то не шибнуло. (Лім.)
Говорить чоловік при якійсь несподїванції.

3. Без мисли, без тьими я то зробив. (Наг.)
Оправдував ся чоловік перед судом за злочин у пянім станї

4. Будь доброї мисли, нїчого ти сї не стане. (Наг.)
Потїшають зажуреного чоловіка.

5. Викинь си то з мисли! (Кукиз.)
Перестань про се й думати, се неможливе.

6. До мисли треба голови, а в мене така голова, як розбитий горнець: що вплине, то зараз виплине. (Наг.)
Жалував ся забудькуватий чоловік.

7. За мисли не позивают до війта. (Гнїдк.)
Можна думати, що хто хоче. Пор. Adalb. Myśl 7.

8. З мисли ми то не сходит. (Наг.)
Не можу відірвати ся від тих думок.

9. З мисли ми то зійшло. (Наг.)
Забуло ся. Пор. Adalb. Myśl 2.

10. З мислями бю ся: що ви за єден? (Наг)
Не можу догадати ся.

11. Мислив, мислив дурень тай умер. (Чрех.)
Не видумав нїчого тай не робив нїчого. Пор. Adalb, Myśl 2.

12. Мисли в небі, а ноги в постели. (Ільк.)
Лежачи на постели чоловік думає всячину. Пор. Adalb. Myśl 10, 11.

13. Мисли до суду не позивають. (Ільк.)
Варіянт до ч. 7. Пор. Adalb. Myśl 9.

14. Мислиж мої мисли, чого ви ту прийшли? (Наг.)
Мучить ся чоловік, коли обсядуть його чорні думки.

15. Мисли за вчинки не стануть. (Наг.)
Треба зробити. Пор. Adalb. Myśl 12.

16. Мисли мі не зносять. (Цен.)
Анї думки про се не маю.

17. Мисли поза Висли, а смерть за плечима. (Гнїдк.)
Думки блукають далеко, а смерть уже близька.

18. Мислиця — звілниця. (Мшан.)
Думка ошукує чоловіка.

19. Мисль не мисль, буде місто Перемишль. (Наг.)
Так сказала якась баба людям, які крепко думали над тим, як має називати ся збудоване ними місто.

20. Мислями по небі, а задом у болотї. (Гнїдк.)
Чоловік хоч у найтяжших обставинах буяє думками в небесах.

21. На мисль ми прийшло. (Наг.)
Пригадав собі щось.

22. Хоць би раз помислив, на що му ся то здасть! (Уриче)
Говорив чоловік про злодїя, який украв у нього ступу і не знав, що з нею робити, бо не мав своєї хати.

23. Через пусту мисель зломав єм си дишель. (Лімна)
Чоловік їдучи дорогою в задумі, а може задрімавши на спуску з гори не здержав коний і перевернув ся, а в возї зломав ся дишель. То й складав свою вину на ту „пусту мисель", що так заслїпила його.

24. Чоловік мислит, а Бог керує. (Дмит.)
Чоловік строїть пляни, а їх сповнене не залежить від нього.

25. Що на мисли, то й на язицї. (Ільк.)
Що придумав, те й говорить. Пор. Adalb. Myśl 1.

**Митер (Дмитро).** 1. Два Митри, хоч ними сраку витри. (Цен.)
Оба ледащо, непотріби.

2. Митер, сраку бим ним витер. (Наг.)
Дразнять хлопця Дмитра.

3. Почкай Митре, най сї витре. (Черлянки)
Пожди, аж пора настане.

**Мити.** 1. Він до тото не вмив сї. (Комар.)
Нездібний, негоден.

2. Мий мі — не мочи мі! Чеши мі — не крач мі! (Завад.)
Забагає неможливого. Крач очевидно нїмецьке Kratzen.

3. Мий, чеши, стрій і ховай, а потім заплати кому, щоб узяв біду з дому. (Ільк.)
Говорять про дївчину, що строїть ся замуж.

**Митка.** 1. Ой ти митко! (Наг.)
До брехуна, що розносить пльотки.

**Михавко.** 1. Михавку, льгай на лавку. (Наг.)

Казали гайдуки ладячи ся бити Михавка.

**Михайло.** 1. Бодай ті сьвйитий Михаїло поразив! (Наг.)

Св. Михайло — патрон громів.

2. Виглядає, як Михайлове чудо. (Коб.)

Михайлове чудо, сьвято, припадає на день 19. вересня. Говорять про поганого або переляканого чоловіка.

3. Михайло всім людьом попихайло. (Наг.)

Несамостійний, потульний чоловік.

4. Михайло розпухайло, хтів ся женити, єдну жінку печи, а другу варити. (Лол.)

Про жорстокого, немилосерного чоловіка.

5. Міхайло, їв би-с борщу? — Ни файно. — А пирога? — Хоть би й два. — А дівчина? — Ба, ба, ба. (Кольб.)

Приговорюють парубкови, що рад би оженити ся.

6. Міхал на свини їхав, свиня зверещьила, Міхала вбісцьила. (Джурин)

Дразнять хлопця Михайла.

7. Як би не Михайло, то бим сї не вбирала файно. (Наг.)

Говорить дївчина, що подобала собі якогось Михайла. Слово „файна" занесено до Галичини Німцями кольоністами і приняло ся скрізь у народнїх масах.

8. „Як ся звеш?" — „Михайло". — „А робити хочеш?" — „Нехай но!" — „А борщу?" — „Не хочу́". — „А пирога?" — „Хоть би й два". (Ільк.)

Говорять про лїнивого до працї, а ласого на добру їду, пор. ч. 5.

**Миш.** 1. Дай миши сьвйиченої паски, то в пергачьи вийде. (Наг.)

Загальне віруванє, що з миши, яка покоштує свяченої паски, вийде лилик.

2. І миш ґосподинї, як є що в судинї. (Ком.)

В повнім усяка жінка потрафить собі дати раду.

3. І миш у стозї не згине. (Явор.) Не згине миш у стозї. (Наг.)

Сеж для неї маґазин поживи.

4. Коли миши кота не чують, то собі безпечно герцюють. (Ільк.)

Без начальства люди розбрились би всюди.

5. Миш в голову зайшла, заким зерно знайшла. (Ільк.)

Журила ся і трудила ся в пустій стодолї.

6. Миш і на вівтар скаче, коли паламар не баче. (Кол.)

Позволяє собі брикати.

7. Мишко, мишко, на тобі кістьяний зубок, а мінї дай зелїзний! (Наг.)

Примовляють дїти, коли у них випадають молочні зуби, кидаючи їх через гряди „для мишки."

8. Миш не одну має діру до ями. (Ільк.)

Робить собі кілька дїр на всяку небезпеку.

9. Миш сама котови видає ся. (Гнїдк.)

Зо страху иноді біжить до нього замість до дїри.

10. Не спускає ся миш на єдну діру. (Днїдк.)

Варіянт до ч. 8.

11. Пішов десь на миши. (Наг.)

Говорять про парубка, що любить блукати по селу ночами.

12. Почули миши короля в земли. (Гнідк.) ...крільи в Польщи. (Наг.)

Почули люди власть над собою.

13. Хрупає як миш зерно. (Наг.)

Коли хто не їсть, а хрупає передніми зубами.

14. Худа то миш, що лиш єдну діру до ями має. (Гнідк.)

На хозяйку, що варить лиш одну страву.

15. Чують миши, що кота нема дома. (Наг.)

І вибігають гуляти по хаті. Пор. Adalb. Mysz 5, 21.

**Мишачки** (мишачий помет). 1. Без мишьичок пшениці й на проскури нездала. (Наг.)

Таке віруване, що в пшениці мусять бути мишачки. Оповідають про якогось монаха, що купував пшеницю і коли мужик не хотів йому продати зерно занечищене мишачками, він сказав, „Люди божі, ми не сміємо навіть брати на проскури пшениці без мишачок“.

**Мишкувати.** 1. Мишкує як лис на весні. (Наг.)

Йде за тропом, шукає чогось бігаючи сюди й туди.

**Мій.** 1. Мій не мій, а ти його не бий. (Ценїв)

Говорить милосердий чоловік забіяці.

**Міна.** 1. Міна єдному пляґує. (Наг.) ...панит. (Цен.)

Виходить на користь.

**Мінити.** 1. Ти вже щось мінищ бесіду. (Косс.)

Зачинаєш брехати.

**Міняти.** 1. Заміняв перстинець за ремене́ць. (Луч.)

Щось цінне за дешеве.

2. Міняй кріцу за лошіцу. (Косс.)

Циганська пропозиція. Кріца — сталь. Пор. Adalb. Mieniać 3.

3. Міняй свату сліпу кобилу на посату. (Ільк.)

Одна й друга нічого не варта.

4. Ни заміньив би я свою біду за чужий гаразд. (Кольб.)

Бідний чоловік задоволений своїм і не бажає чужого.

5. Проміняв гаювицю за дурницю. (Бор.)

Щось важне за пусте. Пор. Adalb. Mieniać 1.

6. Як тото міняти гі-гі-гі за ге-ге-ге? (Ярич.)

Коня за гуску.

**Міньба.** 1. Міньба єдному панує. (Мінч, Петр.)

Виходить на користь Пор. Міна.

**Міра.** 1. Без міри нема віри. (Ільк.)

Аж зміривши можна повірити, що річ має таку великість.

2. В його мьирі. (Наг.)

В його зрості.

3. В міру все добре. (Наг.)

Мірне жите найкраще. Пор. Adalb. Miara 17.

4. Господь як дає, то не мьиров. (Наг.)
   Неміряне, богато.
5. Десь Бог від тебе мьиру загубив. (Наг.)
   Що ти виріс такий великий. Пор. Adalb. Miara 1.
6. До тої міри досидів. (Кос.)
   До тої пори, до часу.
7. Лучше міру перевершити, як недовершити. (Гнїдк.)
   Говорять купцеви, який усе має охоту дати менше а не більше, як міняє.
8. Перебрав міру. (Наг.)
   Переборщив щось. Пор. Adalb. Miara 15.
9. Справедлива міра, як циганська торба. (Гнїдк.)
   В ню все вcase.
10. То рехтельна мьира. (Наг.)
   Добра, вірна.
11. То ще на стару мьиру мьиріно. (Наг.)
   Старі міри були більші від нових.
12. Що міра, то віра. (Ільк.)
   Бо є доказом вірности. Пор. Adalb. Miara 2, 3.
13. Яков міров мірієш, таков ти відміріют. (Кольб.)
   Рівним за рівне. Пор. Wahl. I, 157; Adalb. Miara 4.

**Мірити.** 1. Ви мене не мірте полумацком, бо я і в корец не вміщу ся. (Явор.)
   Се за мала міра.
2. Відмірив і ще з причинком. (Кол.)
   Дав більше нїж узяв.
3. Десять разів мірь, а раз утни. (Ільк.) Сїм раз... (Наг.) ...уріж. (Петр.) Два рази... (Явор.)
   Утнеш раз а кепсько, то вже не направиш.
4. Змірив, але не цїлив. (Замул.)
   Міряти тут у значіню стріляти.
5. Зміряв го від ніг до голов. (Ільк.) ...голови. (Наг.)
   Зміряв очима, оглянув.
7. Мірив у ворону, а трафив у корову. (Гнїдк.)
   Про кепського стрільця.
8. Намньир і потелепай. (Наг.)
   Насип у міру і потряси, аби була зовсїм повна.
9. Не мір мене малою міркою, бо я ся і в велику влїзу. (Луч.)
   Але влазить ся і в малу. Пор. ч. 1.
10. Там міряє, де глїбоко. (Орел.)
   Мілке можна й ногою зміряти, не треба міри.
11. Хто не змірит, той не увірит. (Ком.)
   Не має доказу на чиїсь слова.
12. Якою мірою міримо, такою будемо відбирати. (Гнїдк.)
   Що робимо иншим, те й нам будуть робити. Пор. Міра 11.

**Міст**. 1. Завела під міст і подивила ся під фіст: ци кінь, ци кобила, коли я юж заплатила. (Мшан.)

Так говорила жінка, що купила на торзї коня, але соромила ся („ганьбила ся") при людях подивити ся, що купує. (М. Зубр)

2. Не просто з моста, але стрімголов. (Бергом.)

Один паде кепсько, другий ще гірше.

3. Під мостом — ззїдж гівно з коростов. (Яс. С.)

Мудроване.

4. Під мостом риба з фостом. (Наг.)

Початок піснї, вживаний часто в розмові.

5. Скажу тобі просто з моста. (Наг.)

Отверто, по щирости.

**Місто**. 1. В містї є й мужикови, є й невістї. (Вікно)

Всего можна дістати.

2. В містї що до кошика, то з грошика. (Наг.)

Все треба купити. Пор. Adalb. Miasto 13.

3. В містї як в тїстї, а в селї як у смолї. (Голеш.) ...як в багнї. (також)

Сїльське житє гірше, біднїйше від міського.

4. Гатьта-вісьта аж до міста. (Наг.)

Їди до міста. Пор. Adalb. Miasto 3.

5. Міське телятко мудрійше, як сїльське дитятко. (Крех.)

Говорять селяни про розум міщан. У Поляків ще досаднїйше: Mądrzejsza w mieście świnia, jak na wsi gospodynia, Adalb. Miasto 4.

6. Чого в містї за дармо найбільше? Крику. (Яс. С.)

Торгують ся і кричать.

7. Чого в містї за ґрейцар найбільше? Перцю. Бо як купиш, то ззїсти не можеш. (Яс. С.)

Так характеризують містовий торг.

**Місце**. 1. Аби місце, то вже хтось на нїм стане. (Наг.) ...сяде. (Крех.)

Кожда позиція чи то в громадї чи в урядї буде обсаджена.

2. Абим на місци став! (Наг.)

При метї, до якої йду.

3. Анї з місцьи! (Наг.)

Не руш ся анї на один крок.

4. Без місцьи лишив сї. (Наг.)

Без занятя, без служби.

5. Без місцьи нїхто сї не лишит. (Наг.)

Кождий собі якесь місце найде.

6. Бодай ви на зле місце не стали! (Любша)

Жебрацька молитва, основана на вірі, що є такі злі місця, що ставши на нього чоловік мусить наскочити на якесь лихо.

7. Вже й місце застило. (Наг.)

Нема й памяти про те, забуло ся.

8. Вже й місця не знати, де ходив старий Пріам срати. (Дулїби)
   Так колись перекладали клясичне „Nec locus, ubi Troja fuit.
9. Все на еднім місци стоїт. (Наг.)
   Держить ся тих самих поглядів чи привичок.
10. Всїм тут місце буде. (Наг.)
   На кладовищі.
11. Вступив му сї з місцьи. (Наг.)
   Позволив заняти своє місце.
12. Де кому не місце, най сї там не суне. (Наг.) ...пхає. (Завад.)
   Невідповідний до якогось становища не повинен пхати ся до нього.
13. Дїтина з своїм місцьом на сьвіт приходит. (Наг.)
   Те місце — placenta, з якою родить ся дитина.
14. Добирає собі місця, як курка на гнїздї. (Крех.)
   Крутить ся на однім місцї, немов би шукав чогось.
15. За своє місце нї з ким сї не міньий. (Наг.) ...нї з ким бим не міняв ся. (Крех.)
   Моє найлїпше.
16. Заступає чуже місце. (Наг.)
   Він до того дїла не належний, але заступає когось иншого, робить його іменем.
17. З місцьи го зрушив. (Наг.)
   Зіпхнув, вигнав.
18. І місце застило, де сї колись гостило. (Наг.)
   Минуло ся.
19. І місця не знати, де ходили срати. (Дулїби)
   Заросло буряном. Пор. лат. Nec locus ubi Troja fuit.
20. Кождий на своє місце! (Наг.)
   Яке йому належить ся чи в громадї чи в урядї.
21. Кому де місце, а кому й не місце. (Наг.)
   До чого хтось відповідний, а до чого й нї.
22. Лїпші місця вже давно занятї. (Наг.)
   На них тиснеть ся найбільше людий.
23. Мало ти місця? (Наг.)
   Коли хтось суваєть ся з кута в кут.
24. Місцїма гриби ростут. (Наг.)
   Не скрізь, навіть у однім лїсї.
25. Місцьи си не може найти. (Наг.)
   Не має де сїсти, плентаєть ся по хатї.
26. Найшов своє місце. (Наг.)
   Осягнув відповідне для себе становище.
27. На місци і камінь поросте. (Луч.) ...мохнатїє. (Бор.) ...поростає.
   На однім місцї чоловік таки чогось доробить ся і забогатїє. Пор. Schlei. 174.
28. На своїм місци чоловік. (Наг.)
   Відповідний до свойого становища.

29. На то місце не такого би треба. (Наг.)
Сей, що на нїм тепер, зовсїм невідповідний для нього.
30. На якесь погане місце натрафив. (Наг.)
Щось йому стало ся погане.
31. Не бій сї, я ти твого місцьи не залежу. (Нат.)
Коли хто лягає на чуже місце.
32. Не загріє він там місця. (Львів)
Не побуде довго. Пор. Adalb. Miejsce 7.
33. Незлюбив собі місця. (Ільк.)
Пішов геть.
34. Не місце голови шукає, а голова місця. (Мінч.)
Чоловік шукає, деб йому було добре. Пор. Adalb. Miejsce 6.
35. Не місце тут тобі. (Наг.)
Тут тебе не треба.
36. Не місце чоловіка красит, а чоловік місце. (Наг.)
Своїми заслугами. Пор. Тим. 112; Wand. III, Platz 2; Adalb. Miejsce 5.
37. Не такого би му місця треба. (Крех.)
Він тут тратить, на иншім місцї показав би свою здібність.
38. Нїгде місця не загріє, такий непосидущий. (Ільк.)
Лиш би волочив ся. Пор. Adalb. Miejsce 9
39. Пильнуй свого місцьи, не чужого. (Наг.)
Сього становища чи занятя.
40. Ріжні місця має Пан Біг для своїх дїтий. (Жидач.)
Не всїх ставить на однаких місцях.
41. Робит місце для свого наступника. (Льв.)
Про урядника, що вступаєть ся зі свого місця або вмирає.
42. Своє місце найпевнїйше. (Наг.)
Те місце, яке чоловік заняв у своїм житю.
43. Сьому місцю будь рад. (Наг.)
Воно одиноке відповідне для тебе.
44. Тепле місце му сї трафило. (Наг.)
Вигідне і корисне.
45. Ще місце тепле. (Наг.)
Тілько що сидїв або жив ось тут. Про покійника.
46. Що в добре місце положиш, нїколи не пропаде. (Ком.)
Бо буде безпечне.
47. Як до місця і як до часу. (Цеп.)
Треба робити всяке дїло.

**Місяць.** 1. Аби на мене місяць сьвітив, а я звізди кругом побю. (Ільк.) ...як хочут. (Петр.) ...про звізди байдуже. (Наг.) ...звізди прутом побю. (Цен.)
Світло звізд слабе.
2. Від місяця не зріє пшениця. (Гнїдк.)
Він не має в собі тепла.

3. Де сї то поділо? Хиба місьиць украв! (Косєів)
   Запитував чоловік, якому вкрадено щось без злодія.
4. До місяця хиба зуби сушити. (Белз)
   Що инше до місяця не висхне.
5. За місїць богато може стати сї. (Наг.)
   Протягом місячного періоду.
6. Коли місяць в серп, то чарівниці їдуть на границї. (Ільк.)
   У першій або третій квадрі.
7. Коли місьиць у повни червоний, то буде дождж. (Наг.)
   Народна ворожба. Червоний колїр іде від водяної мраки, що заслонює образ місяця.
8. Місяць на небі, а рік у календари. (Торки)
   Так мовив чоловік, що не знав, який тепер місяць.
9. Місяць наш божок; а хтож нам буде богувати, як його не стане? (Гол.)
   Майже всї старинні мітольоґії вважали місяць богом на рівні з сонцем.
10. Місяцю рогоженьку, сьвіти нам дороженьку. (Наг.)
   Говорять мандрівцї, що йдуть або їдуть при місячнім світлї. Приказка взята з відомої обжинкової пісні.
11. О Господи, Господи, не видно анї місяця, анї зірочки. (Корч.)
   Говорив чоловік, що в ночи вийшов із хати, але не на двір, де було місячно, а до сїний, де нїчого не було видно, і висцяв ся на голови своїх товаришів, що ночували в сїнях. Оповів Богдар Кирчів.
12. Руський місяць попамньитаєш. (Наг.)
   Завважують, що він довший від польського і пізнїйше від нього кінчить ся.
13. Сьвітиш місяцю, а не грієш. (Бар.)
   Говорив Циган у зимі. Пор. Нос. 424.
14. Такий місїць, що при нїм можна игли збирати. (Наг.)
   Так ясно, місячно.

**Місячно.** 1. Так місячно, що лише з чужов жонов на поділь іти. (Туч.) ...на постїль... (Явор.)
   Так ясно.
2. Так місячно, хоть мак сїй. (Туч.) ...мак збирай. (Наг.)
   Про ясну ніч.

**Місити.** 1. Місит го ногами. (Наг.)
   Копає толочить.
2. Мішу, мішу, аж сї тобов натїшу. (Наг.)
   Смішать дитину, нїби то місячи її по грудях.

**Містити.** 1. Всї тут змістимо сї. (Наг.)
   На кладовищі.

**Мітла.** 1. Нова мітла все добре замітає. (Луч.)
   Новий приятель в більшій чести від старого. Пор. Wahl. II, 30; Beb. 80.

**Міцний.** 1. Міцний, ак з клоча батіг. (Ільк.)
   Зовсїм не міцний.

2. Міцного кола держати ся. (Гнідк.)
   Сильної партії або родини.

**Міць.** 1. Бодай моци не мав. (Наг.)
   Звичайна формула, коли хто згадує про чорта.

2. Коби така міць, як злість! (Наг.) ...таку міць мав, як злість має! (Наг.)
   Про сердитого, а безсилого.

**Міх.** 1. Дзюравого міха ніхто не напхає. (Петр.) ...не наситит. (Петр.) Діравого... (Ільк.) ...не наповниш. (Орел.)
   Бездонного горла не наситиш.

2. З єдного мішка хліб і лемішка. (Дар.)
   Мова про жебрака, ще все кладе в свій мішок.

3. Коли мішок як теля — приятелів тьма, а як лата — нема ні сестри ні брата. (Янор.)
   Коли є маєток то є й други. Пор. Adalb. Mieszek 8.

4. Кому міх тяжит, того і торба страшит. (Гнідк.)
   Кому тяжить велике лихо, той боїть ся й найменшого.

5. Міхом з тьи ськиру здру. (Наг.)
   Так як з кота, не порючи.

6. Поки мішка чують, поти шанують. (Ільк.)
   Як чоловік богатий, то його честять, а бідним гордують. Пор. Adalb. Mieszek 18.

7. Попів міх, жебраків кінь ніколи не ситі. (Гол.)
   Про попівську й жебрацьку ненаситність.

8. Як міх надиманий... (Гнідк.) ...надутий. (Наг.)
   Про надутого чоловіка.

9. Як я то зробив, аби міх кольки кололи! (Наг.)
   Міх замість мі, мене. Жартливе закляте.

**Мішати.** 1. Вмішьила сї, як середа в тиждень. (Сор.)
   Зовсїм без потреби.

2. Мішьиє го з болотом. (Наг.)
   Лає, паплюжит.

3. Мішьиє му сї в голові. (Наг.)
   Він дуріє, не має влади над своїми думками.

4. Мішьиє сї не в своє. (Наг.)
   Встряває в чужі діла.

5. Мішьиє як горох з капустов. (Наг.)
   Мішає з собою річи неналежні до себе.

6. Най ся мішає грішне з праведним. (Гнідк.)
   Так як усе в житю.

7. Як сї вмішьив меже них, то сї поразлїтали, як липове клинє. (Ценів)
   Розбив і розігнав їх.

**Міщан.** 1. Що то ми за міщан: з чого сорочка, з того й жупан. (Луч.)
   Дрантивий міщанин, бідний.

**Млин**. 1. Бодай у млині душі не було, як то не правда! (Матв.) ...у нії... (Кол.)

Жартливе закляте.

2. На свій млин воду обертає. (Ільк.) ...горне. (Наг.)

На свою користь працює.

**Млинар**. 1. Який млинарь, такий млин. (Гнідк.)

Порядний або непорядний.

**Мних**. 1. Був ту мних, що мав богато книг, а не знав, що є в них. (Бар.)

Про неграмотного чоловіка.

**Много**. 1. Бодай вас більше було! (Льв.)

Коли їх мало.

2. Много би говорити, а мало слухати. (Наг.)

Про пусту, зайву розмову.

3. Много два гриби в борщ. (Гнідк.)

Зайва приправа.

4. Много два на єдного. (Петр.)

Бо його подужають. Пор. Adalb. Dwa 1.

5. Много зла, коли на єдного два. (Лев., Ільк.)

Їх побіда певна, вар. до ч. 4.

6. Много тот чинит, хто мусит. (Гнідк.)

Працює під примусом.

7. Хто много говорит, той мало має. (Наг.) ...творит. (Наг.)

Бо тратить час на балаки.

8. Хто много має, той прагне більше. (Мінч., Ільк., Петр.)

Все йому замало. Пор. Adalb. Mieć 10.

9. Чого за много, того й свинї не любит. (Наг.)

Се набридає. Пор. Adalb. Wiele 1.

**Многоглаголаніє**. 1. В многоглаголанії нема спасенія. (Петр.)

Балачка нікому не поможе. Пор. Гильф. 298; Сим. 395.

**Мняти**. 1. Не мни слова, говори просто. (Наг.)

Про плутану, баламутну мову.

**Мова**. 1. Красная мова находить добрії слова. (Ільк.)

Пор лат. In sua causa satis quisque eloquens. Сама річ чинить просторечистим.

2. Межи нами мова. (Гнідк.)

Щоб про се ніхто не знав.

3. Мова ся мовить, а хліб ся їсть. (Ільк., Петр.)

За балачкою тратить ся добро.

4. Нагла мова — правда готова. (Гнідк.)

Бо чоловік не здужав вигадати брехнї.

5. По мові безумен пізнає ся. (Гнідк.)

Бо говорить глупо.

6. Пуста мова не варт доброго слова. (Гнідк.)

Балаканем розумного слова не заступиш.

**Мовити**. 1. Мовила Феся, що обійде ся. (Петр.)

Про непотрібне діло.

2. Най нічого не мовю! (Наг.)
   Не варто про се говорити.
3. Не мов ми й слова! (Наг.)
   Мовчи.
4. Не мов ми ніяк, лиш ми мов правду! (Наг.)
   Не бреши мині нічого.

**Мовляти**. 1. Мовляв кийсь. (Ільк., Мінч.) ...якийсь. (Ільк.) ...той. (Ільк.) Не мовляв... (Сквар.)
   Інтродукція до всякої приповідки.
2. З перебачіньом мовйичи. (Наг.)
   Говорю таке, чогоб не повинен, отже вибачайте.
3. Не до вас мовлячи. (Ільк.) ...при вас... (Ільк,)
   Се вас не тичить ся.

**Мовчанка.** 1. Мовчанка не пушит, голови не сушит. (Петр.) Мовчавши... (Мінч.)
   Чоловік не дуєть ся і не клопочеть ся мовчачи.
2. Мовчанку де схочеш подієш. (Гнідк.)
   Вона — святе ніщо.

**Мовчати**. 1. Ви мовчіт, а ми будемо потакувати. (Кольб.)
   Так найліпше дійдемо до згоди.
2. Мовч дупо, коли письма не знаєш! (Орел.)
   Говорять дурневи, що мішаєть ся в річи, яких не розуміє.
3. Мовчене де схочеш, то поставиш. (Ільк.) Мовчане... сховаєш. (Лім.)
   Не завадить нікому.
4. Мовчи, всього збудеш. (Петр.)
   Не зачіпай нічого, то все піде мимо.
5. Мовчи глуха, менше гріха! (Кобил.)
   Говорячи грішиш, бо говориш не до річи. Пор. Adalb. Milczeć 7.
6. Мовчи, коли письма не знаєш. (Ільк.)
   Не говори про те, чого не знаєш.
7. Мовчи, коли ти добре. (Наг.)
   Заговориш, буде зле. Пор. Adalb. Milczeć 9.
8. Мовчи, коли ті сї не питают. (Наг.)
   Невідповідай не питаний.
9. Мовчи, не зачіпай го, най жиє. (Берез.)
   Поклик до загальної толеранції.
10. Мовчи не пожалуєш. (Ярич.)
   Не будеш каяти ся. Пор. Adulb. Milczeć 23.
11. Мовчи, не роби пекла з хати! (Наг.)
   Своєю сварнею.
12. Мовчи та диш! (Цен.)
   Будь рад, що живеш.
13. Мовчи та потакуй. (Петр., Підгірки)
   Се найкраща політика, бо їй ніхто не спротивить ся.

2. Най нічого не мовю! (Наг.)
   Не варто про се говорити.
3. Не мов ми й слова! (Наг.)
   Мовчи.
4. Не мов ми ніяк, лиш ми мов правду! (Наг.)
   Не бреши мінї нічого.

**Мовляти.** 1. Мовляв кийсь. (Ільк., Мінч.) ...якийсь. (Ільк.) ...той. (Ільк.) Не мовляв... (Сквар.)
   Інтродукція до всякої приповідки.
2. З перебачіньом мовйичи. (Наг.)
   Говорю таке, чогоб не повинен, отже вибачайте.
3. Не до вас мовлячи. (Ільк.) ...при вас... (Ільк,)
   Се вас не тичить ся.

**Мовчанка.** 1. Мовчанка не пушит, голови не сушит. (Петр.) Мовчавши... (Мінч.)
   Чоловік не дуєть ся і не клопочеть ся мовчачи.
2. Мовчанку де схочеш подієш. (Гнідк.)
   Вона — святе нїщо.

**Мовчати.** 1. Ви мовчіт, а ми будемо потакувати. (Кольб.)
   Так найліпше дійдемо до згоди.
2. Мовч дупо, коли письма не знаєш! (Орел.)
   Говорять дурневи, що мішаєть ся в річи, яких не розуміє.
3. Мовчене де схочеш, то поставиш. (Ільк.) Мовчане... сховаєш. (Лім.)
   Не завадить нікому.
4. Мовчи, всього збудеш. (Петр.)
   Не зачіпай нічого, то все піде мимо.
5. Мовчи глуха, менше гріха! (Кобил.)
   Говорячи грішиш, бо говориш не до річи. Пор. Adalb. Milczeć 7.
6. Мовчи, коли письма не знаєш. (Ільк.)
   Не говори про те, чого не знаєш.
7. Мовчи, коли ти добре. (Наг.)
   Заговориш, буде зле. Пор. Adalb. Milczeć 9.
8. Мовчи, коли ті сї не питают. (Наг.)
   Невідповідай не питаний.
9. Мовчи, не зачіпай го, най жиє. (Берез.)
   Поклик до загальної толеранції.
10. Мовчи не пожалуєш. (Ярич.)
   Не будеш каяти ся. Пор. Adulb. Milczeć 23.
11. Мовчи, не роби пекла з хати! (Наг.)
   Своєю сварнею.
12. Мовчи та диш! (Цен.)
   Будь рад, що живеш.
13. Мовчи та потакуй. (Петр., Підгірки)
   Се найкраща політика, бо їй ніхто не спротивить ся.

**Моє**. 1. Аби моє на верха. (Наг.)

Упертий хоче поставити на своїм, чи воно зле, чи добре.

2. Моє нині та завтра. (Гнідк.)

Що буде далї, того не знаю.

3. Моє пишне та величне (Наг.)

А чуже погане.

4. Ци не на моїм стало? (Наг.)

Так не стало ся, як я казав.

**Мож, можна**. 1. Коби так можна, то би й але! (Бор.)

То зн. то би добре було.

2. Не мож було за тебе, ледво за себе. (Гнідк.)

Постояти, стати в обороні.

3. Як не мож, то не мож. (Лім.)

Що над твої сили, до того не бери ся.

4. Як можна, то дасть кожда, а як не можна, не дасть і пані вельможна. (Кам. струм.)

В границях можливого.

**Мокнути**. 1. Мокне моє сїно, найже мокне й календар. (Наг.)

Говорив господар, якому календар на сей день ворожив погоду і він порозкидав сушити сїно, а на се пішов дощ, і тодї ховяїн викинув календар на дощ.

2. Хто в сухім, той не змокне. (Наг.)

Держить ся сухо.

3. Хто змок, той води не боїт сї. (Наг.)

Бо він і без того мокрий.

**Мокрий**. 1. Мокрий, аж цюрит. (Наг.)

Тече з нього вода.

2. Мокрий такий, що крутити го мож. (Наг.) Мокрий єм, лиш мі озьми тай викрути. (Наг.)

Крутять мокре полотно, щоб витиснути з нього воду.

3. Мокрий як хлющі. (Наг.)

Як хляпавка. Пор. Adalb. Mokry 1.

4. Мокрий як фльик. (Наг.)

Флик хоч і сухий, робить враженє мокрого.

5. На мокрім місци очи маю. (Наг.)

Говорить чоловік, що плаче, а його питають ся, чого плаче.

6. Не боїт сї мокрий плови а голий розбою. (Кольб.)

Одного плова (навална туча) не змочить дужше, а у другого нїщо взяти.

**Мокрій**. 1. Як буде на Мокрія дощ іти, то пак буде іти сорок дний. (Мшан.)

Нар. вірувавє про весняну слоту.

**Молебен**. 1. Дав бим на молебен, але-м сам потребен. (Петр.) ...коли...

Говорить побожний, але бідний чоловік.

**Молитва**. 1. За молитов — стоїт піп за коритом, а попадя за дошками, мече в попа галушками. (Пралк.)

Жартлива молитва.

**Молити.** 1. Анї го відмолити ся. (Ільк.)

Годї його спекати ся.

2. Пану Богу ся молит, тай хлопа неволит. (Гнїдк.)

Про панів за панщини.

3. Хто не вміє молити ся, най іде на море вчити ся. (Ільк.)

Загально відома приказка, пор. Симони 1359.

**Молодець.** 1. Коли-м не гідна молодця, то не хочу голубця. (Ільк.)

Кривдувала собі дївчина, що не вийшла заміж.

2. Молодцї як воробцї, всюди їх повно і всюди шкоду робйит. (Наг.)

Про громади молодих парубків, що ганяють за дївчатами.

3. Пасемцї-молодцї, дарує нас пан ґосподар колачем. (Снят.)

Промова найстаршого колядника до товаришів.

4. Соломяний молодець золоту дївку бере. (Петр.)

Непутящий парубок бере й найкращу дївку.

5. Стою на колодцї, мруґаю на молодцї. (Наг.)

Говорить кокетлива дївка.

**Молодий.** 1. Годї молодим старих розуму вчити. (Замул.)

У молодих звичайно розуму і досвіду менше, нїж у старих. Пор. Adalb. Młody 20

2. З молодого як з воску, що хоч то вилїпиш. (Замул.)

Він ще не має виробленого характеру, ще на все податливий.

3. Коли-м був молод, не їв мене голод. (Ільк.) Поки я... не бив... (Наг.)

Міг заробити собі.

4. Коли молодий зо старою оженить ся, то так є, як би молоді неуки конї до старого воза запряг. (Ільк.)

Порівнане не зовсїм влучне, бо й з новим возом не булоб лїпше.

5. Молоде — золоте, а старе гниле. (Ільк.) Молодоє — золотоє, а староє гнилоє. (Петр.)

Звичайний осуд молодих людий, що старе — гниле.

6. Молоде, золоте; сїло срати тай не може встати. (Наг.)

Насміх старих над молодими.

7. Молоде песьи й на г—о гавкає. (Цен.)

Всього боїть ся.

8. Молодий може вмерти, а старий мусит. (Явор.)

Шо у молодого припадок, то у старого правило. Пор Adalb. Młody 27, 33.

9. Молодій сї не дивую, але тобі, стара трупице! (Наг.)

Говорять про стару бабу, що строїть ся мов молода.

10. Молодий — дурний. (Ільк.)

Недосвідний, робить собі ілюзії.

11. Молодого кров гріє. (Замул.)

У нього кров горяча.

12. Не розуміє молодий старого, аж доки сї сам не постаріє. (Наг.)

Звичайна поява. Пор. Adalb. Młody 39.

13. Поки молоде, те сьвітом трісе, а як зматеріє, то й само сї не може рушити. (Кол.)
Молодий строїть собі широкі пляни, а потім сїдає на мізернім місцї.
14. Поки-сь молод, памятай на голод. (Гнїдк.)
Заздалегідь збирай засоби.
15. Хоць молоде, а старий розум має. (Наг.)
Про розумну дитину. Пор. Adalb. Młody 44.
16. Хто молодший, той солодший. (Наг.)
Молодість, пора кохання.
17. Що молодше, то солодше, що старое, то твердоє. (Мінч., Петр.)
Пор. лемківську приспівку: стара баба яко жаба, яко сливка сушена, кістка тверда, ядро горке, шкіра на нї зморщена.
18. Як би молодий знав, а старий міг! (Наг.)
То зробили-б богато добра.
19. Як я була молода, то би мене і в решетї був не злапав. (Доброс.)
Така швидка. Натяк на ту рибу, що зловлено решетсм.
20. Як я молодий був, том з плота на коньи лїз. (Наг.)
Сміють ся старі з молодого нездари. Пор. Adalb. Młody 6.
21. Як я молодший був, то-м оттакий горнець чиру нараз виїдав. (Наг.)
Пастухи сидять на толоцї, а один устав і замахує над ними ногою і приповідає сю приказку.

**Молодиця**. 1. Де красна молодиця, там ясна сьвітлиця. (Гнїдк.) ...ладна ...ладн... (Город.)
Бо вона красить собою і найбіднїйшу хату.
2. До молодицї липнути не годит сї. (Наг.)
Вона жінка иншого, її не слїд любити.
3. Молодици по половици, а старая баба цілому рада. (Петр.)
Стара захланна.
4. Ото менї молодиця, що з всїх боків круглолиця. (Дар.)
Має вигляд зовсїм круглої.

**Молодість**. 1. За гріхи молодости, Бог карає старі кости. (Кобр.)
Чоловік покутує на старість за те, що нагрішив у молодости. Пор. Adalb. Młodość 1, 13.
2. Молодість — буйність, а старість не радість. (Ільк.)
Молодий буяє, а старий журить ся.
3. Молодість бурлива, старість щаслива. (Наг.)
Є що споминати.
4. Молодість лїнива, то старість плачлива. (Коб.)
Хто за молоду лїнував ся, той на старість плаче, бо не має чим жити. Пор. Adalb. Młodość 6.
5. Молодість лиха не знає. (Наг.)
Їй усе байдуже.
6. Молодість — солодість. (Наг.)
Їй гарно жити, всї її люблять. Пор. Adalb. Młodość 4, 5, 8.

7. Молодости моя, деж ти ся поділа? (Сквар.)
Жартує ся старий чоловік.
8. Що сї в молодости навчиш, то на старість як знайдеш. (Наг.)
Все придасть ся.
9. Яка молодість, така й старість. (Наг.)
Обі гарні, або погані. Пор. Adalb. Młodość 18.

**Молоко.** 1. Вильми молоко їли, а по борщи човном плавали. (Рава)
Небилиця.
2. „Дай молока". „Зараз видою бика". (Наг.) ...ще не здоїла... (Завад.)
Розуміє ся, бик молока не дасть. Пор. Adalb. Mleko 1.
3. „Дай молока". — „Ще гола толока". (Наг.) Хочеш... кой... (Наг.)
Ще зима.
4. Є в глеку молоко, та голова не влїзе. (Ільк.)
А налляти не догадаєть са.
5. За лижку молока не вбити бика. (Грин.)
Бо він і так не дасть.
6. За лижку молока так оббили бика, жи аж мине самого серце болити. (Пужн.)
Від бика молока нїяк не добеш ся. Пор. Етн. Зб. VI, 266.
7. Йому ще молоко під носом не обісхло. (Гнїдк.)
Що молодий, смаркатий, недавно мамину цицьку ссав. Пор. Adalb. Mleko 2.
8. Кисле молоко роком ходит. (Наг.)
Одного року кисне добре, а другого не хоче.
7. Коли нема на молоцї, то й на сирватцї не буде. (Ільк., Петр.) ...на сирватцї туй стій. (Гнїдк.)
Scil. сметани.
8. Молоко сине як пупець. (Наг.)
Водаве, недобре.
9. Не стало молока до синьика. (Наг.)
Синяк, синїй горнець, є а молока нема.
10. Шібе тебе Пан Біг квасним молоком. (Кол.)
Страшне нещастє.
11. Пташачого молока забагати. (Гнїдк.)
Забагати неможливого. Пор. Adalb. Ptak 2.
12. Там лиш потьичого молока не стає. (Наг.)
Всього иншого достаток. Пор. попер. число.
13. У ялової корови молока не впросиш. (Ільк.)
Вона не доїть ся.
14. Я квасне молоко любю, але воно мене не любит. (Наг.)
Деякі не їдять квасного молока, бо їм шкодить.
15. Як чоловік випє молока, може рік пхати, а випє горівки, може в рів упасти. (Ком.)
Ріжниця між двома напитками.

**Молоти.** 1. Ваше би ся мололо. (Бар.)
Нехай про ваше говорять. Пор. Adalb Mleć 1.

2. Змолов ним як помелом. (Наг.)
   Закрутив тай кинув.
3. Кому ся змеле, тобі ся скрупит. (Мінч., Ільк., Петр.) ...тому... (Залїсє)
   Кому буде лихо, а тобі ще більше. Те саме і в польськім, хоч у Adalb. vac.
4. Меле язиком як на жорнах. (Коб.)
   Балакає, аж бурчить.
5. Меле як па млинку, тай писок го не болит. (Луч.)
   Про балакуна.
6. Най ся твоє меле, не вибирай. (Ільк.)
   Не збіже, а те, про що ти почав говорити.
7. Най уже вімеле, коли насипав. (Кольб.)
   Най скінчить балаки.
8. Не мели писком. (Луч.) ...сиди нишком. (Ільк.)
   Мовчи, сиди тихо.
9. Не твоє ся меле (Гнїдк.)
   Не встрявай до розмови.

**Монисто.** 1. На що свинї монисто? (Ільк.)
   Що кому не пасує.

**Монька.** 1. Був ту хлоп Монька, мав сї з легонька: мав соломйину хаточку, лопухову шапочку — ци казати байки, ци ньи? (Бібр.)
   Початок дїтської казки.

**Мор.** 1. Песьим мором здихає. (Наг.)
   Здихає як пес; мор у знач. смерть.

**Моргати.** 1. Моргай, не моргай, нїчого з того не буде. (Луч.)
   Говорить парубок до дївки.
2. Моргни, Боже, дам ти сливку! (Цен.)
   Приговорював Циган, що в ночи крав чужі сливки, а почало блискати. Та коли вдарив грім і Циган упав із сливки, то потовкши си сказав: Який же ти, Боже! Анї раз жарту не знаєш!

**Море.** 1. До мора води не доливай. (Наг.)
   До чогось богато, там не треба додавати. Пор. Adalb. Morze 7.
2. За морем би му вечера! (Гнїдк.)
   Про якогось ворога, про вовка, пор. I, Вовк.
3. Морем ми день стає. (Гнїдк.)
   Довжить ся і кучить ся.
4. Моря мя проходит. (Гнїдк.)
   Значінє неясне.
5. На́-мори, на́-мори на білім камени. (Наг.)
   Говорять про щось дуже далеке. Початок відомої молитви про сон Богородиці.
6. Переплив море, па березї втонув. (Ільк., Гнїдк.)
   На великих трудностях удержав ся, а на малій пропав. Пор. Adalb. Morze 6.
7. Пішов за море каляти. (Гнїдк.) ...срати. (Наг.)
   Пішов і довго не вертає.
8. Хто переплив море, той знає горе. (Крех.)
   Там натерпів ся всякої біди і страху. Пор. Adalb. Morze 4.

**Моримуха.** 1. Мори́мухи на мухи, а хліб на людий. (Ур.)

Моримуха відомий отруйний гриб, яким літом вигублюють мух по хатах.

**Мороз.** 1. Аж по мні мороз пішов. (Наг.)

Ознобило мене, з переляку.

2. Коби міні мороз, а вітру не треба. (Наг.)

Коли бо мороз звичайно з вітром буває.

3. Мороз аж дахи стрільиют. (Дрог.)

З дахів вискакують сучки в ґонтах або цвяхи.

4. Мороз, аж запарі заходьит. (Наг.)

Руки терпнуть.

5. Мороз аж око вийне. (Борис.)

Очи злипають си від морозної пари.

6. Мороз — Боже його помнож! (Дар.)

Приговорюють люди на крепкім морозї.

7. Мороз з вухами. (Наг.)

Такий, що морозить вуха.

8. Мороз в дітьми. (Сенеч.)

Тягнуть ся морозні днї як дїти за батьком.

9. Морозом зварило. (Наг.)

Мяткі, соковиті річи, як гарбузи або огірки мороз псує. Говорять і загалом, коли щось попсуєть ся і піде на марне: так як би морозом зварило.

10. Мороз як кліщіма тисне. (Наг.)

Запирає дух.

11. На дворі мороз, стояти не мож. (Наг.)

Тому втїкають в зимі з подвіря до хати.

12. Ой тисне мороз, вочи би єму витиснуло! (Цужн.)

Проклятє на лютий мороз. Пор. Етн. Зб. VI, 51.

13. Ото мороз, аж іскри скачут! (Луч.)

В часї великих морозів у повітрі лїтають дрібні сніжинки, що до сонця виглядають як іскри.

14. Тріщи, не тріщи, морозе, вже минули Водорщі. (Ільк.)

Вже й твоя сила зломана. По Водохрищах не буває великих морозів.

15. Як є мороз та ще й вітер, то здорово на катер. (Ком.)

Тодї в повітрі сухо, а катар повстає з вохкости.

**Морозити.** 1. Котрий заморозив, той і загріє. (Наг.)

Хто дав зиму, дасть і лїто.

2. Ци заморозило тї, що не йдеш? (Наг.)

Питають чоловіка, що довго не йде.

**Морока.** 1. Морока тебе вкриє! (Борис.)

Морокою або заморокою в Бориславі називають нафтовий сопух.

**Московський.** 1. Дістав московське пожалуванє. (Ільк.)

Іронїчно, дістав буки або якусь тяжку кару.

2. Пеня московськая. (Ільк.)

Про всяку напасть.

3. Попамятаєш московський місяць. (Ільк.)

Довго потямиш.

**Мотати.** 1. Мотай собі на ніс. (Кольб.)

Затям собі.

**Мотика.** 1. „Мотика.“ — „Мати ти велика“. (Наг.)

Мудроване.

2. Пірвав ся як з мотикою на сонце. (Ільк.) ...ся з мотикою... (Петр.) ...з мотиков... (Лев.)

Коли хтось береть ся за діло, для якого не має сили.

**Мотикати.** 1. Умотикав єм сї, що ледво дихаю. (Наг.)

Втомив ся, змучив ся, прим. ідучи в теплий день у тяжкім кожусі.

**Мотлох.** 1. Мотлохом сїсти. (Берл.)

Розпасти ся, розсипати ся.

**Мотовило.** 1. Хто мотовило утне, тому жінка умре. (Гнїдк.)

Народне віруване.

2. Хто мотовило втне, той умре. (Цен.)

Народне віруване. Пор. Етн. Зб. VI, 59.

**Моток.** 1. Ага, розключили ся мотки? (Гнїдк.)

Коли розвяжуть ся ключки, т. є нитки, якими держить ся міток. Про всяке замотане, безвихідне діло.

**Мох.** 1. Мох йор прогнав, віде приняв, люде не хтїв, чорт би го з'їв! (Льв.)

Приказка про Рудольфа Моха, що ще в початку 40-их років XIX в. належав до реформаторів нашої правописи, відкидав ъ і вживав глагольних форм: ходив, робив замісь усвячених ходилъ, робилъ.

**Мочити.** 1. Хто стіл мочит, того ся правда точит. (Збараж)

Стіл мочити — ставити на столї пляшки з горілкою, яку люди розливають.

**Мошенка.** 1. Мошенка ни кирниці, а гроші ни вода, віберут сї аж до дна. (Кольб.)

Говорить чоловік, що має великі видатки.

**Мошко.** 1. Для Мошка трошка, для Гершка много, для дому нїчого. (Ур.)

Пороздавав пяниця довги, а собі не лишив нїчого.

2. Дри Мошку Жида. (Жидач.)

Жартливий вислов, коли два сварять ся за марницю.

3. „Мошку, стодола горит“ „А воробцї?“ „І воробцї горят.“ „А, так їм треба, най не паскудят на пшеницю“. (Будз.)

Жартлива анекдота. Дик. 184.

4. „Мошку, стодола горит.“ „А миши?“ „Також горят“. „Ото-то!“ (Будз.)

Варіянт до ч. 3.

5. Позивати Мошка. (Будз.)

Сцяти або срати.

6. „Чому Мошку до горівки воду ллєш?“ — „А щож то мінї шкодит?“ (Бар.)

Ratio physica.

7. Що буде, то буде, а ти Мошку грай! (Льв.)
Хоч весільні гості бють ся, то музика грає.

**Мудрагель**. 1. Мудрагель, куропатву з'їв тай каже, що полетіла. (Луч.) ...та казав, що ся відгризла. (Ільк.) Мудрий Гель... мовив, що ся вігризла. (Петр.) Мудрагель... а мені байку повів. (Стрий) ...тай на пірє бреше. (Лучак.)
Жартливі вислови про чоловіка. Див. далї Мудрий 15, Adalb. Mądry 66.

**Мудрак**. 1. То такий мудрак, що й жида обдурит на всї боки. (Борн.)
Про хитрого, циганкуватого чоловіка.

**Мудрий**. 1. Будь тут мудрий, дай си раду! (Наг.) Будь мудрий і чекай кінця. (Мик. п. Дн.)
Говорять у якімось тяжкім випадку.

2. Він далї такий буде мудрий, як сова. (Наг.)
Сова належить ще з старинних Атен до символів мудрости.

3. Він ще мудрійший, як старі люде. (Підпеч.)
Про молодика, що вдає мудрого.

4. Де мудрі, там і дурні. (Наг.)
Без дурнів нїде не обійде ся. Пор. Wand. Weise V, 161.

5 Для гинших мудрий, для себе дурний. (Крех.)
Инпшим радить, собі не вміє.

6. Добре мудре, не забавит ся. (Зазул.)
Справить усе точно і швидко.

7. Догана мудрого більше стоїть, як похвала дурного. (Ільк.)
Бо мудрий як доганить, то знає за що, а дурний хвалить на сліпо.

8. Дуже ти мудрий, не виховаєш сї. (Наг.)
Говорять до молодого чоловіка, що вдає великого мудрця. Пор. Adalb. Mądry 1.

9. Єдин мудрий стоїть за десять дурних. (Ільк.)
Мудрий варт більше, нїж дурний. Пор. Adalb. Mądry 8.

10. Є, знаєте, мудрі люде на сьвіті, а є ще від тих мудрих єше дурніщі. (Цен.)
Жартує чоловік з дурнів. Пор. Adalb. Mądry 79.

11. І мудрий здуріє, як ізголоднїє. (Кобил.) ...здурнїє... (Стрий)
Голод і мудрому докучить.

12. І наймудрійший дасть ся раз ошукати. (Яс. С.)
Але вже другий раз його не ошукаєш.

13. І на мудрім дїдько на лису гору їздить. (Ільк.)
І мудрого лихо прикрутить.

14. Лучший мудрий хоть лихий, як добрий а дурний. (Ільк.)
Давнїй досвід, що одначе на практиці виглядає зовсім противно: мудрий а злий ворог гірший від доброго а дурного.

15. Мудра голова не дбає на лихії слова. (Ільк.)
    Мудрий не дбає про лайку.
16. Мудрий безумному з дороги вступає ся. (Гнїдк.)
    Щоб не дати йому зачіпки.
17. Мудрий буде, хто дві ноги в єден чобіт убує. (Цен.)
    Доконає чогось для звичайних людий неможливого.
18. Мудрий в розумі, а дурний в мошонцї. (Льв.)
    Про розумного і вбогого чоловіка.
19. Мудрий дурневи уступає. (Завадів) ...все уступит. (Наг.)
    Бо дурень йому не уступить. Пор. Adalb. Mądry 29.
20. Мудрий, як рабінові капцї. (Грин.)
    Про дурня.
21. Мудрий коропатву ззїв. (Тереб.)
    А дурний дивив ся.
22. Мудрий над свої лїта. (Наг.)
    Ще молодий, а вже мудрий. Пор. Adalb. Mądry 84.
23. Мудрий не все скаже, що знає; дурень не все знає, що каже. (Кукиз.)
    В тім їх ріжниця. Пор. Wand. V, Weisser 114.
24. Мудрий не дасть ся за ніс водити. (Ільк.)
    Він сам инших виведе.
25. Мудрий не лїзе під стіл. (Ільк.)
    Бо знає, що се неподоба.
26. Мудрий по французьки, а дурний по руськи. (Петр.)
    Один одного не розуміє.
27. Мудрий по часї. (Явор.)
    Запізно, по шкодї. Пор. Adalb. Mądry 82.
28. Мудрий слухає розуму як мусу. (Коб.)
    Для нього розум — закон.
29. Мудрий тому й мудрий, що з дурнями не говорит. (Наг.)
    А тоб і він одурів. Пор. Wand. V, Weiser 113.
30. Мудрий чи глупий, най держит, що купит. (Стрільб.)
    Купецьке правило. Пор. Adalb. Mądry 5.
31. Мудрий, як би всї розуми поїв. (Ільк.)
    Про такого, що чинить ся мудрим, а сам направду не мудрий.
32. Мудрий як Саламон. (Замул.)
    Саламон був славний мудрець. Пор. Wand. V, Weiser 92, wie Salomon's Katze.
33. Мудрим нїхто не вродив ся. (Ільк.)
    Мудріє чоловік з лїтами. Пор. Wand. V, Weiser 135; Гильф. 1891.
34. Мудрій голові досить дві слові. (Ільк.)
    Не треба йому богато говорити.
35. Мудрого догана, дурньова похвала. (Крех.) ...дурного. (Наг.)
    Що мудрий ганить, то дурний хвалить.
36. Мудрого лиш раз здуриш, а другий раз нї. (Жилач.)
    Він умудрив ся за першим разом. Пор. Wand. V, Weiser 80.

37. Мудрого не вчити. (Наг.)
    Він уже навчив ся, чого йому треба. Пор Adalb. Mądry 17.
38. Мудрого тата мудрі діти. (Луч.)
    Який батько, такі діти.
39. Мудрому бути, з кременю огню дути. (Кути.)
    Се ще не велика мудрість.
40. Мудрому досить єдно слово. (Петр.)
    Він швидко зрозуміє. Пор. ч. 25.
41. Мудрому єдним словом поможеш, а безумному і лопатою не вложиш. (Гнїдк.)
    В тім і ріжниця між ними.
42. Мудрому годї їсти, коли нема що. (Луч., Петр., Гнїдк.)
    Треба великої мудрости. Пор. висше ч. 12.
43. На одного мудрого десять дурнїв приходить. (Збар.)
    Мудрі — рідкість між людьми. Пор. Wand. V, Weise 4.
44. Не вдавай мудрого! (Льв.)
    Коли ти не мудрий. Пор. Wand. V, Weise 40.
45. Не хвали ся мудрий мудростию анї сильний силою. (Петр.)
    Не величай ся нїчим.
46. Хто мудрий, той мовчит. (Крех.)
    Не вихапує ся зі своїм словом. Пор. Wand. V, Weiser 7; Adaalb. Mądry 30.
47. Чим ся мудрий стидає, тим ся дурний величає. (Ільк.)
    Дурень пишаєть ся тим, що мудрий уважає собі соромом.
48. Що в мудрого на гадцї, то в дурного на язицї. (Дулїби)
    Мудрий не скаже, а дурний виляпає. Пор. Adalb. Mądry 2.
49. Я в тім не мудрий. (Наг.)
    Не розумію ся на тім.

**Мудрість.** 1. На мудрість мудрість, на сиромудрість премудрість. (Ком.)
    Сиромудрість значить безличність, зухвальство.

**Мудрішки.** 1. Він менї мудрішки вповідає. (Кольб.)
    Задає якісь мудрі загадки.

**Мудрощі.** 1. На мудрощі брати. (Дид.)
    Говорити нещиро, полїтично.
2. То ще не великі мудрощі. (Яс. С.)
    Про якийсь нїби то дуже розумний вислов.

**Мудрувати.** 1. „Ци змудрую я тебе?“ „Не змудруєш“. — „Пса в гузицю поцюлюєш. Ужем тї змудрував.“ (Наг.)
    Мудрував пастух пастуха.

**Муж.** 1. В мужа краду і перед него кладу. (Ільк.) ...кради і назад клади. (Явор.) Перед мужем кради і перед мужа клади. (Льв.)
    Говорить жінка.
2. Де муж старий, а жінка молода, там рідка згода. (Ільк., Мінч., Петр.)
    Ріжниця лїт впливає фатально на відносини подружя. Пор. Adalb. Mąż 7.

3. Єдин муж в діл, а другий в дім. (Ільк.)
   Говорить вдова, ховаючи свого першого чоловіка.
4. За доброго мужа голова як ружа, за лихого раба то як стара баба. (Балиг.)
   Звичайне житєве спостережене.
5. За доброго мужа жінка як би ружа. (Луч.)
   За добрим мужем жінці добре. Пор. Adalb. Mąż 43.
6. Коли-сь не муж, не бери ся за ґудз. (Гнїдк.)
   Коли не маєш сили, не бери ся до діла.
7. Муж жоні закон. (Ільк.)
   Він має право розказувати їй.
8. Муж з жінков сварит сї, бє сї, а перина їх годит. (Ком.)
   Звичайне спостережене про подружні свари, які лагодить спільна постіль.
9. Муж і жона, то єдна сотона. (Ільк.)
   Обоє в один гуж тягнуть, згідні з собою. Adalb. Mąż 23; Čelak. 391; Zatur. ст. 93; Нос. 347.
10. Муж присягне, тай посягне. (Гнїдк.)
    Візьме дївчину після шлюбної присяги.
11. Не вір мужу своїм очам, лише моїй повісти. (Ільк.)
    Говорить зрадлива жінка.
12. Нещасний муж, пропала жінка за ним! (Гнїдк.)
    Не нещасний, а видно, що якийсь лихий муж.
13. Пішов муж за жінкою. (Гнїдк.)
    Померли обоє.

**Мужик**. 1. Мужика як навчиш — пани кажут — то сокоти си, як десятьох вовків. (Карл.)
   Панський погляд на вченого мужика.
2. Мужик гараздови не хоче терпіти, а біді мусит. (Орел.)
   Бо біда жартів не знає.
3. Який мужик, такі танцї: танцювали два засранцї. (Лол.)
   Приспівка уживана як приповідка.

**Музика.** 1. Має всю музику. (Наг.)
   Ріжні хороби, особливо сіфілїстичні.
2. Музика без язика. (Дорож.)
   Він не потребує нїчого говорити, лише грати. Гильф. 1623.
3. Музики в кут, бо хлопцї на пляцу. (Іванівцї)
   Музиканти сидять звичайно в кутї, щоб не заваджати танцюрам.
4. Не піду я за музику, бо сї бою його крику. (Наг.)
   Говорить дївчина, якій раять іти за музику.
5. Черемхові музики. (Іванівцї)
   Насьмішка над невченими музиками.
6. Як не будеш на музицї, то не будеш на язицї. (Лучак.)
   Дївчата й парубки на музиках звичайно попадають в т. зв неславу, т. зн. у людські поговори.

**Музикант.** 1. Ей, музиканти: то на скрипки, то на бас, а хто буде свині пас? (Льв.)

Жартливе запитане до хлопців, що грають а не роблять нічого.

**Му́ка і мука́.** 1. Без му́ки нема науки. (Ільк.)

Щоб навчити ся, треба попрацювати і понести труд. Під „мукою" розуміли колись школярські сікуції, що вважали ся немов доконечною частиною шкільної науки. Wahl. I. 170.

2. Єдного му́ка десятьом наука. (Гнідк.)

Мука значить тут не лише праця, але також нещасте, кара.

3. Знайду я муки на свої руки. (Луч.)

Знайду чим свої руки мучити, знайду собі роботу.

4. Із самої муки́ хліба не спечеш. (Гнідк.)

Треба й води.

5. На муки кого брати. (Наг.)

Мучити, брати на тортури.

6. Не буде з тої муки́ хліба. (Ільк., Лев.)

З сего діла не буде ніякої користи.

7. Нима гіршої му́ки, як коли́ хто піде срати, а змерзни в руки. (Жидач.)

Жартлива приказка.

8. Пошепки: „муки́", аби не чули парубки. (Наг.)

Говорила сусідська дівчина, що прийшла позичати муки і стидала ся парубків.

9. Я, кумо, до муки́, а зібрій до руки. (Кольб., Підгірки, Пужн.)

Приказка на основі анекдоти. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 201 і Zbiór wiad. Antropol. kr. XIII, ст. 243.

**Муляр.** 1. Мулярі лиш у літі робітники, а в зимі дармоїди. (Льв.)

В зимі мулярської роботи нема, та у Львові в погоду роблять аж до кінця грудня.

**Мулька.** 1. З'їси мульку. (Ільк.)

Мулька — дрібна рибка. Як нема що їсти.

**Мур.** 1. Ані мур-мур! (Наг.)

Ша! Тихо будь! Мовчи. Пор. Adalb. Mur 1.

2. Від муру до плота німецька робота. (Гнідк.)

Говорять про так зв. пруський мур, що складаєть ся з плота й цегол.

**Муравський.** 1. Віддати ся за Муравського. (Гнідк.)

Вмерти, про жінку.

2. Від Муравського ніхто не втече. (Лол.)

Від мурави, якою покритий гріб, від гробу, смерти.

**Мурашка.** 1. Аж по мні мурашки забігали. (Наг.)

Дрож пройшла.

2. І мурашки мают подушки, а люде не всї. (Цен.)

Говорять завидливо бідні люди, у яких нема подушок.

**Мурин.** 1. Як мурин ніколи білим, так дурний розумним не буде. (Ільк.)

Природи не зміниш. Пор. Adalb. Murzyn. 1.

**Муркати.** 1. Мині ни муркай, бо я не твій мурко. (ЮКн.)

Говорить жінка муркітливому чоловікови.

**Муркотіти.** 1. Муркотів, що хотів; гадав, що хтось го буде слухати. (Наг.)
Про незадоволеного, бурчливого чоловіка.
2. Муркоче як кіт над мишов. (Наг.)
З радости сам до себе приговорює.
3. Муркоче як рабін у школї. (Кол.)
Не можна зрозуміти, що він говорить.

**Мурувати.** 1. Єден мурує, другий руйнує. (Наг.)
Будоване і руйноване, основи не лише людського, але й загально-природного розвою.

**Мус.** 1. Коли мус, то мус. (Наг.)
Нема що діяти. Пор. Adalb. Mus 2.
2. Мус перше по Бові. (Львів.)
Так само всесильний у людських відносинах.
3. Мус сьвйита річ. (Наг.)
Бо що мусиш, те сповниш певно.
4. Мус то найлїпший війт. (Наг.)
Він усїх присилує до дїла. Пор. Adalb. Mus 6 (najlepszy nauczyciel).
5. Мус то великий пан. (Явор.)
Бо кождому має право наказатя. Пор. Adalb. Mus 4; Libl. 8.

**Мусїти.** 1. Анї не мушу, анї не хочу. (Наг.)
Відповідає чоловік на слова иншого: мусиш се зробити.
2. Мушу вам двоїти, бо ви єсть старші на гунорі. (Лемк.)
Двоїти — викати.
3. Рад не рад, а мушу. (Наг.)
Чи хочу, чи не хочу.
4. Хто мусит, той і вола задусит. (Белз)
Подужає і сильнїйшого від себе.
5. Хто мусит, той і каменьи вкусит. (Наг.)
Зробить щось не легке.
6. Як не мушу, то сї не рушу. (Наг.)
Говорить лїнивий.
7. Я мушу свого дійти. (Наг.)
Говорить упертий чоловік.

**Мутити.** 1. Мутить, як у селї Москаль. (Ільк.)
Робить свари, інтриґує.
2. На то мутит воду, аби рибу лапати. (Кол.)
На те інтриґує, аби чимось обловити ся.

**Муха.** 1. Ауш, мухо, бо й тебе тато оженит! (Печен.) Гила́... оженьи. (Кольб.)
Парубок гонить муху і боїть ся женячки.
2. Вже добру муху проли́ґнув. (Наг.)
Випив порядну порцію.
3. Вже му ожили мухи в голові. (Кольб.)
Вже знов щось видумує, снує якісь пляни.
4. Він має мухи в носї. (Яс. С.)
Говорять про примховатого або зарозумілого чоловіка.

5. Він сї мухами годує. (Кольб.) ...годований. (Наг.)
   Про хитрого „собі на умі“ чоловіка.
6. Грают мухи, весна буде. (Коб.)
   Вони вилїтають ще перед початком весни, за снїгу.
7. Звиває ся як муха в мази. (Ільк.)
   Про непорадного, нерухливого чоловіка.
8. Зігнав му муху з носа. (Снят.)
   Збив його пиху.
9. З мухи вола не зробиш. (Наг.)
   З дрібницї велику річ. Пор. Adalb. Mucha 38; Гильф. 2095; Wahl. I, 174; Wand. I, Fliege 93.
10. Кождий має свої мухи в носї. (Петр.)
   Свої примхи та забаганки. Пор. Adalb. Mucha 20.
11. Летьит як мухи до меду. (Наг.)
   На щось ласе або добре. Пор. Adalb. Mucha 2; Wand. I, Fliege 46.
12. Муха би ся на нїм розчімхнула. (Гнїдк.) ...розщеховзла. (Наг.)
   Говорять про товсту, добре випасену худобину. Гильф. 1385.
13. Муха мала і великому медведеви докучит. (Петр.)
   Кажуть про всяку докучливу річ. Пор. Adalb. Mucha 9.
14. Мухами годований. (Наг.)
   Розумний, хитрий.
15. Муха не боїть ся обуха. (Льв.)
   Для малої річи не треба великого заходу.
16. Муха му сїла на ніс. (Ільк.)
   Образив ся, розсердив ся. Пор. Adalb. Mucha 22.
17. Мухи в носї мати. (Гнїдк.)
   Про примховатого, самовільного чоловіка.
18. Наносив, як мухи меду. (Наг.)
   Про запопадного господаря, мухи очевидно пчоли.
19. Сїла муха на носї та нема кому зігнати. (Луч.)
   Розсердив ся, образив ся чогось. Нос. 347.
20. Там аж чорно́, таких мух. (Крех.)
   Говорять про хату, в якій лїтом повно мух.
21. Хоть коня муха кусе́, то кінь про те не здохне. (Крех.)
   Йому се не вадить, лиш докучає. Кусе́ зам. кусає.
22. Чує муха, де струп. (Ільк.)
   Туди й летить. Пор. Adalb. Mucha 3.
23. Як іззїсти муху, то чоловіка здує. (Наг.)
   Народнє віруванє.

**Мухоїди**. 1. А то му заїхав по мухоїдї! (Коб.) ...Мухоїдах. (Яс. С.)
   Мухоїд — морда. Вдарив по пицї.

**Мучити ся**. 1. Доки ся не намучить, доти ся не научить. (Ільк.)
   Доки не виросте, не дійде до мети.
2. Змучив ем сї, що ніг анї рук си не чую. (Наг.)
   Говорить чоловік по тяжкій працї.

**Мша**. 1. Вже ні мши тай по відриґаню. (Кольб.)
Говорять насмішливо про латинську „мшу“ (службу божу, від missa) пор. Adalb. Msza 1.

**Мягкий**. 1. Мягкий як пампух. (Ільк.) ...як подушка. (Ільк.)
Про дуже мягкі річи.

2. Мягкі слова і камінь крушат. (Гнідк.)
І твердосердого чоловіка зворушують.

3. Мягко по межи люди. (Гнїдк.)
Не натрафиш нї на який кант.

4. Що мньикше від подушки? Кулак. (Наг.)
Немаючи подушки виспиш ся й на кулацї.

**Мякнути**. 1. Змякла му рура. (Крех.)
Подобрів, зробив ся ласкавий.

2. Змяк, як розігрітий віск. (Бор.)
Образово: змінив свою грізну поставу.

**Мякушка**. 1. Ой ти мньикушко! (Наг.)
Мякушка — мягкий, податливий чоловік.

**Мясниці**. 1. Верти ся, не верти ся, твої мясниці ще не прийшли. (Мшанець)
Знач. сих мясниць ще не вийдеш за муж.

2. Нагадала собі баба мясниці. (Пост.)
Приємні, молоді літа.

3. Які мйисниці, такі й запусти. (Сор.)
Веселі. бо тодї відбувають ся весїля.

**Мясо**. 1. З'їв-єс мясо, то з'їдж і костомахи. (Стоян.) ...кости. (Коб.)
Любив дївку, то люби й стару бабу. Krumb. 34.

2. З тлустого мяса тлуста й юшка. (Ільк.)
З худого така не буде. Пор. Adalb. Mięso 26.

3. Каже, що му ся мясо відбиває, а він і юшки не бачив. (Гнїдк.)
Про самохвалька.

4. Мясом хвалить ся, а він і юшки не їв. (Ільк.)
Варіянт попер. Пор. Adalb. Mięso 25.

5. Мясо схаласував, а кости не в смак. (Озеряни)
З'їв що добре, а гіршого не хоче.

6. Нема мняса без кости, риби без ости, а чоловіка без злости. (Луч.)
Загально відома приказка, пор. Adalb. Mięso 15; Гильф. 1492.

7. Нема мняса над свинину, нема риби над линину. (Гриб.)
Селянський і панський смак.

8. Нї з мяса, нї з пера. (Гнїдк.) ...нї з піря. (Бібр.)
Не знати, що за птах. Пор. Adalb. Mięso 17.

9. Тане мясо пси їдять. (Ільк., Петр.)
Бо гниле. Пор Adalb. Mięso 20; Гильф. 1321; Нос. 440; Libl. 76.

10. Хто ззїв мнясо, нехай їсть і кости. (Луч.)
Сердить ся чоловік, якому дають кости без мяса. Пор. Adalb. Mięso 13.

# Н.

**Набагати**. 1. Набагло сї — давай або умирай! (Яс. С.)

Коли хтось доконче забажає чогось.

2. Я ся набаг. (Лол.)

Захотїв чогось. Пор. Adalb. Nabажyć się 1.

**Набив**. 1. На́бивом бере сї мене. (Кос.)

Силоміць набиває ся менї щось.

**Набивати**. 1. Набиває ми сї на сон. (Наг.)

Він снить ся мінї раз-у раз.

2. Не набивай собі тим голови. (Наг.)

Викинь се з думки.

**Набилити**. 1. Йому аби набилити, то він знає, що зробити. (Наг.)

Набилити — нагадати, натякнути.

**Набирати**. 1. Набирає го з гори. (Наг.)

Ганьбить, як свого підвладного.

**Набити**. 1. Набив му ґулю на лобі. (Крех.)

Вдарив по лобі.

2. Набив си тото в голову. (Наг.)

Все занятий якоюсь одною думкою.

3. Набив як у бочку. (Дрог.)

Наповнити щось чимось.

4. Набий а не свари! (Наг.)

Мовить чоловік, що не може стерпіти сварки.

**Набздїти**. 1. Набзди-холошнї. (Цен.)

Лають усякого мужика.

2. Набздів му під сам ніс. (Наг.) ...та ще й смієть ся. (Вікно)

Набрехав.

3. Набздїти не штука. (Наг.)

Се найлекший труд.

4. Яке набздиш, таке будеш нюхати. (Ярич.)

Яке дїло, такий його наслїдок.

**Набігти**. 1. Як набіжит, то ніхто не вдержит. (Наг.)

Як чепить ся якась примха голови, то нема їй впину.

**Набідити ся**. 1. Набідив ся і два рази женив ся. (ЮК.)

Два рази женити ся не гаразд.

**Набіжний**. 1. Набіжний, як дїдівський писок. (Сор.)

Дїд устами все говорить побожні слова, але душею зовсїм не побожний. Пор. Adalb. Nabożny 1.

**Наблювати**. 1. Наблював тай знов іззїв. (Наг.) ...тай сам полизав. (Богородч.)

Клеветник наговорив, а потім відкликав.

**Набій**. 1. Як добрий набій, то надія на ячмінь. (Сороцко)
Що тут значить набій, не можу догадати ся.

**Набрати**. 1. Набереш ти від мене, що й не донесеш. (Жидач.)
Набю так, що й до дому не зайдеш.

2. Набрав він сї биризової каші. (Жидач.)
Богато в школї били березовими рівками.

3. Набрав му на холошнї. (Наг.)
Набив по срацї.

4. Набрав на бороду. (Наг.)
Позичив на борг.

5. Набрав сї Біг богатих, а бідними мече. (Мик. н. Дн.) ...дідько богачів ...кидає. (Наг.)
Жартлива примітка, коли хтось зненацька упаде на землю.

6. Набрав сї біди, ще й тьижкої. (Цен.)
Зазнав лиха та клопотів.

7. Набрав сї духу до нього. (Наг.)
Набрав ся відваги, позбув ся респекту, прим. син до батька.

8. Набрав сї сорому, що й сьвіта не видит. (Наг.)
Осоромив себе.

9. Набрав, що аж голому по за пазухов повно. (Комар.)
Не набрав нїчого.

10. Набрав як віл на роги. (Лучак.)
Богато тягарів на собі має.

11. Набрав, як дід у торбу. (Наг.)
Набрав усячини, що дали.

12. Тілько на то набереш, як на шило борщу. (Городок)
Не набереш нїчого.

**Набриднути**. 1. Набридне все одно й то само. (Наг.)
Навкучить, наприкрить.

2. Що набридне, то огидне. (Крех.)
Що надокучить, увірить ся.

**Набути**. 1. Не стілько набув ся, скілько нагнув ся. (Бірки) ...намучив ся (Збар.)
Про бідного чоловіка, що не нажив ся, а все хилив ся.

2. Сама тобі набула, бо хороша була. (Махн.)
Здобула щось, прим. дитину.

3. Як набуто, так позбуто. (Белз)
Як прийшло, так пішло. Пор. Adalb. Nabyto 1.

4. Як ся набуло, так ся і збуло. (Ільк.)
Як прийшло, так пішло. Пор. Adalb. Nabyć 2.

**Набуток**. 1. Злий набуток не йде на пожиток. (Гнїдк.)
Злом набуте добро марно гине. Пор. Adalb. Nabytek 1.

**Наважити**. 1. Наваж сї — відваж сї. (Наг.) ...то сї й відважиш. (Завад.)
Хто має сильну постанову, той відважить ся й на тяжке діло.

2. Наважи, надрожи, а жито зійде. (Ільк.)
Наважити — орати плугом, а надрожати бороною.

3. Хто сї наважит, той і в церкві набздит. (Дулїби)
Де будь дурницю зробить.

4. Як наважу, двері виважу. (Сор.)
Коли когось не пускають до хати, а він преть ся.

**Наварити.** 1. Наварила, напекла, а для кого? для Петра. (Ільк.)
Коли хтось довго не приходить на обід.

2. Отто наварив каші! (Наг.)
Наробив баламутства, зробив щось непотрібне, шкідливе.

3. Сам наварив єс, сам пий. (Снят.)
Що зробив, те й маєш.

4. Що наварив, то зїдж. (Наг.)
Варіянт попер. Пор. Тимош. 66; Слав. I, 213.

**Навиворот.** 1. Навиворот, як коливорот. (Цен.)
В той бік крутиш, а він у противний бік іде.

**Навидїти.** 1. Навидит го, як пси драба. (Гнїдк.) ..дїда. (Наг.)
Не любить. Пси дїда гонять дуже люто.

2. Навидит мі як рідний. (Наг.)
Любить як свояк, не чужий.

3. Навидьит сї, як би си братї були. (Наг.)
Варіянт попередного.

**Навикнути.** 1. До чого за молоду навикнеш, то на старість як найдеш. (Луч.)
Чого за молоду навчиш ся, з того на старість скористаєш.

2. Навик на білий хліб, то вже го чорний в зуби коле. (Наг.)
Привик до доброго житя, то вже бідувати не хоче. У Гнїдк. лише перша половина сеї приказки.

3. Не навик до золотих чобіт. (Луч.)
Не навик панувати.

4. Хто навик бічи за возом, побіжить і за саньми. (Лучак.)
Привичка зміняє поступуванє чоловіка.

**Навозити.** 1. Єдин навозит, другий звозит. (Гнїдк.)
Один се, другий те.

**Наворожити.** 1. Наворожив і в рот положив. (Наг.)
Намовив на щось.

2. Наворожиш, а сповнити не можеш. (Крех.)
Легко заповісти щось, але звичайно се не сповняєть ся.

**Наворот.** 1. Трома наворотами робит. (Белз)
Три рази.

**Навпростець.** 1. Навпростець найлїпша дорога. (Наг.) Навпрішки... (Цен.) Навпрість.... (Лїпна.)
Найпростїйша лїнія все найблизша.

2. Справиш си навправец, загубиш гостинец, але обхідно зайдеш свобідно. (Грин.)
   Гуцульська приказка.

**Навчити.** 1. Навчи сраку пердіти, буде все так хотіти. (Папірня)
   Срака і без науки пердить.

2. Навчит біда попити, коли нема чого ся вхопити. (Гнідк.) ...як сї нема... (Наг.)
   Біда всему навчить.

3. Навчу я тебе, як у середу кишки їсти. (Лев., Ільк.)
   В середу піст.

4. Не навчит ся пес плавати, поки му ся в уха не налле. (Гнідк., Петр.)
   Без певних недогод не йде ніяка наука.

5. Хто ся як научит, тай у ночи так маручит. (Вв.)
   Чого ся навчив, те й повторяє.

6. Що сї за молоду навчиш, то на старість як знайдеш. (Сор.)
   За молоду наука найкориснїйша.

7. Я тебе навчу, по чому локоть борщу. (Явор.)
   Навчу тебе розуму.

**Навязати ся.** 1. Я ся не навязала за твого вітцима. (Лім.)
   Я не напирала ся стати йому жінкою.

2. Я сї тобі з своїм не навйизую. (Наг.)
   Не накидаю ся.

**Нагавиці.** 1. Не той ходит в нагавицях, хто їх шиє, а той, хто їх має. (Комарно)
   Кравець звичайно не має добрих нагавиць.

**Нагадати.** 1. Нагадав сї, як спіймав сї. (Наг.)
   Нагадав ся не брехати, як спіймав ся на своїх брехнях.

2. Нагадав сї, як проспав сї. (Наг.)
   Аж тоді пригадав собі щось, як було за пізно.

3. Нагадай си молоді літа! (Наг.)
   Нема любійшої споминки.

4. Нагадує старі гріхи. (Наг.)
   Споминає минуле.

5. Так єм собі нагадала, що біда нездала. (Наг.)
   Дївчина думала про нареченого і рішила ся відмовити йому.

**Наґаздувати ся.** 1. Абись ся наґаздував, як ворона на плоті. (Ком.)
   Проклятє. Ворона на плоті не ґаздує, а сяде тай полетить.

**Нагана.** 1. Доброго нагана злому поправа. (Наг.)
   На те й нагана, щоб була поправа.

2. Ніхто з нас без нагани. (Явор.)
   Ніхто без хиби. Пор. Adalb. Nagana 1.

**Нагівнати ся.** 1. Нагівнав сї за нізащо. (Наг.)
   Жартливо зам. нагнївав ся.

**Наглий.** 1. Нагла смерть на тебе! (Стан.)
Проклятє.

2. Нагло прийшло, нагло й пропало. (Наг.) ...пішло. (Дорожів)
Швидко, раптовно.

**Наглити.** 1. Наглит го, як би вже більше днів не було. (Наг.)
Спонукує до діла.

**Нагнівати ся.** 1. Нагнівав сї, бо му муха на ніс сіла. (Наг.)
Без ніякої причини.

2. Так ся нагнівав, як би му хто дитину зарізав. (Лучак.)
Про сердитого чоловіка.

**Нагнути.** 1. Нагни-біда. (Белз)
Говорять про нуждаря, що гне свою біду.

2. Я го не можу на тото нагнути. (Лімна)
Намовити, всилувати.

**Нагорода.** 1. Єдному нагорода, а другому недогода. (Наг.)
Один дістав щось, а другий кривдує собі, чому не він.

**Нагородити.** 1. Все може нагородити ся, іно страх ніколи. (Ільк.)
За переляк ніхто не заплатить.

**Наговір.** 1. Від наговору ще ніхто не вмер. (Наг.)
Він не шкідливий.

**Наговорити.** 1. Наговорив такого, що як би дав псу з'їсти, то би здох. (Дрог.)
Говорять про пустого балакуна.

2. Тілько наговорив, щоби сорок вісїм пирогів наварив. (Мшан.)
Жебручий дід, що давнїйше був заможним господарем, говорив богато всякої всячини і закінчив отсею приказкою. (М. Зубрицький)

**Нагнати.** 1. Нагнав му страху. (Наг.) ...Петра. (Явор.)
Налякав, протурив, нагнав.

2. Нагнав як свиню з города. (Наг.) ...як гуску зі шкоди. (Завад.)
Прогнав від не свойого діла.

**Нагодувати.** 1. Нагодував бис собов риби й раки! (Колом.)
Проклятє, щоб ти втопив ся.

2. Нагодуй мене нинї, а завтра я тебе нагодую. (Сіл. Бень.)
Говорив бідний чоловік, що мав надію дійти й сам до маєтку.

3. Скорше нагодуєш коня, ніж циганську дитину. (Городок)
Коня тяжко нагодувати, бо він усе їсть, а все голоден.

4. Як тї Бог не нагодує, то тї ніхто не нагодує. (Наг.)
Всяка пожива — ласка божа.

**Нагода.** 1. Нагода злодієм робит. (Цен.)
Пор. нїм. Gelegenheit macht Diebe, Wand. Gelegenheit 14, 15.

2. При нагоді ци не при нагоді, аби в добрій злагоді. (Косс.)
Говорять приятелї, що зустріли ся принагідно.

**Нагріти.** 1. Кого біда нагріє, той дуріє. (Цен.)
Від біди чоловік розум тратить.

2. Нагрів би ти Бог душу. (Березів)
Щоб упокоїв її в раю.

3. Нагріло би тя нещасте. (Снят)
Прокляте.

**Нагулють.** 1. Нагулю́ть, здоров будь! (Дрог.) ...тихо будь! (Дрог.)
Упоминають малих дітий. Що таке „нагулють“, не знаю.

**Надаражати ся.** 1. Надаражьиєш сї хлїбом сьвйитим, а колись іще будеш го жьидіти. (Наг.)
Гордуєш, не хочеш брати.

**Наддністрянець.** 1. Наддністрянції — заболотеї, болотьиники, кахтанники. (Наг.)
Прозивають людий, що живуть па Дністрових болотах.

**Надерти.** 1. Надер сї мене як липка. (Наг.)
Грабував та визискував.

**Надзір.** 1. Без надзору нїгде сї не обийде. Так само і в небі: як Бога нема дома, то сьвйитї що хотьит то робйит; десь такі гиндри бют, що аж небо дрожит. (Іванк.)
Говорять про потребу ладу і порядку в домі.

**Надивити ся.** 1. Бодай бись сї надивив тілько, що мертвець з лави. (Ком.)
Прокляте, щоб ти так само не бачив нічого, як мрець.

2. Надивилам сї, аж повні очи набралам. (Мик. н. Д.)
Пильно придивляла ся, віднесла в тямцї повний образ баченого.

**Надія.** 1. Надія в Бозї, коли хлїб у стозї. (Ільк.) ...воли в возї. (Гнїдк.) ...товар у возї. (Кол.) ...збіже в стозї. (Наг.)
Дїло піде добре

2. Без надії чоловік дуріє. (Крех.)
Хто стратив надію, той сам страчений.

3. Вся моя надія в Бозї. (Наг.)
Говорить бідний чоловік, що не має нічого, на що міг би надіяти ся

4. Всю надію на тебе покладаю. (Цеп.)
На твою поміч надію ся.

5. Надія в кут скрила ся. (Ільк.)
Безнадійний чоловік.

6. Надія на кума Матія. (Наг.)
Марна надія.

7. Надія наша, а по надії каша, а по каші кулеші: підемо відти піші. (Рпс. Осс. 2189)
Жартлива приказка.

8. Хто надію стратит, той жити не варт. (Кукиз.) ...той усе тратить. (Броди)
Бо не має на що спуститп ся.

**Надіяти ся.** 1. Надіяв ся дїд на мід, та води не пив. (Ільк.)
Надіяв ся на непевне.

2. Надіяв ся дід на обід, та без вечері ліг спати. (Ільк.) ...тай льиг спати не ївши. (Наг.)

Вар. до попереднього.

3. Надіяв ся Циган на пироги, та борщу не їв. (Ільк.)

Сенс той сам що в ч. 1, 2.

4. Радше-м сї своєї смерти надіяв, як такого припадку. (Наг.)

Чоловік не надіяв ся якоїсь пригоди.

**Надобі.** 1. Що кому надобі, найде і в кадовбі. (Корч.)

Що треба. Пор. Кадовб.

**Надолобень.** 1. Ци подобень надолобень? (Наг.) Чи сподобе́н пень на жолобе́нь? (Пужн.)

Давно возили дівчат від хати до хати і отак запитували, чи її хто хоче взяти? Пор. Етн. Збі. VI, 10.

**Надоложити.** 1. Вже не надоложиш убуваючи ся. (Мінч.)

Про лїнивого, що рад би хоч обуванєм час згаяти.

2. Надоложив сранє бджжіньом. (Наг.)

Звичайно річ неможлива, бо сранє бджжінєм не заступиш. Пор. далї Сранє.

**Наднести.** 1. Наднесло мою бабу. (Замул.)

Буде якесь лихо.

2. Надніс його лихий біс. (Наг.)

Про злого чоловіка.

**Надто.** 1. Буде того, та вже й надто. (Наг.)

Вже більше, ніж треба.

2. Чого надто, то і безроги не хотять. (Ільк.) ...любйит. (Наг.) ...свинї... (Мінч., Петр.) Що... (Гнідк.)

Чого за богато, се всякому противно. Нос. 473.

**Надумати.** 1. Надумай сї, що робиш. (Наг.)

Не роби нерозважно.

2. Що надумаєш, то й роби. (Крех.)

Виконуй свою думку.

**Надуркати.** 1, Надуркав і ще й паштуркав. (Наг.)

Наговорив йому: ти дурню, а нарештї набив.

**Надути.** 1. Надув сє Миколай на мелай. (Кривор.)

Сердить ся не знати чого.

2. Надула ся на малай, що ї не взяв Николай. (Замул.)

Сердить ся.

3. Надув сї як Мойса. (Снят.)

Мойса, відомий посол, якого не менше відомі гордощі війшли в приказку.

4. Надув ся, як ковальський міх. (Ільк.)

Про гордого, пузатого чоловіка.

5. Надутий як индик. (Дрог.) ...як міх. (Жидач.) ...як пухир. (Кобил.)

Индик звичайно гороїжить ся.

6. Надув ся, як півтора нещастя. (Ільк.)

Варіант неясний.

7. Так сї надув, як вош на морозї. (Кольб.)
   Зсовив ся, похнюпив ся.

**Надчалити.** 1. Надчалила ся мінї фіра. (Белз)
   Притрафила ся.

**Назад.** 1. Назад наші з корогвами, бо чорт має мерця. (Дзр.)
   Той, що нїби вмер, устав живий.

2. Назад себе смотрити. (Гнїдк.)
   Оглядати ся на те, що було.

3. Назад сї не обзирай. (Наг.)
   Нема пощо оглядати ся тому, хто хоче наперед іти.

4. Назад, Федю, бо дїра в мостї! (Вікно)
   Кричать необережному візникови.

**Називати ся.** 1. „Як сї називаєш?“ — „На імньи перевернигорньи, а на прізвище перевернигорнище“. (Кнїг.)
   Жартлива розмова.

**Назирци.** 1. Назирци за ним ходит. (Наг.)
   Придивляє ся, що він робить, ходить за його слїдом.

**Наїсти ся.** 1. І наїв сї і напив сї і на дурня не дивив сї. (Печен.)
   Бо й не варто було дивити ся.

2. Наїв бим сї, напив бим сї, нима за що, не хци ми сї. (Жидач.)
   Ріжниця між бажанєм і дійсністю.

3. Наїв бис сї зази! (Наг.)
   Прокляте.

4. Наїв бис сї смоли горьичої!
   Прокляте.

5. Наїв бис сї золи та жужелицї. (Наг.)
   Прокляте.

6. Наїв бис сї папороти! (Цен.)
   Чудне бажанє. Папороти нїяка скотина не їсть.

7. Наїв бис ся розстопасти! (Коб.)
   Що таке розстопасть — невідомо.

8. Наїв єм сї, як на весїлю. (Сор.)
   На весїлю дають богато їсти.

9. Наїв мя ся. (Гнїдк.)
   Нагриз, нашкодив.

10. Наїв сї, напив сї, тай виварачьиє. (Наг.)
   Кривдує собі, нарікає. Про незадоволеного гостя.

11. Наїв сї, розболїв сї. (Наг.)
   Про лакомого.

12. Наїв ся мого хлїба, тепер най ся випчихає. (Луч.)
   Тепер не дам нїчого.

13. Наївши сї, напивши сї, гей ґвавт, женив бим сї! А як же я зголоднїю, деж я бідний жінку дію. (Рогат.)
   Жінка приємна тілько ситому.

14. Наїдж сї смоли, коли хлїба не хочеш. (Наг.)
Проклятє такому, що гордує хлїбом.

15. Наїджте ся холєри! (Товсте)
Проклятє.

16. Наїла би тї сї гірка неволї! (Наг.)
Щоб тебе мучила.

17. Наїла мі сї всяка нужда. (Наг.)
Докучила.

18. Наїли би тї сї вуши та гниди! (Наг.)
Проклятє.

19. Наїш сї пісного, не боїш сї нїчого. (Голешів)
Не конче мусить бути масне. Нїмець каже навпаки: Fastliches Essen — schlechtes Essen. Wand. I, Essen 15.

20. Не ходить о наїдок, лише о покушанє. (Ільк.)
Щоб не їсти, а лише покушати.

21. Так єм сї наїв, що ми сьвіт, як банька, а люди, як мухи. (Жидач.)
Сильно наїв ся, в очах мінить ся.

22. Хиба тогди ся наїсть, коли крадені конї. (Корч.)
Крадені конї не наїдають ся, бо їх раз-у-раз гонять утїкаючи.

23. Хто сї наїсть, той більше не хоче. (Наг.)
Ситий їсти не хоче.

24. Хто ся наїсть, а не ляже, тому ся сало не завяже. (Лучак.)
Народнє віруванє.

25. Чим не наїси ся, тим ся не налижеш. (Ільк.)
Бо того мало. Пор. Adalb. Napić się 1; Najeść się 1.

26. Чим ся не наїсти, тим ся не нализати. (Луч.) ...наїсть ...налиже. (Бібр.) ...наїш ...налижеш. (Наг.)
Бо лизанє не ситить. Пор. Schlei. 156.

**Наймати.** 1. Наїмают до телят, а робити що велят. (Топіль.)
Про наймита. Пор. Muka 718; Нос. ст. 351.

2. Наймив сї за дві пари шматьи. (Наг.)
Колись так наймали ся, нинї хочуть гроший.

**Наймит.** 1. Без наймита як без рук. (Наг.)
Він потрібний до всякої послуги.

2. Від такого наймита такої й послуги жди. (Журавно)
Від кепського кепської.

3. З ґосподаря наймит. (Берез.)
Говорять про збіднїлого господаря.

4. І з наймитів господарі бувают. (Буськ)
Виробляють ся порядні люди.

5. Наймит не по своїй волї ходит. (Цен.)
Він мусить ходити, куди велять.

6. Наймит, то ґосподарський невільник. (Наг.)
Він робить не для себе.

7. Не всї наймити оплатювані вороги. (Зазул.)
   Бувають і вірні та щирі.
8. Попів наймит при роботї мерзне. (Лучак.)
   Іронічний вислов. Пор. Wand. I, Arbeit 72.
9. Про одного наймита ґосподар ґосподарем буде. (Цигани)
   Має ким доробити ся і без наймита.

**Наймичка.** 1. Де много наймичок, там хлїба нема, а де одна годна, там жадна душа не голодна. (Ком.)
   Много наймичок — зайва з'їжа а лиха робота.

**Найти.** 1. Найду я тебе під землев. (Наг.)
   Коли хтось сховав ся.
2. Найшов свій свого. (Наг.)
   Близький близького, собі подібного. Bebel 485.
3. Найшов сокиру за лавов. (Наг.)
   Недалеко шукати, бо вона там звичайно лежить.
4. Найшов тото, що я згубив. (Наг.)
   Нїчого великого.
5. Найшов тото, чого не згубив. (Наг.)
   Украв щось чуже.

**Накивати.** 1. Накивав му пятами. (Ільк.)
   Утїк від нього.

**Накирпати.** 1. Накирпало ся того на мнї. (Мшан.)
   Назбирало ся — мова була про несплачений довг.

**Накласти.** 1. Наклав тай не завершив. (Наг.)
   Мова про копицю сїна або стіжок.

**Накляcти.** 1. Накльнв я йому, що сї влїзло. (Цен.)
   Накляв богато.

**Накоренок.** 1. Злодїйський накоренок. (Наг.)
   Злодїйське племя.
2. З накоренком загинув. (Лучак.)
   Пропав з усім родом.
3. Поганий твій накоренок! (Наг.)
   Лають злого чоловіка.

**Накпити.** 1. Накпив собі з мене. (Наг.)
   Здурив мене.

**Накрасти.** 1. Чого накрав, тим гендлює. (Наг.) ...тим жиє. (Завад.)
   Говорять про сільського злодія або перекупня.

**Накрутити.** 1. Накрутив, навертїв, кілько сам хотїв. (Наг.)
   Про безцеремонного брехуна.

**Накупити.** 1. Накупив ріжного краму. (Наг.)
   Потрібного й непотрібного.
3. Що накупив, то й продає. (Наг.) По чому... по тому. (Цен.)
   Мова про купецтво або про передаване новин.

**Напасник.** 1. Відчепи ся напаснику, я не була на празнику; я на ріці хусти прала, тонкий фартух замачала. (Гнідк.)
Говорить жінка напастована якимось чоловіком.

**Напердіти ся.** 1. Я сї добре наперділа, нїм ем єго вивертїла. (Мик. н. Д.)
Жінка горда на свого чоловіка.

**Наперти ся.** 1. Напер сї образка зо стїни. (Наг.)
Забажав конче.

2. Напер сї шибки з вікна, кафлї з пеца. (Бібр.)
Забажав якоїсь дурницї.

3. Напер сї, як дюґ на бабу. (Наг.)
Що за дюґ — невідомо. Див. висше стор. 85.

4. Напер сї, як чорт на грішну душу. (Наг.)
Неминуче лихо.

**Напити ся.** 1. Напивем се до поритку: два виде, третий несе шипку. (Пужники)
Оповідане пяницї. Диви Етн. Зб. VI, 63.

2. Напив сї, заточив сї тай на землю покотив сї. (Наг.)
Про темного пяницю.

3. Напив ся води з натхов. (Кал.)
З чарами, з отруєю.

4. Напиймо сї вина, хоч би й гусячого. (Цен.)
Значить води.

5. Напий сї юшки з дивдерева, то ще гірше подурнїєш. (Стан.)
Дивдерево — отруйне зїлє.

6. Напиймо сї тут, бо там в небі не дадут. (Наг.)
Промовляють піяки до непючого.

7. Напий сї до мене і до моєї жінки. (Наг.)
Заздрий чоловік хоче аби не минула чарка анї його, анї його жінки.

8. Напила на вола. (Наг.)
Про жінку пяницю, що марнує своє добро.

9. Напий сї Нацю за свою працю. (Наг.)
За своє всякому вільно напити св.

10. Напила сї тай розлейбала сї. (Наг.)
Про пяну, розпатлану жінку.

11. Чого сї не напити, того сї не нахлистати. (Наг.) ...насербати. (Яс. С.) ...нахлептати. (Наг.)
Чого не добудеш порядною роботою, того не добудеш уривковою та принагідною латаниною.

12. Як напив ся, то до кирницї задом обернув ся. (Ільк.)
Невдячний.

**Написати.** 1. Написано, тай запечатано. (Тисьм.)
Про лист або документ.

**Накурити.** 1. Накурив, як дика баба. (Наг.)
Напустив диму до хати. Віруване про дику бабу, що сидить десь у Ділу або в глубокій дебрі.

**Налисити ся.** 1. Налисити ся на кого. (Гнідк.)
Нахитрити ся, засісти.

**Нанашко.** 1. Нанашку, дайте горівки фляшку! (Завад.)
Нанашком на галицькім Підгірю називаєть ся хрестний батько; нанашкою хрестна мати.

**Наняти ся.** 1. Наняв ся — продав ся.
Про наймита. Пор. Нос. ст. 353.

**Напакати.** 1. Хочиш, щобим ти напакав? (Будзанів)
Наговорив грубих слів.

**Напасти.** 1. Напав го псім писком. (Кольб.)
Бреше як пес.

**Напасти ся.** 1. Напасла ся, аж ї голова тверда. (Будз.)
Про корову.

**Напасть.** 1. Без напасти не прожити. (Наг.)
Вона нікого не мине.

2. Від напасти і полу вріж а втікай. (Ільк., Петр.)
Напасного чоловіка оминай.

3. Від напасти не пропасти. (Ільк., Лев., Петр.)
Треба з нею бороти ся. Пор. Симони 1799; Нос. ст. 394.

4. І на печи напасть чоловіка найде. (Наг.)
Її шукати не треба.

5. Коби яка напасть, а гроші мусьи бути. (Кольб.)
Напасть тут нагла потреба.

6. Напасть на гладкі дорозї знайде. (Мінч.) ...здибле. (Ільк.)
Деб її чоловік не надіяв ся.

7. Напасть не спит, бо хати не має. (Мшан.)
Ходить по людях. Пор. Adalb. Napaść 2.

8. Напасть чоловіка найде, хоть сонце зайде. (Гнідк.)
І в день і в ночи вона готова.

9. Напасти собі шукає. (Наг.)
Пристає безпідставно з якимись докорами.

10. На середині напасти си шукаєш. (Богор.)
Чому на середині?

11. Нема гіршої напасти, як від бурої свині і попівської наймички. (Стрий)
Жартлива поговірка.

12. Робить як за напасть. (Наг.) За напасть робити. (Гнідк.)
Робить лїниво і погано.

13. Чіпає ся напасть на гладкій дорозї. (Луч.)
Вар. ч. 6.

14. Що за напасть на мене? (Наг.)
Говорить чоловік заклопотаний чимось.

2. Напишеш пером, не витєгнеш волом. (Яс. С.)
   Написане не легко відкликати. Пор. Сим. 1708; Wand IV, Schreiben 14, 15; Нос. 473.

3. Напиши: пропало. (Залісє)
   Коли щось пропаде.

4. Напиши вуглем у комині. (Ценів)
   Так аби й не видно було.

5. Напишу я тобі це на чолї. (Снят.)
   Назначу тебе, щоб тебе кождий пізнав як злого чоловіка.

6. Що написано, того не зтажеш. (Наг.)
   Лишить ся на завше. Пор. Wand IV, Schreiben 26, 28, 29, 30, 31.

**Напитати.** 1. Напитав си чоловік біду з бідов. (Тухля)
   Клопіт з якоїсь нової знайомости або нового посвоячення.

**Напій.** 1. Добрий напій сам ся шукає. (Гнїдк.)
   До нього всї йдуть.

2. Який напій, таке й похміллє. (Борщів)
   Говорять напиваючи ся.

**Наплакати.** 1. Наплакала дві бербениці сліз. (Косс.)
   Про матїр, що ревно плакала за померпшим сином.

**Наплювати.** 1. Наплювати мінї на се. (Ценів)
   Мінї до сего байдуже.

**Напростувати.** 1. Напростуй, що-с іскривив. (Наг.)
   Говорять попсуймайстрови.

**Напрошувати ся.** 1. Сам сї напрошує на бійку. (Наг.)
   Хоче щоб його побили.

**Напсувати.** 1. Щос напсував, то направ. (Наг.)
   Перший обовязок. Пор. Adalb. Naprawić 1.

**Напудити ся.** 1. Напудив єм ся, аж ня обманок обійшов. (ЮК.)
   Зомлїв з перестраху.

2. Напудив сї, аж у нїм духу не стало. (Наг.) ...аж му душьи в пиити вскочила. (Завад.)
   Про переляк.

3. Так єм сї напудив, аж на мнї сорочка полотном стала. (Наг.)
   Жартливо зам. не бою ся.

**Напустити.** 1. Напустив на мене ману. (Наг.) ...якийсь напуск. (Крех.)
   Напустив туману, заблахманив очи.

**Напчихати.** 1. Напчихати мінї на тебе. (Топільн.)
   Я кплю собі з тебе.

**Наремний.** 1. Він наремний до роботи. (Верхівня)
   Прудкий, пильний.

2. То наремний чвовек. (Чр. БЛ)
   Прудкий, нерозважний.

**Нарікати.** 1. Не нарікай на зле, бо ще гірше буде. (Сор.)
   Злого не треба викликати.

**Наробити.** 1. Наробив, як сліпий натанцював. (Сіл. Б.)
Наробив невміючи.

2. Наробив, як кіт наплакав. (Сіл. Б.)
Нічого не наробив.

3. Що наробиш, то твоє. (Наг.)
Власне а не дане.

4. Щос наробив, того не сховаєш. (Наг.) ...за то відповіси. (Збар.)
Говорять такому, що наробив лиха.

**Народ.** 1. Вже нема, видиш, підкладвіщого народу, як наш руський. (Наг.)
Покірний та сумирний. Видиш — мабуть.

2. Народу, що й не пропхати сї. (Наг.) ...що іглї нїде впасти. (Кол.)
Богато, стиск народу.

**Народити.** 1. Народила лїтий, а по тому дїй де хоч. (Берев.)
Нездужає заробляти на них.

2. Народила та не облизала. (Наг.)
Про невродливу дитину.

3. Народит сї, тай усе до чогось пригодит сї. (Наг.)
Про знайдену, божу дитину, про яку не знати, хто її вродив.

4. Що буде народжене, то буде ненавчене. (Голоб.)
Того не треба вчити ся. Пор. Wand. III, Natur 74—78.

**Нарозумити.** 1. Нарозум го Боже добрим розумом! (Наг.)
Надїли.

**Нарядити.** 1. Бодай тї нарьидили на лаві! (Наг.)
Покласти в смертельнім одязї.

**Насипати.** 1. Насипав му, що сї влїзло. (Наг.)
Наговорив, налаяв або набив.

2. Скажи йому, що я йому насипав піску. (Будзанів)
Перекажи йому, що я його обмовив.

3. Хто борше насипле, той борше змеле. (Ільк.)
Хто скорше зачне щось робити, той скорше скінчить.

**Наситити ся.** 1. Бодай єс сї не наситив ніколи! (Наг.)
Проклятє.

**Насїнє.** 1. Куревське насїньи. (Наг.)
Говорять про дїтий неправого ложа.

2. То вже таке злодійське насїнє. (Наг.)
Про дїтий злодія.

**Насїсти.** 1. Насїв сї як старий на дївку. (Городен.)
Напав, напастує.

**Насьмівати ся.** 1. З другого ся насміває, а за себе забуває. (Ільк.)
Про легкодуха.

2. З кого ся насьмівают, з того люде бувают. (Петр.) ...насміхают... (Ільк.)
Бувають порядні люди з таких, яких колись підіймали на сьміх. Пор. Adalb. Naśmiewać się 1.

**Настати.** 1. Абис тогди настала гуляти, як ті піді Львовом. (Жидач.)
Поговірка, що під Львовом гуляло сім пар у коршмі в піст Петрівку і Бог покарав їх, що гуляють до тепер і ніколи не перестануть аж погинуть.

2. Не за нас то настало, не по нас перестане. (Ільк.)
Про щось дуже давне.

3. Тепер таке настало, що ніколи не бувало. (Наг.)
Намножило ся всяких новинок.

**Настрашити ся.** 1. Настрашив сї, аж лицьи на нїм не стало. (Наг.)
Про великий переполох.

2. Так сі настрашив, аж му сї портки трьисут. (Жураки) .. аж му литки дрижьит. (Наг.)
Про тяжкий переполох.

**Настя.** 1. Не в кождої Настї єднакове щастє. (Наг.) Не кожді... (Жидач.)
Не кождий чоловік однаково щасливий.

**Натура.** 1. Натура не клїтка, не дає ся переробити. (Гнїдк.)
Природа не скрізь піддаєть ся людській волї. Пор. Adalb. Natura 7; Wand. III, Natur 27.

2. Натура як у тура. (Гнїдк.) У него натура... (Ільк.)
Буйний, упертий чоловік. Adalb. Natura 2.

3. Таку паскудну натуру маю: як дзвони вчую, то зараз до церкви йду. (Кривча)
Натура зовсїм не паскудна.

4. То не в моїй натурі. (Белз)
Не мій звичай, не моя вдача, я так не роблю.

5. Як чия натура, так і робит. (Наг.)
Один має прудку, роботящу натуру, а другий лїниву.

6. Як я озму його натуру? (Косс.)
Як збагну його вдачу? Мовила молода жінка, що тілько вийшла заміж.

**Натягати ся.** 1. Натягає ся як медвідь. (Гнїдк.)
Лїнивий, повільний.

2. Натягає ся як пес до роботи. (Гнїдк., Ільк.)
Не хоче робити.

**Наука.** 1. Аби наука, то й розум буде. (Кал.)
Розум виробляєть ся наукою.

2. До науки служат і буки. (Кукиз.)
Давній звичай бити буками та різками школярів.

3. За науку поцїлуй в руку. (Бжоз.) ...цїлюйте дїти батька... (Наг.)
Поучене дїтям.

4. Наука не йде на бука. (Ільк.) ...до бука. (Кобр.)
Вона йде з людий на людий.

5. Наука срібло, а практика золото. (Збар.)
Наука сама не дає вмілости жити між людьми.

6. Науки нї вода не затопит, нї огонь не спалит. (Гнїдк.)
Вона живе разом із людським умом. Adalb. Nauka 23.

7. Не йде наука без бука. (Крех.)
   Варіянт до ч. 2.
8. Не йде наука в ліс, але в мир. (Тер.)
   Вар. до ч. 4
9. Нема науки без муки. (Наг.)
   Мука не лише в значіню різок, але також у значіню духового напруженя. Пор. Adalb. Nauka 7.
10. Не штука наука, а штука розум. (Ком.)
   Розум і в науці головна річ.
11. От вам і наука не йти в дорогу без бука. (Наг.)
   Говорив чоловік синам, що ходили кудись за ділом, а їх по дорозї набито.
12. Похлептати науки. (Гнїдк.) Полизати... (Наг.)
   Захопити, троха, привчити ся.

**Наум.** 1. Казав Наум: возьми на ум. (Печен.)
   Гра слів, а при тім упімнене дїтям, щоб ішли до школи.
2. На Наума посилай дїти до школи. (Крех.)
   Сьвято Наума припадає дня 1. грудня.

**Наця.** 1. Не глядає Нацї, іно працї. (Стрільб.)
   Не дївчину любать, але її роботу.
2. Не тебе беру, Нацю, а твою працю. (Наг.)
   Про дївчину що йде замуж; муж бере або задля єї робучої сили або задля єї маєтку, що також називає ся працею. Пор. Wand. III, Nehmen 80.
3. Пий, Нацю, за свою працю! (Крех.)
   Говорили жінцї, що не хотїла пити могоричу. Вар. до „Напити ся" ч. 9.

**Началистий.** 1. Нача́листий до роботи. (Бер.)
   Охітний, прудкий до працї.

**Начинє.** 1. Всьо му на́чинє видно. (Будз.)
   Ходить такий обдертий, що йому видно полові части.

**Начинка.** 1. Не будь начинкою. (Бергом.)
   Начинка містить у собі ріжнородні шматки. Яке значінє має тут, не зовсїм ясно.

**Наш.** 1. Буде і нашим і вашим. (Наг.)
   Усїм сусїдам.
2. Де вже наше не пропадало! (Наг.)
   Ми все тратимо на всякім дїлї.
3. Їдут наші, везут каші. (Наг.)
   Тїшать ся дїти, коли їх родичі вертають чи то з міста, чи з гостини.
4. Наше, не наше, а все таки не ваше. (Кукиз.)
   Говорять сперечаючись за „наше".
5. Наше нїпочому. (Гнїдк.)
   За наше нїхто не хоче платити.
6. Сяк ци так, аби по нашому. (Наг.)
   Чи так, чи инакше сказати, аби нашою мовою.
7. Що наше, то боже. (Наг.)
   Все, що маємо, від Бога.

**Небезпека.** Небезпека до нещістьи приводит. (Ком.)

Небезпека тут не в значіню Gefahr, а в знач. Unvorsichtigkeit, необережність.

**Небитий.** 1. Битий небитого несе. (Бергом.)

Натяк на відому казку про битого вовка та небитого лиса.

**Небіж.** 1. Бери, небоже, хоть тобі не гоже. (Лучак.)

Чоловік мусить брати ся иноді за непряемну роботу.

2. Де не можеш, небоже, там ти баба поможе. (Балиг.)

Або й не поможе.

3. Ей, небоже, не в свої скирі ходиш! (Наг.)

Її з тебе здеруть, зазнаєш біди та напасти.

4. На тобі, небоже, що мені не гоже. (Ільк.)

Чоловік дає иншому таке, що йому непотрібне. Пор. Нос. 356.

5. Ой небоже, небоже, кітка здохла, кіт не може. (Наг.)

Жартують із такого, що любить повторяти часто слівце „небоже" в розмові.

6. Той твій небіг, що сї на тебе зміг. (Наг.)

Твій батько. Говорить чоловік, до якого инший обертаєть ся словом небоже. „Небіж" крім свояцтва (на Українї) значить у Галичинї головно якогось малозначного, підрядного чоловіка, слугу, або зарібника. В сій формі українське слово перейшло до Жидів як nebbich, над яким жидівські й німецькі фільольоґи довго ламали собі голову.

**Небіжка, небіжечка.** 1. А ваша небіжка ще жиє? (Кнїгинин)

Гумористичне запитанє при привитаню двох кумів. Знає, що кума небіжка, а питаєть ся з привички, чи ще жиє.

2. Виглядає як небіжка срака. (Цен.)

Про зівялого, мізерного чоловіка.

3. Говорила небіженька до самої смерти, а як вмерла, то ноги задерла. (Старий Скалат)

Перебивають так бесїду, яка докучила, якої не хотять слухати.

4. Говорила небіжечка до самої бесїди: нім запіяла, когут Богу душу віддав. (Наг.)

Перекручене слів: „бесїди" зам. „смерти" і „нім когут запіяв, вона Богу душу віддала".

5. За тамтої небіжки були в маслї періжки, а за тої гнилицї нема й вареницї. (Доброс.) ...а за тої небоги плавають в борщи стоноги. (Комарно)

Жартлива характеристика двох жінок одного чоловіка.

6. Кожда небіжечка ліпша була. (Кол.)

Жива жінка все гірша від покійної, так припаймнї здаєть ся її мужови. Пор. Нос. 361.

7. Я в свойов небіжков два дни веселі мав: раз як єм ї брав, а другий як єм ї ховав. (Льв.)

Оповідає вдовець про вбогі і рідкі радощі свого житя.

8. Я ще памятаю небіжку неволю. (Броди) ...панщину. (Збар.)

Згадують панщину старі люди.

**Небіжчик**. 1. Кождий небіжчик добрий. (Мінч., Петр.)

Варіянт до „Небіжка“ ч. 6.

2. Мій небіжчик бувало як іде до церкви, то або на Різдво, або на Великдень. (Наг.)

Говорила вдова про свого „дуже доброго“ небіжчика-мужа.

3. Небіщик — не снив би ся! (Лол.)

Примовляють згадуючи про небіжчика.

4. Ой умер мій небожчик, а я свою журбу в горщик, черепочком накрила, аби за мнов не ходила. (Завад.)

Пісенька, але мабуть первісно приказка, якою кепкують із молодої вдови.

5. Ще то небіжчик при памйити говорив. (Наг.)

Згадують остатні слова покійника.

6. Як би тото небіжчик учув, то би сї в гробі перевернув. (Наг.)

Як би вчув, що роблять його спадкоємці.

**Небо**. 1. Вивіздило сї небо. (Богородч.)

Появило сї богато звізд на небі, ясно стало.

2. Завезло сї небо хмарами. (Наг.)

Затягло ся, зависло.

3. І в небі не буде ти ліпше. (Луч.)

Тут тобі дуже добре, не тужи за ліпшим. Adalb. Niebo 1.

4. Лиш небо та вода. (Кол.)

Характеризують велику повінь.

5. Небо отворене видів. (Гнідк.)

Видів великий блиск або загалом зазнав якогось незвичайного щастя.

6. Так як би ми сї небо отворило. (Наг.)

Почув себе таким щасливим.

7. Треба неба, й хліба треба. (Гнідк.)

Треба дбати за душу й за тіло. Пор. Adalb. Niebo 26.

8. Як би сї небо завалило. (Наг.)

Так дивую ся. Пор. Слав. 9; Adalb. Niebo 6, 7.

9. Як небо від землї. (Гнідк.)

Так далеко. Adalb. Niebo 10.

10. Як собі неба бажаю! (Стан.)

Формула заклятя: як собі неба бажаю, так напевно стане ся те а те.

**Небога**. 1. До своï небоги нема злоï дороги. (Ільк.)

До милоï всяка дорога добра. Пор. Schlei. 160.

2. Поберім ся небого: у тебе мало, у мене немного. (Гнідк.)

Обоє бідні.

3. При своїй небозї добре і в дорозї. (Мінч., Петр.)

Зі своєю жінкою.

4. Утоптана дорога, де добра небога. (Гнідк.)

Добра жінка, до неї вчащають.

**Невидальце**. 1. Привезу ти з міста невидальце. (Наг.) Куплю тобі... (Цен.)

Щось таке, чого ти не бачив і не побачиш.

**Невід**. 1. Перед неводом риби не ловлять. (Ільк.) ...лапают. (Петр., Мінч.)

Рибацьке правило ловити рибу аж у неводї.

**Невіда**. 1. Невіда не творит обида. (Гнїдк.)

Остатнє слово „обида" неясне. Може „обіда"? Бо „обида", зневага, вимагалаб форми „обиди".

**Невідомість**. 1. Невідомість гріха не творит. (Петр.) ...не чинить. (Ільк.)

Бо сама не знає, що робить. Пор. Adalb. Niewiadomość 1; Нос. ст. 363.

**Невіста**. 1. Анї на селї анї в містї не вірь невістї. (Ільк.)

Песимістичний погляд на жіночу невірність.

2. То невіста, що на косу лїгат. (Мшан.)

Про дївку, що перед шлюбом жиє на віру з парубком.

**Невістка**. 1. Бути невісткою в хатї. (Сор.)

Попихачем, слугою всїх у хатї.

2. Дай невістцї гівно на тріскї. (Будз.)

Кепкують із невістки.

3. Невістка з сином рада, а на мене зрада. (Кривор.)

Рада — радить ся, змовляєть ся з мужем, а тещі кривда.

4. Невістка пся кістка; свекруха псяюха. (Бар.)

Аби жадній з них кривди не було. Свекруха називає невістку песьою кісткою, а невістка тещу песьою кровю.

5. Невістка скаржить ся, а на лицї не змарнїла. (Ільк.)

Говорить теща, якій невістка закинула, що та морить її голодом.

6. Невістка — чужа кістка. (Залїсє)

З чужої хати, з чужого роду.

7. Хоть невістка бреше, то личко не бреше. (Орел.)

А личко показує її добрий стан і здоровлє.

8. Хто з'їв? Невістка. Хто ся укаляв? Невістка. А деж вона? В полонинї. (Гнїдк.)

Невістка все зробила, а її й дома нема.

9. Хто що зробив? — Невістка. — А хто з'їсть? — Невістка. (Город.) Хто сї зжрав? Невістка. А хто з'їсть? Невістка. (Наг.)

Всему невістка винна і все зробити повинна.

10. Чим невістка свекрусї платит, тим їй дїти відплатьи. (Грин.)

Невдякою та сердитістю.

**Невмілий**. 1. Невмілого руки не болять. (Збар.)

Бо нїчого не робить.

**Неволя**. 1. Або мінї що за неволї? (Сор.)

Хто мене до сего присилує?

2. Допитала мі сї тьижка неволї. (Наг.)
Наскочив якийсь клопіт, біда.

3. Найшла би тї тьижка неволї! (Наг.)
Щоб тебе спіткало нещасте.

**Негода.** 1. Нападе на чоловіка негода, відчиняй ворота. (Залїсє)
Значіне двояке: в негоду вертають із поля до дому, але також: відчиняй ворота якійсь негоді, напасти.

2. По негоді надїй сї погоди. (Наг.)
По злих часах добрі бувають. Пор. Adalb. Niepogoda 1.

**Недбалиця.** 1. Гірший недбалиця, як пяниця. (Тисьм.)
Бо все забуває і губить.

**Неділя, недїленька.** 1. Бодай тя сьвята недїленька скарала! (Дид.)
Бойківське проклятє.

2. Дай Боже дочекати в неділю вмерти. (Камінка струм.)
Побожне бажанє.

3. За неділю вже по весїлю. (Крех.)
Давнїйше бувало, що весїля тягло ся цїлий тиждень, а тепер досить одної неділї.

4. З неділї будь котрого тижне це зроблю. (Бел.)
Не знати, котрого.

5. Неділї. — Поцюлюй бабу з Подільи. (Наг.)
Мудрованє.

6. Прийде така неділя: і в нас буде весїля. (Зар.)
Надїють ся парубки, а особливо дївчата.

7. Сховай тото на неділю. (Наг.)
Коли кому в часї роботи запороха впаде в око, то инші жартуючи кажуть отсю приказку. Пор. Гильф. 3350.

**Недобре.** 1. Аж ми сї недобре зробило. (Наг.)
Замлоїло, занудило мене.

**Недобрий.** 1. Ади, які недобрі були, тай уже ся полизали. (Косс.)
Про людий, що сварили ся тай перепросили ся.

2. Нидобрий як вовк. (Жидач.) ...як пес. (Жидач.)
Звичайне порівнанє.

3. Така нидобра як сїкора. (Будзанів)
Рід пташки, зяблиця.

4. Такий нидобрий, аж з нього искри скачут. (Жидач.)
Про дуже лихого чоловіка.

5. Такий нидобрий, як шандар. (Льв.)
Жандармів люди боять ся, хоч вони не все недобрі.

**Недогода.** 1. Все недогода бабиній дївцї. (Ільк., Петр.)
Вона в великих претензіях.

2. Недогода бабиній доньцї, бо їй фартушок в танци заваджає. (Кобил.)
Дївчина повна претензій на елєгантність.

3. Недогода моїй бабці ні на пецу, ні на лавці. (Балиг.) ...пецу... (Стар., Скалат) ...бабі ...на лаві. (Пасічне) ...наші мамі ні на столі... (Завад.)

Старому скрізь зле.

**Недозимок.** 1. Гірший недозимок, як зима. (Луч.)

Недозимок — сам кінець зими, коли вже нічим зимувати.

**Недосіл.** 1. Недосіл на столі, пересіл на хребті. (Мінч., Петр.)

Давнійше били господиню буком по плечех, коли пересолила страву. Пор. Нос. 365 Сим. 1781.

2. Недосіл на столї, пересіл господини на чолї. (Наг.)

Тепер їй лише соромно.

**Недотисок.** 1. Такий недотисок, що го сї й дотулити не мож. (Наг.)

Про схорованого або дуже делікатного чоловіка.

**Недоук.** 1. Недоук дурнійший як бук. (Гнідк.) ...від неука. (Наг.)

Зовсїм дурний, гірший від невченого.

**Недуга.** 1. Бодай тї недуги зломили! (Ком.)

Прокляте: аби ти запав у тяжку хоробу.

2. На гірку недугу гіркий і лік. (Сор.)

Ліки звичайно гіркі.

**Недужий.** 1. Два недужі сїли тай хлїб з'їли. (Ільк.)

Хорі також їсти хочуть.

2. Коли-сь недуж, не вяжи ґудз. (Гнідк.)

Значіне неясне, український варіянт: не бери ся за гуж.

**Нежит.** 1. Маю нежит: як що положиш, то не полежит. (Заставці)

Говорить неситий, хапливий чоловік.

**Незгода.** 1. Де незгода, там часта шкода. (Ільк.)

Бо люди роблять одні одним на перекір.

2. Незгода до жебрацтва дорога. (Наг.)

Через незгоду люди тратять і те, що мають.

3. Через незгоду тратят люде свободу. (Залїсє)

Бють ся і попадають до арешту.

**Нездалий.** 1. Нездалі би ми ґазди били, як би ми то зробили. (ЮК.)

Як би зробили щось шкідливого для громади.

2. Хоть нездалий, за то великий. (Наг.)

Про непотріба. Пор. Schlei. 181.

**Нездаль.** 1. То нéздаль від сьвіта. (Наг.)

Нідочого нездатний чоловік.

**Нездара.** 1. Нездара, як корова до сїдла. (Наг.)

Йому се не до лиця. Пор. Adalb. Niezgrabny 1.

2. Нездара як осел до танцю. (Наг.)

Зовсїм не до речи. Пор. Adalb. Niezgrabny 2.

**Незнатищо.** 1. Ой ти моє незнатищо! (Наг.)

Жартливий оклик до знайомого.

2. То якесь незнатйщо. (Наг.)
Чоловік невідомого походженя або невідомого занятя.

3. Я би незнатйшто дав, жеби я хоц десяту част того знав, што ви. (Лемк.)
Мовив Лемко до інтеліґента.

**Неліпа**. 1. Єдна неліпа за дві ліпи стане. (Наг.)
Неліпою називають непроворну, тумановату дівчину.

**Нема**. 1. Де нема, сам Господь не возьме. (Ільк., Мінч., Петр.)
Бо ні з чого взяти. Пор. Wand. III, Nehmen 10.

2. На „нема" і суду нема. (Залісє)
Бо нікого судити.

3. Не годит си казати „нима", іно „дасть Біг." (Жабє)
Так і говорять Гуцули та й инші селяни.

4. Нема голода, коли ся пє вода. (Бергом.)
Воду пють звичайно по страві.

5. Нема диму без огню. (Наг.)
Нема нічого без причини. Пор. Тимош. 156.

6. Нема мнї й половини того, що-м був. (Наг.)
Збіднів або змарнів.

7. Нема над мене і над війтову свиню. (Мінч.)
Дразнять гордого чоловіка.

8. Нема над него, як над попове порося. (Яс. С.)
Він найкращий, найстарший у селї.

9. Нема ні вперед него, ні взад него. (Гнїдк.)
Бідний і безнадійний.

10. Нема по нас тай по наші діти. (Гнїдк.)
„По" правдоподібно в такім самім значіню, як „над".

11. Нема що в дві тріски взяти. (Гнїдк.)
Щось дрібне та безвартісне. В дві тріски беруть дитяче гівно.

12. Нема як я та попова свиня. (Дар.)
Дразнять гордого чоловіка.

13. Нема ярмарку без гармідру. (Цен.)
Без крику.

14. Нима де коротати. (Тухля)
Scil. вік жити.

**Немило**. 1. Що тобі немило, не чини другому. (Наг.)
Стародавнє правило, пор. Нос. 473; Schlei. 186.

**Неміч**. 1. Місто помочи — немочи. (Ільк.)
Замісь підмоги — хороба. Говорять, коли хто з челяди в робучу пору занедужає.

**Ненаїда**. 1. Мій чоловік ненаїда: як сьиде, то від разу пів хліба ззїсть, а я щипанціма та лупанціма лиш двоє. (Наг.)
Дорікала жінка чоловікови, що їсть богато, а сама їла більше.

**Ненаситний**. 1. Ненаситний як попівський міх. (Тисьм.)
Про захланного чоловіка.

**Неня**. 1. Нене моя рідна, тебе бют, а я бідна. (Комар.)
За панщизняних часів.

2. У кого ненька, у того сорочка і головка гладенька. (Кольб.)
Мати постарає.

3. Яка неня, така й доня. (Ільк.)
Пор. Мама ч. 36.

**Непотріб, непотрібний.** 1. Непотрібови їсти дай, то йому сї й з лижки лле. (Яс. С.)
Непроворний.

2. Такий непотріб, що як їсть, то му сї з рота лле. (Наг.)
Неуважний.

3. То непотріб від світа. (Наг.)
Непотріб над усї непотреби з цїлого сьвіта.

4. Хто непотрібне купує, той потім потрібне продає. (Ботелка)
Пор. Adalb. Kupić 6, 7.

5. Що непотрібне, того і в горнець не класти. (Ільк.)
Щось зайве.

**Непочесний**. 1. Хоть непочесний, але щесний. (Ільк.)
Незначний, якого люди не поважають.

**Неправда**. 1. Нинї той, що неправду говорит, то лїпше щістьи має. (Наг.)
Житєва обсервація.

2. Хто неправдов жиє, тому кишка гниє. (Буцнїв)
Він карає ся сам в своїй думцї.

**Непрошений**. 1. Непрошеного за двері ведут. (Наг.) ...виводьи. (Сор.)
Така йому честь. Пор. Schlei. 157; Bebel 422.

2. Непрошеному поріг показуют. (Крех.)
Вар. до попер.

**Нересниця**. 1. І в нересницї розум у голові, не в г—цї. (Грин.)
Нересниця — маленька рибка Phoxinus laevis.

**Нероба**. 1. Нероба гірше пияка. (Снят.)
Хто не хоче робити, волїв би пити нїж дармувати.

2. Нинї сьвйитого Нироба: хто ни робит, того найде хороба. (Грин.)
Він розболить ся з неробства.

3. Умерла нероба, лишила ся худоба: лишила ся стирта сїна, до полудне коза звїла. (Бергом.)
Неробі таке й богацтво до лиця.

**Неробітник**. 1. Нинї робіт, а завтра буде сьвйитого Неробітника. (Наг.)
Потїшають утомлених працею.

**Неруш**. 1. Має неруш у руках. (Голг.) Нéруш в руках мати. (Ґнїдк.)
Клептоман, що має вроджений потяг до злодійства. Пор. Wand. II, Hand 878.

**Несамовитий**. 1. То якись нисамовитий чоловік. (Будзанів)
Навіжений.

**Неслава.** 1. Неславу на мене пустили. (Наг.)
Жалуеть ся оклеветана дівка.

**Несмілий.** 1. Несмілий тратит, а смілий зиск бере. (Наг.)
Пор. Adalb. Nieśmiały 1.

2. Несмілий як кіт коло сала. (Наг.) ...як цап у капусті. (Кукиз.) ...як медвідь коло вулия. (Наг.)
Овшім, дуже смілий. Пор. Adalb. Nieśmiały 2.

3. Несмілому нїчого не вільно. (Наг.)
Він нї на що не зважить ся.

**Несолений.** 1. Таке несолене як трава. (Наг.)
Про несмачну страву.

**Неспасенний.** 1. Гріх неспасений, хто їсть пиріг немащений. (Пісочна)
Примовляли наймити, домагаючи ся омасти до пирогів.

**Нестаток.** 1. Від нестатку продай хатку. (Жидач.)
Чоловік марнує своє добро.

2. Нестаткови все мало. (Наг.)
Йому хочеть ся більше. Пор. Adalb. Niestatek 3.

3. Нестаткови годї догодити. (Наг.)
Він нїчим не задоволений. Пор. Adalb. Niestatek 3.

4. Нестаток нїколи неситий. (Наг.)
Бо все тратить.

5. Прийшов нестаток тай взяв достаток. (Луч.)
Нестаток — необережність, легкодушність, марнотратство. Пор. Adalb. Niestatek 4.

6. Сховай нестаток на остаток. (Кол.)
На легкодушність будеш мати все час. Пор. Adalb. Niestatek 2.

**Нетеря.** 1. Куда сьи оберне пуста нетерьи, а все їй гірка вечерьи. (Корч.)
Все гірко чоловікови, а до того бідному.

**Нетитїрний.** 1. То таке нетитїрне, що нема що раз у скіпки взьити. (Наг.)
Нетитїрний — нещасний, нетямучий, неповертливий.

**Нетля.** 1. Летит як нетлї до сьвітла. (Наг.)
Нетлї злїтають радо на світло.

2. Нетлю заїв та сї наїсти не може. (Наг.)
Нетля — міль або малий нічний метелик; нар. віруванє.

3. Ти бачу нетлю заїв. (Наг.)
Говорять такому, що нїяк не може наїсти ся.

**Неук.** 1. Неук як бук: не розуміє, лиш бє. (Наг.)
Йому байдуже до сути дїла.

2. Над неука нема смілїйшого. (Наг.)
Він на все важить ся, бо нїчого не тямить.

3. Питав сї неук неука, що то за штука. (Крех.)
Питає ся дурний дурного. Пор. Adalb. Nieuk 1.

**Нечистий.** 1. А записав би тя нечистий до своїх камратів. (Лол.)
Щоб ти попав у чортівську компанїю.

**Нех.** 1. Попав-сми в нех. (Жабє)
Говорив занехаяний, занедбаний чоловік.

**Нехая.** 1. Пустили в нехаю, недоступни раю. (Грин.)
Про людий, що занедбали молитви і згрішили перед Богом.

**Нехочу.** 1. На нехочу нема ліку. (Кобил.)
Брак волї гірший як хороба.

**Нещасливий.** 1. В нещасливу годину родив ся. (Наг.)
Бувають години щасливі й нещасливі.

2. Доле моя нещаслива, гречка ми сї не вродила. (Наг.)
Лементує бідний чоловік.

3. Нещаслива година, як лиха родина. (Ільк.)
Біда, бо не поможе, а нашкодить.

4. Нещасливий родив ся, нещасливий згине. (Кал.)
Про нещасливого чоловіка.

5. Нещасливі ноги, як голова дурна. (Балиг.)
Бо мусять більше ходити.

6. Нещісливому і дома гірко і світа не видно. (Наг.)
Йому нїкуди дїти ся. Пор. Adalb. Nieszczęśliwy 3.

**Нещастє.** 1. Бодай тї спіткало трояке нещістьи: аби-с не виділа на свої обориї трісок, нї на кульцї шьипок, нї на жердцї порток! (Дрог.)
Проклятє: щоб ти не мала анї дров анї мужчин у домі.

2. В нещастю нема нї брата, нї свата. (Ільк.)
Нїхто чоловіка не знає і не запоможе. Пор. Adalb. Nieszczęście 35.

3. В нещістю пізнавай приятеля, а в щістю ворога. (Наг.)
Житє велика школа, вчить пізнавати людий. Пор. Adalb. Nieszczęście 35; E. Rot. 46; Wand. IV, Unglück 152, 153, 160, 162.

4. Всике нещісцьи на чоловіка валит си. (Кривор.)
Нарікає нещасливий чоловік. Пор. Adalb. Nieszczęście 19; Wand. IV, Unglück 254, 255.

5. До нещістьи недалеко. (Наг.)
Воно все грозить чоловікови. Пор. Adalb. Nieszczęście 17; Wand. IV, Unglück 246.

6. За нещістє нїколи не тьижко. (Наг.)
Воно все на поготові. Пор. Adalb. Nieszęście 30; Wand. IV, Unglück 78, 79.

7. І в нещістю щістє буває. (Наг.)
Бодай таке, як у того чоловіка, що зломавши ногу скрикнув: Щістє маю, щом не зломав голови. Пор. Adalb. Nieszczęście 34.

8. На єднім нещістю нїколи не конець. (Наг.)
Воно веде за собою свою компанїю. Пор. Adalb. Nieszczęście 9, 24, 25, 28; Wand. IV, Unglück 83, 85, 91, 92, 96; Čelak. 155.

9. Не мало мнї де нещістьи спіткати, та в гостьох. (Наг.)
Про празникового гостя, якого на празнику побито.

10. Нещастє само єдно не приходит, але друге за собов водит. (Гнідк.)
...нїколи само... (Ільк.)

Се вже відома практика. Пор. Adalb. Nieszczęście 9, 21, 24, 35, 28, 29; Wand. IV, Unglück 55, 93, 94.

11. Нещістьи ті вкриє. (Наг.) ...спітче. (Наг.) ...огорне. (Наг.)

Огорне, заступить світ. Пор. Adalb. Nieszczęście 1.

12. Нещасливость світа: вбавило ся літа, прийшла зима, тай хліба нема. (Ільк.)

Жалуєть ся бідний чоловік.

13. Нещістє по людьох ходит, а не по лісї. (Наг.)

Воно поява соціяльна, а не природна. Пор. Adalb. Nieszczęście 18.

14. Нещістє й за пецом спіткає. (Наг.)

Його й шукати не треба, само прийде. Пор. Adalb. Nieszczęście 13.

15. Нещістє розуму учит. (Наг.)

Робить чоловіка досьвідним і мудрим. Пор. Adalb. Nieszczęście 27.

16. По нещастю десятьом, а в нещастю й собі не пораджу. (Гнідк.)

Говорить чоловік навчений нещастєм.

17. Чужим нещістєм не тїш сї, а свого сподїй сї. (Наг.)

Воно й на тебе чигає. Adalb. Nieszczęście 36.

18. Через нещістє не тьижко в біду впасти. (Наг.)

Бо нещастє вже само біда.

**Нива.** 1. І чорна нива білий хліб родит. (Гнідк.)

Не диво.

2. Хоть мала нива, ти не будь лїнива. (Гнідк.)

Не переробиш ся, коли її вижнеш.

3. Широка нива, ґазді слава. (Наг.)

Він гордить ся нею.

**Низько.** 1. Буде менї низько під голову! (Красносільці)

Буде зле.

2. Кланяй ся низко, карку не жьилуй. (Наг.)

Говорять дївчанї, що йде до служби.

3. Низький поклін нікому не в розгін. (Наг.)

Нікому не шкодить, не уймає чести.

**Николай.** 1. Бодай вам сьвятий Николай худібку папасав! (Люб.)

Із жебрацької молитви, пор. Етн. Зб. V, 107.

2. О Николї тай ніколи. (Ільк.) Як не на Николи, то вже ніколи. (Наг.)

Відповідають на питанє: а коли сплатите довг, знач. не маю звідки. Пор. Muka 2403.

3. Никола обісрав хату довкола; пан йому заказав, а він усьо облизав. (Іван.)

Дразнять Миколу.

4. Никола обісрав хату довкола, казали му злизати, а він утїк до хати. (Нижнів) ...прийшло му ся... (Белз)

Вар. до числа 3.

5. Нї Николи, нї коний. (Воробл.)

Пропали конї й Микола з ними.

6. Ой Никола, чому в тебе срака гола? (Яс. С.)
Запитують обдертого чоловіка.

7. „Радуй ся Николає великий чудотворче!“ — „Не радуй ся, не радуй, коли я сї не радую!“ (Наг.)
Говорив чоловік, що нанявши акафист св. Миколї почув там приспівку: Радуй ся Миколає великий чудотворче.

8. Святий Николай, вовки розганяй! (Лімна)
Св. Николай патрон від вовків і потрафить замкнути їм зуби, нар. віруванє.

9. Свийтий Николай на білім кони приїхав. (Наг.)
Настала зима.

10. Свийтий отче Николаю, дай горівки, бо вмираю. (Наг.)
Кричать пяницї до арендаря з довгою бородою.

11. Святий Николай буде Богом, як Бог умре. (Лучак.)
Загальне віруванє.

12. Святий Николай везе колачі. (Кіндр.)
Приговорюють, коли гримить.

**Нинї.** 1. Або нинї, або завтра закличут тай іди. (Вел. Очи)
Леда хвиля можна вмерти.

2. Від нинї до завтра далеко. (Луч.)
Може богато дечого стати ся. Пор. Wand. II, Heute 121.

3. Лучший нинї горобець, як завтра голубець. (Ільк.)
Голубець може ще й не бути. Osm. Spr. 167.

4. Не нинї, то завтра. (Наг.)
Про щось таке, що скоро може стати ся. Пор. Wand. II, Heute 132.

5. Нинї білит, завтра чорнит. (Льв.) ...в него біле, а завтра чорне. (Ком.)
Про крутого, брехливого адвоката. Пор. Wand. II, Heute 54.

6. Нинї гой, завтра йой. (Снят.)
Сьогоднї весело, завтра сумно. Пор. Osm. Spr. 416; Wand. II, Heute 89.

7. Нинї жий, завтра гний. (Колом.)
Нинї живий, завтра може вмерти. Пор. Wahl. I, 70; Wand. II, Heute 90.

8. Нинї пан, завтра пропав. (Кол.)
Змінність людської долї. Пор. Wand. II, Heute 14.

9. Нинї ріжні часи: позич, а хто віддасть? (Товсте)
Се всякого часу можливе.

10. Нинї тиндиринди, а завтра деинде. (Гнїдк.)
Тиндиринди — танець.

11. Що нинї зробиш, то завтра як знайдеш. (Наг.)
Краще зробити зараз, як відкладати на потому. Пор. Wand. II, Heute 138.

12. Що нинї маєш зробити, не відкладай на завтра. (Бібрка)
Поученє, пор. Wand. II, Heute 130.

13. Що нинї менї, то завтра тобі. (Остерм.)
Пор. лат. Hodie mihi cras tibi, говорять особливо про смерть. Пор. Wahl. I, Osm. Spr. 166; Wand. II, Heute 8, 80; Čelak. 155.

**Нинішний.** 1. Ти бачу нинішний. (Жид.)
Нічого не знаєш.

**Нитка.** 1. Ані на нитку, ані на виритку. (Ільк.)
Нічого не маю, не дам.

2. Анї на нитку ти нічого не дам. (Печен.)
Вар. до ч. 1.

3. Єдної ниточки на мнї сухої нема. (Наг.)
Змок доразу.

4. За нитков дійде сї до клубка. (Кольб.) По нитції... (Ільк.)
З малого сліду до великого злочину. Пор. Adalb. Nić 8; Wand. I, Faden 29. Нос. ст. 407; Lib. 1.

5. Замотало ся як нитки в розмотанім клубку. (Наг.)
Про заплутану справу. Пор. Adalb. Nić 2, 3.

6. Тонка нитка швидко рве сї. (Наг.)
Звісна поява. Пор. Adalb. Nić 1; Wand. I, Faden 14, 19.

7. Тонка як нитка. (Наг.)
Про дуже тонку в станї дївчину.

8. Урвалась му нитка. (Ільк.)
Урвало ся його щастє та успіх. Пор. Wand. I, Faden 27; у Нїмцїв „Der Faden der Geduld".

**Нищета, нищий.** 1. Нищета не позбавляє нї ума, нї чести. (Гнїдк.)
Книжне.

2. Нищому гордість, як корові сїдло. (Гнїдк.)
Не випадає бідному гордість.

**Ніверть.** 1. Все пішло в ніверть. (Ростоки)
Все пропало, знївечило ся.

**Ніворот.** 1. Пішов ніворотом. (Наг.)
Пішов і не вернув ся. Пор. Гильф. 2087.

**Ніврoку.** 1. Ніврoку — наїв сї оброку. (Наг.)
Як кінь.

2. Ніврoку, пек поганому чоловікови! (Ю. Км.) ...пек поганим очом. (Наг.)
Формула заклинаня від уроків.

3. Така собі ніврoку, як пшинична паска. (ЮК.)
Про статну, роскішну жінку.

**Ніж.** 1. Без ножьи мі ріжеш. (Наг.)
Словами, поступками нївечиш мене. Пор. Дик. 463; Нос. ст. 387.

2. Возь наш ніж, тай укрaй си свого хлїба. (Жидач.)
Їж тілько своє, а ножа тобі дамо.

3. Не остри ножа, доки-сь не зловив барана. (Ільк.)
Роби все в свою пору.

4. Ніж жьиболупик. (Наг.) ...колодачик. (Наг.) ...круцик. (Наг.) ...жидик. (Наг.) ...ґнипик. (Наг.)
Ріжні прозвища ножа.

5. Не остри ножа, коли баран іще в полонині. (Гнідк.)
   Не готуй ся на непевне. Варіянт до ч. 3.
6. На ножі з собов стали. (Наг.)
   Посварили ся, сердять ся, хочуть бити ся.
7. Ніж ми до горла прикладає. (Наг.)
   Грозить смертю.
8. Ніж довгий як чугай. (Наг.)
   Що таке чугай — невідомо.
9. Ніж острий як Пилат. (Наг.) ...як бритва. (Наг.)
   Чому як раз Пилат? Чи не булат?
10. Такий ніж, лиш ним жьиби лупити. (Наг.)
   Нездалий, тупий.
11. Хто має ножик, той си хлібцє ужиє, а я стара баба ледви півтора бохонка з'їла, й то щипала, то кусала. (Мик. н. Дн.)
   Із оповіданя баби.
12. Хто ножем іграє, від него рану має. (Гнідк.)
   Хто чим воює, від того й гине.
13. Як упхати в огонь ніж, буде сварка. (Папір.)
   Нар. віруванє.
14. Як бисми ніж у серце встромив, то би ми лекше було, як то, що ти говориш. (Наг.)
   Мовить жінка до чоловіка.
15. Як ножом ми серце краєш. (Наг.)
   Мучиш мене.

**Ніжка.** 1. Не треба все на ніжки ставити. (Гльк.)
   Не треба все на своїм настоювати, якесь питанє ставити ребром.
2. Ніжки як патички. (Наг.)
   Тоненькі, крухі.
3. На ніжки ставати. (Гнідк.)
   Простувати ся, видужати по хоробі.

**Ніколи.** 1. На сьвйитого Ніколи то буде. (Наг.)
   Видуманий святий, яких у нас богато. Пор. Adalb. Nigdy 1.
2. Ци то сї ніколи не скінчит? (Наг.)
   Кличуть знетерпеливлені довгою слотою або домашною сваркою.

**Німець.** 1. Глухий Німець. (Гол.)
   Не глухий, а не розуміє, що до нього говорить Русин.
2. Говори до нього, коли він Німець! (Наг.)
   Не розуміє.
3. Німець як верба: де го посадиш, там ся прийме. (Гол.)
   Скрізь обдомашнить ся.
4. Німець — поколїнець, голоколїнець. (Гол.)
   Носить штани такі, що відкривають голі колїна.
5. Німцеви наклени в маму, а він каже: я, я. (Луч.)
   Він не зрозумів тай такає.

6. Німця не перепишеш, а жінки не перелюбиш. (Петр.)
Німці богато пишуть, а жінки все готові любити.

7. Ой Німці, Німці, де ваш розум дів сї? (Дрог.)
Сміяли ся з Німців, коли вони появили ся у нас, та швидко показало ся, що їх розум далеко лїпший від нашого.

8. По німецьки нецки, по польськи корито. (Ільк.) ...по руськи валів. (Дрог.)
Характеризують ріжницю між трьома народами.

9. Пропав гірш Німця. (Петр.)
Чому і як пропав Німець, невідомо.

10. Так мене то гріє, як Німця краватка. (Бібр.)
Насміх над краваткою яку носять Німцї, вжеж не для тепла, а для оздоби.

**Німий**. 1. Казав німий до глухого: Слухай, як безрукий голого обдирає! (Будз.)
Нїсенїтниця.

2. Німий як риба. (Ільк.)
Риба не видає нїякого голосу.

**Німиця**. 1. Наїдж сї німиці тай дри сї по стїнах. (Наг.)
Німиця, Belladonna, отруйне зїле, від якого чоловік по народному віруваню дере ся по стїнах від болю.

**Ніс**. 1. Аби ти так з носом був! (Наг.) Болай... (Яс. С.)
Коли не віримо в те, що хтось говорить. Пор. Adalb. Nos 46.

2. Аж носом землю запоров, так му в потилицю заїхали. (Наг.)
Дістав у потилицю, аж носом до землї впав. Пор. Гильф. 1804.

3. А то ніс, як бульба! (Сор.)
Сміють ся з круглого бульбастого носа.

4. Бзди тому, що носа не має! (Ільк.) Набзди... (Мінч.)
Той не занюхає.

5. Втер му носа. (Кол.)
Наганьбив його, навчив розуму. Пор. Adalb. Nos 24; Wand. III, Nase 208.

6. Всюди мусит свій ніс уткнути. (Наг.)
Про чоловіка, що мішає ся в всяке дїло. Пор. Wand. III, Nase 199.

7. Дав му по носї. (Льв.) Дістав... (Наг.)
Дав йому пізнати, щоб не мішав ся в не своє дїло. Пор. Wand. III, Nase 103.

8. Дає собі по носї грати. (Ільк.)
Дає старшувати, верховодити над собою. Пор. Adalb. Nos 16; Wand. III, Nase 206.

9. Дістав доброго носа. (Наг.)
Нагану, кару. Пор. Wand. III, Nase 204.

10. Закрутило му в носї. (Наг.)
Зробило ся неприємно. Пор. Wand. III, Nase 186.

11. Закрутив носом, як би тертого хріну понюхав. (Ільк.)
Коли хтось почує щось неприємне. Пор. Wand. III, Nase 186.

12. За ніс кого водити. (Ільк., Лев.)
   Дурити, верховодити над ним. Пор. Adalb. Nos 43; Wand. III, Nase 133, 220, 306.
13. З носа кап, а в рот хап. (Цен.)
   Говорять малій дитині, що все ходить засмаркана.
14. З носа му бульки йдут. (Наг.)
   Сильно смаркатий.
15. З перед носа му вхопив. (Наг.)
   Про зручного купця або злодія. Пор. Wand. III, Nase 216.
16. Має добрий ніс. (Дрог.)
   Добрий нюх, уміє знайти ся в кождім випадку. Пор. Wand. III, Nase 138.
17. Накадив му під ніс. (Ільк.)
   Насмердів.
18. Накарбуй си на носї. (Наг.)
   Затям собі. Пор. Wand. III, Nese 320.
19. Накивай му по носї. (Наг.)
   Закпи собі з нього, нагрози.
20. Наставив ніс на вітер. (Наг.)
   Нюхає, відки що чути.
21. Не буде вже дерти носа в гору. (Стан.)
   Дерти носа в гору — гороїжити ся, гордувати иншими.
22. Не видит дальше свого носа. (Наг.)
   Про короткозорого або обмеженого чоловіка. Пор. Wand. III, Nase 288.
23. Не задирай носа в гору. (Льв.)
   Не гордуй ся. Пор. Adalb. Nos 5, 23; Wand. III, Nase 172; Дик. 166.
24. Не пхай ніс, де бороду бритвйи. (Грин.)
   Не встрявай до не свойого діла.
25. Не пхай носа до крилоса, бо в крилосї бють по носї. (Льв.)
   Дяківська приповідка; дяки не люблять, аби профани мішали ся в їх ремесло.
26. Не пхай носа до чужого проса. (Мик. н. Дн.)
   Не сунь ся до чужого діла. Пор. Adalb. Nos 21; Wand III, Nase 56.
27. Ніс висше губи носить. (Ільк.)
   Ніс таки лежить висше губи. Іронїзують над гордяком.
28. Ніс як кушка. (Наг.)
   Великий, опухлий. Пор. Adalb. Nos 27; Wand. III, Nase 242.
29. Носа кому втерти. (Гнїдк.)
   Пристидати, налаяти його.
30. Носом письмо понюхати. (Гнїдк.)
   Хто не вміє читати.
31. Пильнуй носа свого, а не кожуха мого. (Ільк.) Пантруй... (Наг.)
   Бережи своє, а до мого не вторкай ся. Пор. Wand. III, Nase 56.
32. Пішло му по носї. (Ільк.)
   Посумнїв, образив ся. Пор. Adalb. Nos 42.
33. Пішов з носом. (Наг.)
   З нічим, не дістав чого хотїв. Пор. Adalb. Nos 44.

34. Покрутив носом тай пішов. (Наг.)
Кривдує собі, незадоволений. Пор. Wand. III, Nase 186.
35. Поміркував письмо носом. (Борис.)
Зміркував, що тут пахне чимось злим. Пор. ч. 30.
36. По носї кому їздити. (Гнїдк.)
Верховодити над ним, мати його за дурня.
37. По носі му видно. (Наг.)
Видно з лиця. Пор. Schlei. 133; Wand. III, Nase 211.
38. Просто носа на землі. (Наг.)
Коли хтось питає, де щось лежить. Пор. Wand. III, Nase 167.
39. Смотри свого носа. (Лев.)
Пильнуй усякої своєї річи.
40. Спустив ніс на квінту. (Коб.)
Похнюпив ся, засмутив ся. Пор. Adalb. Nos 38; Wand. III, Nase 157, 273; Нос. ст. 387.
41. Ти знаєш з носа в рот. (Наг.)
Нічого не знаєш, ти дурень.
42. Ти тому носа не вгреш. (Лучак.)
Не даси ради.
43. То тут під носом. (Наг.)
Близько. Пор. Wand. III, Nase 219, 310.
44. То ще ніс затабачений! (Дрог.)
Говорять про завзятого нюхаря.
45. То ще носоживець! (Льв.)
Такий, що напихає носа табакою.
46. Треба йти з носом до коваля. (Мшан.)
Говорять, коли дітвакови висить сопель з носа.
47. Утру я йому носа. (Стан.)
Покажу йому, вилаю, осоромлю.
48. Ци ніс для табаки, ци табака для носа? (Дрог.)
Чи піп для людий, чи люди для попа? Що важнійше? Пор. Adalb. Nos 25.
49. Що йому з носа спаде, то він міні дасть. (Наг.)
З носа спаде — що йому неподобаєть ся, непотрібне, зайве.
50. Я собі по носї грати не дам. (Наг.)
Не дам дурити себе, верховодити над собою.

**Ніхто.** 1. Никому єдному ни варто жьити. (ЮК.)
Не варто жити чоловікови без жінки.
2. Нихто не зне, який го конець жде. (Стежн.)
Не зне — не знає.
3. Ще нікого за довг не повісили. (Лучак.)
Давнійше за довг саджали в тюрму коштом вірителя. Пор. Wand. IV, Schuld 46.

**Ніч.** 1. В ночи кожда корова чорна. (Кольб.) ...всї корови чорні. (Наг.)
Ніч показує все в темнім світлї. Пор. Wand. II, Kuh 4; III, Nacht 9; Wahl II, 31.

2. В ночи хихи, а дни тихі, оженившись із самої пихи. (Гнїдк.)
   В ночи сміх, а в день гризота, що будуть їсти. Пор. Wand. II, Heiraten 18; I, Frau 651.
3. З нічев, водов а огньом не грай. (Лім.)
   Вони небезпечні.
4. Настала ніч як вік. (ЮК.)
   Довга, безконечна ніч для нещасливого чоловіка.
5. Не під ніч згадуючи. (Гнїдк.) Не против ночи.. (Гнїдк., Ільк.)
   Аби в ночи не снило ся.
6. Ніч го забігла. (Горол.) ...заскочила, запала. (Наг.)
   Спізнив ся в ночи в дорозї.
7. Ніч довга, як чабанський сьвіт. (Ком.)
   Нема її кінця — так думаєть ся такому, що не може спати.
8. Ніч нікому не брат. (Наг.)
   Усе ворожа.
9. Ніч не мати. (Наг.)
   Не притулить. Пор. Schlei. 178.
10. Ніч нікому не сприяє. (Ільк.)
    Все грозить лихом. Пор. Libl. 11.
11. Ніч своє право має. (Гнїдк.)
    В ночи треба бути дуже уважним. Пор. Adalb. Noc 1; Wand. III, Nacht 83; Čelak. 342; Libl. ст. 11.
12. Ніч страхи плодит. (Наг.)
    Тодї чоловік усього боїть ся.
13. Ніч єк мори. (Жидач.) Ніч море. (Гнїдк.)
    Довга, безконечна, прим. у зимі.
14. Хто по ночи ходит, біди си шукає (Гнїдк.)
    І вона знаходить його.
15. Солодкі ночи, але гіркі дні. (Пасїчне)
    Для закоханих.
16. Що ніч зробит, то день покаже. (Гнїдк.)
    Злочин зроблений у ночи покажеть ся в день у повнім світлї. Пор. Krumb. 240; Wand. III, Nacht 101.
17. Ци ти ніч мала, що сї не можеш виспати? (Наг.)
    До сонливої жінки.
18. Як на ніч не замастити челюсти, то біда до них ноги гріє. (Наг.)
    Нар. віруванє.

**Нічниця.** 1. Нічниці мі ссе. (Наг.)
   Жалуєть ся жінка в полозї на біль у цицьках. Нічниця — демон, що ходить по ночи і шкодить жінкам.
2. Нічниця би тьи простріляла. (Грин.)
   Нічниця — злобний дух, що зсисає дїтий і молочних жінок.

**Нїщо.** 1. Звів сї на нї-на-що. (Наг.)
   Зійшов на жебрака.
2. Із ничого нич. (Мшан.)
   Scil. не буде.

3. І ми не з тих, що нїчого з них. (Гнїдк.)
 І ми не ледачі люди.
4. Нема ничого, хиба гниди та блохи тай вуший по трохи. (Мшанець)
 Ничо мя не кусит, хиба... (Мшанець)
 Говорить бідний чоловік.
5. Нима з цего нїчо, треба йти по маму або по тата. (Кольб.)
 Значінє неясне.
6. Ни маю нїчо, ни дам нїчо. (Жидач.)
 Відмова.
7. Ничим си тото кладе. (Тухля)
 Має се за нїщо.
8. Нїчого з того не буде. (Наг.)
 Даремна праця. Пор. Wand III, Nichts 110.
9. Нїчого не робит, лише лютує. (Богородч.)
 Про такого, що не робить, лиш байдики бє.
10. Нїчо ни робити, но Гаврила женити. (Буд.)
 Про якусь смішну річ.
11. Нового нїчого, а старе се минає. (Пужн.)
 Нема нї сего нї того, як між двома хлїбами. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 168.
12. Святе нїщо. (Льв.)
 Пор. Fredro, Przysłowia polskie, ч. 511, 726 „Ogromne nic", лат. Aspectu magnificus. rerum vacuus.
13. Ти ничгоде! (Чр. ВЛ.)
 Негіднику.
14. Я ни мовлю нїчого, він теж ани писне. (ЮК.)
 Мовчазне подружє.

**Нїякий.** 1. То сяке, то таке, завше було нїяке. (Печен.)
 Було недоладне, непотрібне.

**Новий.** 1. За два нові цвиків і в сраку нема що бити. (Буд.)
 Цьвяхів за два крайцарі дуже мало.
2. Коли Новий рік або Різдво випаде в понедїлок, то буде рік дуже тяжкий. (Лучак.)
 Ґосподарське правило.
3. Нове з старими дьирами. (Наг.)
 Ironічно про щось нове а невдале. Пор. Schlei. 171 Wand. II, Kleid 12.
4. Нового не запроваджай, старовини держи ся. (Ільк.)
 Погляд консерватистів.
5. Ще й ти своїх штири новеньких? (Короп.)
 Говорять, коли хто в розмові мішає ся не в свою річ.

**Нога.** 1. А що то мене ноги не коштують, аби-м задармо ходив? (Наг.)
 Ноги дорогі.
2. Бере ся в ноги і втїче. (ЛВ.)
 Починає рушати ногами.
3. Бери ноги за пояс. (Наг.) ...на плечі. (Наг.)
 Знач. іди швидко. Пор. Wand. I, Fuss 72, 170.

4. Бігай своїми ногами. (Наг.)
Не чужими. Пор. Schlei. 159; Wand. I, Fuss 162.
5. Бігай на одній нозї. (Наг.)
Швидко вертай ся. Adalb. Noga 23; Wand. I, Fuss 107.
6. Біжит, аж сї ногами в сраку бє. (Наг.)
Про скору втеку.
7. Бодай єм був ногу зломив, заки-м до тебе прийшов! (Наг.)
Каєть ся чоловік, що завязав з кимось нещасні зносини.
8. Бодай єс ногу зломав! (Наг.) ...на гладкій дорозї. (Наг.)
Проклятє. Пор. Schlei. 189; Гильф. 1053.
9. Бода-с лиш ногами затьигнув! (Наг.) ...задриґав! (Наг.)
Щоб ти вмер. Проклятє.
10. Бода-с ноги задер! (Наг.)
Умер. Проклятє. Пор. Нос. 387.
11. Бодай ти ноги покрутило. (Наг.)
Проклятє.
12. Бодай тї до гори ногами поставило. (Наг.)
Проклятє.
13. Вжем свої ноги проходив. (Бор.)
Довго і безплодно ходячи.
14. Взяв го під ноги. (Наг.)
Здобув над ним перевагу. Пор. весїльну пісню:
Возьми вороги під ноги,
Аби твої дїти здорови.
Пор. Wand. II, Fuss 251.
15. Він в ноги а я в цєки. (Будзанів)
Втекли один від одного.
16. Він уже одною ногою в гробі стоїт. (Наг.)
Близький смерти Пор. Тимош. 218; Wand. I, Fuss 101, 235.
17. Він усе на ноги впаде як кіт. (Снят.)
Про щасливого чоловіка. Пор. Wand. II, 225.
18. В него дубові ноги, медвежа сила. (Збар.)
Дубові, тверді, колодоваті.
19. Волю сї спустити на свої ноги, як на кінські голови. (Наг.)
Говорить піший, що не хоче їхати на конї.
20. Встати рано лївою ногою наперед значить нещасливий день. (Наг.)
Нар. віруванє. Пор. Wand. I, Fuss 95, 221.
21. Дав ногам знати. (Наг.)
Пустив ся тїкати.
22. Єдною ногою в гробі стоїть, а ще злоє творить. (Ільк.)
Про непоправного грішника.
23. Злопотїли ногами, як конї. (Наг.)
Задуднїли.
24. З ніг сї валит. (Наг.)
Слабий, схорований.

25. Збив го з ніг. (Наг.)
Звалив.
26. Каріяцькі мої ноженьки, куди мінї вами отїпати треба! (Наг.)
Жалував ся такий, що мав іти в далеку дорогу, а мав рани на ногах.
27. Красші швидкі ноги, ніж найдовші роги. (Замул.)
Мова про оленя, що любував ся своїми рогами, а потім утїкаючи, переконав ся, що роги йому заваджають, а ноги виратували його з небезпеки.
28. Не своїми ногами ходиш. (Наг.)
Погроза, знач. поломаю тобі ноги. Пор. Wand. I, Fuss 112.
29. На ноги поставити кого. (Гнїдк.)
Запомогти його. Пор. Adalb. Noga 42; Wand. I, Fuss 97.
30. Ногами набивати. (Наг.)
Топтати землю, марне ходити за якимось дїлом.
31. Нога за ногою. (Гнїдк.) Нога поза ногу. (Наг.)
Помаленьку. Про хід дитини або хорого чоловіка. Пор. Adalb. Noga 29; Wand. II, Fuss 52.
32. Ногами качки заганяти. (Гнїдк.)
Про пяного, що йде заточуючи ся з боку на бік вулиції і махає ногами, мов би качки гнав.
33. Ногами по каміню йде, а чоботи на палици несе. (Лол.)
Звичайна поява у руських селян. Пор. Wand. II, Fuss 299.
34. Нога ногу підпирає. (Ільк.)
На те їх дві. Adalb. Noga 28.
35. Ноги би ти покулило. (Наг.)
Проклятє.
36. Ноги попелом посипати. (Гнїдк.)
Говорять витаючи рідких гостий.
37. Ноги собі скалить, а чоботи на кію носить. (Ільк.)
Про пішохода, що йде босо. Вар. до ч. 33.
38. Ноги як ґринджоли. (Наг.)
Криві.
39. Ноги як кадовбята. (ЮК.)
Грубі, опухлі.
40. Підставити комусь ногу. (Наг.)
Довести когось до упадку. Пор. Wand. I, Fuss 80, 201.
41. Пише ногами мислїте. (Наг.)
Про пяного чоловіка, що йде дорогою заточуючи ся. Пор. Wand. II, Fuss 240.
42. Пó-нозї спутати конї. (Наг.)
Спутані так, що у двох коний спутано до купи по одній сусїдній нозї.
43. Спухла му нога як скльинка. (Наг.)
Говорять про спухлу ногу.
44. Такі ноги, як у подільського злодія. (Сїл. Б.)
Великі, лабаті. Пор. Adalb. Noga 26.
45. Такі ми ноги брудві, що би можна на них ріпу сїяти. (Дрог.)
Говорять про брудні, порапані ноги.

46. Такий виріс, що ноги аж до землї досьигают. (Наг.) ...аж по саму землю. (Дрог.)
 Се мабуть у всякого так.
47. „Тату, ноги нечисті!“ — „Коли серце чисте!“ (Гнідк.)
 Потїшав злодій злодія, коли грабували церков і ставали на престіл.
48. То не мої ноги; мої в чоботьох були. (Наг.)
 Чоловік пяний заснув на дорозї і у нього вкрали чоботи. Рано будить його проїзжий фірман, щоб узяв ноги з дороги, а він поглянув тай каже як висше.
49. Треба сї тобі там подивити, відки ноги ростут. (Наг.)
 Набити по срацї. Пор. Нос. ст. 366.
50. Черéз-ногу спутати конї. (Наг.)
 Спутати у двох коний обі переднї ноги до купи. Се дуже мучить коний.
51. Я вже їднов ногов у гробі. (Вел. Очп)
 Говорить старий чоловік. Пор. висше ч. 16; Wand. I, Fuss 101; Дик. 100.
52. Як ти дам, то анї ногов не дриґнеш. (Наг.)
 Упадеш зомлїлий.
53. Як ти дам, то сї ногами накрпеш. (Наг.)
 Доторкнуть ся ноги до голови.

**Ноготь.** 1. Годї ся ніхтем зарізати, коли ножа нема. (Гнїдк.)
 Ніхтем не заріжеш ся.
2. Де твої ліхта за тількі лїта? (Дид.)
 Приповідка оперта на віруваню, що по смерти душа кождого чоловіка мусить переходити через ріку, а щоб перейти, має ставити кладку з нігтів, які чоловік весь вік обрізував і відкидав. Для того такі нігтї все треба кидати за пазуху, то по смерти вони всї там знайдуть ся.
3. За синїй ноготь не поратує. (Гнїдк.)
 Сине те, що за ніхтем. Нїчого не поможе.
4. Тілько, що синого за ніхтем. (Наг.)
 Так мало, нема що й бачити.

**Ножиці.** 1. Торкни в стіл, то ся ножицї відозвуть. (Ільк., Петр.)
 Оклик ни ся, то якесь дїло вирине.

**Ной.** 1. Від Ноя потопа говорити. (Гнїдк.)
 Від самих початків.

**Нора.** 1. А щоби тї нори вертїли та точили, як ти мене точиш! (Наг.)
 Проклятє. Нори — гнилї рани.
2. Бодай го нори норили та точили! (Наг.)
 Проклятє, пор. висше.

**Норови.** 1. Норови точьит чоловіка. (Наг.)
 Примхи його беруть ся.

**Носити.** 1. Куда тї біда носит? (Горожана)
 Говорить чоловікови, що блукає десь без потреби.
2. Носило би му грудьми! (Наг.)
 Щоб тяжко дихав конаючи.
3. Носив вовк, понесут і вовка. (Наг.)
 Вовк носив вівцї, а вовка застрілять і понесуть.

4. На руках бим го носив. (Будзанів)
Так дуже люблю його.
5. Носило би тебе по під Ґаджини та по під Шпиці! (Кривор.)
Проклятє. Ґаджини і Шпиці — високі верхи в Чорногорі.
6. Носило би тя попід хмари. (Жидач.)
Проклятє: щоб тебе носили де мони і не пускали на землю.
7. Носит ся з тим, як баба з тижборьом. (Лол.) Зі ступіром... (Ільк.) ...зо ступов. (Наг.)
Носить ся з чимось непотрібним. Пор. Нос. ст. 387.
8. Розносило тобов, як на срачку. (Ног.)
Бігає ненастанно.
9. Сей не дурень: наносив ся, заким украли. (Гнідк.)
Про дурня, що довго носив ся по ярмарку з якимсь товаром, поки його не вкрали. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 36.
**Ноші.** 1. Тепер там ноші, де були гроші. (Орел.) Тілько... (Лучак.) Нема лиш... (Кукиз.)
Ноші — носилки, на яких виносять покійників на кладовище.
**Нудити.** 1. Бод-ас сї знудив! (Наг.)
Проклятє.
2. Нудит сьвітом і собов. (Наг.)
Про нудного чоловіка, що сам не знає, чого хоче.
**Нудь.** 1. Нудь мі сї бере. (Наг.)
Нуджу ся, вкучно робить ся.
**Нужда.** 1. Великій нужді і мала милостиня рівняє ся. (Гнідк.)
Заспокоює її по троха.
2. Нужда би тя побила! (Ільк.)
Проклятє.
3. Нужда закон ломить. (Ільк.)
Пор. німецьке: „Not bricht Eisen“, Wand. III, Not 44; Čelak. 282.
4. Нужда мовчати не вміє. (Ільк.)
Змушує чоловіка кричати, молити ся і просити помочи у людий. Пор. німецьке: „Not lehrt beten“; Wand. III, Not 228.
5. Нужду біда породила, а біду сам чорт. (Лучак.)
Про чортівське походжене всякого зла.
6. Хто в нужді дає, дає в задвоє. (Гнідк.)
Бо його поміч у двоє милїйша.
7. Хто в нужді мало говорит, глубше її чує. (Гнідк.)
Бідний чоловік мовчить, але сильно відчуває свою бідність.
8. Хто нужди не видів, тот щастя не знає. (Гнідк.)
Хто не бідував, то не вміє щастя відчути.
**Нушторити ся.** 1. Нушторит сї, як курка на сїдалї. (Наг.)
Крутить ся, шелестить.
**Нюх.** 1. А то нюх добрий має! (Наг.) Має добрий нюх. (Наг.)
Відгадає, де чим пахне.
2. За нюх табаки не варто. (Наг.)
Не варто нічого.

3. На нюх добре, на смак зле. (Яйк.)
   Пахне, а не смачне.
4. Нюхом вовк ситий не буде. (Наг.)
   Мусить їсти. Пор. Adalb. Węch 1.

**Нюхати.** 1. А занюхав єс, діду, ковбасу в борщи? (Наг.)
   Натяк на відому анекдоту про сліпого старця, що в борщи занюхав ковбасу, яку дала йому господиня і яку з'їв його поводатор. У Ількевича коротко: „Занюхав ковбасу в борщи".
2. Занюхав письмо носом. (Залісє)
   Пізнав, що йому грозить якась небезпека. Пор. Ніс ч. 30.
2. Хто нюхає, най чужого не слухає. (Жидач.)
   Свого нюху йому досить.

**Нявка.** 1. Нявки — красні з лиця, а сухі йик тріски. (Грин.)
   Нявки, лісові духи, що спокушують парубків.

**Нянька.** 1. Де дві няньки, там дитина без ока. (Наг.)
   Де забогато догляду, там найбільша шкода. Пор. Libl. 66; Гильф. 252.

# О.

**Оба.** 1. Вони оба єден нумер тримают. (Льв.)
   Себ то, оба одної вдачі, роблять до спілки.
2. Ми о́ба: ти гівно, а я особа. (Дрог.)
   Мудроване.
3. Оба на єдно копито. (Гнідк.)
   Однакові.

**Обарінок.** 1. Купив му дірку з обарінка. (Наг.)
   Не купив нічого. Dziurka z obwarzanka, див. Adalb. Obietnica 19.
2. Обарінком скрутив сї. (Наг.)
   Зігнув ся в дугу.

**Обачити.** 1. Обачиш тогди, коли своє вухо. (Гнідк.)
   Не побачиш ніколи.

**Обачінє.** 1. Абисте мали обачінє! (Белз)
   Просить милосердя, помилуваня.

**Обвеснувати.** 1. Хто сьи не обвеснує до Богослова, той не варт слухати божого слова. (Камінне коло Надв.) ...доброго слова. (Гол.)
   Празник св. Івана Богослова припадає 8 (21) мая.

**Обгризати ся.** 1. Обгризає ся за всьо. (ЮК.)
   Заступає ся, сварить ся.

**Обдарити.** 1. Обдарив дід бабу старими набедрагами. (Гнідк.)
   Набедраги — торби. Говорять про малозначний дар.

**Обдерти.** 1. Обдерли го як липку. (Наг.)
   Збіднїв наслїдком драч. З липового прутя друть лико. Пор. Гильф. 2105.

**Обдертий.** 1. Обдертий такий, що рубцьи на нїм цїлого нема. (Наг.)
Про обідраного чоловіка.

2. Обдертий як Цыган. (Сїл. Б.)
Цигани звичайно ходять обдерті. Пор. Adalb. Obdarty 1.

**Обернути.** 1. Куда оберни, то все дїра на верха. (Ільк.)
Про щось подерте або незасібне.

2. Куди хоч оберни, таки горохом до стїни. (Кукиз.)
Інтересний зразок приповідки зложеної з двох ріжних частин: Куди хоч оберни, все дїрою на пяту, а друга: До тебе говорити все одно, що горохом до стїни кидати.

3. Оберни сї Господоньку ласков свойов сьвятов небеснов! (Голг.)
Молитва в хвилї, коли сьвященик у церкві обертає ся до народа із сьвятими дарами.

4. Обертає, обертає, а все голим на верха. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 1.

**Обзорини.** 1. Ци гáдаш дáде на обзорини? (Тухля)
Питав батько парубка, чи гадає слати свати до якої дївки.

**Оби. (Аби.)** 1. Оби такого ни видати й ни чувати. (ЮК.)
Говорять про щось страшне або дивне.

2. Обы тве ги динь, то програєш. (Тухля)
Бойківський діялект, зам. хоча твоє дїло ясне як день, то програєш.

3. Обис у бідї ни бив! (ЮК.)
Побожне бажанє.

**Обичай.** 1. Кождий край має свій обичай. (Ільк.)
Загальна обсервація. Пор. Adalb. Obyczaj 5.

2. Що край то обичай. (Ільк.)
Варіянт до попереднього. Пор. Adalb. Obyczaj 1.

**Обігнати ся.** 1. Обігнати ся годї від жемоїди. (Стан.)
Що таке жемоїда — невідомо.

**Обід.** 1. Дьикую вам за обід, щом сї наїв дармоїд. (Наг.)
Жартлива примівка по обідї.

2. За кождий обід даю Богу душу, а попови сраку. (Кол.)
Жартлива примівка.

3. Йик меш на обід і в вечеріх мід їсти, а що неділї постоли відновиш, довікуєш си гаразд. (Грин.)
Гуцульська приказка.

4. На єдин обід десять бід. (Гнїдк.)
Говорить нещасливий чоловік, що не має що їсти.

5. Перед обідом не вадить, а по обідї загладить. (Ільк.)
Випити чарку.

6. По лихім обідї й худа вечера добре смакує. (Гнїдк.)
Звичайне спостереженє.

7. По обідї перекуска. (Гнїдк.)
Зайва річ.

8. Просиме ґу собі обідати! — Здравы в Богом обідайте! (Гр. ВЛ.)
Коли хто входить до хати в часї обіду, то хатні просять його до обіду, а він дякує отсими словами.

9. Просимо до обіду. — Заживайте здорові. Дьикуємо. (Котув.)
Варіянт до попереднього.

10. Просимо до обіду! — Най Пан Біг прискочит, ходаки замочит. (Коб.)
Жартлива примівка, варіянт до попер.

11. Хто по обідї не льиже, тому ся сало не завйиже. (Наг.)
Про пообідний сон. Пор. Adalb. Obiad 6.

12. Чьис на обід! (Котув.) ...до обіду. (Кол.)
Скорочена формула; говорить чоловік входячи до хати, де обідають.

**Обідати.** 1. Не прийшла-м обідати, а тебе відвідати. (Залїсє)
Мовила сестра до брата, коли прийшла до него в часї обіду і її не просили до стола.

2. Обідайте в Богом сьветим, най вас Бог благословит. (Наг.)
Говорить чоловік входячи до хати, а в хатї обідають.

3. Обідайте, най вам кіт лапков пережегнат! (Мшан.)
Жартливий варіянт до попередного ч.

**Обізнати ся.** 1. Так би-сь обізнав, що нинї за день! (Корч.)
Проклятє. Щоб ти не тямив себе. Пор. Знати ч. 1.

**Обіймати.** 1. Яку хто має, таку обіймає. (Цен.) Хто яку... (Луч.)
Мова про жінку.

**Обійти.** 1. Обійшов мі в мертвов кістков. (Наг.)
Народне віруванє, що обійшовши когось з мертвою кісткою можна зовсїм задурити, визискати кого.

**Обійти ся.** 1. Обійде ся великдень без гречаної паски. (Ільк.)
Велике сьвято обійде ся без церемонії.

2. Обійде ся в недїлю без сьвяченого. (Ільк.)
Варіянт до попереднього.

3. Обійде ся циганське весїлє без марципанів. (Наг.)
Обійде ся без панськах забаганок.

4. Обійди ся смаком, як печеним раком. (Загоч.)
Перестань на малім.

5. Обійди ся на Різдво без паски. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 1.

6. Обійду ся, як без сьвяченого на Різдвяні сьвята. (Сап.)
Варіянт до ч. 1 і 5.

7. Обыйде ся без ня. (Пол. ВЛ.)
Обійде ся без мене.

**Обілляти.** 1. То треба обілльити. (Наг.)
Народнїй звичай обливати, т. зн. запивати всяку нову покупку. Пор. Wand. V, Werk 132.

**Обірвати.** 1. Крайний усе щось обірве. (Наг.)
Крайного звичайно бють.

2. Обірвав, аж ся облизав. (Бергом.)
Дістав по задниці і вхопив ся руками за неї.

3. Ти ще щось обірвеш від мене. (Наг.)
Набрати ся лайки або битя.

**Обіцянка.** 1. Обіцянка, а не данка — дурному радість. (Ільк.)
Сама обіцянка нічого не дає. Пор. Adalb. Obietnica 8; Libl. 20; Wand. I, Geloben 14, 15; Гильф. 2101; Нос. ст. 389.

2. По обіцянку треба швидкого коня. (Ільк.) ...сьвіжого... (Наг.)
Треба швидко наставати на її сповнене. Пор. Adalb. Obietnica 18.

**Обіцяти.** 1. Багато обіцяє, а мало дає. (Город.)
Щедрий на слова.

2. Лучше не обіцяти, як слова не здержати. (Ільк.) ...додержати. (Петр.)
Звичайна приказка. Пор. Wand. I, Geloben 1; II, Halten 2; Muka 2582; Bebel 361.

3. Обіцьиє гореми-тереми. (Наг.) ...золоті гори. (Сор.)
Про незвичайні обіцянки.

4. Обіцьили коли сцьили, а давали коли мали. (Наг.)
Про пусті обіцянки, що рідко коли справджують ся.

5. Обіцяв Біг дати, але казав чекати. (Ільк.) ...та... (Явор.) ...заждати. (Кол.)
На божу обіцянку треба довго чекати

6. Обіцьив міні зелені обарінки. (Наг.)
Обіцяв щось неможливе.

7. Обіцяв пан кожух, та єго слово тепле. (Петр.) ...тепли його слово. (Жид.)
Панська обіцянка звичайно не сповняє ся. Пор. Нос. ст. 389.

8. Обіцяє дулї на вербі. (Жид.) ...грушки... (Наг.)
Обіцяє щось неможливого.

9. Обіцяти гори, долини. (Гнїдк.)
Обіцяти щось таке, чого чоловік немає.

10. Ти много обіцяєш, а слова не ховаєш. (Стан.)
Варіянт до ч. 1.

11. Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримає. (Ільк.) ...мало дає. (Петр.)
Звичайний житєвий досьвід. Пор. Schlei. ст. 183; Wand. I, Geloben 2, 24.

12. Хто рад обіцяє, той не має охоти дати. (Ільк.) Хто обіцяє... (Петр.)
Швидкий на обіцянку звичайно не додержує її.

13. Якоє „обіцяв Біг“, такоє „прости біг“. (Гнїдк.)
Яка обіцянка, така подяка.

**Облад.** 1. Не знає сьвітови обладу. (Тисьм.)
Пор. Лад ч. 12.

**Облаки.** 1. В облаках „сказив би ся“ цілий варстат має. (Войн.)
Про лихого духа, що напускає град.

**Облесний.** 1. Облесний чвовек має гладкы слова и іниш мысли. (Жег. ВЛ.)
Про облесного, говірливого чоловіка.

**Облизати.** 1. Оближи менї губи тогди, коли гіркі, а коли солодкі, то я собі сам оближу. (Краспоіля)
Потїш мене, коли я в журбі, а в радости не потребую потїхи.

2. Ти знов хочеш щось облизати? (Наг.)

Хочеш набрати ся сорому або бійки.

**Обличе.** 1. По обличу ті кличу. (Стан.)

Гарне обличе, гарне імя.

**Облуд.** 1. Вόблудом ходит. (Будзан.)

Про непритомного чоловіка.

**Обмана.** 1. Обмана мі сї вчепила. (Наг.)

Чимось задурений чоловік.

2. Обмана не радість, коли смуток по нїй у серци. (Гнїдк.)

Значінє неясне.

3. Прийшла обмана тай обманула Івана. (Стежн.) ...втуманила Йвана. (Жидач.) ...здурила дурного Івана. (Голешів)

Оповіданє про дівчину, що намовила пастуха Івана до крадежи. Пор. Етн. Збірник VI, 219.

**Обминовище.** 1. Обминовище людське. (Наг.)

Говорять про стару дівку, що не вийшла замуж.

**Обмислити.** 1. Най вас Пан Біг обмислит! (Наг.)

Побожне бажанє. Передача польского „Niech was pan Bóg opatrzy", в іронїчнім значіню.

**Обмова.** 1. Обмова — полова: вітер її рознесе, але й очи засипле. (Цен.)

Вона може бути часом дуже шкідлива.

2. Я за обмовов не буду від хати до хати бігати. (Наг.)

Не дбаю про всякі сплетнї.

**Обмовити.** 1. Вже всї мої кісточки люде обмовили. (Наг.)

Жалує ся чоловік на людську обмову.

2. Обмовили мі люде від ніг до голови. (Наг.)

Варіант до попередного. Пор. Adalb. Obmawiać 1.

**Оболок.** 1. Оболоком риби ходьит. (Наг.)

Громадою, хмарою.

**Обора.** 1. Коби чужа обора вівцї годувала, всї би люди стада держали. (Гнїдк.)

Чужим коштом легко стада держати. У Поляків: Cudza obora bydła nie zachowa, Adalb. Obora 3.

**Оборіг.** 1. Оборіг вигадав сам Біг. (Белел.)

Оборіг — відома будівля для зберіганя сїна або збіжа в снопах.

2. Як жито в оборозї, то надія в Бозї. (Ільк.)

Говорить маючий чоловік.

**Оборона.** 1. Бабська оборона — язик. (Кривор.)

Язик — найострійше оруже жінки.

2. Ми до оборони перші, а до права остатнї. (Вовч.)

Вільно наскаржити ся, але без успіха.

**Оборонити**. 1. Оборонив го, як той злодій попа від вовків. (Наг.)

Натяк на оповідане про злодія, що вкравши в попа вовчу шубу, сповідав ся потім, що оборонив єгомосця від вовків.

**Обр**. 1. Обре, Обре, сховай ся добре. (Доброс.)

Мабуть натяк на племя Обрів. Приговорюють в забаві т. зв. Хованці. Частійше кажуть „Бобре, бобре“.

2. Обри, Обри, ховайте сї добре, бо я лиху волю маю, пси по полю розпускаю: пуц! бери! (Ляхівці п. Богор.)

Повнїйший варіянт попередної примівки.

**Обрадованна**. 1. Не велика обрадованна. (Наг.)

Не велика радість.

**Образ, образок**. 1. Образка зи стїни забагає. (Наг.)

Забагає чогось незвичайного. Пор. висше, Наперти ся, ч. 1.

2. Перед образами молив ся, а людий кусав. (Бордун)

Про побожного здирцю.

3. Перед образом молись, старшому поклонись, а дурньови дулю дай. (Дар.)

Моральні приписи.

4. Показуй му образи, а він смотрит лубя. (Гнїдк.)

Жартують із простакуватого Бойка.

5. Ти йому образи, він тобі лубє. (Ільк.)

Говорять два, кождий про щось инше.

6. Шануй образи святі. (Стан.)

Культ ікон — се одна з основ грецького обряду.

7. Що за честь образам у коршмі! (Гнїдк.)

В коршмі звичайно живуть Жиди, що не держать побожних ікон.

8. Я за образи, а ти за гарбузи. (Залїсє, Саногів) ...йму... минї... (Жидач.) ...о о—ах ...о г—ах. (Город.) ...про ...про... (Печен.) Ми... (Явор.) Ти йому... а він... (Берґом.)

Варіянт до попереднїх ч. 4, 5.

**Образливий**. 1. Образливий як больичка, що ї сї дотулити не мож. (Наг.)

Про образливого чоловіка.

**Обрік**. 1. В сраці му вобрік грає. (Будзан.)

Говорять про бистрого, норовистого коня.

2. Оброку з бича дати. (Гнїдк.)

Набити батогом.

3. Розгуляв сї обрік. (Сор.)

Про ситого, веселого коня або й про ситого гулящого чоловіка.

4. То к нїм обрік так гуляє. (Наг.)

Про веселого, ситого коня.

**Обсїсти**. 1. Обсїли го так, що ся і в рінї не обмиє. (Тисьм.)

Scil. воші.

**Обславити**. 1. Обславили мі по цїлім селї. (Наг.)

Обмовили.

**Обстанова.** 1. Там у нього в хаті така обстанова, як у пана. (Крех.)

Про богатого чоловіка.

**Обуванє.** 1. Потрафит на обуваню. (Гнідк.)

Приказка не повна. Scil. потрафить надоложити час на обуваню, про лінивого чоловіка.

**Обходити.** 1. Дай Боже, аби нас лихе обходило, а наших ворогів аби не лишало! (Рогат.)

Не зовсім побожне бажанє.

**Обходити ся.** 1. З чим ся обходимо, тоє до нас липне. (Ільк.)

Мова про всяку привичку.

2. Наймі мене то не обходит. (Наг.)

Зовсім мені байдуже.

3. Най тебе тото не обходит. (Наг.)

Не мішай ся до того, зась тобі до того.

4. Обхожу ся з нею, як з розбитим горшком. (Печен.) ...яйцем. (Кол.)

Поводжу ся обережно. Пор. Wand. I, Behandeln 2.

5. Обходит сї з ним як зо псом. (Наг.)

Не шануе його зовсім. Пор. Wand. I, Behandeln 1.

6. Так мене тото обходит, що аж нікуди. (Наг.)

Се мені байдуже.

**Общеньки.** 1. Общеньґами з нього слова не витьгнеш. (Наг.)

Про мовчазливого чоловіка.

**Овес.** 1. Овес му під хвостом брикає. (Гнідк.)

Про ситого коня, годованого вівсом.

2. То вівсик брикає в кони. (Наг.)

Говорять про брикливого коня. Пор. Wand. II, Hafer 45.

2. Як ся пробіжит, то ся і овес спирожит. (Гнідк.)

Як чоловік намучить ся, то з'їсть і вівсяний хліб замісь пирога.

**Овечка.** 1. Більше дасть вовни дурна овечка, як мудрий цап. (Карлів.)

Господарське порівнанє.

2. Ходить як овечка, а дуцкає як баран. (Ільк.)

Про тихого, а завзятого чоловіка.

**Огида.** 1. Зійшов на чотири огиді. (Доброс.)

Зійшов на ганьбу.

**Оглухнути.** 1. Ци-с оглух, ци лиш так не чуеш? (Наг.) ...ци лиш ти троха заступило? (Наг.)

Жартують, коли хтось допитуеть ся пару разів про якусь річ, яку йому вже вперед вияснено.

**Оглядіти ся.** 1. Оглядів ся, як наїв ся. (Дар.)

Поки був голодний, то йому не до того.

**Огонь.** 1. Від огня біжу, а в воду скачу. (Ільк.)

З одної небезпеки в другу.

2. Він готов за ним в огень скочити. (Наг.)

Любить його дуже. Пор. Wand. I, Feuer 358, 391.

3. Добре класти огонь, як готова колода. (Заставці)
Улекпіене в праці. Пор. Колода 1; Adalb. Ogień 14.
4. З за огню би вкрав. (Наг.)
Знач. із найбільше недоступного місця.
5. З огньом граєш. (Наг.)
Не знаєш, з чим жартуєш.
6. З огньом не грай! (Наг.) ...не жартуй. (Кол.) ...нема жартів. (Збар.)
Крім буквального значіня має звичайно переносне: з завзятим, сердитим, запальним чоловіком не задирай ся.
7. З огня та в воду. (Гнїдк.)
З одного лиха в друге. Пор. Гильф. 2187.
8. На огни го печи, ци скаже слово. (Наг.)
Про упертого мовчущого чоловіка. Натяк на давнїй спосіб тортурования злочинців або воєнних бранців при допитах при помочи огню.
9. Не погодиш огонь з водою. (Гнїдк.)
Супротивні речі з собою незгідні.
10. Не сховаєш огню в соломі. (Наг.)
Бо загорить ся. Пор. Adalb. Ogień 15. Вар. Niebezpieczna blizko ognia słoma.
11. Огень би го наглий спалив! (Наг.)
Проклятє.
12. Огень би тї сьвйитий спалив! (Наг.)
Святий огонь часто в значіню грому.
13. Огень гірший ворог як вода. Бо вода єдному озьме, а другому дасть, а огень сьвйитий нїчого не лишит. (Наг.)
Народня поговірка.
14. Огень гірший як злодїй, бо злодїй украде і другому дасть. а вогень нї. (Мик. н. Дн.)
Народня поговірка. Пор. Adalb. Ogień 41, тілько замісь води кладе злодія, що „bywszy w domu kąty zostawi“, а огонь не лишить нічого.
15. Огень го там знає, не я! (Наг.)
Досадна поговірка.
16. Огень му в руках. (Нат.)
Такий прудкий до роботи або до бійки.
17. Огень тї там сьвйитий знає. (Наг.)
Огонь у поговірках та проклятях дуже часто персоніфікуєть ся і звичайно в значіню неприязнім, ворожім чоловікови, хоч і має епітет „святий“.
18. Огонь 'д огневи присувати. (Гнїдк.)
Непотрібна робота. Пор. Adalb. Ogień 21.
19. Огонь з водою нїколи не погодиш. (Ільк.)
Пор. висше ч. 9, Adalb. Ogień 27, 39; Тимош. 245; E. Rot. 17.
20. Огонь і вода добрі служити, але лихі панувати, (Ільк.)
Обоє можуть страшенно пошкодити. Пор. Adalb. Ogień 26; Wand. I, Feuer 17, 103; Čelak. 439; Wurzbach I, 318.

21. Огонь сьвятий мстить ся, як го не шануєш. (Ільк.)
Признають огневи мстивість за не пошановок.
22. Огонь та вода, то добро й біда. (Лучак.)
Бо можуть бути корисні і шкідливі. Пор. Wand. I, Feuer 29.
23. Огонь тай вода хоть добрі, бодай ніколи не панували. (Гнідк.)
Варіянт до ч. 19, в формі побожного бажаня.
24. Прийшов огню позичити. (Наг.)
Знач. прийшов тай зараз іде далї з хати. Пор. Adalb. Ogień1.
25. Прийшов як огню урвати. (Замул.) Приїхав... вхопити. (Богор.)
Варіянт до попереднього.
26. При чужім огни свій горнець гріє. (Збар.)
Знач. користуєть ся чужим добром, надуживає чужої доброти. Пор. Adalb. Ogień 38; Wand. I, Feuer 4.
27. Тебе аби на терновім огни пік, то би сї від тебе правди не довідав. (Наг.)
Про упертого чоловіка.
28. То з огньом справа. (Наг.)
Знач. небезпечна справа.
29. Той би й на терновім огни не горів. (Колом.)
Твердий, недоступний для просьби, нелюдяний. На терновім огнї палено упирів та чарівниць, а він, знач. ще гірший.
30. То огень не чоловік. (Наг.)
Такий горячий, сердитий, прудкий.
31. Хто на огень плює, тому на лици огник повимітує. (Наг.)
Народне віруванє. Огень або огник — се болючі і гниючі струпи. Пор. Wand. I, Feuer 254.
32. Хто сї з огньом бавит, той сї в ночи вщит. (Наг.)
Народне віруванє, особливо в приложеню до дїтий, які часто люблять бавити ся огнем.
33. Що дай Господи, то дай, а від того огнику сьвйнтого оборони й ворога тьижкого! (Наг.)
Побожне бажанє.
34. Як би не святий огник, то би тїсний чоловік згиб. (Мшанець)
Їзда наняв майстра будувати хижу, а він робив недбало. Треба було взяти другого, а першого відправити. Щоби його не відправили, він погрозив огнем і лишив ся при роботї разом з другим.
35. Як на огни згоріло. (Наг.)
Пропало, щезло, минуло ся, прим. хлїб або одежа.
36. Як огню не шьинуєш, то він сї буде мстити. (Наг.)
Варіянт до ч. 21.
37. Як огню стереже ся. (Ільк.) ...стережи сї. (Наг.)
Говорять про небезпечного чоловіка.
38. Як снить ся огонь, то значить, що до хати прийде злодїй. (Розділ) ...зн. щастє. (Мервичі п. Жовква)
Народні віруваня.

**Одвірок.** 1. Нові одвірки до старої комірки.

Нове до старого не йде.

**Одвуд.** 1. То ще було за короля Одвуда. (Глібів)

Поговірка про якусь давню давнину.

**Одебеліти.** 1. Аж єм одебелів зо страху. (Наг.) ...одубів... (Наг.) ...остовпів... (Наг.) ...отетерів... (Наг.)

Зробив ся нерухомий зо страху.

**Одежа.** 1. Не одежа чоловіка, а чоловік одежу красит. (Гнїдк.)

Одежа не рішає про вартість чоловіка.

2. По одежи нас витают, а по мудрости садят. (Гнїдк.)

Хто гарно убраний, того радо витають і звичайно садять на перших місцях.

3. Я свою одїжку кладу під дїжку. (Наг.)

Натяк на казку про дурисьвіта, що в гостиннім домі повечерявши буцїм то розібрав ся, але втїк вікном і на дїжцї, що була там, де мав спати, написав от ті слова, а сам насрав в дїжку.

**Один.** 1. Все одно, чи книш, чи пиріг. (Ільк.)

Хибно, бо книш печений, а пиріг варений.

2. Оден має гребінь, а другий то, що на гребени. (Льв.)

Т. зн. воші.

3. Одна біда з хати, а десать до хати. (Бергом.)

Нещасте іде одно за другим.

4. Одна година скривить хрестянина. (Стара С.)

Знач. нїхто не знає чи вже за гостину не доведеть ся йому вмирати.

5. Одна дїтина, одна ряднина, нема ся де перепрати. (Гірне)

Говорить бідна вдова.

6. Одна як одно імя. (Печен.)

Одна жінка або дочка.

7. Одна як око в голові. (Богор.)

Люба, мила.

8. Одним богацьо не прибуде. (Ільк.)

Не великий прибуток.

9. Одного тї маю, як одну душу в Бога. (Кол.)

Говорить батько про сина або жінка про чоловіка.

10. Одно збирай, а друге давай. (Ільк.)

Чоловік збирає збіже, а видає гроші.

11. Одно лихе, друге недобре. (Снят.)

Обоє нездалі. Пор. Wand. I, Böse 14.

12. Одно минути, друге звинути. (Ільк.)

Про якесь лихо.

13. Одно тото, а друге нїчо (Мик. н. Дн.)

Scil. говорить або робить.

**Одинак.** 1. І з одинака — драб або лайдака. (Стоян.)

Пор. Єдинак ч. 2.

2. Син одинак як не злодїй, то піяк. (Кукиз.)

Пор. Єдинак ч. 2.

**Одиначка.** 1. Одиначка або ледащо або піячка. (Заліссє)

Пор. Єдиначка ч. 1. Wand. II, Kind. 193.

2. От одиначка! (Сор.)

Згірдний вислов про ледачу дівчину.

**Однакий.** 1. Однакі, як би їх одна мати родила. (Луч.)

Діти одної матери не все бувають однакі.

2. Не всім однако дано: одному сито, а другому решето. (Петр.)

Мова про суспільну нерівність. Гумор лежить у слові „сито", що має двояке значіне: satt і Sieb; зі складу речевя випадало-б надіяти ся в другій половині антітези „голодно". Пор. Wand. I, Einer 8, 17; II, Gott 479, 480.

**Одур.** 1. Ци ті одур напав? (Наг.)

Чи ти вдурів?

2. Якийсь на нього одур зайшов. (Наг.)

Одурів чоловік.

**Одуріти.** 1. Одуріла кобиліча голова. (Жидач.)

Про дурну жінку.

2. Одуріти можна з таков роботов. (Наг.)

Говорять про якусь зовсім безцільну роботу.

3. Ци ти одурів, ци лиш троха оцапів? (Наг.)

Лайка на непритомного чоловіка, що робить якусь дурницю.

**Оженити ся.** 1. Кобим ся оженив, дав бим вола; кобим ся розженив, дав бим і два. (Явор.)

Чоловік бажає оженити ся, а потім не може витримати з жінкою.

2. Лекше оженити сї, як розженити сї. (Наг.)

Розводи в католицьких церквах дуже утруднені. Пор. Wand. II, Heiraten 35.

3. Не ожениш ся, поки тя не оббрешут. (Гнідк.)

Говорять про парубка.

4. Оженив сї дурноватий, та взяв біснувату, та не мали що робити, підпалили хату. (Городен.)

Поговірка на лихе подружє, властиво взята зі співанки, пор. *В. Гнатюк*, Коломийки.

5. Оженити ся і повісити ся, то є час нагадати ся. (Лучак.)

Песимістичний погляд про вартість подружа. Пор. італійське: Pagliare e morire avviano sempre tempo.

6. Оженити ся ладна річ. Одно каже: тату! друге кличе: папу! третє плаче: хліба! а жінка каже: тай мені потрібно. (Стрільч.)

Радощі родинного житя.

**Ожіг.** 1. Вступи сї, бо ти ожогом очи виберу. (Наг.)

Говорить жінка до напасливого чоловіка.

**Озеро.** 1. Іди в озеро та трісцє! (Мик. н. Дн.)

Озера і трясавини уважають ся осідком бісів.

**Оказія.** 1. Оказія ми ся трафила. (Отинев.)

Пор. Wand. II, Gelegenheit 43.

**Око, очи.** 1. Аби ми очи повилазили, як я то видів! (Наг.)

Заклинаєть ся чоловік, що не видів чогось.

2. Аби-с ми з тим у очи не лїз! (Наг.)
Не докучай.

3. Аж єм свої очи забув. (Наг.)
Здивував ся дуже.

4. Аж за очи хапле. (Наг.)
Про велику красу або ярку, особливо червону барву.

5. Аж ми в очох сїм сот сьвічок засияло. (Наг.)
Ударив ся сильно в голову.

6. Аж ми сї очи розбігают. (Наг.)
Дивує ся або ласо дивить ся на щось.

7. Аж очи блудьит. (Наг.)
Не знає, на що дивити ся.

8. Аж очи собі зривлє дивлячи ся на ню. (Богородч.)
Така гарна.

9. Аж у очи бє. (Наг.)
Про велику ясність.

10. Ану, очи ми вибери! (Наг.)
Не виджу нічого, говорить неписьменний чоловік. Пор. Adalb. Oko 20.

11. А очи би тобі викапали на горячу плиту! (Ю. Км.)
Проклятє.

12. А як би там око було? (Наг.)
Говорить чоловік ударений з докором до того, що його вдарив.

13. Бачили, очі, що купували. (Ільк.) Виділи... (Залїсє)
Натяк на відоме оповіданє про дурня, що замісь ласощів накупив хріну і їдячи його почав плакати і от так промовив до своїх очий. Пор. Даль II, ст. 10; Wand. I, Auge 17.

14. Без того так як без очий! (Наг.)
Про якусь потрібну річ або книжку.

15. Бодай го мої очи не виділи, так як свого татуньи не виджу. (Наг.)
Клене жінка нелюбого чоловіка або сина.

16. Бодай му вочи завирнуло. (Будз.)
Проклятє на урядника, що завернув чоловікови письмо з суду.

17. В живі очи бреше. (Наг.)
Заперечує очевидну річ.

18. Вийми ми очи, ци знаю, як то било. (Мшан.)
Говорить чоловік, що не тямить чогось.

19. Вилупив очи як цибулї. (Наг.)
Про витріскоокого.

20. Витріщив очи, ніби с—ти хоче. (Пужн.)
Надув ся, аж очи витріщив.

21. Витріщив очі, як зарізаний баран. (Ільк.) ...як крілик. (Наг.)
Варіянт до попер. Пор. Adalb. Oko 100.

22. Витріщив очи, як цап яйцї. (Ком., Городок)
Варіянт до попер.

23. Витріщив очи, як чорт на фіґуру. (Наг.)
Дідько не любить фіґури і дивуеть ся, чого вона тут стоїть.

24. Віл очий му сї то стало. (Наг.)
Пристріт — віруване, що від зустрічи з людиною з поганими очима чоловік може захорувати.

25. Вікапали би ти очи! (Лол.)
Проклятє.

26. Він на мене злого вока. (Пужн.)
Сердить ся, гніває ся. Пор. Етн. Зб. VI, 105.

27. Вічийка ни можу підвести. (Ю. Км.)
Не важить ся поглянути, несьміла, залякана.

28. Водит очима за мнов (Наг.)
Озирає ся, поводить очима.

29. В очи кому лізти. (Наг.)
Докучати, жебрати, допоминати ся довгу.

30. В очи кому штуркати. (Гнїдк.)
Випоминати щось неприємне.

31. В очи му плюнь! (Наг.)
Безсоромний чоловік. Пор. Adalb. Oko 37.

32. В очи му то скажу. (Наг.) До очий... (Наг.)
Говорить сьвідок на потверджене якогось закиду.

33. В очи сьвітит, а по за очи би чоловіка звів. (Бергом.)
Говорить з чоловіком як приятель, а поза очи шкодить йому. Пор. Adalb Oko 99; Schlei. ст. 150.

34. В очох ми сї сьвічки засьвітили. (Наг.)
Від удару.

35. Де були мої очи, коли-м за тебе йшла! (Лол.)
Нарікала жінка на лихого чоловіка.

36. До ока стати. (Наг.) До очий... (Наг.)
Стати перед судом як наочний сьвідок.

37. До очий му скочив. (Наг.)
Накинув ся на нього з лайкою або замахнув ся бити.

38. До очий скаче. (Наг.)
Лає ся сердито, грозить бійкою.

39. Дре людьом очи. (Наг.)
Докучає людям своїми просьбами.

40. Єдним оком зиркає. (Наг.)
Підозріває щось, або слїдить за кимось.

41. Єтно око має більше віри, ніж два. (Ільк.)
Щось не ясне.

42. Живцьом му очи випечу, окропом. (Ю. Км.)
Грозила жінка непоцтивому чоловікови.

43. Засцьити очи. (Наг.)
Заплакати.

44. Затули си очи! (Наг.)
Не диви ся або удавай що не видиш.
45. За очима пійти. (Гнїдк.)
Пійти невідомо куди, без цїли.
46. З ока виконати. (Гнїдк.)
Значіне неясне.
47. З очий му видно, що поганий чоловік. (Наг.) ...що бреше. (Наг.)
Про лихого, брехливого чоловіка, якого пізнають по певнім погляді. Пор. Adalb. Oko 83; Schlei. ст. 150.
48. З очий му искри скачут. (Наг.)
Сердитий, розгніваний.
49. З очий му читає. (Наг.)
Пізнає його мисли по очах.
50. З якими очима я перед ним сї покажу? (Наг.)
Соромно менї показати ся перед ним.
51. Іди, куди ті очи ведут. (Наг.)
Відправляють нелюбу людину. Пор. Adalb. Oko 17.
52. Іди, най ті мої очи не видьит. (Наг.)
Говорять ненависному чоловікови. Пор. Schlei. ст. 189.
53. І єдно око спати хоче. (Мінч., Ільк.)
І одноокий спить. Пор. Adalb. Oko 19; Wand. I, Auge 8; Schlei. ст. 150.
54. І поганими очима не диви ся. (Гнїдк.)
Упоминають такого, що має погані очи.
55. Йиму вже засрані вочи. (Будз.)
Стидно йому вже кудись вийти.
56. Кого болят очи, той горівки не хоче. (Ком.)
Жартують із чоловіка, якого обминули при черзї пючи горівку.
57. Кому в очах темно, той усе залїзе в Лейбові огірки. (Ком.)
Кепкували із злодія, зловленого в огірках, який оправдував ся тим, що йому було темно в очах.
58. Куди очам мило, і ногам похило. (Гнїдк.)
Ноги йдуть залюбки туди, де чоловіка щось тягне.
59. Лиш о єдно око схибив. (Наг.)
Ставив на льотерію і трафив число о одну одиницю більше або менше, як треба було. Пор. Wand. II, Auge 196.
60. Лучше одно око своє, ніж чужії обі. (Ільк.)
Загально відома правда. Пор. Adalb. Oko 32.
61. Лучше око золота, ніж камінь олова. (Ільк.)
Око відповідає більше менше фунтови, а камінь сотнарови.
62. Має на очох. (Наг.)
Погані очи.
63. Має паскудні очи: як сї подиви, то наврочит. (Сор.)
Уроки бувають наслїдком того, коли на людину гляне хтось поганими очима.
64. Май го на оці! (Наг.)
Стережи пильнуй його.

65. Мати око на кого. (Наг.)
Підозрівати, стежити за ким. Пор. Wand. I, Auge 349.
66. Мало го очима не з'їв. (Ільк.)
Із зависти або ненависти.
67. Мало му в очи не вскочит. (Наг.)
Примилює ся, приподоблює ся.
68. Меже́-очи му заїхав. (Наг.)
Ударив в лице.
69. Навіть ми сї на очи не навертай. (Наг.) ...не показуй! (Наг.)
Говорять ненависному чоловікови.
70. На-в млї-віч то буде. (Наг.)
Зараз, в тій хвилї.
71. На єдно око слїпий, а на друге не бачить. (Ільк.)
Про слїпого, який удає видющого, підслїпуватого. Пор. Adalb. Oko 36.
72. Най ми очи вилїзут, як я то видів! (Наг.)
Закляте, коли чоловік відпирає ся, що чогось не бачив.
73. Най очи плачут, як не вздріли, що купили. (Зазул.)
Вар. до ч. 13.
74. Най тї в очи не коле! (Наг.)
Не завидуй. Пор. Wand. I, Auge 386.
75. На свої очи видїв. (Наг.)
Власними очима.
76. На твоїх очох то сї стало. (Наг.)
Ти се бачив своїми очима.
77. Не видїв єм на очи. (Наг.)
Не видїв чогось зовсїм.
78. Не доглянеш оком, то доложиш ворком. (Петр.)
Недбальство доводить до страти. Пор. Adalb. Oko 30; Libl. 16; Сим. 2629; Нос. 156, 256, 281. Доповн. 59; Wand. I, Auge 258.
79. Не маю до нього ока. (Наг.)
Не маю смілости іти до нього.
80. Не можу очий відорвати. (Наг.)
Таке цїкаве та привабне.
81. Не спускає го з очий. (Наг.)
Слїдить за ним.
82. Одні очи і плачут і сміют ся. (Явор.)
Настрій чоловіка міняє ся, по плачу наступає веселість.
83. Ока до нього не вказуй! (Наг.)
Не йди до нього, не поступай нї кроком.
84. Ока з мене не спустит. (Наг.)
Дивить ся на мене уперто.
85. Ока не зажмурив усю ніч. (Наг.)
Не міг заснути.
86. Око би виймив. (Наг.)
Такий скупий, безсердечний.

87. Око би ти вилїзло! (Наг.)
Говорять завидющому чоловікови.

88. Окови не вір, язикови не противь ся. (Снят.)
Думка не зовсїм вірна, бо звичайно оку віримо найбільше, і язикови противимо ся найбільше. Пор. Adalb. Oko 54.

89. Око в око. (Наг.)
Чоловік стає против чоловіка або против звіра.

90. Око-двадціть! (Наг.)
Про щось гарне або щасливе.

91. Око за око, зуб за зуб. (Наг.)
Старинна форма кари. Пор. Adalb. Oko 75; Wand. I, Auge 12.

92. Око мі свербит, новина буде. (Наг.)
Народне віруванє.

93. Око му висадив. (Наг.)
Вибив або підбив.

94. Ог тоти скльинї очи бодай здорові були, а тамті бодай викапали! (Наг.)
Благословила жінка пана, що цінуючи її худобу, зразу голими очима подав низшу ціну, а потім, коли вона напустила ся на нього, добув окуляри і придививши ся близше признав висшу ціну.

95. Очи бере. (Гнїдк.)
Про велику красу.

96. Очи би видер. (Наг.)
Сердитий, сварливий, напасливий чоловік. Пор. Adalb. Oko 76.

97. Очи би їли, а губа не хоче. (Ільк., Кобр., Петр.)
Чоловік ситий, бачучи якусь принадну страву, рад би ще їсти, але не може. Пор. Adalb. Oko 49; Wand. I, Auge 80, 82.

98. Очи би їли, та в живіт не влазит. (Луч.)
Варіянт попереднього. Сим. 565; Muka 231, 234.

99. Очи би ти викапали! (Наг.)
Проклятє, щоб ти осліп.

100. Очи веселі, як у ястряба. (Лол.)
Про веселого, ясноокого чоловіка.

101. Очи виколоти кому. (Гнїдк.)
Надокучити або осліпити.

102. Очи витріщені як у сови. (Наг.)
Про великі, викочені очи.

103. Очи засліпити кому. (Гнїдк.) ....замилити... (Гнїдк.) ...засипати... (Гнїдк.)
Обаламутити когось.

104. Очи злипають ся, як би ми хто вкинув соли до них. (ЮК.)
Обсервація не зовсїм вірна, бо від соли очи не злипають ся, але плачуть.

105. Очи злипают сї, як би їх медом помастив. (Наг.)
Говорять про чоловіка, якому хочеть ся спати.

106. Очи лишити. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

107. Очима би їв, та душьи не приймає. (Наг.) ...черево. (Наг.)
Не має апетиту. Пор. Muka 231, 234, 3049; Wahl II, 35.

108. Очима би мі ззїв. (Наг.) ...мі їсть. (Наг.)
Про ненависного чоловіка. Пор. Слав. І. 109.

109. Очима пасти кого. (Гнїдк.) ...пасе. (Наг.)
Поводити очима за ким, слїдити його рухи. Пор. Adalb. Oko 62; Wand. I, Auge 424.

110. Очима сьвітити. (Наг.)
Підхлїбляти ся кому.

111. Очи ми виберіт, ци бим вас пізнав! (Наг.)
Говорив чоловік при стрічи з давним знайомим.

112. Очи ми сї злипают. (Наг.)
Дрімаєть ся менї.

113. Очи-м свої видивив за тобов. (Наг.)
Дивив ся довго і надармо. Пор. Wand. I, Auge 430.

114. Очи му бігают, як у миши. (Наг.)
Про рухливі, цїкаві очи.

115. Очи му в стовп стали. (Наг.)
Нерухомі очи зомлїлого чоловіка. Пор. Adalb. Oko 44.

116. Очи му грают. (Наг.)
Веселі, жартобливі, сьмішкуваті очи.

117. Очи му вигнало з голови. (Наг.)
Від тяжкого удару або слабости.

118. Очи му йграют, аж промавйпют. (Наг.)
Варіянт ширший до ч. 113.

119. Очи му на мьырї стали. (Наг.)
Впер очи в одно місце.

120. Очи му на мотузках висьит. (Наг.)
Жартують з чоловіка з випуклими або підпилими очима.

121. Очи му отворив. (Наг.)
Нарозумив, повідомив про щось.

122. Очи му палут за кусником хлїба. (Корч.)
Голодний бачить, як инші їдять хлїб, а йому не дають.

123. Очи му побаранїли. (Голг.)
Отупіли, помутнїли.

124. Очи му погані. (Наг.)
Лайка.

125. Очи му посоловіли. (Наг.)
Потусклїли перед сном.

126. Очи му сї блищьит як вовкови. (Наг.)
Про захланного чоловіка. Пор. Adalb. Oko 90.

127. Очи му червоні, як у крілика. (Наг.)
Мабуть про альбіноса.

128. Очи свої забути. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 3.

129. Очи чорні як терен. (Дрог.)
Влучне порівнане. Пор. Adalb. Oko 45.

130. Очи як цибулї. (Наг.)
Випулені, великі.

131. Очом своїм вйирити не хочу. (Наг.)
Коли чоловік бачить щось дивного і неправдоподібного. Пор. Слав. II, 39.

132. Очом страшно, а руки зроблять. (Луч.)
Дивити ся на якусь роботу страшно, а проте людські руки зроблять її. Пор. Adalb. Oko 47; Тимош. 98; Дик. 1357.

133. Панське око коня тучить. (Ільк.)
Коли пан доглядає сам своє добро, то йому добре дїє ся. Libl. 32; Bebel 91 Wand. I, Auge 45; Гильф. 2147; Слав. II, ст. 9.

134. Перед очима ми стойит. (Наг.)
Живо пригадую собі.

135. Погані очи гірші від мечьи. (Наг.) ...мати. (Гнїдк.)
Бо задають незримі рани, народне віруванє.

136. По за очи наговорив. (Наг.)
Про всяку обмову.

137. Поперед очи ми сї снує. (Наг.)
Ходить часто передомною.

138. Попівське око. (Гнїдк.)
Scil. ненаситне. Пор. Wand. I, Auge 369; Нос. 407; Слав. II, 68.

139. Прижмури єдно око! (Наг.)
Старай ся як мога менше бачити.

140. Про людське око зробити. (Наг., Гнїдк.)
Зробити так, аби здавало ся, що щось зроблене.

141. Пролупи очи! (Наг.) Протри... (Наг.)
Вставай рано. Дик. 1354.

142. Псови очи, а чортови душу запродав. (Ільк.)
Про безсоромного і нечесного чоловіка. Пор. Adalb. Oko 86.

143. Силуваними очима не мож ся дивити. (Явор.)
Значінє неясне, бо „силувані“ не те, що чужі.

144. Стережи як ока в ґолові. (Наг.)
Пильнуй як найстараннійше. Пор. Krumb. ст. 232; Wand. I, Auge 391; Libl. 226; Слав. II, 42.

145. Світ за очи пішов. (Наг.)
Пішов сам не знаючи куди.

146. Так як би му з ока випав. (Мшан.)
Такий подібний до нього.

147. То здорово на очи. (Льв.)
Говорять прохожі, коли кому вітер засипле очи порохом.

148. То його праве око. (Ільк.)
Щось немов права рука, довірений чоловік.

149. То його в очи коле. (Наг.)
Говорять про завидющого чоловіка, що заздрить на чуже добро. Пор. Слав. I, 221; Гильф. 714.

150. То ще очи завидющі! (Наг.) ...лукаві. (Наг.)
Про зависного чоловіка. Нос. ст. 274; Слав. II, ст. 9.

151. Треба му з очий здоймити. (Наг.)
Полуду або уроки, а в переноснім значіню треба йому сказати правду, вияснити якесь діло.

152. Чого не діздриш очима, за то відповіш плечима. (Наг.)
За недогляд карають. Пор. Нос., Доповн. 59.

153. Чого очи не видять, того серцю не жаль. (Ільк.)
Те забуваєть ся швидко. Пор. Adalb. Oko 13; Гильф. 99, 322; Wand. I, Auge 283; Bebel 394; Haller II, 13; Libl. 122; Слав. I, 299.

154. Чотири очи ліпше видят як двоє. (Льв.)
Двоє людий ліпше видять як один чоловік. Пор. Adalb. Oko 14; Слав. II, 56.

155. Що з очий, то і з гадки. (Наг.) ...з плечий. (Кол.)
Чого не бачимо, то забуваємо. Пор. Libl. 43; Adalb. Oko 9, 10; Слав. I, 220, 257; II, 38; Wlisl. ст. 182; Wand. I, Auge 25; Bebel 395; Wahl I, 169.

156. Що очи ввидьит, то руки зробйит. (Наг.)
Про зручного майстра. Пор. Adalb. Oko 7; Wand. I, Auge 440.

157. Що очи ввидьит, то руки озьмут. (Наг.)
Про зручного злодія. Пор. Wand. I, Auge 218.

158. Що очи видят, то серцю не жаль. (Луч.)
Бо має задоволене з виду. Вар. до ч. 153; Wand. I, Auge 283.

159. Я без очий не даю. (Наг.)
Без власного догляду.

160. Я вже там свого вока не можу вказати. (Льв.)
Не можу там іти.

161. Як з ока викапаний. (Наг.)
Говорять про дитину, подібну до батька або матери або когось иншого. Пор. Adalb. Oko 21; Wand. I, Auge 433; Libl. 183.

162. Я з заду очий не маю. (Наг.)
Як чоловік не видить щось такого, що стало ся за його плечима. Пор. Wand. I, Auge 400; Нос. Доповн. 72.

163. Як му що впаде в око, то ніхто не вийме. (Підгірки)
Говорять про злодія, що як собі що вподобає, то мусить украсти.

164. Як не прідреш очи, то прідреш мошенку. (Мінч.) Коли... (Лев.)
З недогляду і недбальства буває страта, яку треба оплачувати грішми. Пор. Adalb. Oko 30; Libl. 16.

165. Як оком кліпнути. (Голоб.)
Один момент, одна хвилина.

**Околот.** 1. Бий як в околіт! (Наг.)
Бий дуже, на осліп. Le Roux de L. I, 38.

2. Най сї сунут околоти, не маю охоти. (Рибно)
Не маю охоти їх підпирати, мова про стіжок.

**Окописко**. 1. Аби ті на вокописко винесли! (Товсте)
Проклятє. Окописко — жидівське кладовище.

**Окріп**. 1. Впарив си окропом, то й на воду дує. (Орел.)
Хто ошукає ся на чімось великім, боїть ся й найменшої страти.

2. Хто на окропі спарив ся, і на зимну воду дує. (Ільк.)
Варіянт до попер.

3. Хто ся спарит на окропі, той на зимне дмухає. (Мінч., Петр.)
Вар. до ч. 1 і 2.

4. Як би го окропом опарив. (Ільк.)
Кричить з болю. Пор. Слав. I, 221.

**Окуляри**. 1. Справив їй окуляри під очима. (Наг.)
Попідбивав очи.

**Олень**. 1. Уже олень у воду скочив. (Гнідк.)
Значінє не зовсім ясне, мабуть початок весни, коли лід у лісовій річці стаяв і олень може скочити в воду.

**Олій**. 1. Биз олію ни вомлію, а биз хліба удурію. (Жидач.) ...не шалію. (Луч.)
Без олію можна обійти ся, а без хліба ні.

2. Без олію не зімлію, бараболю саму зголю. (Ком.)
Варіянт до попереднього.

3. Без олію не зімлію, а без риб ніхто не згиб. (Озеряни)
Варіянт до попереднього.

**Олійник**. 1. Олійник па дождж фівкає. (Наг.)
Олійник — іволга. Народнє віруванє.

**Оліярник**. 1. Оліярники — цупнаки, бо як забивают клинки тараном, або бют довбеньками малі клинці, то тілько й чути: цуп-цуп! (Ком.)
Про комарнянських оліярників див. Допись Н. С. (Андрія Коса) в збірці „Молот", вид. 1878 р. ст. 417—418.

**Омана**. 1. Омана підмовит і пана. (Кути)
І пана можна обдурити.

**Омаста**. 1. Омаста — сіль і вода. (Наг.)
Жартують селяни.

**Омелько**. 1. Змішав ся, як Омелькова мати перед смертю. (Ільк.)
Натяк на якесь народнє оповіданє.

**Оминути ся**. 1. Оминути ся з правдою. (Гнідк.)
Збрехати.

**Оморок**. 1. Омороком сьвіт ми ходит. (Гнідк.)
Не розумію нічого.

2. Омороком ходжу, ни можу ся дивити, аж ня за серце стисло. (ЮКм.)
Ходжу затуманений.

**Омотати**. 1. Омотав го так, що ні в зад, ні в перед. (Бор.)
Знайшов ся в безвихіднім положеню.

**Онимно**. 1. Онимно ми при чесних людьох тото казати. (Наг.)
Соромно, стидно.

**Онишко**. 1. Видиш, Онишку, знаєш і крутиш! (Бережани)
Говорять до крутаря.

**Онучка**. 1. Мочи онучки, бо будут їх прати чужії ручки. (Ком.)
На чужії руки можна собі позволити.

**Опанувати**. 1. Най того опанує, хто свого не пильнує. (Ільк.) ...шанує. (Льв.)
Опанує, scil. зла сила.

**Опеньки**. 1. Як богато опеньків, то жито на-без-рік добре вдасть ся. (Лучак.)
Народне віруване.

**Оперезати**. 1. Так як би мене батогом по серци оперезав. (Стан.)
Заболїло на серцї.

**Опиханий**. 1. Ци опихане, паночку? (Гол.)
Мовила лїнива баба, як їй пан обіцяв міх пшона. Пор. Гильф. 3374; Schlei. 157.

**Оповідати**. 1. Оповідає, як то било, з кінця. (ЮК.)
Оригінальний спосіб вислову: конець замісь початку.

**Опришок**. 1. Добрий з него вопришок. (Будзанів)
Говорять про пустого, збиточного хлопця.

**Опуста**. 1. Опуста то для мене — три дни дармо ходити. (Льв.)
Опуста — страта часу.

**Опустити**. 1. Опустив вуха, гий лопух на дощи. (Іванівцї)
Про похнюпленого, згризеного чоловіка.

2. Опустив світ і портки. (Наг.)
Говорять про недбалого чоловіка або про такого, що стратив усяку надію. Пор. Wand. V, Welt 643.

3. Що нинї опустиш, завтра не здогониш. (Луч.)
Не слїд занедбувати ся.

**Опутати**. 1. Опутати кого. (Гнїдк.)
Збаламутити, позбавити власної волї.

**Орава**. 1. Цїла орава їх прийшла. (Льв.)
Велика юрба.

**Оранє**. 1. Не було з раня ора́ня, то пополудне не надїяти ся. (Красносїлцї)
Не було доси добре, то й на далї не буде.

**Орати**. 1. Виори мівко, посїй рідко, вродить ся дїдько. (Ільк.) Зори... (Дид.)
Рільницька приказка про шкідливість мілкого ораня.

2. Єден оре, другий дере. (Лучак.)
Рільник оре, лихвар дере. Пор. Wahl I, 165; Osm. Spr. 153.

3. Нї оравши нї сїявши. (Гнїдк.)
Занепад господарства.

4. Ори, мели тай їдж. (Гнїдк.)
Циган уявляв собі такою приказкою легкість мужицького ремесла.

5. По яри не ори. (Дид.)
По весні даремно орати.

6. Так ори, як пиши, де ни возьми, там лиши. (Жидач.)
Значінє неясне.

7. Хто оре і сіє, той ся надіє. (Петр., Ільк.)
Рільницьке правило. Пор. Wahl I, 30; Сим. 276; Wand. I, Acker 25, 45.

8. Як мати погано орати, то ліпше випрягти. (Явор.)
Буває так, що не ореть ся, земля тверда або мокра.

**Орел**. 1. А гиль-га, ореви́ би тї розбили! (Наг.)
Кричать на гусий, що зайшли в шкоду.

2. На орла кругулець. (Гнїдк.)
Примовляють, коли слабший іде на сильнїйшого.

3. Орев би тї спийрив! (Наг.)
Кленуть курцї або гусцї.

4. Орел найлучше лїтає, але й мало спочиває. (Гнїдк.)
Видно, що лїтанє робить йому приємність.

5. Орел не вилїтає мухи ловити. (Гнїдк.)
Великий чоловік не воює з дрібними противниками.

6. Орел не пристає з воробцями. (Ільк.)
Слабший міцнїйшому не товариш.

**Орендар**. 1. Орендарю, орендарю, мій чесний господарю: чогось моє тїло ослабіло, щоб що доброго — випило би й з'їло. (Турильче)
Промова коршемного гостя до арендаря.

**Оружє**. 1. Беріт ся до оружа́: до хліба та до ножа. (Дар.)
Заохота до їди. У Ількевича без „Беріть ся."

**Оса**. 1. Оси в гнїздї дразнити. (Гнїдк.)
Наробити собі ворогів.

2. Осою пустити ся. (Гнїдк.)
Виступити ворожо против кого. Пор. Слав. I, 294.

3. Пустив му сї осов до очий. (Наг.)
Вар. до попередного. Пор. Нос. ст. 392; E. Rot. 155.

**Осафат**. 1. Здибаємо ся на Осафатовій долинї. (Лучак.)
Народнє віруванє про місце страшного суду.

**Осел**. 1. Ти осле дарданьский! (Дрог.)
Школярське провзвище.

**Осика**. 1. Осика сама горит, сама дує, сама собі воду носит. (Пужн.)
Осика як горать, то фукає парою і випускає бульки з себе.

**Осиковий**. 1. Осиковий му кіл у серце! (Наг.)
Кленуть упиря. Бувало так, що викопували упиря з гробу і в домовинї перевернувши трупа лицем в долину, вбивали йому в плечі осиковий кіл.

**Осина.** 1. Агу на тя, а осина би ти! (Княж.)

Оклики для відверненя злого духа.

2. Пек та осина на тебе! (Наг.)

Відчіпне на злого чоловіка.

**Осичина.** 1. З осичини не роблять коліс. (Ільк.)

Бо вона не гнеть ся.

2. Осичина — сипичина. (Наг.)

Бо шипить на огни і пускає бульки.

**Осїдлати.** 1. Осїдлати кого. (Гнїдк.)

Поневолити.

**Осїнь.** 1. Осїнь єдного заморозит, а весна двох. (Голешів)

Т. зн. осінні морози менше небезпечні як весняні.

**Оскома, оскомина.** 1. Має оскомину на зубах. (Наг.) Оскома ти. (Гнїдк.)

Оскома має двояке значінє: коли чоловік наїсть ся пр. квасних яблок, то дістає оскому на зубах, на яку помогає сіль, утерта на зуби. В переноснім значіню „дістати оскому" знач. кривдувати собі на якусь неосягнену ціль.

**Ослїпнути.** 1. Бодай єс ослїп! (Наг.)

Проклятє.

2. Та ще-м не ослїп, ще виджу добре. (Льв.)

Боронить ся чоловік, якому закидають, що не видить добре.

3. Як ослїпниш, справ си окуляри. (Жидач.)

Приятельска порада, звичайно непотрібна.

**Особа.** 1. Що ми за особа — горшки лизати. (Голг.)

Жартлива поговірка про якогось полизайка. Пор. Нос. ст. 392.

**Осока.** 1. Гарно осока́ грає! (Стара С.)

Осока — шувар.

**Оставати ся.** 1. Оставайте сї з Богом! (Наг.) ...здорові! (Наг.)

Говорять при відходї з хати. Пор. Скав. II, 13.

**Остатний.** 1. Або я остатна? (Сор.) ...чеціта? (Льв.)

Остатна — делїкатний вираз замісь курва.

2. Най буде й остатне, аби но статне. (Ком.)

Хоч морально зіпсуте, має гарну поставу.

3. Остатний а останковий, то не однаковий. (Ком.)

Остатний має ширше значінє, а останковий часткове.

4. Хтось мусит остатний бути. (Наг.)

Не кождий може бути першим. Пор. Mika 1342.

5. Ще-м, Богу дьикувати, не такий остатний! (Наг.)

Не такий бідний.

**Остатняк.** 1. Остатньик би ти був! (Наг.)

Проклятє, щоб ти вмер. Остатньик —остатний день житя.

**Остаток.** 1. Хто по остатку лїзе, той добре ріже. (Явор.)

Значінє неясне.

**Острий.** 1. Острий, що й не приступай до нього. (Наг.)

Неприступний, суворий.

2. Острий як бритва. (Сор.)
   Про гнївливого або дотепного чоловіка.

3. Острий, як жидівська тупицї. (Наг.) ...сокира. (Жидач.)
   Про тупоумного чоловіка.

4. Таке востри, як у баби зуби. (Жидач.)
   Іронїчно про якийсь притуплений знаряд.

**Острити.** 1. Не остри зуби на мій хлїб, бо сї своїм подавиш. (Кол.)
   Говорять завидющому чоловікови, або такому, що чигає на чужий спадок.

2. Острить зуби, як кіт на сало. (Ільк.)
   Кіт не потребує острити зубів, бо має без того острі. Пор. Libl. 189.

**Острів.** 1. З відки ти? — З Острова. — А чий ти? — Хлопа. — Їв би-с? — Їв би-м. — Хцеш борщу? — Ньи, не хцу. — Хцеш логази? — Зачер бим зо два рази. — Їв би-с квас? — Я їв квас, як ішов до вас, — З'їв би с пирога? — З'їв бим і два. — Хцеш каші? — Шо ласка ваші. (Явор.)
   Гумористична розмова.

**Отець.** 1. Вітцїв як у стрісї воробцїв, а мати єдна. (Наг.)
   Питанє вітцївства дуже часто невияснене.

2. Во імя Отця й Сина бив отець сина, а син вітцьи, тай не було тому кінцьи. (Ляхівцї)
   Пародія молитви.

3. Во імя Отца — за отца, і Сина — за Максима, і Духа — за Андруха, і амінь — за камінь. (Калуш)
   Пародія молитви.

4. Во імя Отца і Сина, лїпша Каська як Марина. (Пралк.)
   Пародія молитви. Пор. Імя 1.

5. Забив ти мого вітцьи, забю я твою свиню. (Наг.)
   Жартлива погроза.

6. І за рідним вітцьом так єс не плакав, як за тов дурницев. (Наг.)
   Коли хтось плаче за чимось дрібним.

7. Імя отца за Отця, і Сина за Максима, і сьвятого за слїпого, і Духа за Андруха і амінь за камінь. (Бабухів)
   Варіянт до ч. 3.

8. Його отець того не любить. (Ільк.)
   А він сам і поготів.

9. Мій отець був стрілець, стрілив на пец та в горнець. (Наг.)
   Жартлива приказка.

10. Міа уца́ і сина, Рузька, Каська і Марина. (Розділ)
   Пародія молитви.

11. Не той отець, що вродив, але той, що виховав. (Наг.)
   Уродити не штука, а виховати штука.

12. Оден отец десятеро дітей вигодує, а десятеро дітей одного вітця не годні. (Кобил.)
Недоладні порядки з розпаданєм великих родин. Пор. Osm. Spr. 143.

13. Отець збирає, син розкидає. (Кобил.)
Про марнотратного сина. Пор. Wand. I, Alter 4; Schlei. 183.

14. Отець по батьківськи побє, по батьківськи й помилує. (Ільк.)
Стара практика.

15. Такий ти й вітчище поганий був. (Наг.)
Говорять поганому чоловікови.

16. Той ще свого вітчищьи поганого перейшов. (Наг.)
Ще гірший від батька.

17. У мого вітця били три стодоли: в єдні стояв мак, друга такой так, а в треті миш з розуму зійшла, ніґде зерна не найшла. (Мшан.)
Гумористична приказка про такого, що удає з себе богацького потомка.

17. Який отець, такий син. (Гнідк.)
Пор. I, Батько 12.

18. Я не твого вітцьи син. (Наг.)
Так ти-ж і не рівняй ся зо мною.

**Отечество.** 1. Отечество на язиці, а в серці облуда. (Ільк.)
Приказка книжного походженя.

**Отинія.** 1. Купив собі Отинїю! (Стан.)
Купив, набув щось нездале

2. Купив єсь собі Отинію, тримай же собі Отинію. (Бар.)
Варіянт до попер.

**Отіпати.** 1. Отіпає ним, як горстков. (Наг.) ...снопом. (Наг.)
Кидає, термосить.

**Отруби.** 1. Хто ся з отрубами змішає, того свині з'їдять. (Ільк.)
Отруби — частини кори із збіжевих зерен, мелених на жорнах або в млині, які потім висівають ся і називають ся де инде висівками.

**Оттак.** 1. Вже й „оттак“ не кажіть. (Лучак.)
Нема що більше казати.

2. Оттак іди тай не бав сї. (Наг.)
Ото йому удало ся.

**Оттуда.** 1. Оттуда на зломану голову! (Ростоки)
Проклятє, коли хтось пішов в однім напрямі, або упав.

**Отченаш** (молитва). 1. Нема оченаш, нема хліба. (Льв.)
Говорили старцеви, що прийшов жебрати, а не вмів навіть змовити „Отченаш“. Ширше значінє — ненавченому до якогось діла не дають плати.

2. Отченаш, батько наш кури крав, на під клав: Дай Боже поїсти, за другими ще поліѣти. (Озеряни)
Пародія молитви. Пор. Нос. 274.

3. Отче наш, батько наш кури крав, на під клав, Бога просяв, аби всї поносив. (Наг.)
Варіянт до попереднього.

4. Отче наш, же єси що-сь украв, принеси! А я вкрав ковбасу, завтра рано принесу. (Ворона)

Инша пародія.

5. „Отченаш“ за мамою говорити. (Гнідк.)

Легка робота.

6. Очінаш, на халаш (вар. татку наш) кури крау, у міх клау; кури кокотіли у міх ни хокіли. (Голови)

Варіянт до ч. 2 і 3.

7. По „Оченаши“ напиймо ся по чаши. (Ільк.)

Дяківська приказка.

**Офіра**. 1. Ні Богу офіра, ні чортови сьвічка. (Тереб.)

Говорять про чоловіка, ні до чого нездалого.

**Охота**. 1. Без охоти нема роботи. (Григ.)

Найліпше йде робота з доброї волї. Пор. Libl. 68; Слав. I, 239.

2. Де охота, там і робота. (Ком.)

Варіянт до попер.

3. Охота гірша неволї. (Лучак.)

Що чоловік робить по добрій волї, то иноді не зробив би того під примусом. Пор. Дик. 310; Нос. ст. 396; Сим. 1839.

4. Яка охота, така робота. (Жидач.)

Як велика охота, то робота йде дуже спірно.

5. Як нима охоти, то нима роботи. (Жид.)

Антітеза до попер.

**Очерет**. 1. В очереті шукає сука. (Ільк.)

Даремна робота.

2. Як чорт в очерет улїзе, то в котру схоче дудку грає. (Ільк.) ...черет ...заграє. (Мінч.)

Натяк на популярну леґенду про чортову дудку. Пор. Памятки I, ст. 292: „сидѧше же дїаволъ въ билїю и нача себѣ творити пищали.“

**Ошука**. 1. Велика то нам ошука. (Коросно)

Жалували ся робітники на невиплатного пана.

**Ошукати**. 1. Сам ем себе ошукав. (Дрог.)

Кає ть ся чоловік, що попав ся в кепський торг. Пор. Wand. I, Betrug 3.

2. Ти сї на тім дуже ошукаєш. (Наг.)

Даремно надієш ся на щось.

# П.

**Павло.** 1. Зробив кобилї Павла. (Наг.) Зробила... (Кольб.)

Зробив щось недоладного.

2. Я Павло з Мшанця, з самого кінця, з під лозини, мудрого вітця. (Мшан.)

Жартливе говоренє селянина про себе самого.

**Паворожка.** 1. Паворожка, поворож, ци до землї, ци до неба. (Тих. ВЛ.) ...дам ті хлєба. (Ч. ВЛ.)

Паворожка — комашка Coccinella. В міру того, чи вона взята на руку лїзе в гору, чи в долину, ворожать, чи чоловікови буде вести ся добре, чи зле.

**Павук.** 1. Аж тепер ти павуку попав сї панови в руку! (Наг.)

Натяк на оповіданє про дяка Павука, що брав ся ворожити і коли пан, якому він мав ворожити, затулив у жменю павука і запитав його: „Що маю в жмени?“, то він заклопотаний і не знаючи, що держить пан у руцї, сказав про себе самого: „Аж тепер ти, Павуку, попав ся панови в руку“ і так мимоволї потрафив в те, що пан держав у жмени.

2. Зоткає павук павутину, зоткає, тай сам у нїй погибає. (Гнїдк.)

Мова про інтриґанта, що сам попадає в свої сїти.

**Падати.** 1. Най ти ся не паде! (Тухля)

Нехай тобі се не трафляє ся.

**Падонько.** 1. А мій же ти падоньку нещісливий! (Товсте)

Окрик в якімсь нещастю.

2. Ей падоньку гіркий! (Печен.)

Варіянт попер.

3. Падочку мій чорний! (Берез.)

Варіянт до ч. 1 і 2.

**Падь.** 1. А бодай на тебе падь упала! (Стан.)

Проклятє. Падь — нещастє, може хороба.

**Пазуха.** 1. За пазухою гадину гріти. (Гнїдк.)

Говорять про зрадливого приятеля, або виродну дитину.

2. Маю тя за пазухов. (ЮК.)

В моїх руках, я тебе певний.

**Паки.** 1. Єден „паки“, а другий таки. (Луч.)

Оба говорять те саме.

2. Паки, паки, а решта таки. (Наг.)

Говоріть що хочете, а буде, як буде. Пор. Нос. ст. 396.

3. Паки, паки, давай попе табаки! (Лисець)

Мудрованє.

4. Паки, паки з миром, паляницї з сиром подавайте, приносїте, щоб сї вам ховали дїти. (Город.)

Гумористична не то примівка, не то приспівка.

5. Паки, паки, пішов піп на раки, а попадьи на губи, тай си вибила зуби. (Наг.) ...а попадьи на рибу тай злапала жьибу. (Кнїгинин). Гумористична примівка.

**Паламарувати.** 1. Не паламаруй у чужій церкві. (Луч.)
Не убирай ся за господаря у чужій хатї.

**Палениця.** 1. Паленице не хлїб, дївка не люди. (Зїбол.)
Палениця все-ж таки хлїб, а дївка людина; іронїчний вислов.

2. Паленицями намагала. (Гол.)
Натяк на жінку, яка хвалила ся чоловікови, що мовляв, у нас хлїба минуло-ся мало, бо я паляницями намагаю. Пор. Wand. I, Brot 311.

**Палець.** 1. Абим го бодай раз пальцьом кинўв, то би ми не жьиль. (Наг.)
Пальцем кинути зн. ударити.

2. Аби на палець уступив, то ньи. (Наг.)
Упертий, не хоче уступити нїчого.

3. Аби хоць раз пальцьом кивнув. (Наг.)
Говорять про лїнивого, що не хоче нїчого робити.

4. Анї палець обвинути. (Гнїдк.) І палець завинути. (Наг.)
Щось найменше прим. не дали йому анї настілько, аби палець обвинути, отже не дали нїчого.

5. Бог дав пальцї як видельцї. (Кол.)
Говорять, коли хтось жартує з того, що селяни беруть мясо пальцями а не вилками.

6. Він цїлий не варт мого мізельного пальцьи. (Наг.)
Говорять про малозначного, ледачого чоловіка.

7. Всї ми пальцї єднаково милі. (Наг.)
Говорять родичі про своїх дїтий.

8. Всрати сьи в него і шей пальцим притолочити. (Будзан.)
Згірдний вислов ненависти.

9. Дав му по пальцьох. (Наг.)
Ударив. Пор. Wand. I. Finger 120, 123, 185.

10. Дай му палець, він за руку хапле. (Наг.)
Про захланного чоловіка, якому досить найменшої притоки до найбільших жадань. Пор. Adalb. Palec 1; Libl. 168; Слав. II, 61.

11. Дам ти пйить пальцїв, а шесту долоню. (Наг.)
Зн. дам тобі поза уха, вдарю в лице. Пор. Adalb. Palec 16; Wand. I, Finger 200.

12. Диви му сї на пальцї. (Наг.)
Остерігають перед злодійкуватим чоловіком.

13. Довгі пальцї має. (Наг.)
Про злодійкуватого чоловіка. Пор. Adalb. Palec 4.

14. Єден палець уріж, то цїла рука болит. (Наг.)
Ушкоджене одної части шкодить цїлости. Пор. Muka 818, 865; Сим. 1121.

15. Закусив палець на мене. (Наг.)
Закусуване палцїв знак погрози.

16. Запхай палець у г—цю тай оближи! (Наг.)
Насьміх, коли хтось хоче чогось смачного.

17. З пальця собі тото не виссав. (Ільк.)
Не видумав. Пор. Adalb. Palec 10, 17; Wand. I, Finger 89.

18. З під пальцьи в палець, з під голови в голову! (Наг.)
Передразнюють ворожбита чи ворожку, що відворожує біль.

19. І пальцем не закривит. (Гнїдк.)
Мабуть те саме, що не кивне.

20. І ти мусиш свій палець у тото встромити. (Наг.)
Говорять такому, що влазить в не своє діло.

21. Їв би-с си пальцї! (Наг.)
Прокляте. Їсти свої пальцї — знак найбільшого голоду.

22. Крізь пальцї дивити ся. (Гнїдк.)
Не хотїти бачити виразно. Пор. Wand. I, Finger 110.

23. Любит му дещо до пальцїв прилипнути. (Наг.)
Говорять про злодійкуватого чоловіка. Пор. Libl. 171.

24. Межи двері пальцї не клади. (Гнїдк.) ...бо тї прищипнут. (Наг.) ...приськибнут. (Наг.)
Де двоє сварять ся, там ти не мішай ся.

25. Мене мої пальцї годуют. (Наг.)
Говорить зарібний чоловік.

26. Менї тебе на єден палець нїщо. (Яс. С.)
Говорить сильний до слабого. Пор. Wand. I, Finger 124.

27. Мізинний палець менї тото повів. (Ільк.)
Хтось найменший а найблизший сказав менї щось. Пор. Adalb. Palec 5. Wand. I, Finger 92.

28. Мій єден палець більше варт, нїж ти цїлий. (Наг.)
Варіянт до ч. 6

29. Можна їх на пальцьох порахувати. (Наг.) На пальцьох би їх порахував. (Наг.)
Т. зн. що мало їх. Пор. Wand. I, Finger 178.

30. Мусїв і він у тото пальцї вмачьити. (Наг.)
Про вмішане чоловіка в якесь нечисте дїло.

31. На мене люде пальцїма показують. (Наг.)
Набрав ся якогось сорому, дивують ся йому. Пор. Wand. I, Finger 192.

32. На палець за грубо. (Наг.)
Палець так як пр. локоть належить до найстарших людських мір.

33. На пальцьох ходит. (Наг.)
Ходить тихо, обережно.

34. Не будеш пальця лизав. (Ільк.)
Не будеш смакувати.

35. Не клади пальцїв меже зуби, бо тї вкусят. (Луч.) ...псови в зуби... (Ільк.)
Не встрявай у сварку між двома людьми, не вдавай ся легкодушно в небез-

пеку. Adalb. Palec 9.

36. Не притулюй нікому пальців до губи, бо вкусит. (Зазул.)
Варіянт до ч. 35.

37. Не пхай бабі пальця в рот! (Дар.)
Вона не має зубів, тай не хоче, щоб її мацати. Пор. Нос. ст. 367.

38. Не пхай ракови палець, бо тя вщипне. (Балиг.)
Не шукай собі напасти.

39. Не пхай пальців межи двері. (Лев.) ...між... (Мик. н. Д.)
Пор. ч. 24; Гильф. 1749.

40. Не пхай пальця в шпару, бо притиснеш. (Мінч.) ...пальців... бо притисне. (Петр.)
Шпара між двома деревами, або в розлупанім дереві, яка може стиснути ся. Пор. Adalb. Palec 13.

41. Не тикай пальців крізь двері. (Короп.)
Вар. до ч. 39. Пор. Нос. 412.

42. Ни клади палці межи двері а одвірок. (Кольб.)
Вар. до ч. 24 і 39.

43. Пальцем потопа не заставити. (Гнідк.)
Малим способом великої небезпеки не спиниш.

44. Пальці би ти покулило! (Наг.)
Покулити — покривити; проклятє.

45. Пальцьом ті ткну, то зараз упадеш. (Наг.)
Говорить сильний слабому.

46. Подай му палець, тягне тя за руку. (Гнідк.)
З малої причини велике лихо. Пор. ч. 10; Слав. II, 81.

47. Попік пальці на тім. (Наг.)
Зазнав шкоди. Пор. Wand. I, Finger 90.

48. Про еден палець не каліка. (Наг.) ...робити будеш. (Наг.)
Говорили такому, що показуючи на відрубаний палець на лівій руці твердив, що він каліка і не може нічого робити.

49. Сам як палець. (Наг.)
Про чоловіка без ніякої родини.

50. Старші пальці, як відевці. (Жидач.)
Вилки — пізний винахід. Пор. ч. 5.

51. То так як в пальці тріс. (Наг.)
Стало ся нагло і швидко.

52. Укажи му палець, а він руку просить. (Ільк.)
Варіянт до ч. 10 і 46.

53. Укусити ся за палець. (Гнідк.)
Значінє неясне.

54. У мене в мізельнім пальци більше розуму, ніж у тебе в голові. (Наг.)
Виговорював один чоловік другому, доказуючи йому, що він дурень. Пор. ч. 6.

55. Хоць найменший палець відріж, го єдпако болит, як і великий. (Кол.)
Вар. до ч. 14. Пор. Слав. II, 46.

56. Я би єго мізельний палець за тебе цілого не дав. (Наг.) ...єдного пальцьи... (Наг.)
Він далеко вартнїйший чоловік.

57. Я зі своїх пйитьох пальцїв жию. (Наг.)
Говорить робучий чоловік.

58. Я тебе на єден палець беру. (Наг.)
Говорить сильний до слабого.

**Палиґа.** 1. Впоров го палиґов, аж присів. (Орт.)
Ударив сильно дручком.

**Палиця.** 1. Впік го палицев, аж сї скрутив. (Наг.)
Ударив сильно палицею.

2. Хопив за палицю і мастит. (ЮК.)
Бє палицею.

3. Хто вхопив палицю, той війтом стане. (Стан.)
Якийсь особливий спосіб вибираня війта, що хто вийме з многих палиць одну з якимось особливим знаком, той буде війтом.

**Паляниця.** 1. Таку-м ти, чоловіче, паляницю спекла, як пух. (Коб.)
Хвалила ся жінка добрим печивом.

**Памороки.** 1. Він мінї тут памороки морочит! (Стан.)
Про баламута, що говорить не знати що.

**Памятати.** 1. Або я памйитаю, що вчора за день був? (Наг.)
Говорить нетямучий чоловік.

2. Будеш памйитати мої руки. (Наг.) Попамятаєш... (Дрог.)
Набю тебе.

3. Памйитаєш, що-м бив, а не памйитаєш, що-м ти добро робив. (Наг.)
Говорить чоловік жінцї.

4. Памятай собі нинї, що й завтра буде. (Замул.)
Scil. те саме.

5. Попамйитаєш ти руський місьиць. (Наг.)
Попамятаєш дуже довго.

6. Що-м учора їв, то не памйитаю, а що-м дїтинов робив, то все памйитаю. (Наг.)
Говорив старий чоловік.

7. Що-м учора їв, не памятаю, а що-м малим робив, то як живе ми в памяти. (Цен.)
Вар. до попер. ч.

**Памятка.** 1. Дістав памйитку на ціле житьи. (Наг.)
Набили його, або взагалї стало ся йому щось надзвичайне.

**Памятливий.** 1. То памйитливий чоловік! (Наг.)
Такий, що тямить кожде дане слово.

**Памятник.** 1. То вже тому й памйитнику́ нема. (Наг.)
Нема про се ніяких згадок, нема старих людий, щось тямили би се.

**Памятущий.** 1. То памйитущий чоловік. (Наг.)
Такий, що тямить старовину.

**Память.** 1. А з'їв бис свою памйить! (Наг.)
Проклятє. Вірять, що хто їсть хліб над отвертою книжкою, з'Ідає свою память.

2. А погана би ти памйить була! (Наг.)
Кленуть лихого чоловіка.

3. Вже ми памйити не стає. (Махн.)
Починаю забувати богато дечого.

4. Викинуло його з памяти. (Кобр.)
Стратив память.

5. Викинуло би тя з памяти! (Ком.)
Проклятє; значінє двояке: щоб ти стратив память і щоб забули про тебе.

6. Дьикуємо вам за добру памйить! (Наг.)
Говорять гостям, що давно були, а тепер пригадали собі і прийшли.

7. За сьвіжої памяти зроби. (Наг.)
Поки тямить ся, поки не перестаріло.

8. З памяти го вибило. (Крех.)
Стратив память.

9. З памяти проказує. (Лол.)
Оповідає те, що затямив.

10. Коротка памйить у тебе. (Наг.)
Швидко забуваєш те, що ти говорив.

11. На памйить навчив сі. (Льв.)
З устного оповіданя або з книжки.

12. Памйить би ти щезла! (Наг.)
Щоб про тебе забули.

13. Сім літ і памяти ніт. (Город.)
За сім літ забули чоловіка або подію.

14. То сі ще на мої памйити стало. (Наг.)
Я затямив.

15. Ци вже-с і памйить згубив до решти? (Наг.)
З докором говорять до забудька або недбалого чоловіка, що не тямить про те, що найпотрібнійше.

**Пан.** 1. Або пан або пропав. (Льв.)
Говорить чоловік ризикуючи на щось велике. Пор. Нос. ст. 256; Wand. I, Edelmann 29.

2. Або то пан з иншої глини, ніж хлоп? (Цен.)
Протест проти соціяльних, ріжниць що виросли на антропольоґічній єдности.

3. Біда з панами: ми в коршму, а вни за нами. (Кривор.) ...цо коршми... (Підпеч.)
Нарікають гумористично селяни на зубожене панів.

4. Бодай з біди пана не було, а щоби пан на біду зійшов! (Наг.)
   Біда тут зн. бідність.
5. Бодай з хлопа пан не був. (Мик. н. Дн.) ...не було з хлопа пана. (Наг.)
   Побожне бажане.Пор. Osm. Spr. 379.
6. Бодай пан до живіте панував, а по смерти тачками камінє возив. (Бродки)
   Проклятє.
7. Будь великим паном малим коштом. (Терноп.)
   Таким паном може бути й мужик.
8. Були два пани, мали одні штани; котрий раньше встав, той сї в них вбирав, а котрий пізнійше, то той хорував. (Голешів)
   Іронічна характеристика лихолатників, що вдають панів.
9. Були такі пани, що мали одні штани: хто рано встав, той штани вбрав. (Бергом.) ...три... (Кнїг.) Два пани, одні штани, хто борше встав, той борше сї вбрав. (М. Яцк.)
   Вар до попер.
10. Великий пан: з чого сорочка, з того й жупан. (Дар.)
    Іронічно про бідного пана
11. Великим панам трудно правду сказати. (Ільк.)
    Перед ними приходить ся брехати. Пор. Adalb. Pan 176; Wand. II, Heer 22.
12. Великі пани: хоть неправда хвали! (Гнїдк.)
    Не зносять правди, а люблять похвалу.
13. Вже пани й попи стїснили сї. (Город.)
    Побідніли, стратили значінє.
14. Віт милого пана мила минї рана. (Будз.) ...свойого... (Петр.) ...мого... солодка. (Голешів)
    Говорить жінка про свойого чоловіка.
15. В пана кради, перед пана клади. (Печен.)
    Покірний слуга мусить правдою і неправдою догоджувати панови.
16. Всї пани, а хто буде свинї пасти? (Ільк.)
    Іронічний вислов про те, коли прості люди називають себе панами. Пор. Adalb. Pan 66; Wand. II, Herr 2; Libl. 219.
17. Вхопив пан за тїло а чорт за душу. (Корч.)
    Якась згадка з панщизняних часів. Значінє неясне.
18. В чім пани бракують, в тім убогі смакують. (Ільк.)
    Що пани відкидають, тим користують ся бідні.
19. Дав Пан Біг на всьо ситно того року. (Лучак.)
    Про добрий урожай.
20. Дав Пан-біг по доленьцї, як мамі так доненьцї. (М. Яцк.)
    Яка мати нещаслива, така й донька.
21. Дасть Пан-Біг поживити ся, та не дасть видихати. (Підгірки)
    Про чоловіка, що умер з переїду.

22. Два пани, два атамани, а єден підданий. (Луч.)
Про убогих панів.

23. Двом панам служить, а сорочки не має. (Ільк.)
Бо ні одному не догодить. Пор. Adalb. Pan 83; Wahl I, 89; II, 40; У Чехів: Hustá služba, řídká sukně. Lib¹. 174.

24. Двом панам тяжко служити. (Ільк.)
Тяжко їм догодити. Пор. Adalb. Pan 28; Wand. II, Herr 569, 639.

25. Де ся пан з паном бє, там хлоп своє волосє дає. (Гнідк.)
Пани бють ся між собою, а мужики за се терплять. Пор. Adalb. Pan 74.

26. Добрий пан — взьив у дітий хліб та кинув псам. (Кольб.)
Характеристика панщизняних порядків, при яких виганяли селянських сиріт з їх рідних хат.

27. Добрий пан: ні бє, ні лає, та в нічім не дбає. (Ільк.)
Недбалий пан гірший від строгого. Пор. Adalb. Pan 118.

28. Дрібненькі пани, а воші як біб, восковані чоботи, а босий слід. (Мик. н. Дн.)
Іронічний вислов про убогих а претенсіонально убраних панів.

29. Ей пани голоколїнці! (Дар.)
Про панів голодранців, збанкротованих.

30. Є пан над панами. (Наг.)
Говорять про Господа Бога. Пор. Wand. II, Herr 272.

31. Забрав Пан Біг богатих, а бідними кидає. (Глещ.)
Говорять жартуючи, коли хто впаде.

32. З великими панами не за панбрат. (Ільк.)
Небезпечно з ними братати ся. Пор. Adalb. Pan 327; Нос. ст. 436; Schlei. 170.

33. Знайди такого пана, аби тебе зробив старшим надо мнов. (ЮК.)
Мовила жінка до недоброго чоловіка.

34. З панами приставай мало, з дурнями ніколи. (Кнїгиничі)
Житева практика.

35. З панами пуцки не мньирьий, бо як твоя буде коротша, то натьигнут, а як довша, то втнут. (Наг.)
Конкретна ілюстрація нерівности між підданими і панами. Пор. Wand. II, Herr 594; Čelak. 325; Osm. Spr. 156.

36. З панами рідко, а з дурнями ніколи не приставай. (Ільк.)
Варіянт до ч. 34.

37. З паном куцка не мір. (Гнїдк.)
З панами не рівняй ся. Варіянт до ч. 35.

38. Каждий пан в своїй хатї. (Петр.)
Кождий в своїй хатї має свободу розпоряджати ся. Пор. Adalb. Pan 66, 78; Wand. II, Haus 278.

39. Казав пан: кожух дам, тай його слово тепле. (Лев.) ...але його... (Ільк.) ...тепле його слово. (Наг.)
Панська обіцянка не має практичної вартости.

40. Казав пан, мусив сам. (Лев.) ...пішов... (Гнідк.) ...та мусів... (Мінч.) ...тай зробив... (Петр., Ільк.)
   Не мав слуг тай мусів зробити сам. Пор. Гильф. 29; Wand. II, Herr 704, 967.
41. Казав пан наймитам, а мусів зробити сам. (Жид.)
   Не послухали його слуги.
42. Казав пан слузї, слуга служниці. (Бар.)
   Наказ переходить від висшого до що-раз низшого. Пор. Adalb. Pan 65.
43. Кождий пан за свої гроші. (Балиг.)
   Може розпоряджати ними.
44. Кождий пан за своїх рук (Снят.)
   Кождий розпоряджає здобутками своєї праці.
45. Коли-сь не пан, не вбирай сї в жупан. (Кол.)
   Говорять такому, що гордий на свою одїж, удає пана.
46. Коли-сь не пан, не пань сї. (Наг.)
   Не вдавай пана.
47. Кривда тобі, що мене пан погладив! (Наг.)
   Мовила дївка дївцї.
48. Ладили мя дати за пана, тай сиджу невіддана. (Лол.)
   Говорила дївка, з якою родичі спекулювали на якесь панське подруже.
49. Ми сїдаєм до горівки, пани з нами до співки. (Іванівцї)
   Про зледащілих панів по скасованю панщини.
50. Мій пан без ножика не ляже, а без ігли не встане. (М. Яцк.)
   Такий бідний, що не має навіть ґудзиків і мусить що рана зшивати на собі верхну одежу, а що вечера розрізувати.
51. Може ще й з панів будут люде. (Снят.)
   Надїяли ся люди по скасованю панщини.
52. Може й пан може бути чоловіком. (Кол.)
   Звичайно пан буває нелюдяний.
53. Най пани гризуть ся, що ни знают, де гроші дїти. (ЮК.)
   Нема тепер таких панів.
54. Най пан знає, як хлоп уживає. (Льв.) ...капусту з бураком. (Черниця) Бий жінко цїле яйце в борщ, най пан... (Наг.)
   Іронічно про хлопську страву, котрої пан не їсть. Натяк на оповідане про те, як пан гостив у хлопа. Пор. Дик. 579.
55. На кого Пан Біг, на того і люде. (Глещ.)
   Про нещасного чоловіка.
56. На панів та на жидів бідують бідні хлопи. (Луч.)
   Так було за панщини, так є і по панщинї.
57. Наступив пан хлопови на ногу тай каже: „О, пардон!“ „Ти сам пердун!“ відказав хлоп. (Коб.)
   Гумористична анекдота оперта на незрозуміню слова, перекрученого на руське.
58. Наш пан в гору сї підносит: з долини ріже, а в горі латає. (Голг.)
   Іронїчний вислов про пана, що нїби то доробляє ся чогось.
59. Не дурень видумав паном бути. (Явор.)
   Панам легко жити.

60. Не оден четвер минув, нїм пан село набув, але коли загадав, тогди продав. (Орел.)
Щоб набути, треба було богато труду і клопоту, а продати дуже легко.

61. Не так пани, як підпанки. (Наг.)
Підпанки т. є. панські офіціялїсти, гірші від самих панів. Пор. Wand. II, Herr 29, 36; Нос. ст. 373.

62. Нї пани, нї Ляхи, саме дрантє. (Збар.)
Про якусь непочесну компанїю.

63. Обіцяв пан кожух, тепла його бесїда. (Стрий)
Панська обіцянка стоїть за самий дарунок. Пор. ч. 39; Adalb. Pan 139; Wand. II, Herr 113.

64. Оден пан, другий хлоп: оден цабе, другий соб. (Ур.)
Нїяк не зійдуть ся. Пор. Adalb. Pan 202.

65. Он пан своє село має, а як сї розіґре, то залатає. (Наг.)
Про ощадного і запопадливого пана; говорять в докір недбалому селянинови

66. Пана з пана звержут, а мене з хлопа не звержут. (Наг.)
Панови легко утратити своє панство, а мужик зістане мужиком.

67. Пан, а псу брат. (Гнїдк.)
Про злого пана.

68. Пан, а псу хлїб з'їв. (Гнїдк.)
Про бідного або захланного пана.

69. Пан Біг велїв: стережьи ся чьоловічье, а я ти поможю. (ЮК.)
Бог велїв чоловікови бути обережним.

70. Пан-Біг високо, правда далеко, а підпанки що хотят, то роблят.(М.Яцк.)
Безвихідне положенє бідного чоловіка.

71. Пан Біг все дає людьом з неба, бо йому не треба. (Підгірки)
Дар божий уважаєть ся чимсь небесним.

72. Пан — в соломі спав, зубами сї ськав. (М. Яцк.)
Мова про бідного пана, що жиє як пес.

73. Пан добрий так як отец, взяв корову і скопец; а панї як мати, казала теля взяти. (Петр.)
Іронїчна поговірка про панів за часів панщини. Пор. Adalb. Pan 140, 153.

74. Пане, дайте більше, бо єге тьижші були. (Мик. н. Дн.)
Значінє неясне.

75. Пан з паном, а Іван з Іваном. (Ільк.)
Рівний з рівним товаришує. Пор. Adalb. Pan 222.

76. Пан з паном „Дзїнь добри“, а хлоп в с—ку дістав. (М. Яцк.)
Відносини між панами зовсїм инші, як між паном і підданим.

77. Пан з паном на радї, а ти хлопе стій в водї. (Заплат.)
Пани не допускали хлопів до своєї ради.

78. Пан з паном сї погодит, а Іван в шкіру дістане. (Стрий)
Два пани посварили ся за мужика і скінчило ся на його покараню. Пор. Adalb. Pan 221.

79. Пан: з чого сорочка, з того й жупан. (Гнїдк.)
Про бідного, лихо одягненого шляхтича. Пор. Adalb. Pan 214.

80. Пани бють ся, а мужиків боки болять. (Ільк.)
Мужики терплять, коли пани бють ся між собою. Пор. Adalb. Pan 74; Тимош. 191.

81. Пани бют ся, а хлопів голова болит. (Ур.)
Вар. до попер. числа. Пор. Adalb. Pan. 187.

82. Пани в брід, а вуши хребти ззїли, йик батогом зсїк. (Кривор.)
Насьмішка над збіднїлими панами.

83. Пани великі, а вуши дрібонькі. (Богород.)
Насьмішлива примівка про панів.

84. Пани: в сїчку срати, в полову сьцети, а робити нема кому. (Мик. над Дн.)
Пани тільки до збитків добрі.

85. Пани горнут сї до себе, а хлопа би спекли. (Кос.)
Держать ся купи і ненавидять мужиків.

86. Пани дрібненькі: вуши як біб, в соломі спет, а зубами сї чіхают. (Мик. н. Дн.)
Насмішка над бідними панами. Вар. до ч. 72.

87. Пани з двома шапками. (Калуш)
Мова про жидів.

88. Пани і жебраки по смерти однакі. (Залїсє)
Смерть рівняє всїх. Пор. Adalb. Pan 181.

89. Пани і коти де хотят, там лежат. (Зазул.)
Їм скрізь вільно лежати.

90. Пани мої дрібненькі, а вуши як біб. (Нижнїв)
Насміх над підпанками. Варіянт до ч. 86.

91. Пани скубуть ся, а підданих чуби болять. (Ільк.)
Вар. до ч. 80. Пор. Adalb. Pan 178; Wand. II, Herr 27, 790; Čelak. 325.

92. Пани свої села мают та дрантї латают. (Орел.)
Тим більше повинен латати своя дранте мужик. Вар. до ч. 65.

93. Пани як дурнї: що хотять, то роблять. (Ільк.)
Роблять нерозважно, нераз і з примхи. Пор. Adalb. Pan 16; Тимош. 253 Wand. II, Herr 500.

94. Пан і жьид того ни вартуют, аби їм робити в голодї. (ЮК.)
Нїхто взагалї того не варт, щоб йому робити в голодї.

95. Пан каже: „Най буде, як бувало". А хлоп: „Нї, бо тогди били тай пропало". (Ком.)
Пан-консерватист, а мужик-поступовець.

96. Пан каже пострашити, а слуги бют. (Коб.)
В панських устах пострашити значить те саме, що набити. Пор. Adalb. Pan 194; Wand. II, Herr 742.

97. Пан каже, слуга мусит. (Наг.)
Пан має власть наказати йому. Пор. Adalb. Pan 162; Wand. II, Herr 710; Čelak. 20.

98. Пан лупить хлопа як скопа, а дїдько пана як барана. (Ільк.)
Скоп — вивалашаний баран.

99. Пан на троні, а хлоп на ослоні. (Ільк.)

Характеризуєть ся нерівність їх положеня.

100. Пан не пан, а в кашу не плюй. (М. Яцк.)

Обороняє ся простий чоловік від панського надужиття.

101. Панове з хлопів пани, а я з панів пан, — мовив трахтирник, як купив село. (Льв.)

Оповідане про львівського купця-Русина Товарнїцкого, що в р. 1818 в часї приїзду цїсаря Франца I. до Галичини на панських бенкетах заробив стілько, що купив собі село. Пор. Brzoz. 14.

102. Панови вільно і чорта з'їсти, а хлопови засї. (Гнїдк.) ..гівно... (Наг.) ...можна і дідька... (Луч.)

Пародія на панське: „Co wolno panu, to nie wolno chłopu". Adalb. Pan 204, має тілько: „Panu wszystko wolno", взяте з Рея. В устах польського люду записав Кольберґ: „Panu i kpu wszystko wolno", Kolb. Lud. VIII, 264; Adalb. Pan 308

103. Пан сї з пана не посьміє, але біда з біди. (Наг.)

„Біда з біди" значить бідний з бідного.

104. Пан страшит, а слуги бют. (Гнїдк.)

Вар. до ч. 96.

105. Пану і псу всьо вільно. (Льв.)

Вільно йти, куди хоче. Пор. Adalb. Pan 209.

106. Пан усе паном, а Іван Іваном. (Коб.)

Простому чоловікови тяжко зробити ся паном.

107. Пан хороший, та нема гроший. (Ільк.)

Добрий пан, але безгрішний, отже слугам не платить.

108. Пан, що в соломі сидит, а зубами сьи чіхає. (Піднеч.)

Мова про пса. Пор. ч. 72.

109. Пан як голодин, то свище, а жид як голодин, то бомкає, а хлоп як голодин, то жінку бє. (Пужн.)

Про ріжні привички. В Кобиловолоках кажуть, що голодний жид співає.

110. Пан як голодний, то свище, а хлоп потилицю чухає. (Льв.)

Вар. до попер. ч.

111. Пан як копиця сїна. (Підгір.)

Такий грубий, череватий.

112. Пізнати пана по хольивах. (Наг.)

Панські гайдуки ходили звичайно в чоботях з високими холявами і з кутасами ріжних кольорів, по яких пізнавано, котрий гайдук до якого пана належить. Пор. Adalb. Pan 253. 316; Wand. II, Herr 992.

113. Поки пани збіднїют, то бідні на старцїв війдут. (Карл.)

Нема надії на те, щоб вони швидко збіднїли.

114. Польський пан а руська свине, — всьо єдно. (М. Яцк.)

Згірдний вислов про польського пана.

115. Почекай, най пан переїде. (Луч.)

Обовязком мужика було перше стояти на дорозї, аж пан переїде.

116. Принесла пану ні сесе ні тото на подарунок. (Наг.)
Натяк на відому казку про дївчину, якій пан задав загадку, щоб йому принесла ні сесе ні тото на подарунок, а вона принесла йому воробця, якого за раз же при входї випустила з руки.

117. Прошу пана, торба впала! (Белелуя) ...Пан си схопив, торбу вхопив. (Голови)
Насміх над зубожілим паном.

118. Пют пани, пеме́ й ми. (Тухля)
Бойківська поговірка.

119. Рихтували за пана, а дали за Йвана. (Дрог.)
Вар. до ч. 48.

120. Розказав пан, зробив сам. (Петр.) Сказав... (М. Яцк.)
Варіянт до ч. 40. Пор. Adalb. Pan 64.

121. Самі пани, а в грубі хто буде топити? (М. Яцк.) ...а хто буде свинї пас? (М. Яцк.)
Іронїчний вислов про нероботящих людий. Пор. Гильф. 775; Schlei. 164; Osm. Spr. 258; Wand. II, Herr 514, 517.

122. Самі́ пани, то єнна́ рука. (Тухля)
Держать ся купи.

123. Сам пан зробив, сам і виніс. (Стрий)
Сам себе обслужив. Пор. Adalb. Pan 263.

124. Сам пан, сам Іван. (Коб.)
Оба самі, кождий окремо, або також: сам собі і пан і слуга. Пор. Adalb. Pan 264; Wand. II, Herr 977.

125. Сесе му не пан. (Гнідк.)
Се йому байдуже, се його не наглить.

126. Слухайте, пани, тай ви вридники. (Бібрка)
Інтересна ріжниця між панами і урядниками: пани — приїзжа комісія з міста, а врядники — свої сїльські.

127. Такий ми то пан, що з остатного гам. (Ком.)
Гонить остатками, доїдає свою фортуну.

128. Такий пан, що в соломі спит, а зубами блохи лове. (Бергом.)
Мова про панського пса.

129. Такі пани по два на свини. (Наг.)
Про якихось простаків.

130. Такі пани, як ви, тамтої ночи мене обікрали. (Кнїгин.)
Говорив чоловік пізнаючи одного з таких панів у місті на ярмарку.

131. Ти мінї не пан, я тобі не слуга. (Яс. С.)
Говорить сусїд до сусїда. Пор. Adalb. Pan 282.

132. Ти пан і я пан, а третий від музики. (Льв.)
Три товариші в шинку.

133. Тому наших панів мара бере, що не разом с—ти ходєт. (М. Яцк.)
Іронїчний вислов про брак солідарности між панами.

134. То з тих панів, що в соломі спют а зубами обіськают си. (Орел.)
Вар. до ч. 108; насміх над бідними панами.

135. Три пани, два атамани, а оден підданий. (Іль.)
Вар. до ч. 22.

136. Три пани, одні штани: котрий перший устав, той убрав. (Наг.)
Варіант до ч. 9.

137. Три сини, три пани: єден розбійником, другий різником, а третий жебраком. (Ботел.)
Хвалив ся мужик, що його сини самі пани: один розбійник т. зн. урядник, другий різник т. зн. лїкар, а третїй жебрак т. є. піп.

138. У пана ласка на пеньку. (Наг.)
Пан з ласки велїв висїкти лїсового злодїя на пеньку зрубаного ним дерева.

139. У такого пана я служив, що одної ночи мене обікрав, а сам утїк. (М. Яцк.)
Насміх над бідним і злодїйкуватим паном.

140. Хоть іди до пана, то все ти погана. (Наг.)
Говорять до недбалої або невродливої дївки.

141. Цїлою губою пан. (Гнїдк.)
Говорили про богатого, статочного пана. Пор Brzoz. Pan 18.

142. Чого пани наварять, тим ся піддані попарять. (Ільк.)
Пани звичайно наварювали мужикам лиха. Пор. Adalb. Pan 30.

143. Чуєте пан майстер, пийте келїшок горівки, а злїзьте з дах, не псуйте ґонтє. (Мик. н. Дн.)
Жидова промова до майстра, що недоладно побивав дах. Пор. Майстер 1.

144. Що би то за пан був, аби го мужик за чуприну сіпав. (Гол.)
Натяк на оповідане про пана, що топлячи ся в воді, кликав мужика, аби ратував його і хопив за волосє.

145. Що вільно панови, то не вільно Іванови. (Ільк.)
Варіант до ч. 102.

146. Що пан затєгни пером, то хлоп не витєгни волом. (Будз.)
За часів панщини пани вели реєстри рекрутів і податків.

147. Що пан, то не Йван. (Вовчк.) ...що піп, то не копицє сїна. (Будз.)
Ріжниця між паном і простим чоловіком. Пор. Adalb. Pan 11.

148. Що малий пан влїпит, то й великий не відойме. (Ільк.)
Малий пан міг набити мужика так само, як і великий.

149. Що панам? Г—о панам, а нам біда. (Куманов.)
Байдуже, чи панам добре, чи зле, а мужикам все біда.

150. Як будеш паном, то всьо будеш мати даром. (Лев.) ...будеш брав... (Ільк.)
Про панів, що мали всї доходи з панщини. Пор. Wand. II, Herr 60: Den Herren gibt's Gott im Schlaf.

151. Який пан, такий крам. (Лев., Ільк., Петр., Сїл. Б.)
Який купець, такий його товар. Пор. Adalb. Pan 49; Schlei. 164; Wahl II 34; Wand. II, Herr 52, 690, 925, 934; Čelak. 376.

152. Як Пан-Біг приліпит, то й очи засліпит. (М. Яцк.)
Характерний варіянт до слідуючої приказки. Пор. Wand. II, Gott 1903.

153. Як Пан Біг хоче кого покарати, то му розум відбере. (Мик. н. Д.)
Безумність, се кара божа. Пор. Wand. II, Gott 1904.

154. Як пани ласкаво кажуть „коханку“ або „муй коханий“, то вже певно не минуть буки. (Гол.)
З'їдливий вислов про панські солодкі слова. Пор. Етн. Зб, VI, ч. 131.

155. Я свій пан. (Стан.) Я сам собі пан. (Наг.)
Я свобідний, ніхто не має мені до розказу. Пор. Adalb. Pan 67; Wand. II, Herr 995.

156. Я такий пан: без іглн ся не вберу, без ножа ся не розберу. (Мшан.)
Мусить іглою зашити на собі веретку, а потім ножем розрізати. Вар. до ч. 50.

**Панахида.** 1. А дав би Бог милосерний, аби ще нині над тобов панахиду відчитали! (Лол.)
Проклятє: щоб ти ще сьогодні вмер.

**Панич.** 1. Коли-сь панич, то май своє, а не знч. (Кол.)
Панич повинен бути заможний.

2. Панич возовий, що їсть хліб разовий. (Дар.)
Іронїчно про панича, що їздить возом і їсть мужицький хліб.

3. Панич — засранич. (Коб.)
Кепкують з панича.

4. Панич з переваренеої сирватки. (Коб.)
Ледачий панич.

5. Панич не знав нич, ко єдно письмо, тай то му з голови витрісло. (Ільк.)
Про неписьменного панича.

6. Панич, що вкрав бич. (Ільк.)
Злодїй у панській одежі.

7. Паничу, свинї квичут. (Коб.)
Кепковане з панича. Пор. Нос. ст. 397.

8. Паничу, я вам ся вгнилючу. (Буч., Снят.)
Кепковане з панича.

9. Панський панич, що батогом кури стріляє. (Луч.)
Кепковане з панича.

10. Прийшов панич, обісрав бич, пішов далї, обісрав ґралї. (Жидач.)
Жартлива поговірка.

**Пані.** 1. Най ся не рахує цїлов панев. (ЮК.)
Про жінку, що гонорує ся дуже.

2. Пані на цїлі санї, ще ноги висять. (Ільк.) ...на всї ...волочат ся. (Дар.)
Кепкують із великорослої панї або взагалї з великої жінки. Пор. Нос. ст. 397.

3. Пані, пані, дранку-сте згубили! (Кривор.)
Кепкують із такої, що гонорує ся як пані, а ходить обідрана.

4. То не можна, пані вельможна. (Льв.)
То не уходить.

5. Що то минї за паньи, шо під носом калабаньи. (Льв.)
Кепкують із засмарканої жінки.

**Панїбрат.** 1. За панї-брацї свиня з пастухом. (Яблонів ad Теребов.)
Польська формула panie bracie прикладала ся тільки до шляхти. Пор. „Łata na łacie — sługa panie bracie". Adalb. Łata 3.

**Панна.** 1. Важте сї, панни, бо сї віз перевертає. (Наг.)
Остерігав фірман паннів у возї на похилім місцї, а коли віз перевернув ся, він сердито крикнув їм: „А я вам не казав, к—ви, абисте сї важили, бо сї віз переверне."

2. Панна казала: В мене вечера не велика: два яйця тай конець. (Кол.)
Задоволена малим.

3. Яка ми ту кляшторна панна! (Жидач.)
Несміла або підозреної чистоти.

**Пановане.** 1. Дай вам Боже пановане! (Кол.)
Побожне бажане.

**Панотець.** 1. Паноче, вікапали би вам очи! (Снят.)
Жартливе проклятє.

**Панський.** 1. За панське гріху нема. (Будз.)
Давнїй погляд, що пану можна робити шкоду безкарно.

2. Най Бог боронит від панської ласки, а від людської ненависти. (М. Яцк.) ...кари... (М. Яцк.) ...карности... (Колом.)
Панська ласка уважає ся одним з найбільших лих на рівнї з людською ненавистю.

3. Панська ласка від вікна до порога. (Сор.)
Не дуже довга. Пор. Adalb. Pan 110; Нос. ст. 397.

4. Панська ласка на бистрім кони їздит. (Жидач.)
Її легко утратити. Пор. Libl. 113; Adalb. Pan 108; Wand. II, Herr 145.

5. Панська рука далеко сягає, навіть там, де її не видно. (Циг.)
Мова про далекосяглі панські впливи і протекції.

6. Панська служба на клинци висит. (Гнїдк.)
Мова про канчук, який був службовою ознакою найбільшої части панських слуг.

7. Панське „зачекай", а жидівське „зараз". (Луч.) ...то на єдно виходит. (Наг.)
Жартлива примівка. Пор. Adalb. Pan 242, 245.

8. Панське і жидівське нїколи не пропаде. (Наг.)
Бо пан і жид усе знайдуть способи відзискати своє. Пор. Adalb. Pan 240.

9. Панське слово до порога. (Залїсє)
Не має тривкого значіня, за порогом уже неважне. Пор. Adalb. Pan 109.

10. Панський паєм — підданим ярем. (Гнїдк.)

Підданим, узятим між панські слуги до двора, було нераз гірше, як тим, що лишали ся в селї.

11. По панськи до полудня спати, а до вечера не їсти. (Бар.)

Кепковане над панським розкладом часу.

**Панство.** 1. З великого панства богато грому, а малий дощ. (Ком.)

Богато фуми, гордощів, а мала користь. Пор. Adalb. Państwo 4.

2. Панство в голові, а воши за комніром. (Ільк.)

Кепковане з такого бідака, що не покидає ся мрій про своє панство.

**Пантрувати.** 1. Пантруй носа свого, ни проса чужого. (Кольб.)

Вар. до Ніс ч. 31.

**Панувати.** 1. Всї би панували, а хто би свинї пас? (Замул.)

Вар. до Пан ч. 121.

2. Панувати леда хто потрафит, аби в чім. (Жураки)

Панувати не велика штука.

**Панщина.** 1. Нікому я панщини не винен, щоби дурно робити. (Луч.)

Натяк на панщизняні примусові роботи.

2. Пропало, як панщина. (Голешів)

Пропало безповоротно.

**Панько.** 1. Втяв Панька по штанах. (Кобил.)

Жартлива примівка до імени Панько.

2. Не втне Панько січки. (Сам.)

Жартлива примівка. Пор. I, Втяти, ч. 6, 7.

3. Ой не втне Панько тїста, бо ячмінне. (Ільк.)

Пор. вар. I, Втяти 6.

4. Штурк Панька в око, а він каже, що глубоко. (Глещ.)

Коли хто говорить не до річи.

5. Штурк Панька в око, коли Панько слїпий. (Гнїдк.)

Жартують із підслїпуватого парубка.

6. Штурк Панька в око: Панько спит, а око висит. (Луч.)

Вар. до попереднього.

**Панянство.** 1. Пізно дївцї панянство шанувати, як уже зипсує. (ЮК.)

Говорять про дївчину, що стратила своє дївоцтво.

**Папа.** 1. Де папу, там і каку. (Льв.)

Про дїтий, що на тім самім місцї їдять і серуть. Пор Дик. 1307.

**Папка.** 1. Кладу папку на лопатку, шусть у піч! (Бібр.)

Примовляють саджаючи хлїб у піч.

**Паплїк.** 1. Бодай му паплїк щез! (Наг.)

Проклятє. Паплїк знач. слїд.

**Пара.** 1. Бодай тї лишила погана пара! (Наг.)

Проклятє: щоб з тебе вийшов поганий дух.

2. Дібрана пара, як пироги й сметана. (ЮК.)

Про двоє робітників або про молоде подруже.

3. Пара кости ломит. (Яс. С.)

Говорять про твердий мороз. Пор. Schlei. 185; Нос. ст. 398; Сим. 1910.

4. По парі пізнати, чим серце кипит. (Гнїдк.)
   По горячім віддиху пізнати сердитість або злість.
5. По парі, по парі, а з заду два. (Мик. н. Дн.)
   Жартливий вислов про людий, що йдуть парами.
6. Така пара, як миш з волом. (Коб.)
   Недібрана пара.
7. Хоть би чорт сто пар ходаків сходив, то би такої пари не злучив. (Михн.)
   Говорять про незвичайно добре дібрану пару лихих людий. Пор. Етноґр. Зб. VI, 155; Adalb. Para 1.

**Параґраф.** 1. Параґраф закручений і сюди й туди, тай ним так крутят. (Глещ.)
   Говорять про адвокатські штуки з параґрафами закона.

**Паралюш.** 1. Паралюш би тя трафив! (Коб.)
   Проклятє. Паралїж, див. далї Постріл.

**Парамеї.** 1. Вичитаю я йому парамеї. (Наг.)
   Парамеї — читанє уступів з пророків на вечірнї у великім постї. Вичитати парамеї — виганьбити котось, викидати йому його лихі діла.

**Параска.** 1. З Богом, Парасю, коли ся люди трафляют. (Старий Скалат) ...ти люди трафляют ся. (Тереб.)
   Говорять позбуваючи ся якогось немилого чоловіка.
2. З Богом, Парасю, коли тя люде хотять. (Ільк.)
   Вар. до попер. Пор. Нос. ст. 313.
3. Ото минї Параска, що по пуп запаска. (Дар.)
   Жартують з імени Параска. Не має нїякої запаски.
4. Прийміт мою Парасю до громади, бо она добра до поради. (Старий Скалат)
   Жартують із чоловіка, що величає ся своєю нїби мудрою жінкою.
5. Фіть, Парашка, дам ти шкварок. (Наг.)
   Жартлива примівка.
6. Хто до кого, а я до Парашки. (Наг.)
   Вибирає найкрасшу. Пор. Нос. ст. 459; Krumb. 81.

**Парастас.** 1. Не треба по живім парастас правити. (Наг.)
   Парастас править ся лише по покійнику.
2. Ото набрав грошей, як піп за парастас. (Тереб.)
   Плата за парастас зовсїм не велика.

**Парафія.** 1. Парафія і жена, то від Бога суджена. (Золоч.)
   Мовив дяк. Те саме й попови.
2. Хула парафія, де піп зубами дзвонит. (Наг.)
   Жартлива примівка про убогу парафію. Пор. Libl. 202; Adalb. Parafia 1; Muka 981.
4. Як до тої парафії прийде, що буде ґаздиня, то буде мати свою волю. (ЮК.)
   Scil. як прийде порядна попадя.

**Париж.** 1. І в Парижу не зроблют з вівса рижу. (Мик. н. Дн.)
З ледачого чоловіка ніде не зробиш доброго. Пор. Adalb. Paryż 1.

2. І Париж не зробит з вівса риж. (Гнїлк.)
Вар. до попер. Пор. Wand. III, Narr 1082.

**Парити.** 1. Як тї випару, то си місцьи не найдеш. (Наг.)
Випарити — набити.

**Парнистий.** 1. Парнисті, що два во́лы. (Дид.)
Про двох подібних до себе парубків або чоловіків.

**Парть.** 1. Аби-с парти не мав! (Печен.)
Парть знач. щасте.

2. Дай Боже добру парть! (Крех.)
Побожне бажане.

**Парубок.** 1. Біда з такими парубками: ще не підріс свини під фіст, а вже біжит за дївками. (Озеряни)
Про скороспілих парубків.

2. Здибав парубок дївку тай попросив дїрку. (Снят.)
Зробив їй нескромне предложене.

3. Меже двома парубками дївка баламутна. (Наг.)
Не знає, за кого вийти.

4. Соломяний парубок, а золоте дївча хоче брати. (Жидач.)
Докоряють недолугому або убогому парубкови, що ласить ся на здорову та богату дївку.

5. Соломяний парубок золоту дївку бере. (Ільк.)
Часті випадки, що убогий парубок бере богату дївку або недолугий здорову.

6. Такий парубок, як смук. (Підпеч.)
Смук, се пляцок кулешаний невиколочений. Отже догана нездарі, слабосилому.

7. У парубка одна гадка, а в дївки десять. (Косс.)
Парубок одну візьме, а дївка піде за котрого будь.

8. Чи то менї до парубків? Аби не до́ хлопцїв. (Дар.)
Жартливий вислов дївчини.

9. Шкода паробка, пизакого пішла дївка. (Балиг.)
Жартливий вислов, коли дївка вийшла за нїкчемного парубка.

**Парубочити ся.** 1. Він уже сї парубочит. (Наг.)
Зачислює себе до парубків.

2. Нидавно м сї попарубочив, а вже-м, пробачьийте, г—о розтолочив. (Кольб.)
Наробив якоїсь неслави.

**Паршачок.** 1. Бодай без паршьичка і соньичко не сходило! (Русів)
„Паршьичком" називають на Покутю жида.

**Пас.** 1. З нього би лиш паси дерти. (Наг.)
Говорять про злого члоловіка.

2. Іди пасо́м. (Наг.)
Помалу, як худоба, що пасе ся.

**Пасіка.** 1. Пасіка — слизька худоба. (Заставці)
Пчоли раз ведуть ся, а раз не ведуть ся.

2. Розпусив пасіку. (Наг.)
Розпустив воші.

3. Хто має пасіку, той має мід; хто має діти, той має смрід. (Ільк., Петр.)
Вигоди і недогоди господарського житя.

**Паска.** 1. Без нього сї паска не осьвйитит. (Наг.)
Говорять про такого чоловіка, що пхає ся в усяке діло. Пор. Гильф. 1608.

2. Дочекав ся гречаної паски. (Петр.)
Збіднів, не стало його на пшеничку.

3. Іще паска в колосї. (Гнїдк.)
Ще пшениця на пни.

4. Не болотьину паску печи! (Наг.)
Треба купити пшеничної муки.

5. Паска — божа ласка; менше вкусит ся, скорше примкне ся. (Зазул.)
Примкне ся замісь проковтне ся; пор. польське przełknie.

6. Така паска, що би ї грім не розбив. (Карлів)
Тверда, пригоріла.

7. Там то му сї паска спекла! (Наг.)
Там то пощастило йому.

8. Хто жидівську паску їсть, той своєї не дочекає. (Лучак.)
Християнинови не годить ся їсти жидівську паску, бо народ вірить, що в жидівських т. зв. мацах є християнська кров.

**Паскуда.** 1. Паскуда, єгомость! Огида, їмость! (Кольб.)
Так розпочав своє оповіданє перед попом і попадею обурений чимось селянин.

**Паскудство.** 1. Та не розбабруй паскудства! (Наг.)
Не розноси поганих пльоток.

**Пастернак.** 1. Який пастернак, такий буде й смак. (Коб.)
Яка закришка, така й страва.

**Пасти.** 1. Бодай єс так свої вуши пас, як ти худобу пасеш! (Підгірки)
Не зовсім дотепне проклятє.

2. Де ся спасло, там ся стрясло. (Гнїдк.)
Худоба на тім самім місцї пасе і висираєть ся.

3. Попас сї моїм добром. (Наг.)
Поживив ся, покористував ся.

4. Сам сї паси, сам сї завертай. (Наг.)
Іди собі з своїм Богом, дбай сам за себе.

5. Сам сї пасу, сам сї виганьию. (Наг.)
Иншому нема чого мішати ся до мене.

6. Тілько сї нинї напасе, ги з голої миски попоїсть. (Наг.)
Нема паші.

**Пастух.** 1. Без пастуха вівцї не стадо. (Наг.)
Без провідника ніяка громада не може устояти ся. Пор. Даль I, 292.

2. Пастух на святий вечір звязує сіном усі ті ложки, якими їла челядь на святий вечір, аби худоба вкупі пасла ся і не розбігала ся. (Лол.)

Один із різдвяних обрядів.

3. Пастух не їсть у неділю мяса, аби вовк худоби не їв. (Лол.)

Нар. віруване.

4. Як би Пан Біг пастуха слухав, то би ввес товар виздихав. (Мінч.)

Пастухи часто кленуть худобу.

5. Який пастух, така й череда. (Ільк.)

Як пастух недбалий, то череда розбігає ся. Пор. Wand. II, Hirt 66.

**Пасувати.** 1. Пасує, як горбатий до стіни. (Кольб.)

Про щось таке, що не пристає ні до чого. Пор. Adalb. Pasować 3.

2. Пасує як корові сідло. (Наг.)

Кепсько пасує. Пор. Libl. 198; Слав. II, 77, 91; Тимош 116.

3. Пасує, як свини віжок. (Сіл. Б.)

Не пасує зовсім. Пор. Adalb. Pasować 1.

4. Пасуйи, як свини в дощ. (Льв.)

Свиня в дощ ходить з обвислою шерстю. Пор. Слав. II, 77.

5. Так йому пасує, як свини в ріпі. (Бабух.)

Свиня в ріпі чує ся щасливою.

6. Так му пасує, як свині в ярмі. (Бергом.)

На свиню часто накладають ярмо, сконструоване так, щоб не могла пролазити дір у плоті. Пор. Слав. II, 77.

7. Що кому пасує: Полякови шабля, а Русинови свиня. (Кол.)

Що кому до смаку, те й вибирає.

**Патичок.** 1. Вийшов на патички. (Борд.)

Зле вийшов, потерпів невдачу.

**Пахнути.** 1. Аж ми пахне! (Наг.)

Забагає ся чогось.

2. Аж пахне коло мене хлібець. (Спят.)

Говорить голодний чоловік.

3. Видиш, чим то пахне? (Наг.) Смотри... (Гнідк.)

Говорять до винуватого, показуючи йому бук.

4. То не добром пахне. (Льв.)

Про щось лихе.

5. Що пахне, то ни воньиє. (Кольб.)

Що пахне то не смердить. Пор. Adalb. Pachnąć 3.

**Пацанів.** 1. Пацанів, де кози кують. (Старий рукоп.)

Насьміх над Пацанівцями. Пор. Adalb. Pacanów 1, 2, 3, 5.

**Пацер.** 1. Венци пацеру — венци хліба. (Будз.)

Пацер — польська перерібка із лат. „Pater noster". Жебрацька приповідка.

**Пацити.** 1. Не дай Боже таке пацити! (Ростоки)

Натрафити.

**Паця.** 1. І паця не є таке, як чоловік, як ся упє. (Стежн.)

Паця — порося. Воно звич. буває брикливе і примховате.

2. Квичило пацьи в плоті, буде п—ка в роботі. (Підмихайлівці)

Парубок іде до дівки.

3. Пацьи за сороківцьи. (Наг.)

Мале, мізерне. Пор. Adalb. Prosię 4.

**Паша.** 1. Вихрапав сї на зелену пашу. (Наг.)

Перебув якесь нещасте.

2. Не буде нї паші нї каші. (Дар.)

Властиво повинно бути „як не буде паші, то не буде каші". Каша значить молоко.

3. Нездалий на пашу: їсть і дижку покладує. (Наг.)

Про лїнивого чоловіка.

4. Паша з двома шапками. (Тереб.)

Іронїчно про жида, що забрав у селянина худобу, а той говорив потім, що віддав її на пашу.

5. Тримай пашу сїм лїт, а виведе тя з сїм бід. (Дид.) Держи... (Лім.)

Сїно не з'їдене худобою одного року держать і прикладають новим.

**Пек.** 1. Бодай му пек! (Лемк.)

Пек — слово, що відповідає плюваню на відїгнане злого духа. Про силу плюваня для відїгнаня злих демонів див. Grünbaum, Beiträge zur vergleichenden Mythologie aus der Hagada (Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft, XXXI, ст. 261.)

2. Бодай тя пеци били! (В.)

Вар. до попер.

3. Пек зá-пек! (Гнїдк.)

Про щось дуже дивне, несподїване.

4. Пек, за-пек, осина! (Жидач.)

Вар. до попер.

5. Пек і оссина тобі. (Залїсє)

До якогось ненависного чоловіка.

6. Пек-пекóм, нема що їсти! (Ільк.)

Преч би ся казало.

7. Пек поганим очом! (Наг.)

Спльовують на відвернене сили поганих очий.

8. Пек ти, запечений камінь у зуби! (Луч.)

Заклятє.

9. Пек ти, осина! Гі на тя! (Красне)

Бойківське заклинанє.

10. Пек тобі, осина! (Ільк.)

Про всяку злу пригоду.

**Пекло.** 1. Будеш по вуха в пеклї горіти. (Наг.)

Грозять злому чоловікови за якусь кривду, пр. за окрадене церкви. Пор. Adalb. Piekło 13.

2. Вже мені і в пеклі гірше не буде. (Ільк.)
   Жалує ся чоловік на свою прикру долю.
3. Вирвав ся як з пекла. (Печен.)
   Вирвав ся з якихось прикрих обставин. Пор. Adalb. Piekło 8; Wand. II Hölle 94.
4. В пекло, то в пекло, бодай буде тепло. (Цен.)
   Відповідає з гумористичною резіґнацією чоловік, коли йому грозять пеклом.
5. До пекла не треба дороги питати. (Гнідк.)
   До пекла найвигіднїйша дорога Пор. Adalb. Piekło 11; Wand. II, Hölle 23, 25.
6. Ґеґомосць, а ви що ту в пеклї робите? — Тихо, дурний хлопе, я ту на біскупові голові стою. (Наг.)
   Анекдота, спокревнена з Дантовим представленем величезної лїйки, в якій грішні папи стоять один на голові другого.
7. З пекла родом. (Наг.)
   Про злого чоловіка. Пор. Adalb. Piekło 15.
8. І в пеклї не велика пеня: найтяще день, два, тай привикне. (Мшан.)
   Іронїчне представлене пекла, пор. Етн. Зб. VI, 61; Adalb. Piekło 4.
9. Пекло ми в дому робиш. (Наг.)
   Говорить чоловік до сварливої жінки. Пор. Wand. II, Hölle 26.
10. Пеклом рушати. (Гнїдк.)
   Значінє неясне. Пор. лат. вірш із Енеїди: „Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo".
11. Пекло на душу взьив. (Кол.)
   Допустив ся якогось тяжкого гріху.
12. Перед пеклом і чорта треба просити за кума. (Пост.)
   Хто сидить у сусїдстві пекла, той кумає ся з чортами. Образово про силу сусїдства. Пор. Adalb. Piekło 6; Wand. II, Hölle 71.
13. Сидївши близько пекла бери дїлька в куми. (Лучак.)
   Вар. до ч. 12.
14. Там таке пекло в хатї, що й птах на кізлину не сьиде. (Наг.)
   Про хату, де йде вічна сварка й гризня.
15. Хоч там пекло, а тут рай, та де вродив ся, там і вмирай. (Кукиз.)
   Говорять до чужосїльного чоловіка, якого відправляють до його села умирати.
16. Я вже утоплена в пеклї, бо клину і Бога й сама себе, бо ми прикренечко жити. (Наг.)
   Говорила жінка жалуючи ся на свою лиху долю.
17. Як в пекло кинув, так загинув. (Ільк.)
   Пропав безслїдно. Пор. Wand. II, Hölle 104, 105.

**Пекти.** 1. Живцьом бим го спік, як бим го ту мав. (Наг.)
   Говорять про ненависного чоловіка.
2. Не тому печено, кому речено, а тому, хто зїст. (Мшан.)
   Кепкують із обіцянки, що хлїб пече ся для когось, а він може дістати ся иншому.

3. Пече, клади на друге плече. (Сор.)

Мова про тягар.

4. Пече, най сї встече! (Сор.)

Кричить чоловік дотикаючись чогось горячого.

5. Як спечемо, так і дамо. (Лев.) ...і з'їмо. (Гнїдк.)

Про всяку замовлену роботу: як її виконаємо, так її віддамо тому, хто замовив.

**Пень.** 1. Перебери пень, то буде подобень. (Терло) Убери.... (Петр.)

До людий подібний. Пор. Wand. II, Holz 154; Čelak. 142.

2. Прибери пень, буде хорошень. (Гнїдк.)

Буде гарний. Пень в значіню негарного чоловіка або негарної дївки. Пор. Нос. ст. 411.

3. Прибери пня, дай му імня, і з него буде чоловік. (Ільк.)

Жартують із тумановатих, недотепних людий. Глубше значінє: про всяких фіґурантів, що займають місця, до яких вони нездібні.

4. Прибери пня, найде ся імя. (Гнїдк.) ...найдеш му... (Балиг.) ...а буде му імя. (Мінч.)

Варіянт до попер.

5. Через пень колоду валити. (Наг.)

Побільшувати собі трудности в якімсь ділї. Пор. Нос. 268,465.

6. Який пень, такий клин. (Тереб.)

На крутий пень треба крутого клина.

**Пеня.** 1. Бодай тя піня́ взяла! (Дид.)

Проклятє: щоб тебе постигла якась кара.

2. Вийшов я не з такої пенї. (Луч.)

Вийшов з великої біди.

3. Всяди ня пеня находила. (ЮКм.)

Скрізь менї було лихо.

4. Якась пеня сколотила мнов. (ЮК)

Якесь лихо, якийсь злий дух збаламутив його.

5. Пеня вертепит мнов. (ЮКм.)

Лихо крутить ним.

6. Яка ти сї пеньи від мене належит? (Наг.)

Згірдно питає ся чоловік: що тобі від мене належить ся, чого шукаєш собі напасти?

7. Як дасть Бог пеню, то не стрихує. (Мшан.)

Сказала одна невіста почувши про свою знайому, що вмерла лишивши семеро дїтий. Пеня в знач. біда, з лат. poena; стрихувати (Жел. II, ст. 927) значить насипавши збіжя в міру згорнути чуб.

**Пеньок.** 1. Маю го на пеньку. (Наг.)

Маю на нього якусь пізьму, якесь завзятє.

3. Прибери пенька, то стане за Сенька. (Ільк.)

Жартують із недотепного парубка. Пор. висше Пень 1.

**Пердіти.** 1. Перди Грицю, перди Йване, пердїт усї христіяне. (Мик. над Дн.)

Жартлива приказка.

2. Хто сї навчит пердїти, ни може і в церкві терпіти. (Кольб.)

Сила привички.

**Пердо.** 1. П—до, бздо. (Наг.)

Говорять про щось недоладне, нї до чого не подібне.

**Перебирати.** 1. Хто перебирає, той перебере. (Ільк.)

Вибере як раз найгірше. Пор. пісню:

Через сад на поклад по воду ходила,
Чому менї Бог не дав, кого я любила;
А того менї Бог дав, кого я не знала,
То за мої перебори, щом перебирала.

**Перебути.** 1. Деж менї днись перебити? (ЮКм.)

Не знаю, де провести день.

2. Знаємо, щосмо перебули, а не знаємо, що сї перебуде. (Мик. н. Дн.)

Люди не знають своєї будущини.

3. Хоч би день перебути в злагодї! (ЮКм.)

Побожне бажане жінки, що має лихого чоловіка.

**Перевернути.** 1. А перевернуло би ті до гори ногами! (Наг.)

Прокляте.

2. Перевернув сї, як гарбуз у греддї. (Ворохта)

Про когось, що впав і покотив ся.

**Переверти.** 1. Всьо йде в переверти. (ЮК.)

Все зміняє ся на гірше.

**Перевідник.** 1. Перевідник, питель і міх без дна, то міра одна. (Ком.)

Перевідник — марнотратник.

**Перевідня.** 1. Від него вся перевідня. (Луч.)

Все марнотратство, вся страта.

**Переволокти.** 1. Хоть ся переволоче, то не втече. (Ільк.)

Що має стати ся, то стане ся, хоч і запізнить ся. Пор. Adalb. Przewlec 1.

**Перегнати.** 1. Пережену я тебе через гречку. (Косс.)

Говорив чоловік такому, що ходив до його жінки, в знач. набю тебе.

**Перегнути ся.** 1. Перегнув ся, як Орішкова хата. (Ком.)

Про згорбленого або скривленого чоловіка.

**Перед.** 1. Анї в перед не вдавай ся, анї з заду не мішай ся, тілько в самім середочку, як барвінок в городочку. (Снят.)

Приспівка уживана як примівка.

2. За передом бочка з медом. (Мшан.)

За передом scil. хати, отже в затилю в коморі.

3. З переду стрій, а з заду з лопатов стій. (Наг.) На переді... (Явор.)

Про пишно убрану дївку

4. На перед не виривай ся, на заді не оставай ся, середини держись. (Лев.) ...зо заду не оставляй ся... (Ільк.)

Житєве правило.

**Передний.** 1. Переднє задному лавка. (Дидьова)

Говорили з приводу смерти Каганця, що переднї люди гинуть, щоб пізнїйшим було смілїйше йти на перед. Пор. Даль I, 338.

2. Якесь передне собі мали. (Кос.)

Уже перед тим мали між собою сварку або змову.

**Передобідок.** 1. Лихий передобідок і найліпший обід попсує. (Ільк.)

Лихий передобідок — сварка перед обідом.

**Передрага.** 1. Не йди на передрагу, бо заробиш загу. (Ком.)

Передрага, сварка, по поль.: Iść na udry.

**Переймати.** 1 Ци все тото переймати, що на воді пливе? (Ільк.)

Не кожду сплетню повтаряти. Пор. Нос ст. 362; Даль I, 522.

**Перейти.** 1. Перейшов уже скрізь сито і решето. (Ільк.)

Перебув ріжні противности.

2. Як ті перейде з мудьми, то будеш з людьми, а як з тов, то з бідов. (Кольб.)

Коли тебе стрітить мущина, то будеш в приємнім товаристві, а як жінка, то буде тобі біда.

**Перекрасти ся.** 1. Хотів ся перекрасти, та си очі виштуркав. (Ільк.)

Десь ішов напотемки.

**Перелаз.** 1. Низкий перелаз усім людям дорога. (Гнїдк.)

Де низький перелаз, то як би вільне місце, нема перешкоди для ходу.

2. Через перелаз скакати. (Гнїдк.)

Поборювати якусь невеличку перешкоду.

**Переливати.** 1. Єдна дяка як тої, що переливала, так тої, що недоливала. (Мшан.)

В пеклї здибали ся дві шинкарки на одній карі, одна за те, що переливала, а друга за те, що недоливала.

**Переливки.** 1. То не переливки. (Гнїдк., Ільк.)

То не марна річ, то не жарти. Пор. Adalb. Przelewek 1; Нос. 282.

**Перемишль.** 1. Мишлю тай мишлю, куди до Перемишлю. (Стан.)

Говорять про замисленого чоловіка

2. Як мисль, так мисль, таки буде Перемишль. (Ільк.)

Оповідане про повстане назви Перемишль. Збудовано місто, найстарші люди почали мислити, як би його назвати. Довго мислили тай не могли вимислити нічого. Тоді якась жінка сказала до них от ті слова, що війшли в приказку.

**Перемогти.** 1. Може переможе, йик біду за ноги вхопит. (Грин.)

Переможе, як йому удасть ся щось неможливе.

**Перемолоти.** 1. Перемеле сї, мука буде. (Наг.)

Із буцїм то непотрібного чоловіка виробить ся щось порядне, а з лихої пригоди виточить ся щось добре. Пор. Даль I, 162, 358.

**Перепелиця.** 1. Перепелиці печені не падут з неба нинї. (Гнїдк.)

Мабуть ненародня композиция. Вар. приказки про печені голуби, I, Голуб 3

**Перепитлювати.** 1. Перепитлювати що. (Гнїдк.)

Швидко виговорити щось.

**Перепудити ся.** 1. Так єм сї перепудив, аж у мнї души не стало. (Наг.)

...аж ми душьи в пйити забігла. (Наг.)

Про великий перестрах.

**Перепхати.** 1. Перепхати біду, штоб звалила ся з голови. (Вн. ВЛ.)

Перебути, перебідувати лиху годину.

**Перескочити.** 1. Де не можеш перескочити, там підлізь. (Ільк.) ...перескочиш, там перелізь. (Сор.) ...не мож перескочити, там треба перелізти. (Залісе)

Житеве правило. Пор. Libl. 84.

2. Чи хоч, чи не хоч, а перескоч. (Коб.)

Чоловік мусить мимоволї перемагати перешкоди.

**Пересолений.** 1. Пересолене як ропа, як соровиці. (Наг.)

Ропа або соровиця називаєть ся солена вода, що випливає з жерела. Соровиця походить можливо від „солониця".

**Перестрашити ся.** 1. Перестрашив ся, аж сорочка полотном стала. (Гнїдк.)

Жартливо про те, що хтось не перелякав ся чогось.

**Перестріти.** 1. Перестріти кого. (Гнїдк.)

Перейти з поганими очима або з лихою ворожбою, з порожними коновками і т. и.

**Переступ.** 1. За переступ границї кримінальна кара. (Белз)

Переступ — нарушенє границї.

**Перетерти ся.** 1. Перетрет ся, перетрет ся, пан забуде, все минет ся. (Дар.)

Наробило ся якесь лихо і потїшають чоловіка, дїткненого ним.

**Перехрестити ся.** 1. Перехрести ся та вліз в болото. (Ільк.) ...лїзь... (Наг.)

Говорять, коли хто шукає собі напасти. Пор. Слав. II, 85.

**Перечити ся.** 1. Перечити ся о вчерашнім дни. (Гнїдк.)

Перечити ся за марницю.

**Перець.** 1. А знаєш, по чому перець? (Наг.)

Питають такого, що не знає ся на цїнах.

2. Г—о й перець переможе. (Луч.)

Стара практика.

3. За гріш перцю, і то гіркий. (Луч.)

Перець не гіркий, тілько щипає, а його цїна дуже низька.

4. З перцем чи не з перцем, коли з щирим серцем. (Ільк., Гнїдк., Лев.) Чи з перцем... (Залісе) Ци з перцьом.. ласкавим... (Наг.)

Перчені страви уважали ся давно прівілеґією панів.

5. Натер му перцю в ніс. (Ільк.)

Наробив йому прикрости. Пор. Даль I, 135.

6. Оттаке: за гріш перцю, тай то гірке! (Кол.)

Вар. до ч. 3.

7. Перець хлопа на коня садит, а жінку до гробу провадит. (Дрог.)

Якесь давне народнє віруванє.

8. Три з перцем, три без перцю, а три такой так. (Стан.)

Scil. випиймо. Приговорюють пияницї.

9 Ходи, дурню, перцю, шафрану ти причиню. (Мінч.)

Жартують із покупця, що до дешевого товару жадає причинки з дорожшого.

**Перина.** 1. Я тому ни винна, що пирина змина: яку мама мала, таку мині дала. (Пужн.)

Говорила невістка перейшовши зі своїм посагом до мужа. Пор. Етн.Зб. VI, 68.

**Перла.** 1. Була перла, тай сї стерла. (Сор.)

Було щось дороге і гарне та минуло ся.

**Перо.** 1. Іде пюря в коўодкы. (Р.ВЗ.)

Колодки — се початковий стан розвою пташачого пера. Із колодок виходить пірє, а не пірє в колодки.

2. Пером му земля! (Льв.)

Говорять про покійника. Теж у Болгар: Слав. I, 255.

3. Як затєгне пером, то не вітїгнеш й волом. (Гвізд.) ...напишут ...витягнут.. (Стоян.)

Варіянти до „Написати" ч. 2.

**Перун.** 1. А перун би тї ясний тріс! (Пасїч.) ...тріснув! (Княж.)

Проклятє; перун — грім. Пор. Adalb. Piorun 2.

2. Бодай тя перун встрыливў! (ВЗ.)

Лемківський варіянт Пор. Wand. I, Donner 30.

3. Коби не перун, многі би не хрестили ся. (Гнїдк.)

Народний звичай хрестити ся при кождім ударі грому. Пор. Wand. I, Donnern 19.

4. Няй в тебе перун стріліт. (Лб. ВЛ.)

Проклятє.

5. Перун би тї забив з ясного сонцьи! (Комар.)

Проклятє.

6. Перун би тя розтраскав! (Гнїдк.)

Проклятє.

7. Штобы тебе перун забіў! (І. ВЛ.) Бодай... (І. ВЛ.)

Проклятє.

**Перший.** 1. Перше змір, потім вріж. (Наг.)

Житєва практика. Пор. Слав. II, 91.

2. Перший ліпший. (Наг.)

Перший з краю, хто трафить ся. Пор. Adalb. Pierwszy 3; Wand. I, Erste 1.

3. Перший недоверший, другий недолугий, третий недопертий, четвертий без чверти, пятий без пяти, шестий без чести, семий такий са́мий, восьмий недорослий, девятий безхатий, десятий вусатий, — віддай же мя, моя мати! (Мшан.)

Так перебирала дївка женихів.

4. Перший раз не гаразд, остатний раз гаразд. (Лавочне)

Перший раз було зле, а остатним разом добре.

5 Перший штих без ґудза нічого не варт. (Наг.)

Натяк на оповідане про Соломона, що скликавши усїх кравцїв подав їм для відомости отсю мудру науку.

6. Хто перший, той ліпший. (Мінч., Ільк., Петр.)

Не завсїгди. Пор. Тимош. 234; Adalb. Pierwszy 1; Wand. I, Erste 19.

7. Я ни перша тай ни остатна. (Жидач.)

Пішла на злу дорогу. Пор. Adalb. Pierwszy 2; Wand. I, Erste 22.

**Першина.** 1. То мінї не першина. (Наг.) ...не першинка. (Кол.)
Я вже мав такі досвіди; першина — новина.

2. Чи то першина нї з чим до млина, а в порожнї до дому? (Дар.)
Даремна подорож до млина і назад.

**Пес.** 1. Або буде з пса солонина? (Гнїдк.)
Не буде нїколи. Говорять про нездалого чоловіка.

2. А здох бис яко пес! (Наг.)
Прокляте.

3. А мав пес хату? (Краснос.)
Докоряють безхатому волоцюзї. Пор. Wand. II, Hund 729, 1768.

4. А пси би ти писки лизали! (Наг.)
Докоряють пяницї.

5. А пси би тобі маму гонили! (Явор.)
Прокляте. Пор. Schlei. 185.

6. А пси би тобі марш тьили! (Наг.)
Щоб за тобою пси вили, куди підеш. Віруване, що на злого чоловіка кождий пес мусить гавкати. Пор. Wand. II, Hund 1511, 1515.

7. А цїба псе з хати! (Наг.)
Гонять псів з хати. Пор. Wand. II, Hund 668.

8. Бий пса, най буде добрий! (Ільк.)
У старих господарів найлютїйший пес був найлїпший і тому його часто били.

9. Бий пса, най попом буде! (Луч.)
Про непослушного і непильного школяра. Пор. Adalb. Pies 8.

10. Битий пес стереже ся. (Гнїдк.)
Сторонить від тої хати, де його били. Пор. Adalb. Pies 9.

11. Біг пес без овес, сука без пшеницю, пес загубив портїницї, а сука спідницю. (Снят.)
Гумористична приспівка. Без — польонїзм зам. через.

12. Біг пес без вовес тай вєрав сї в ріпу. (Мик н. Дн.)
Про якесь недоладне балакане.

13. Біг пес за вовом, біжит і за саньми. (Сор.)
Сила привички.

14. Біг пес через овес; не шкодило нї псови, нї вівсови. (Гнїдк.) ...нї псу, нї вівсу. (Наг.)
Про якусь маловажну річ, що не має нїякого впливу на людське жите.

15. Бодай жи ти пси писки лизали! (Жидач.)
Проклите. Варіянт до ч. 4.

16. Бодай і пес свою хату мав! (Ільк.)
Говорить чоловік, що бідує без своєї хати.

17. Бодай так пес свою долю мав! (Луч.)
Песя доля звичайно найкрасша.

18. Бодай так пси траву їли по тій правдї! (Ільк.) .. пасли, як то правда! (Наг.)
Пси не пасуть трави. Говорить ся, коли хтось оповідає очевидну неправду. Пор. Adalb. Pies 15; Wand. II, Hund 187.

19. Вибрав му пса. (Льв.)
 Виганьбив його. Пор. Wand. II, Hund 1541. „Einem den Hund lesen“.
20. Виглядає як пес на плоті. (Льв.)
 В якімсь комічнім, сьмішнім положеню.
21. Виіскав го, як пес пса до сонця. (Луч.)
 Пси на сонці звичайно один другому вишукують блохи. Отже вичитав йому всї його гріхи. Пор. Wand. II, Hund 432; Zátur. 10; Adalb. Pies 183, 192.
22. Вільно псу і на Бога брехати. (Лев.)
 Говорять про безсоромного, брехливого чоловіка, якого брехня не прилипає до чесних людий. Пор. Adalb. Pies 173, 280; Дик. 745; Wand. II, Hund 159; Нос. ст. 430; Zátur. 53.
23. Вільно псу і на сонце брехати. (Стан.)
 Варіянт до ч. 22. Пор. Даль I, 313.
24. Він би псу з горла видер. (Наг.) ...хліб відібрав. (Наг.)
 Про захланного чоловіка. Пор. Wand. II, Hund 861; 540.
25. Він і псу спокою не дасть. (Наг.)
 Про непосидючого, збиточного чоловіка. Пор. Wand. II, Hund 1595.
26. Він ще піде пси бити. (Наг.)
 Пророчать нероботящому чоловікови. Пор. Wand. II, Hund 1699.
27. Вона з ним пси пасе. (Бібр.)
 Женихає ся з ним потаємно. Пор. Muka 3216.
28. Вона пси пасе з цїлим світом. (Бібрка) Та вна... (Бібрка)
 Курвить ся.
29. Вони так як пси: туй сї покусают, туй сї полижут. (Наг.)
 Про сварливе, але забутливе подруже.
30. Все пішло на пси. (Ільк.)
 Звело ся нїпащо. Пор. Wand. II, Hund 1378.
31. Втїк як опарений пес. (Наг.)
 Пес опарений окропом утїкає страшенно скавулячи. Пор. Wand. II, Hund 1590, 1763.
32. Гнилий як пес. (Підгірки)
 Не хоче нїчого робити.
33. Годуй пса на свою литку. (Подус., Яс. С.)
 Годуй його, а він тебе вкусить; про фальшивого приятеля. Пор. Wand. II, Hund 171; Haller II, 37; Osm. Spr. 337; Гильф. 2135; Слав. II, 198; Bebel 201
34. Гонили би ти пси маму! (Наг.)
 Лайка. Пор. Wand. II, Hund 1497.
35. Де два пси йдут до єдної суки, то певне будут сї кусати. (Кол.)
 Два парубки за одну дївку певно будуть бити ся. Пор. Osm. Spr. 120.
36. Де ся свої пси кусают, най ся чужі не мішают. (Терноп.)
 Чужим людям не слїд встрявати в семейну сварку. Пор. Wand. II, Hund 6 1211; Čelak. 234; Adalb. Pies 51; Даль I, 319.
37. Добре псови муха, нїж гола юха. (Луч.)
 Лїпша чоловікови мала дрібниця нїж нїчого. Пор. Adalb. Pies 38; Libl. 28.

38. Добрий пес лучший як злий чоловік. (Ільк.)
Бо пес вірний свому господарю, а чоловік завше зрадить.

39. Добро псу муха, ніж кійом по за вуха. (Дрог.)
Варіянт до ч. 35, з тою ріжницею, що тут маленький зиск протиставляє ся великій шкоді. Пор. Wand. II, Hund 253, 464; Adalb. Pies 98; Muka 3023.

40. Доти пес не навчит сї пливати, доки му сї води в вуха не нальле. (Сор.) Не навчит сї пес плавати, поки му сї в вуха не налле. (Наг.)
Чоловік не навчить ся нїчого без деяких прикростий. Пор. Adalb. Pies 136; Pływać 5; Гильф. 1562; Wand. II, Hund 1064; Čelak. 194.

41. Жиют як пес з котом. (Наг.)
Про незгідливе подружє. Пор. Гильф. 1054, 3142; Слав. I, 175; Wand. II, Hund 196, 1767.

42. Загадав псом сї доробити. (Яс. С.)
Про легкомисний плян легкого заробітка.

43. За пса го не має. (Наг.)
Занїзащо його не має. Пор. Adalb. Pies 102; Wand. II, Hund 1552.

44. За́-пса му сї нїчо робити не хоче. (Наг.)
Про лїнивого чоловіка.

45. Звиває ся як пес на сливах. (Ільк.)
Пес на сливах не дуже звиває ся.

46. Здало ся псу на підошви. (Лім.) ...на буду. (Льв.)
Не здало ся нїнащо.

47. Здох пес! (Льв.)
Коли хто не може анї слова сказати на якесь питанє. Пор. Wand. II, Hund 1673; Adalb. Pies 287.

48. Здох як пес — крім душі святої. (Ільк.)
Умер поганою смертю. Пор. Wand. II, Hund 1766.

49. Зійшов на пси. (Доброс.)
Звів ся нїнащо. Пор. Wand. II, Hund 1373, 1378, 1598, 1579; Libl. 207.

50. Зірвав ся як пес з ланцюха. (Печ.)
Говорять про сердитого чоловіка, що нї з сього нї з того напастує когось. Пор. Adalb. Pies 164.

51. З'їсть пес пса, коли нема барана. (Ільк., Петр., Лучак.) Їсть... як ни може... (Жид.)
Найлїпші приятелї посварять ся, коли нема нагоди вилляти злість на когось третого. Пор. Wand. II, Hund 45, 387; Osm. Spr. 397; Даль I, 131; Zâtur. 134.

52. Змерз як пес. (Наг.)
Пса в зимі виганяють звичайно на ніч на двір. Пор. Adalb. Pies 298.

53. Знає пес, де му фіст утьили, то вже там не піде. (Наг.)
Чоловік, якому зроблено шкоду, не навертає ся вже на те саме місце. Пор. Adalb. Pies 182.

54. З него нї пес нї ковбель. (Орел.)
Ковбель — те саме, що пес, ко́бель по російськи.

55. Її би пес за язик не злапав. (Голешів)
Говорять про язикату жінку.
56. І малий псюк глубоко вкусит. (Гнідк.)
Бо має острі зуби.
57. І пес дурно не бреше. (Ільк.)
Хоч не завше на правдивого злодія. Пор. Wand. II, Hund 333, 367; Adalb. Pies 167.
58. І пес за ним не завиє. (Кобр.)
Нікому його не жаль. Пор. Zátur. 12.
59. І пес на голу кість не йде. (Льв.)
Чоловік не повинен брати ся до зовсім безкорисного діла.
60. І пес пізнає чоловіка. (Ільк.) ...свого господаря. (Льв.)
Він нюхом чує ріжницю між злим і добрим чоловіком. Пор. Adalb. Pies 62; Wand. II, Hund 241.
61. І пес би сї при нїм не удержьив. (Наг.)
Про злого господаря. Пор. Adalb. Pies 66.
62. І пес би того не їв. (Наг.)
Говорять про лихо зготовану страву. Пор. Schlei. 166; Wand. II, Hund 1405, 1709; Adalb. Pies 5.
63. І пси би робили, коби легко било. (Пралк.)
Всяка робота не легка річ.
64. І псови в одну діру навкучит ся лазити. (Явор.)
Монотонне житє знудить усякого чоловіка.
65. І я псу з під фоста не випав. (Наг.)
І я не поганого роду. Пор. Wand. II, Hund 1689.
66. Коби був пес не срав, був би заяцьи ймив. (Цен.) ...спав... (Кол.)
За якимсь малим ділом чоловік нераз пропускає добру нагоду. Пор. Wand. II, Hund 541, 663; Wahl II, 67; Adalb. Pies 300.
67. Коби пес робив, то би в ходаках ходив. (Мінч.)
І чоловік не ходив би босий, як би більше робив.
68. Кождий пес на своїм смітю гордий. (Ільк.)
Кождий чоловік на своїм обійстю чує себе паном. Пор. Wand. II, Hund 212, 438; Čelak. 119.
69. Коли пса бють, най собі кози на розум беруть. (Ільк.)
Коли одного карають, то инші розуму набирають. Пор. Adalb. Pies 88.
70. Котрий пес богато бреше, той мало кусає. (Ільк.)
Від чоловіка скорого до погрози найменше можна жадати її сповнення.
71. Крутит ся як пес на сливах. (Колом.)
Про чоловіка, що крутить ся незнаючи, що робити. Пор. Слав. I, 177, II, 105.
72. Кусай мене псе, поки кров не потече. (Ільк.)
Говорить чоловік доведений до розпуки.
73. Ліпше псови муха, ніж коштуров поза вуха. (Ком.) ...як костуром.. (Явор.) ...псу... колом... (Жидач.)
Вар. до ч. 37.

74. Лучше псу муха, як поза уха. (Ільк.)
    Вар. до ч. 73.
75. Лучший пес що бреше а не кусає, як кіт, що ся лестит, а драпле. (Петр.) Ліпший... драпає. (Заліснє)
    Явний ворог ліпший від тайного і підлесного. Пор. Adalb. Pies 99; Zátur. 51.
76. Любйит го, як пси діта. (Наг.) ...як пес камінь. (Льв.)
    Не любять його зовсім. Пор. Wand. II, Hund 736; Любити ч. 25; Слав. I, 267.
77. Мав пес хату з вікнами? (Тер.)
    Не мав ніколи. Пор. висше ч. 3.
78. Марш псе, твій ґосподар більший як ти, тай ви гавкає. (Будзан.) ...твій господар старший від тебе тай не бреше. (Наг.)
    Жартлива промова до гавкучого пса.
79. Минула пса кубаса. (Ком.) ...ковбаса. (Наг.)
    Минуло чоловіка якесь задоволене.
80. Много псів заяцю погибіль. (Пер.)
    Богато ворогів — чоловікови згуба. Пор. Wand. II, Hund 959, 980—984; Čelak. 369; Adalb. Pies 55.
81. Молоде песьи й на г—о гавкає. (Цен.)
    Воно ще не вміє бачити дійсного ворога. Пор. Wand. II, Hund 485, 788.
82. Най ти пси марш тнут! (Наг.)
    Проклятє, щоб за тобою пси гавкали.
83. На, пес, кишки, на! (Ортин.)
    Жид вабив пса, аби набити його за те, що поїв йому кишки. Пор. Wand. II, Hund 1444.
84. На поли-поли пси єї бороли; а єден куций усіх помучив; а стара псиці срати вертит сї. (Красне)
    Жартлива приказка.
85. На псї до хати віхати. (Наг.)
    Говорять про чоловіка, що входить до хати разом з псом. Пор. Нос. 355.
86. На таке пес женив ся, та жінки не має. (Гнідк.)
    Не маючи нічого свойого.
87. На то пес фіст має, аби зад закрити. (Наг.)
    Про закриване людської стидливости. Пор. Wand. II, Hund 121; Гильф. 663.
88. На чім пес зріс, того все хоче. (Зазул.)
    Пси привикають до певних страв, отже гуцульські до кулеші.
89. На що псу пятої ноги, коли має штири? (Луч.)
    Про всяку зайву річ.
90. Не бреши, песику, не бреши! Твій ґосподар старший тай не бреше. (Сквар.)
    Вар. до ч. 78.
91. Не буде з пса солонина. (Ільк.) ...ковбаса. (Наг.)
    Песе мясо нездалє до їди. Пор. Adalb. Pies 296.
92. Не буде пес голої кости глодати. (Ільк.)
    І чоловік не бере ся до зовсім безкорисного діла.

93. Не було з пса солонини тай не буде. (Луч.)
Вар. до ч. 91.
94. Не вір му як псу. (Наг.)
Остерігають перед злим чоловіком. Пор Гальф. 3230; Wand. II, Hund 1626.
95. Не втікає пес від колача, але від бича. (Кобр.)
Так само чоловік не втікає від добра, але від прикрости.
96. Не вчи пса брехати, бо він і без тебе вміє. (Наг.)
Говорять такому, що дразнить пса. Пор. Wand. II, Hund 548, 1435.
97. Не дай псу білого хліба, бо го повальиє. (Наг.)
Він мусить його поволочити по землї, поки його з'їсть.
98. Не для пса кобаса. (Лев.) ...ковбаса. (Петр.)
Що кому не годить ся. Пор. Adalb. Pies 122.
99. Не для пса ковбаса, не для кота сало. (Ільк.) ...кітки... (Наг.)
Повнїйший вар. до попер. Пор. Даль I, 282.
100. Не з'їсть пес білого хліба не повалявши. (Гнїдк.) ...пес хліба поки не повальиє. (Цен.)
Вар. до ч. 97.
101. Не кождий пес Лиско. (Наг.)
Кождий пес називає ся инакше, але імен тих не богато. Пор. Adalb. Pies 128; Wand. II, Hund 565.
102. Не кождому псови Гривко на імя. (Лучак.)
Вар. до ч. 101. Пор. Adalb. Pies 126.
103. Не мав пес пйитої ноги тай не буде мати. (Яс. С.)
Вар. до ч 89.
104. Не має пес роботи та лаби лиже. (Бергом.)
На сонцї він любить лизати собі лаби.
105. Нема там анї пса. (Наг.)
Цілковита пустка. Пор. Adalb Pies 67; Слав. I, 320; Wand. II, Hund 1738, 1641.
106. Не оден пес Гривко. (Ільк.) ...зве ся... (Кольб.)
Вар. до ч. 89.
107. Не пхай пальцьи псу в зуби, бо відкусит. (Наг.)
Хто легкомисно наражає ся на шкоду, може легко потерпіти. Пор. Wand. II, Hund 43; 1545.
108. Не рад пес, що битий, ще фостом киває. (Наг.)
Пес часто хоч побитий не перестає ласити ся махаючи хвостом.
109. Не рад пес, що вдарений, а він ще скавулит. (Лім.)
Скавулїнє, то песїй плач.
110. Не тра пса бити, тілько оженити. (Луч.)
Іронїчно женячку уважають тяжшою карою від битя.
111. Не тьижко псови в зуби дати, але з зубів видерти. (Стан.)
Пес хапає захланно, отже видерти йому з зубів дуже тяжко.
112. Не тягни пса за хвіст, бо та вкусить. (Ільк.)
Пес дуже не любить, коли його тягнути за хвіст. Пор. Adalb. Pies 119; Wand. II, Hund 644.

113. Ни кважьию на пса, але чий пес. (Кольб.)
Не уважаю па пса, тілько на його господаря.

114. Ні пес ні баран. (Ільк.)
Про чоловіка невиразного характеру. Пор. Adalb. Pies 154.

116. Отак пес сї вс—в у огірки, та огірки спаскудив, а росіл чистий. (Кольб.)
Натяк на якесь гумористичне оповідапє.

117. Пес бреше, а вітер несе. (Лев., Ільк.)
Про марність всякої брехнї. Пор. Adalb. Pies 163; Даль I, 208, 313; Сим. 2144; Гильф. 3460; Wand. II, Hund 159, 833; Zátur. 53.

118. Пес бреше, бо співати не вміє. (Стрий)
Але при людськім співі або музиці вие проразливо.

119. Пес бреше, дощ чеше, а вітер далї несе. (Ком.)
Вар. до ч. 117.

120. Пес бреше на сонце, а сонце світить. (Ільк.)
Люди брешуть на чесного чоловіка, а він не дбає про се. Пор. Adalb. Pies 207; Wand. II, Hund 158, 160; Wurzbach I, 100, 209'; Muka 417.

121. Пес бреше, пан їде. (Ільк.)
Не звертає уваги па брехане пса. Пор. Adalb. Pies 203, 205; Сим. 2128; Osm. Spr. 4; Нос. ст. 430; Даль I 313.

122. Пес держит сї чоловіка, а кіт х..ти. (Наг.)
Загальпа обсервація.

123. Пес за нюхтóм іде. (Наг.)
Нюхом пізнає слїди звіра, чоловіка або свої власні.

124. Пес здохлий не кусає. (Ільк.)
Зовсїм натуральна річ. Пор. Wand. II, Hund 325, 505, 951, 971; Čelak. 236; Bebel 23; Adalb. Pies 288.

125. Пес і хліб ззїсть і за руку вкусит. (Кольб.)
Про невдячного чоловіка, що не зважаючи на добродїйство, потрафить пошкодити свому добродієви.

126. Пес кудлатий, а хлоп богатий пе дуже боят ся. (Лучак.)
Кудлатому псу байдуже, як його по троха наторгають.

127. Пес кудлатий, а хлоп богатий, то собі рідні братї. (Дид.) .. то си... (Наг.)
Між пими деяка подібність. Пор. ч. 126; Даль I, 67; Adalb. Pies 177.

128. Пес па кости лежит, сам не їсть і другому не дасть. (Мінч., Петр.) ...па стерві сидит... (Тереб.) ...па сїнї лежит... (Колом.)
Загальне спостережене. Образово про завидющого чоловіка, що маючи якесь добро і сам не користає з нього і иншому не дасть. Пор. Adalb. Pies 17; Wand. II, Hund 172; Тимош. 22; Schlei. 166; Osm. Spr. 479; Даль I, 105; Libl. 78; Muka 3015; Нос. ст. 430; Слав. I, 250.

129. Пес па середу не зважає. (Гнїдк.)
Для пего піст пе обовязковий.

130. Пес не з'їсть не повалявши. (Ільк.)
Вар. коротший до ч. 100. Пор. Adalb. Pies 169; Даль I, 135.

131. Пес пса їст, а чоловік чоловіка. (Орел.)
Пси і люди гризуть ся при кождій нагоді.
132. Пес псом. (Печен.)
Пес не міняє своєї вдачі. Пор. Wand. II, Hund 672; Adalb Pies 285.
133. Пес псом остане, хоть хвоста не стане. (Гнїдк.)
Не покине своєї натури, коли йому втнуть хвіст, але найчастїйше робить ся дуже злим.
134. Пес пса їсть, коли ся їсти хоче. (Ільк.)
Вар. до ч. 51, 131.
135. Пес псу брат. (Ільк.)
Всї вони одного роду. Пор. Zátur. 254.
136. Пес, що два заяці ловит, жадного не зловит. (Наг.)
Хто гонить за двома інтересами нараз, може стратити на кождім. Пор. Гильф 3328; Zátur. 51.
137. Пес, що купа бреше, не кусає. (Явор.)
Вар. до ч. 70; Wand. II, Hund 160, 687; Bebel 72, 221; Wahl II, 31; Muka 2321; Hempel 4167.
138. Пес, що много бреше, мало кусає. (Гнїдк.)
Вар. до ч. 137. E. Rot. 320; Wand. II, Hund 310, 687, 725; Celak. 270; Adalb. Pies 164; Гильф. 2220; Adalb. Pies 165.
139. Піди псе, вкуси мене, а потому біди не вбудеш ся. (Ільк.)
Бо будуть бити. Образово: пан роздратує підданого, а потому не може позбути ся біди.
140. Пожди псе, не буде тобі так усе. (Лім.)
Може тобі бути лихо.
141. Полож як пес ходак! (Наг.)
Віддай, що взяв неправно.
142. Поцюлюй пса під фіст! (Наг.)
Говорить дївка нелюбому парубкови, що намагаєть ся її поцїлувати. Пор. Wand. II, Hund 1637.
143. Присхло як на псї. (Наг.)
Коли когось набили і потому забуло ся. Пор. Adalb. Pies 76, 225; Даль I, 507.
144. Псами когось затровити. (Наг.)
Напустити псів. Пор. Wand. II, Hund 1550.
145. Пси би му марш грали! (Наг.)
Проклятє. Пор. ч. 6.
146. Пси виють, а місяць світить. (Ільк.)
Пси любять вити на місяць, особливо в повнї. Пор. Wand. II, Hund 1477.
147. Пси ми за ухом виють. (Ільк.)
Якась гризота, щось докучає, якийсь злий знак; пси виють на пожежу або на вмерця.
148. Пси мінї боле нїчого не мовили; не знати, що ґосподар скаже. (Наг.)
Мовив чоловік, що ввійшов до хати і не був стрічений гавканєм домашнїх псів.

149 Пси траву їдят, буде дощ. (Лучак.)

Народне віруване, що перед слотою пси щипають траву. Пор. Wand. II, Hund 187.

150. Псови однако хоть і на Бога брехати. (Кольб.)

Брехане для нього натуральне діло; пес, що не може брехати, дуже не веселий і легко шаліє, казить ся.

151. Псом підшитий. (Гнідк.)

Якийсь непоцтивий чоловік. Пор. Нос. ст. 4?0.

152. Псом стектим на мене верг сї. (Наг.)

Кинув ся як скажений пес. Про напад якогось злобного чоловіка.

153. Псу з горла борше видреш, як йому з рук. (Наг.)

Про скупого, захланного чоловіка.

154. Псу дороги не указати. (Гнідк.)

Біжить куди хоче, найраднійше кривулями. Пор. Adalb. Pies 36.

155. Псу нема що вірити. (Печен.)

Проте в многих випадках приходить ся йому повіряти безпечність житя і здоровля. Пор. Wand. II, Hund 540; Adalb. Pies 144.

156. Псу скаженому дати хліба, то гет піде від хати і більше не верне. сї. (Наг.)

Нар. віруване.

158. Пустив ся на пси. (Луч.)

Пустив ся на якесь легке діло: на крадїж або що.

159. Пусти пса під лаву, він лїзе на лаву. (Сор.)

Про чоловіка з великими претенсїями, що старає ся заняти не своє місце.

160. Пусти пса під стів, а він ся дивит на стів (Петр.) ...він лїзе... (Наг.)

Вар. до попер. ч. Пор. Wahl II, 29; Нос. ст. 417; Слав. II, 89.

161. Свій пес лїпше вкусит, як чужий. (Явор.)

Близький чоловік може більше пашкодити свому близькому, як чужий.

162. Свої пси туй сї покусают, туй сї полижут. (Наг.)

Вар. до ч. 29. Свої пси знач. пси, що держать ся в однім домі. Образово свояки. Пор. Adalb. Pies 41; Wand. II, Hund 306, 724; Нос. ст. 424; Sch'ei. 165; Libl. 80.

163. Скулив сї, як пес на морозї. (Наг.) Скулив ся як пес. (Мінч.)

Натуральний наклін усякого зьвіра кулити ся на морозї, т. є. займати більше менше положене, найменше доступне для холоду, яке займав у матерній утробі.

164. Сплющий пес не угонить заяця. (Ільк.)

Книжна форма приповідки.

165. Так би пси траву пасли! (Гнідк.)

Говорять при якімсь неправдивім оповіданю

166. Там сї й пес не втримає. (Наг.)

Говорять про лиху сїмю, в якій тяжко жити Пор. Wand. II, Hund 1405

167. Та пси мяса не їдят. (Льв.)

Мовила селянка, коли покупець купуючи у неї якусь річ просив не ціпити западто високо, додаючи, що він на тім товарі не розуміеть ся. Буцім то: як би ти не розумів ся, то не брав ся-б купувати, так як пес не розуміючи ся на масї не купує й не їсть його.

168. Твій пес і мій пес в єдній соломі спали. (Сор.)
Гумористичний мотив свояцтва. Пор. Wand. II, Hund 1746.

169. Тому псови втяти фіст, що в чужу деру лазьт. (Кнїгинин)
Звичайно тим його карають, засївши біля дїри.

170. То псп, не люди. (Вел. Очи)
Про лихих людий.

171. То таке, якби псу з зубів витьиг. (Наг.)
Про щось помняте або подерте.

172. То ще рудий пес! (Наг.)
Говорять згірдно про рудого чоловіка.

173. У пса писка позичьти. (Гнїдк.)
Треба з якогось приводу відбріхувати ся.

174. Ховай собі пса на свою литку. (Коб.)
Держи приятеля на свою шкоду. Пор. Adalb. Pies 282.

175. Хочеш ти псом орати. (Гнїдк.)
Бажаєш якоїсь неможливої роботи.

176. Хто з псами лягає, той з блохами встає. (Ільк.)
Блохи любять гнїздити ся в собачій шерсти Пор. Adalb. Pies 97; Wand. II, Hund 1268; Čelak. 40.

177. Хто з псами пристає, навчить ся брехати. (Ільк.)
З псами — з лихими людьми. Пор. Wand. II, Hund 1267.

178. Хто схоче пса бити, той найде бука. (Орел.)
Хто схоче осягнути ціль, знайде способи. Пор. Wand. II, Hund 1181, 1205; Гильф. 1226; Schlei. 165; Muka 813; Čelak. 350.

179. Хто хоче пса ударити, то кія знайде. (Ільк.) ...патик найде. (Жидач.)
Вар. до ч. 178; E. Rot. 388; Wand. II, Hund 1250; Čelak. 350; Adalb. Pies 92, 100; Libl. 41; Даль I, 32, 136, 359; Zátur. 134.

180. Чекай псе, аж міні кобила вдохне. (Наг.)
Говорять до бідного чоловіка, який не має що їсти.

181. Чим пес старий, тим хвіст твердий. (Ільк.)
Говорять звичайно про кота. Пор. польське: „Czym kot starszy, tym ogon twardszy".

182. Як би пес не сидїв, то-б заяця зловив. (Ільк.) ...не лежав... (Наг.)
Вар. до ч. 66. Пор. Wand. II, Hund 535, 541; Schlei. 165; Libl. 193.

183. Як би пес робив, то би в ходаках ходив. (Ільк.) ...пес Гривко... (Петр.)
Вар. до ч. 67. Пор. Слав. I, 252; Wand. II, Hund 823.

184. Як би то дав псу ззїсти, то би вдох. (Наг.)
Про якусь непотрібну або зле зроблену річ. Пор. Wand. II, Hund 1709.

185. Як до пса річи. (Гнїдк.)
Говорити згірдливо, остро.

186. Як пес робить, так пес в чоботьох ходить. (Ільк.)
Вар. до ч. 183.

187. Як пес робит, так пес ходит; як пес дбає, так пес має. (Раків)
Компіляція з двох приповідок, в яких замісь чоловіка вставлено пса. Пор. I. Дбати ч. 21—24; Adalb. Pies 78.

188. Як ся пес розвиє, то й на Бога виє. (Довж.)
Як почне вити, того годї йо спинити.

**Песїй.** 1. За песї гроші продав. (Наг.)
Продав за безцїнок. Пор. Wand. II, Hundegeld 3.

2. З песього фоста не буде сита. (Наг.)
Пес не має на хвості довгого волося, потрібного для сита.

3. Песї голоса не йдут на небеса. (Наг.)
Говорять про всяку брехню. Wand. II, Hund 279; Schlei. 166; Wahl I, 150; Нос. ст. 430; Гильф. 1143; Bebel 265; Libl. 61; Wand. II, Hundegebell 2.

4. Песїми дорогами пішов. (Наг.)
Пішов нїворотом, зійшов на пси.

5. Песьський омах тї знає. (Наг.)
Омах — хвіст, чеське ocas.

6. Пся кров. (Льв.)
Популярна лайка міжнародного характеру; Нїмцї приняли польську форму Pschakref, пор. лат. Progenies canina, якою назвою прозивано Гуннів.

7. Пся твоя робота була! (Наг.)
Про недоладну роботу.

8. Пся ти мать засрана! (Льв.)
Поговірка львівських уличників. Пор. Wand. II, Hund 1447.

9. То ще якийсь песїй син! (Наг.)
Говорять про злого чоловіка.

10. То ще песя віра! (Наг.)
Лають невірного, фальшивого чоловіка. У Болгар (Слав. I, 252) песьою вірою називає ся турецька віра.

11. Ты пся дупо! (ВЗ.) ...ного! (ВЗ) ...паро! (ВЗ.) ...бестийо! (ВЗ.) ...бідо! (ВЗ.)
Замішанькі лайки.

**Петрівка.** 1. Захотїло му ся в Петрівку змерзлого. (Ільк.)
Коли хтось забагає чогось неможливого.

2. Тепер ни Петрівка — два рази говорити. (Кольб.)
Чому в Петрівку два рази говорять, не знати.

**Петро.** 1. Бери на розум, Петре, бо витягну батіг на штири метри. (Тереб.)
Новочасний варіянт до ч. 2.

2. Бери Петре на розум. (Ільк., Петр.) ...на ум. (Тереб.)
Формула скріплення моральної науки. Пор. Даль I, 567.

3. Бери Петри в гори. (Жид.)
Гальмуй конї, держи остро в віжках.

4. Говори, Петре, з гузицев. (Наг.)
Зупиняють чоловіка, що говорить нісенітниці.

5. Говори Петре, поки тепле і зуби ще не залепли. (Кукиз.)
Поки справа свіжа і поки тобі землею не закидали уста, поки живеш.

6. Грай Петре, а все шумки! (Ільк.)
Говорять до веселого чоловіка.

7. До Петра не сподій сї тепла, а по Петрі вже й по теплї. (Сор.)
Господарське спостережене. Пор. Zátur. 227.

8. Їдж, Петре, поки тепле! (Підгірки)
Бо як застине, то не буде добре.

9. Нагнав му Петра. (Явор.)
Нагнав страху. Пор. Нагнати ч. 1.

10. На Петра вари́ половина зими. (Доброс.)
Свято Петра вериги припадає на день 16. січня ст. ст.

11. На Петра вериги гріх прати. (Лімна)
Нар. віруванє.

12. На Петра-вериги розбивають ся криги. (Ільк.)
Починає ся відталь, в часї лагідної зими.

13. Нас—у Петру, а Павлом ср... втру. (Наг.)
Про якихось нетитїрних братів.

14. На Петра вериги не перут. (Мшан.)
Народнїй звичай. Див. Матер. до укр. руськ. Етнол. III, 40.

15. Насеру Петру та гузицю втру. (Підгірки)
Лайка.

16. Не все в неділю Петра. (Лім.) ...в середу... (Наг.)
Коли свято Петра і Павла випаде в середу, можна їсти з набілом (Загальниця) Пор. Le Roux de L. I, 20; Гильф. 935.

17. Не йде до Петра, іно до Різдва. (Ільк.)
Говорять про другу половину року, по празницї Петра й Павла, який припадає на день 29. липня ст. ст.

18. Не йде 'д Петру, але 'д Дмитру. (Кривор.)
Вар. до попер. ч. Свято Дмитра припадає на день 26. жовтня ст. ст.

19. Петра вериги або поставит, або поломит криги. (Мшан.)
Вар. до ч. 12. Див. Матер. до укр. руськ. етнол. III, 40.

20. Петра кому нагнати. (Гнїдк.)
Настрашити. Вар. до ч. 9. Пор. Adalb. Piotr 6.

21. Петре, біда тобов трепле. (Наг.)
Мудрованє.

22. Петре, в тебе сї п—ка трепле. (Завад.)
Мудрованє.

23. Петре, тебе ту не́ тре. (Ком.)
Мудрованє.

24. Петро дав менї з оріха ядро. (Мшан.)
Мудрованє

25. Петро піде гнити, ми будемо їсти й пиги. (Підгірки)
Про якогось захланного Петра, що не давав людям жити.

26. Петруню, Петре, не твоє ся трепле. (Гнідк.)
Уговкують балакучого Петра.

27. Пішло йому з Петрова дня. (Корч.) ...му... Петрового дне. (Наг.)
Про чоловіка, якому перестало добре поводити ся.

28. Повело му ся, як з Петрової днини. (Ільк.)
Вар. до ч. 27.

29. Справив му Петра, аж му с—а стерпла. (Наг.)
Набив його в сам Петрів день.

30. Тебе і сьвятий Петро не загріє. (Ільк.) І св. П. не загріє го. (Гнідк.)
Говорять про змерзлюха. О св. Петрі звичайно найтеплїйша пора.

31. Хапай, Петре, поки тепле! (Сіл. Б.)
Напімнене до поспіху. Вар. до ч. 8.

32. Ходи Петре до війта. (Ільк.)
Посперечали ся за щось і нема дальших доказів.

**Петрушка.** 1. Дайте, дайте петрушечки приложити до ножечки; бо я скакав через плотик, та мнї вкусив чорний котик. (Наг.)
Примовляють, коли хтось упав і вдаривши ся плаче.

2. Стало на петрушку, то стане й на юшку. (Наг.)
Юшка без петрушки нїчого не коштує.

3. Як сї тьигне на петрушку, то мож натьигнути й на юшку. (Хрипл.)
Вар. до ч. 2.

**Пецовий.** 1. Ми пецові люде, а не світові. (Дид.)
Говорять про себе Бойки, що не привикли весь вік виходити із свого села.

**Печеня.** 1. Туна печеня — лиха вечеря. (Мшан.)
Вар до відомої приказки „Тане мясо пси їдять", див. Масо ч. 9.

**Печериця.** 1. Сїдит як печерицї під плотом. (Наг.)
Про засидїлого чоловіка, що не любить рушати ся з місця.

**Печінка.** 1. Ти менї печінки виїв. (Стан.)
Догриз менї до живого, знищив здоровлє.

**Печінь.** 1. Дїдько ти в пéченї! (Наг.)
Прокляте.

**Пєц.** 1. Упав з пєца на голову. (Наг.)
Йому стало ся якесь нагле нещастє. Пор. Нос. ст. 279.

2. Хто в пєцу лягає, другого ожогом досягає. (Лев.)
Шукає насамперед ожогом, чи не спить там хто инший.

**Пєцух.** 1. Хто тримає в зимі пєцуха, той має в лїтї пастуха. (Ільк., Петр.) ...має ...пєцушка ...пастушка. (Наг.)
Пєцух — недорослий хлопець, ще нездібний до роботи, що в зимі звичайно сидить на печи. Пор. Гильф. 1274; Adalb. Piecuch 1.

**Пиво.** 1. Де добре пиво, не треба й віхи. (Ільк.)
Віхою, вивішеною над верхним одвірком дверий означали давнїйше вхід до шинку. Віха — помело із смерекових або ялових гильок. Пор. Adalb. Piwo 3.

2. Коби не було пива, не було би дива. (Ільк.)
   Пиво доводить до сварок і бійок між людьми.
3. Не тілько пива, скілько дива. (Гнїдк.)
   З малої піятики зчинила ся велика халепа Пор. Adalb. Piwo 24.
4. Треба, аби пиво виробило. (Гнїдк.)
   Виробило в значіню: викисло, вибулькотало ся. Говорять про молодих людий, що потребують вишуміти ся. Пор. Adalb. Piwo 18.
5. Якого-сь пива наварив, таке й пий. (Ільк.)
   Якої халепи наробив, таку й викоштуй.

**Пила.** 1. Пила лїзе в дерево, як коли в месо. (Стара С.)
   Говорять про остру пилу.

**Пилип.** 1. Вирвав ся як Пилип в коноплї. (Лев.) Вихопив ся... (Петр.)
   Прикладають до чоловіка, що в розмові вирве ся з якимось недоладним концептом. Пор. Adalb. Filip 4.
2. Жени Пилипа! (Богородч.)
   Знач. дармуй, гай час.
3. Нема що робити, Пилипа женити. (Кол.)
   Коли якесь дїло робить ся без потреби, тілько для зганяня часу.
4. Нічо не роби, лиш Пилипа жени́! (Борщів) Нічого... лише... (Ільк.)
   Варіянт до ч. 3. Пор. Даль I, 452.
5. Ци дуб, ци липа: нинї сьвйитого Пилипа. (Льв.)
   Натяк на анекдоту про попа, що в день св. Пилипа став на казане і забувши якого святого було того дня, візвав парафіян, щоб угадували, якого святого маємо нинї, бо його імя нагадує якесь дерево.

**Пипоть.** 1. Дай му Боже пипоть на язицї. (Наг.)
   Проклятє; пипоть — болючий наріст на язицї у курий. Пор. Нос. ст. 415.

**Пиріг.** 1. А побив би тебе Бог пирогами! (Нижнів)
   Жартливе проклятє.
2. Варила бим пироги, коби сир та масло; і сита бим роздобула, коби мука була. (Печен.)
   Хвалила ся господиня, у якої для пирогів не було ніякого припасу.
3. Годї пирогом забити сї а на ковбасї повісити сї. (Явор.)
   Жартлива поговірка.
4. Годї ся пирогом зарізати. (Фереск.)
   Вар. до ч. 3.
5. Де ви, пироги? Ідут ваші вороги. (Наг.)
   Жартлива примівка перед тим, поки подають пироги на стіл.
6. За пироги цїлую ноги. (Залїсє)
   Давня приказка.
7. Зварила бим пероги, коби сир та сало; вже бим і нецок роздобула, коби мука була. (Вовчк.)
   Вар. до ч. 2.
8. Коли-сь не пиріг, не пирожи ся. (Гнїдк.) Не пирожи ся, коли-с не пиріг. (Мінч., Лев.)
   Коли не господар, то не гоноруй ся. Пор. Adalb. Pierog 2.

9. Нїм пироги будут, то баба умре. (Мінч.)

Говорили про бабу, що перед смертю зажадала пирогів, а не було з чого зварити. Пор. Ном. 5676.

10. Періг ше як теплий, то й але́, а як зистине, то пожаль ся Боже рахувати, шо й періг. (Крех.)

Примовляв Хведір Фаринник.

11. Пиріжки в три ріжки. (Наг.)

Натяк на весільну пісню, де згадує ся про пироги.

12. Пирогами годований. (Тереб.)

Виріс у достатку.

13. Пироги не сут. (Войн.)

Анекдота про гостину Підгірянина у Бойка. Коли дали борщ, то господар приговорював: „Їжте, гостеньки, борщ, бо пироги не сут“. Підгірянин думаючи, що ось-ось принесуть пироги, їв борщу дуже мало, а коли миску забрали, він лишив ся голодний, а господар сказав: „Та вже куме по обідї, бо пироги не сут“ (т. зн. нема).

14. Пирогом замкнув, кишков засунув (Дрог.)

Жартують, коли хтось лишив незамкнені двері.

15. Раховані пироги порозварують сї. (Наг.)

Народне віруванє, що кидаючи до окропу пироги, не треба їх числити.

16. Упливає як пиріг у маслї. (Луч.)

Про чоловіка, що жиє в розкоши.

17. Як втяв по пироги. (Наг.)

Натяк на анекдоту про Цигана, що прийшовши до господаря не дістав пирогів і посербавши борщу, звернув розмову на те, чия хата довша, чи господарева, чи циганова. А він заздалегідь обахморив, що пироги поставлено конець лави за столом. От він і каже: „Ану, господарю, в кого хата довша, чи в мене, чи у вас? І не чекаючи відповіди, розперезав ремінь і почав міряти ним по лаві, а дійшовши до кута скрикнув: „Як втяв по пироги“.

18. Як снят ся пироги, то будут вороги. (Тереб.)

Народне віруванє, спричинене подібністю слів.

**Пирій.** 1. Де є перецц, там є малаєц. (Снят.)

Пирій росте на найлїпшім полї; його треба викоренити, щоб що вродило. Малай — кукурузяний хлїб.

**Пирожити ся.** 1. Най не пирожит ся, коли не пиріг. (Зазул.)

Вар. до Пиріг ч. 8.

2. Не пирожи ся, коли-сь не пиріг, не ворожи, коли-сь не Біг. (Петр.)

Варіянт до Пиріг ч. 8.

**Писар.** 1. Писав писар — тай му паперу не стало. (Мик. н. Дн.)

Про якесь недокінчене писанє.

2. Писар пише, писар маже, так запише, як хто каже. (Лагодів)

Пор. *Р. Мох* „Справа в селї Клекотинї“ ст. 63; Adalb. Pisać 11.

3. Почкай, пане писару, най сї висеру. (Наг.)

Жартують з такого, що бере ся писати, не вміючи гаразд.

4. Такий ми писар, що писати не вміє. (Луч.)

Кепкують із лихого писаря або з неписьменного.

5. Що то за писар, що так довго пише: встромив перо в каламар, а задом колише. (Рогат.)

Кепкують із недотепного писаря.

**Писати.** 1. Єдно пиши, а друге лиши. (Ільк., Петр.)

Не все можна написати.

2. Запиши вуглем у комині. (Наг.)

Говорять про неоплатний довг. Пор. Libl. 153; Wand. I, Aufschreiben 2.

3. Запиши си тото на чолї! (Наг.) Напиши собі... (Кольб.)

Запамятай собі се.

4. Напиши: пропало. (Лев., Ільк.) Пиши: пропало. (Льв.)

Про щось таке, що пропало і не вернеть ся. Пор. Даль I, 33, 45, 152; Нос. ст. 400.

5. Нї писати, нї читати, а хотять за короля обібрати. (Ільк.)

Scil. не вміє. Натяк на відому казку про Івана, якого жиди хотїли втопити і завязавши в міх поставили над рікою, а самі пішли в село шукати рабіна. Тимчасом надїхав якийсь пан, який почувши Іванове нарікання: „Я не вмію нї писати нї читати, а мене хотять за короля обібрати, згодив ся сам бути королем, вивязав Івана з мішка, а сам дав себе завязати і був потім утоплений жидами.

6. Писав, писав — чим запечатував. (Ільк.) ...а г—ом... (Дрог.)

Про недоладне писанє.

7. Пише, як курка лабов. (Наг.)

Про погане, невиразне письмо. Пор. Тимош. 130; Wand. II, Huhn 250; Adalb. Pisać 5; Даль I, 537.

8. Пише як маком сїє. (Наг.)

Про дрібне писанє. Пор. Даль I, 537.

9. Пишут чорне по білому. (Бат.)

Пишуть чорнилом по папері. Пор. Слав. II, 206.

10. Так пише, як мак сїє, а прийде читати, як в розї не знає. (Петр.)

Про недотепного писаря, що напише, а прочитати не вміє. Пор. Adalb. Pisać 7.

11. Хто писав, то писав, а дурень хто читав. (Снят.)

Про написані дурницї, яких не варто читати.

**Пискатий.** 1. Хто пискатий, буває богатий. (Наг.)

Позволяє собі говорити богато. Пор. Adalb. Pyskaty 1.

**Пискор.** 1. Вє сї як пискир посолений. (Наг.) Звиває сї... (Наг.)

Про чоловіка, що кидає ся скрізь у скрутнім положеню.

2. Вислизнув ся, як пискор з матнї. (Ільк.)

Про зручного і щасливого чоловіка, що уйшов небезпеки

**Писок.** 1. Аби раз писок отворив. (Наг.)

Про мовчазливого чоловіка, що за весь час загальної розмови не пророк анї слова.

2. А по писку го! (Наг.)

Окрик на якогось безличного брехуна або в відповіди на якусь лайку.

3. Великий писок бодай висох! (Яс. С.)
   Проклятє на балакучі уста, щоб вони замовкли.
4. Вилетіло з писка, як сороці з під хвоста. (Наг.)
   Про брехню або погану сплетню.
5. Від писка відняти. (Гнідк.)
   Скривдити когось, відняти йому щось найпотрібнійше.
6. Годі з писка холяву робити. (Гнідк.) Не годит ся... (Тереб.)
   Не випадає брехати. Пор. Adalb. Pysk 6.
7. Дав му в писок. (Наг.) Дай... (Наг.) Заїхав... (Наг.) Замалював... (Наг.)
   Ударив у лице.
8. Десь го писок не болит. (Наг.)
   Про чоловіка, що балакає богато. Пор. Wand. III, Maul 291, 321.
9. З одного писка горячу й зимну пару пускає. (Цен.)
   Говорить раз сердито то знов розважно. Пор. Wand. III, Maul 324, 332.
10. З писком до пана! (Наг.)
    Перед паном не можна розводити зайвої балачки.
11. За писок бют в писок. (Лучак.)
    За непотрібну балакучість. Пор. Libl. 23; Adalb. Pysk 111; Слав. II, 189; Wand. III, Maul 130, 148; Čelak. 73.
12. Запри си писок, бо дістанеш по мельдунку! (Гриб.)
    Замовчи, бо дістанеш по пиці.
13. Його писком лиш би гівно їсти. (Наг.)
    Про злого, безстидного чоловіка, що любить говорити погані слова.
14. І як тебе писок не болит? (Наг.)
    Говорять пискатому, балакучому чоловікови.
15. Май меньший писок, більші очи. (Жуків)
    Менше говори, а більше уважай.
16. Мині так, як би в писок дав. (Буд.)
    Замовк нагло, почувши щось неприємне.
17. Набрав повний писок. (Наг.)
    Значінє двояке: вкусив великий шматок або набрав по морді. Пор. Wand. III, Maul 326.
18. На хвилю му сї писок не запре. (Наг.)
    Говорять про невтомного балакуна.
19. Не дармо свій писок годує. (Наг.)
    Бо вміє добре говорити або брехати. Пор. Wand. III, Maul 325.
20. Не криви писки сївши коло чужої миски. (Гнідк.)
    При чужім обіді не кривдуй собі і не ґримасуй.
21. Не мели писком, сиди нишком. (Луч.)
    Не говори богато, волиш мовчати. Пор. Гильф. 225.
22. Не погань писка! (Наг.)
    Не говори бридких слів. Пор. Даль I, 316.
23. Не розпускай писка! (Вел. Очи)
    Не заходи в великі балаканя або в лайку.

24. Не сміє писка отворити. (Наг.)
Про несмілого, загуканого чоловіка. Пор. Wand III, Maul 283.

25. Ніколи му сї писок не запирає. (Наг.)
Про невгавучого балакуна.

26. Нікто нікому писка не заткав і не заткає. (Товсте)
Чоловіка годі змусити до мовчаня.

27. Отворив писок як ворона. (Наг.)
Дурні люди мають звичай в хвилї зацікавленя широко відчиняти рот.

28. Ото писок, бодай ти го вкрутило! (Будз.)
Про балакучий рот.

29. Пакує повним писком. (Наг.)
Про захланного ненажерного чоловіка.

30. Песьський би писок мав, хто би си тут кривдував. (Наг.)
Нема тут нїякої кривди.

31. Песїй писок мати. (Гнїдк.)
Брехати або клеветати на кого.

32. Писки му сї повіддували, як пампухи. (Наг.)
Писки — тут в значіню щоки.

33. Писком хоть г—о їдж, лиш руки при собі тримай. (Кол.)
Ротом хоч лай, а не бий.

34. Писок до Кракова заведе. (Наг.)
Можна допитати ся дороги. Пор. Wand. III, 188.

35. Писок кому заткати. (Гнїдк.)
Змусити його до мовчаня.

36. Писок маєш. (Наг.)
Говорять сварливому чоловікови.

37. Писок му завязаний. (Гнїдк.)
Мовчить уперто.

38. Писок му не стає як питель. Наг.)
Про балакливого, лопітливого чоловіка.

39. Писок на колодку не замкнеш. (Наг.)
Не заборониш чоловікови говорити. Пор. Wand. III, Maul 164.

40. Писок у гору дре. (Стан.)
Про гордого чоловіка.

41. Писок як ворота. (Наг.)
Широкий і балакливий.

42. Писок як у ворони. (Гнїдк.)
Крикливий рот.

43. Писок як у перекупки. (Дрог.)
Про сварливу, вищекану жінку.

44. Попік си писок на тім. (Наг.)
Спіймали його на якійсь брехні.

45. Робити з писка с—ку. (Наг.)
Блювати.

46. Розпустив писок як розвору. (Наг.)
Говорять про такого, що лаєть ся богато.

47. Такий має писок широкий, як ворота. (Луч.)
Про пискатого і сварливого чоловіка.

48. Такий писок, як відси ді Львова. (Жидач.)
Широчезний рот.

49. Такий писок, як цісарска брама. (Жидач.)
Вар. до попер. ч.

50. Так писком рубат, ги сокиров. (Ю. Км.)
Про остроязикого, сердитого чоловіка.

51. Так як би му писок замурувало. (Наг.)
Коли хтось замовкне нараз. Пор. Libl. 195.

52. Ти до мене з писком не ставай, бо я з тобов свині не пас. (Наг.)
Ставати з писком — сварити ся.

53. То писочок має, бодай му випарило. (Будз.)
Прокляте на сварливого чоловіка.

54. То писочок раз! (Будз.)
Про сварливого чоловіка.

55. То ти писок ходит, як на коливороті. (Наг.)
Говорять балакучому чоловікови. Пор. Adalb. Pysk 3; Wand. III, Maul 264, 303.

56. То ще писок невипарений. (Дорож.)
Рот, що може їсти горячу страву, а образово: сварливий чоловік.

57. Шкода си ним писок паскудити. (Наг.)
Шкода говорити про него. Мова про якогось паскудного чоловіка.

58. Як ти в писок замалюю, то й світа не ввидиш. (Наг.)
Погроза: набю по морді.

59. Я ни зроблю з свого писка холєви. (Жидач.)
Не буду брехати, не зломлю слова. Вар. до ч. 6.

60. Я ти заткаю писок! (Наг.)
Скажу таке, що будеш мусів мовчати. Пор. Wand. III, Maul 322, 330.

**Письменний.** 1. З письменних усе лихо повстає. (Замул.)
Нарікають неписьменні люди.

2. Через письменних світ ся западе. (Замул.)
Віруванє неписьменних людий. Пор. Слав. II, 190.

**Письмо.** 1. В письмо дивити ся. (Гнідк.)
Читати писане.

2. Пізнав письмо носом. (Кобил.)
Пронюхав, у чім діло. Пор. Adalb. Pismo 5.

**Питати.** 1. Другого ся питай, а свій розум май. (Ільк.)
Варіянт до Люди ч. 34.

2. Не питай, чий я, іно питай: що я? (Ільк.)
Давнійше кождого молодого чоловіка питали: „чий ти?“ Пізнійше стали се уважати зневагою.

3. Не питай старого, але бувалого. (Гнідк.)
   Старі люди не все бувають досвіднійші. Пор. Слав. I, 309; II, 49; Сим. 1666; Osm. Spr. 202; Нос. ст. 418; Adalb. Pytać 12.

4. Не питай ся, бо старий будеш. (Явор.) ..посивієш. (Явор.)
   Надмірну цікавість уважають гріхом.

5. Не питай: як ся маєш? Посмотри, тай пізнаєш. (Лев., Ільк.) ...Подиви ся... (Льв.)
   Кепкують із звичайної формули привитаня: „Як ся маєте?" Пор. Schlei. 150.

6. Не питаний мовчи, не битий не кричи. (Лучак.)
   Звичайне правило доброго тону.

7. Питати ся кума-розума. (Ільк.)
   Властивійше: Питати в кума розума, т. зн. випитувати кума як розумнійшого.

8. Тобі не питати, а мінї не казати. (Снят.)
   Відповідь на недорічне питане.

9. Хто питає ся, той не блудит. (Ільк.) ...питає... (Дар.)
   Scil. питае дороги. Пор. Нос. ст. 459; Adalb. Pytać 6.

10. Хто ся питає, той нерад дає. (Лучак.)
   Хто на якусь просьбу, перепитує докладно про її зміст, той очевидно вагає ся з її сповненем.

**Питє.** 1. Питє — пожитє. (Ільк.)
   На питю основують ся звичайно товариські відносини.

**Пити.** 1. Або пий, або ся бий. (Ільк.)
   Занадто гостинний чоловік примовляє до товариша, що не хоче пити. E. Rot. 637; Adalb. Pić 1; Zátur. 96.

2. А напив би він ся крови! (Льв.)
   Проклятє піякови.

3. А напив бис сї своєї керви! (Наг.)
   Кляла жінка чоловікови — пяници.

4. Анї пивши, анї ївши, скачи дуряю ошалївши. (Город.)
   Коли хтось без причини скаче з великої радости. Пор. Нос. ст. 387.

5. Анї пий, анї їж — прийде біда, возьме ґрабіж. (Мик. н. Дн.)
   Жалує ся бідний чоловік, що не має з чого сплатити податку.

6. А пийтеж бо! Буде вам зараз лекше і менї. (Ворохта)
   Так приповідав піяк, частуючи людий присутних у коршмі: їм лекше буде, бо випють за дармо, а йому, бо більше заплатить.

7. Він то до мене пє. (Наг.)
   Говорить менї в докір, на мій адрес.

8. Він у вас пив, прийшов до хати і мене побив. (ЮК.)
   Жалувала ся жінка на сусїдку, що розпоювала її чоловіка.

9. Віпий до дна, бо вже лиш це одна. (Кольб.)
   Припрошують при останнїй чарцї.

10. Віпили-м собі повнї. (Кольб.)
   Почастували ся або посварили ся.

11. Дай кому пити, він не дасть ти жити. (Гнідк.)
Ти його почастуй, а він тобі наклине.

12. Де петь ся, там льлеть ся. (Снят.) ...сї пе ...сї ллє. (Кольб.)
Звичайна поява в коршмах, що ючип розливають горілку. Пор. Даль I, 100.

13. Де пют, там розливают; де бют, там утїкают. (Луч.)
В коршмах се звичайна поява, що пють і бють ся. Пор. Дик. 1327; Нос. ст. 256; Слав. I, 159; Даль I, 89.

14. До кого сї ни пе, най ни каже: „Добре здоровйї!“ (Кольб.)
До кого не пють, той нехай не відповідає. Правило доброго тону.

15. До теби ни пют, ни відповідай. (Жилач.)
Варіянти до попер. ч.

16. Запив сї як шток. (Город.)
Напив ся до безтями. Шток або штік — нім. Stock — кій, палиця.

17. Коли пили, то гомонїли, а як прийшло платити — понїміли. (Луч.)
По веселости при келїшку в більшій компанії наступає звичайно неприємна сцена виплати, при якій кождий старає ся звалити виплату на когось иншого.

18. Коли я до тебе не пю, то не кажи: дай Боже здоровля. (Збар.)
Не бажай менї нїякого добра, коли я до тебе не говорю. Вар. до ч. 14.

19. Ми пили вперел, хочемо й типирь. (ЮК.)
Не хочуть відвикнути від питя.

20. Ми пили, тобі ни лишьили. (ЮК.)
Хвалять ся такі, що пили при якійсь оказії, коли хтось прийде за пізно.

21. Най пе, доки жие, як умре, пити не буде. (Наг.)
Говорила жінка про чоловіка, що любив випити.

22. Напив бис сї смоли горьичої! (Наг.)
Прокляте.

23. Напив бис ся з г—а юшки. (Коб.)
Прокляте.

24. Напий сї до мене студенов водов! (Наг.)
Делїкатний спосіб вислову замісь: подай менї води. Пор. Слав. II, 47.

25. Напий ся води, коли-сь з'їв пів біди. (Ільк.)
Дрочать чоловіка, що впав у якусь біду.

26. Напий ся квасу та не роби гамбарасу. (Печен.)
Відповідь на домагане, щоб дали горівки.

27. Напити ся до кого. (Гнідк.)
Звичай пити в чиїсь руки, обертаючи ся до него з короткою формулою в родї: „На ваше здоровлє“ або „Дай вам, Боже, здоровлє“ і т. п.

28. Не до тебе пило ся. (Ільк.) ...пито. (Наг.)
Не до тебе говорено.

29. Не до тебе пют а кажеш: дай Боже здоровлє. (Залїсє)
Докір влїзливому чоловікови. Вар. до ч. 14, 18; Adalb. Pić 21.

30. Не до тебе пют; не кричи, хоть бют. (Тереб.)
Як бють, то годї не кричати.

31. Нима що пити, ни треба закусувати. (Жидач.)
Говорять голодні гості в шинку.

32. Ні впє, ні вжиє. (Печен.)
    Про марно проведене житє.
33. Ні з ким пити ані говорити. (Долина)
    Нетовариський чоловік.
34. От там я випивала по дві неповних! (Дар.)
    Жалувала ся жінка на своє бідоване в якімось селї, або в якійсь службі.
35. Отто будеш пити, сухо в губі буде. (Льв.)
    Кепкують, коли хтось робить собі надію на щедру випивку.
36. Пє на вовчу шкіру. (Ільк.)
    Ще не забивши вовка. Про такого, що любить пити на борг. Пор. Adalb. Pić 39
37. Пє як війт, бє як панський фірман, а робит, як попів наймит. (Петр.)
    Про напасливого, питущого і лїнивого чоловіка.
38. Пє як воду. (Наг.)
    Scil. горілку. Говорять про пяницю. Пор. Слав. II, 47.
39. Пє як конина, ще й перериває. (Богород.)
    Пє з добрим апетитом, але оглядно.
40. Пє як по оселедци. (Ільк.)
    З великим апетитом, з'ївши щось солоне.
41. Пє як швець. (Снят.)
    Пє без міри, часто запиває ся.
42. Пив бис мою працю? Лїпше напий ся смоли. (Луч.)
    Говорила жінка до чоловіка, що пропивав її добро.
43. Пив єс, Іване, горівку? — Ні. — То-с дурень. — А пан пили? — Ні. — А що тепер буде? (Лучак.)
    Анекдотична розмова пана з Іваном.
44. Пий, а не бий. (Ільк.)
    Не напивай ся до пяна, щоб не стратив розуму.
45. Пий до ковалихи! (Гнїдк.)
    Говорить коваль до кума.
46. Пиймо, покий жиємо, бо по смерти ни мемо. (Голови)
    Вар. до слїдуючого ч.
47. Пиймо, покий жиємо, доків дийдим до неба, сїм раз торгнемо. (Голови)
    Гуцульська заохота до піятики.
48. Пиймо, покий тут, бо у небі не дадут. (Голови) Пиймо тут... (Стоян.)
    Вар. до Напити ся ч. 6 і Пити 45, 46.
49. Пий, пей серце смутку забуде! (Грин.) Пий, най серцю жалю не буде. (Яс. С.)
    Примовляють пючи з горя.
50. Пий, серце, смутку забудеш! (Луч.) Трінк... (Дар.)
    Вар. до попер.
51. Пийте до мене тай до мої жінки. (Дрог.)
    Приговорюють міщани при піятиці.

52. Пийте жили, поки живі! Як умрете, чорта зієте. (Дар.)
Жартлива промова пяниці. Пор. Нос. ст. 400.

53. Пий — умреш, не пий — умреш, то ліпше вже пити і вмерти. (Льв.)
Примовляють у веселій компанії з випивкою. Пор. Даль I, 511.

54. Пий Яцю панську працю! (Коб.)
Панською працею названо панську горівку.

55. Пити ци не пити, аби з добрими людьми поговорити. (Ком.)
Говорять при гостині із скупою випивкою.

56. Попили ся, як би їх решетом покрив. (Пост.)
Не добре видять світ, немов крізь решето.

57. Розпив сї, що нема де далї. (Наг.)
Про налогового пяницю, що протратив усе своє добро.

58. Самі пют, попивают, менї дати не гадают. (Орел.)
Говорить бідний чоловік, терплячи оскомину в коршмі при виді пючих сусїдів.

59. Сам не ги воду, а люде би брав наказовати. (Тухля)
Говорили про попа пяницю.

60. Хоть пити, хоть лишити. (Гнїдк.)
В усякім разї ліпше випити.

61, Хто богато пє, сам себе побє. (Ільк.)
Твереза моралїзація.

62. Хто пє, той платит. (Наг.)
Звичайна практика. Пор. Слав. I, 233.

63. Хто пє, тому наливайте, хто не пє, тому не давайте. (Лев.)
Пяницька моралїзація. Пор. Adalb Pić 15.

61. Ци пє, ци не пє, то все пяний. (Ільк.)
Про перепитого чоловіка, якому вистарчить одна чарка, щоб упив ся.

63. Як пє, то не проливає; як бє, то добре влучає. (Ільк.)
Тип „порядного“ чоловіка.

63. Як пють, то мене минають, а як бють, то від мене зачинають. (Якимчиці)
Говорив бідний чоловік, що любив сидїти в коршмі.

**Питлювати.** 1. Питлює як млин. (Сор.)
Про чоловіка, що говорить дуже швидко.

2. Хто хоче питлювати, мусить зачекати, а хто нараз, буде зараз. (Ільк.)
Питлюють ся вже вимелену муку; перепущена через питель вона робить ся тонша; вимелена нараз називає ся разовою.

**Пиха.** 1. А то буде пихи на два міхи, а вуший на палець. (Мшан.)
Кепкують із убогих а гордих, що прим. женять ся між собою.

2. Збив му пиху з носа. (Наг.)
Знач. утер носа, присоромив пишного чоловіка.

3. Пихи на два штихи, а вуший на палець. (Мшан.)
Штихом називає ся один рядок вишиваня; пиха на два штихи значить надзвичайну, коштовнїйшу прикрасу. Приповідка іронїзує над зверхньою прикрасою і внутрішньою нуждою. Пор. Adalb. Pycha 8.

4. Пихи на чотиря штихи, а сорочку воши з'їли. (Гнїдк.)
   Виразнїйший варіянт до попереднього. Пор. Libl. 172.

**Пихиць.** 1. Пихиць коте в борщ. (Жидач.)
   Пихиць малює образово упадок через пошпотанє. Пор. Котя 1.

**Пишнити ся.** 1. Запишнив ся як свячене порося (Луч.)
   Свячене порося положене поверх свяченого справдї виглядає пишно.

2. Пишнит ся, як нова кума. (Гнїдк.)
   Нова кума уважає собі нове кумство за велику честь.

**Пишно.** 1. Най буде не пишно, коби затишно. (М. Яцк.)
   Про одежу й домівку. Пор. Adalb Pyszno 1.

2. Не гляди, щоб було пишно, але щоб було затишно. (Кукиз.)
   Вар. до ч. 1.

3. Не пишно, аби затишно. (Ільк.) Хоть не...кой... (Гнїдк.) Не пишне, но затишне. (Лучак.)
   Варіянти до ч. 1, 2; Wand. I, Arm 52.

**Пищати.** 1. Пищить як дїдько в градовій хмарі. (Ільк.)
   Народнє віруванє про те, що градова хмара порушає ся нечистою силою. Деяк люди т. зв. хмарники мають по народньому віруваню спиняти градову хмару, в якій тодї, як кажуть, чути виразне дїявольське пищанє.

2. Пищить як каня. (Ільк.)
   Каня — рід яструба. Відзначає ся пискливим криком, який звичайно віщує дощ. Пор. Adalb. Piszczeć 3.

**Півперечка.** 1. Ти все півперечками ходиш. (Наг.) ...навправцї... (Опарі)
   Півперечка значить стежка півперек ниви.

**Пігне.** 1. Пігне-ж то ну! (Наг.)
   Передразненє заклятя „Бігмеж то ну!“

**Підвіяти.** 1. А підвіяло би тї! (Наг.)
   Прокляте. Вірять, що буває нечистий вітер, що підвіявши чоловіка скривлює йому руки або ноги.

**Підгірє.** 1. На Підгірю біда: йде штири нидїли на місяць а штири дїлетки на корец. (Пужн.)
   Не велика біда, бо й скрізь те саме. Пор. Етн. Зб VI, 168.

**Підголити.** 1. Підголив і без бричьи. (Кольб.)
   Обрабував, обдер, обциганив, або зробив йому шкоду. Брич — бритва із відломка коси.

2. Я тебе тупим бричем підголю. (Мат.)
   Тупим бричем дуже болить. Погроза: завдам тобі велику прикрість.

**Підданий.** 1. Хто не був нїколи підданим, той не буде добрим паном. (Ільк.)
   Хто не навчив ся слухати чужого розказу, не зуміє розказувати иншим. Пор. Adalb. Poddany 1.

**Підкувати.** 1. Підкуйте й мене! (Наг.)
   Натяк на відому байку про жабу, що бачучи, як кують коня, надставила й свою лапку. Говорять, коли хтось висловляє неоправдану претенсію до чогось такого, що йому правно не належить ся.

**Підмова.** 1. Дати сї на підмову. (Наг.)

Послухати чиєїсь лихої ради

**Підмовити.** 1. Підмовив мене під лїс. (Збар.)

Жалувала ся дївка на парубка; scil. вийти.

**Піднимати.** 1. Піднимати кого на себе. (Гнїдк.)

Робити своїм ворогом.

**Підносити.** 1. Аж мі підносит. (Наг.)

Говорить чоловік у великій злости.

**Підняти.** 1. Підняв го на воздухи. (Наг.)

Підняв у повітре

**Підошва.** 1. Десь підошва вітре сї, а тото нї. (Льв.)

Про жіночий половий орган.

2. „Сходив єм підошви, нїм єм дістав, але сходиш ти холяви, нїм відбереш" — так говорит той, що позичає. (Льв.)

Іронїчний вислов про позичку осягнену з тяжким трудом.

**Підпал.** 1. Без підпалу і дрова не горять. (Ільк.)

На підпал треба дрібно поколених трісок або скипок або вугля.

**Підпалок.** 1. Нате вам, дїдуню, підпалки, змовте пацєр за мого Міхалка. (Пужн.)

Підпалок, се невеличка паляниця, спечена при живому огнї перед садженєм хлїба в піч. Пор. Етн. Зб. VI, 82.

**Підпанок.** 1. Гірші підпанки як пани. (Дар.)

Старий історичний досвід.

**Підпирати.** 1. Било попідпирати паличьками, няй била жила. (ЮК.)

Про розломану вітром стару грушку.

2. Підпирати стїни. (Наг.)

Про людий, що стоять попід стїнами в церкві або в коршмі говорить ся, що вони підпирають стїни.

**Підрука.** 1. Нї в підруку, нї в борозду. (Наг.)

При ораню парою коний лївий кінь, якого звичайно держать за уздечку, називає ся підручний, а правий борозний. Приповідка про нездалого коня.

**Підсвистувати.** 1. Іде підсвистуючи. (Наг.)

Про веселого парубка.

**Підсипка.** 1. Того мінї й на підсипку мало. (Наг.)

Підсипкою називала ся маленька крихта пороху, яку давнїйше насипали на пановку пістолета або стрільби, почім іскра, вибита курком із кременя, падучи на той порох спричинювала вибух набою в серединї і вистріл. Приказка значать якусь дуже малу кількість пр. їди або хлїба.

**Підтик.** 1. Дає мінї на підтики. (Наг.)

Велить догадувати ся, дає якісь знаки, натяки.

**Пізнати.** 1. Пізнав, куди стежка в горох. (Гнїдк.) ...куда... (Ільк.)

Про всякий досвід, особливо такий, що сполучений з певною шкодою.

2. Пізнав свій свого. (Ільк.)

Пізнали себе рівні, своявки.

3. Пізнали ся, як срака з віхтем. (Льв)
Про якусь не зовсім приємну знайомість. Пор. Нос. ст. 433.
4. Пізнай себе, буде з тебе. (Кобр.)
Самосвідомість найцїннїйша прикмета людської душі. На брамі вирочнї в Дельфах стояв напис: *Γνῶθι σεαυτόν*. Ювеналь сказав про сю приказкѣ, що вона є coelo discendit figendum et memori tractandum pectore. Пор. Hempel ст. 31, ч. 582.
5. Пізнати дурного по сміху його. (Ільк.)
Безпідставний сміх характеризує мало мислячого чоловіка.
6. Пізнати з мови, якої хто голови. (Ільк.)
З мови пізнають, на скілько чоловік тямучий і правдолюбний.
7. Пізнати по́тя по польоті. (Гнїдк.) ...сокола по єго леті. (Гнїдк.)
Потя — птах.
8. Пізна́ють хлопці і в калній сорочці. (Ільк.)
Кална́ значить брудна. Хлопці пізнають ся на вартости дївки не вважаючи на те, чи вона чисто убрана, чи нї.

**Пізно.** 1. За пізно приходиш. (ЮК.)
Приходили по всьому, коли діло скінчене.
2. Лїпше пізно, як нїколи. (Наг.)
Пор. Muka 3039; Wahl II, 36; Adalb. Póżno 3.
3. Не пізно красно ходити, коби було в чім. (Наг.)
Достаток пожаданий завсїди хочби і в старости. Пор. Даль I, 115.
4. Нї пізно, нї рано, в самий добрий час. (Наг.)
Говорять, коли хтось в саму пору приходить до діла.
5. Хто пізно ходит, пізно й приходит. (ЮК.)
Запізняє ся у всім.
6. Хто пізно ходит, сам собі шкодит. (Ільк., Петр.)
Прогавить усяке діло. Пор. Libl. 11; Тимош. 310; Нос. ст. 458.

**Пізьма.** 1. Він пізьмою на мене дише. (Кути)
Пізьма — завзяте, ненависть.
2. Має на мене якусь пізьму. (Кос.)
Має на мене щось за-зле, завзяв ся.

**Піна.** 1. Наточьила піни гейби решето. (ЮК.)
Scil. ріка, бистра вода.
2. Щез бис, як піна на воді! (Наг.)
Прокляте. Пор. Schlei. 177.

**Піня.** 1. Бодай тя піня взяла! (Дид.)
Пі́ня звичайно пеня, лат. poena, кара, тут у значіню якоїсь лихої сили.

**Піп.** 1. Аби лиш два попи на всім сьвітї були, то ще би їм тїсно було. (Терн.)
Натяк на відому анекдоту про те, що колись на ввесь світ були лише два попи тай то кривдували собі на своє сусїдство.
2. Абож мене не піп хрестив? (Явор.)
Я такий самий чоловік як і инші хрещені люди.

3. Бій ся попа, як дідько ладану. (Іванік.)
   Говорили про острого, лайливого попа.
4. Де піп, а де коровай! (Коб.)
   Значінє неясне. Звичайно „Де кум, де коровай". Диви Кум, ч. 5, 6, 7.
5. Для попа ладят, а дяки зїдят. (Яс. З.)
   Мова про празник, на який запрошено до хати попа і дяків, а піп не прийшов.
6. До роботи поп, а до їдла хлоп. (Д. ВЛ.)
   Піп не робить тяжкої роботи, а їсть добре.
7. Дурний тебе піп хрестив тай портки над тобов спустив. (Наг.)
   Говорять жартливо не лише дурному чоловікови, але всякому, хто скаже якусь дурницю.
8. Дурний тебе піп хрестив, та нагавиць не спустив. (Сіл. Б.)
   Вар. до попер. Пор. Нос. ст. 469.
9. Єден любит попа, другий попадю. (Луч.)
   У ріжних людий ріжний смак. Пор. Нос. ст. 458.
10. За попом дзвоньит, а попадю з села гоньит. (Сор.)
   Нещасне положенє попадї по смерти попа. В Німеччинї є правило, що по смерти попа родина його має ще рік побирати доходи з його парафії. Про се говорить приповідка: Der Pfaff lebt ein Jahr nach seinem Tode. (Wand. III, Pfaffe 30.) По латинї називало ся се: „annus deservitus" або „annus gratiae".
11. З попа дух, а попадя під лопух. (Гол., Петр.)
   Ся сама думка висловлена ядернїйше.
13. Коби ніхто не діждав бути попом, тілько я і мої діти! (Стоян.)
   Жартлива самохвальба. Давнїйше держали ся попівства дїдично, переходили з батьків на синів
13. Коли маєш сто кіп, то будеш піп. (Гол.)
   Згадка про давнїх попів, якими зіставали найзаможнїйші в селї мужики, що мали змогу купити у якогось епископа посвяченє на попа.
14. Коли піп посвятив паску, то не стою о його ласку. (Гол.)
   Попа шанували головно за його церковні функції.
15. Коли попи волочать ся, то буде дощ. (Дрог.)
   Народнє віруванє. Пор. Beh. 592; Wand. III, Pfaffe 251.
16. Коли сь не піп, не вбирай ся в ризи. (Гол.)
   Не всякому вільно стати попом і вбирати ся в попівське убранє. Ризи — богослужебне убранє, якого не вільно нікому надївати крім попа. Пор. Гильф. 1411; Нос. ст. 328.
17. Най знає піп з села, що піп міський. (Гол.)
   Натяк на давню ріжницю між міським і сїльським духовенством, коли міське духовенство набирало ся з упривилейованих верстов міщанства і шляхти і згорда дивило ся на просте сїльське духовенство.
18. Най їх Бог розумит, тоти наші попи. (Наг.)
   Сумна рефлексія над упадком духовенства. Пор. Wand. III, Pfaffe 4.
19. Не вір попови, як псови. (Снят.)
   Пессімістичний погляд на попівське слово.

20. Не годин попа наситити як діравого міха. (Мик. н. Дн.) ...вовчого горла. (Мик. н. Дн.)

Пессімістичний погляд на попівську ненаситність.

21. Не дивуймо попови, бо самі-сьмо такови. (Гол.) ..дивуй ся... і ми всї... (Луч.)

Добродушна рефлексія, коли хтось занадто нарікає на попів.

22. Нема то як попови і котови. (Тернопіль)

Бо оба шукають, де найтеплійше місце. Пор. Сим. 1900.

23. Нема то як у зимі котови, а в лїтї попови. Кіт гріє ся на печи, а піп у лїтї має дармих робітників. (Мшан.)

Докладнїйший варіянт до попер. ч.

24. Не робив піп на хлїб тай не буде. (Коб.)

Увага з того часу, коли попи відокремили ся від робучої маси і стали жити з пенсії і з доходів від селян.

25. Не стою ти, попе, о ласку, коли-с ми посвйтив паску. (Наг.)

Вар. до ч. 14. Пор. Нос. ст. 432.

26. Освятив піп паску, не стоїмо о ласку. (Міпч.)

Вар. до ч. 14.

27. Остатна в попа жінка. (Наг.)

Коли попови вмре жінка, йому не можна більше женити ся. Пор. Даль І, 96.

28. Піп, аби руки попік. (Ворохта)

Мудроване

29. Піп два рази казаня не каже. (Пужн.)

Говорять, коли хтось не дочувши якогось оповіданя просить повторити ще раз. Пор. Libl. 193; Schlei. 174; Wand. III, Pfaffe 133.

30. Піп дере і бере і втїкає. (Тереб.)

Згірдний вислов про попа-деруна.

31. Піп — Дух святий при нас! (Фереск., Залуче)

Говорять з острахом, як про злого духа, розуміє ся іронїчно.

32. Піп з Богом говóри, а на чорта ся дúви. (Снят.)

Читає письмо святе і богослужебні книги, а живе нераз неправедно.

33. Піп з хрестом, а дідько з фостом. (Цен.)

Дідько втїкає перед хрестом — народнє віруванє. Пор. Даль. І, 14.

34. Піп з дяком, воба вовчі горла. (Крех.)

Оба ненаситні.

35. Піп злий на перехід; за ним треба на відлї клапоть соломи кинути (Папір.)

Народнє віруванє. Віра в шкідливий перехід попа загально розширена. Пор. Даль І, 32, 61; Wand. I, Frau 605.

36. Піп коли приснить ся, то значить ворога. (Наг.)

Народнє віруванє.

37. Піп на тото й йи, бы прáктики росповідав. (Тухля)

Він має всеж таки висшу освіту і може сказати щось про ширший світ.

38. Піп не Бог, поліца не війт. (Снят.)
Говорять кепкуючи.

39. Піп каже: „Слухай моїх слів, а не диви сї на мої діла“. (Наг.)
Між словами і ділами звичайно велика ріжниця Пор. Слав. I, 291; II, 68.

40. Піп по небіжку жінку, а я по дївку. (Сор.)
Говорить вдовець, що по похороні жінки рад зараз іти в зальоти до дївки.

41. Піп попа, жид жида, злодій злодія і за десьитов межев пізнає. (Наг.)
Попи завсїди творили окрему клясу, що мала нахил своячити ся з собою.

42. Піп своє, а чорт своє. (Гол., Петр.)
Образово: противенство між добром і злом. Пор. Даль I, 14, 195; Сим. 863; Нос. ст. 408.

43. Піп тілько писне, а тисне, а дяк реве, а мало бере. (Гол.)
В богослуженю дяк співає звичайно далеко більше як священник, а проте священник одержує далеко більше доходу як дяк. Пор. Слав. I, 240.

44. Піп убрав ся в опарати, а чорт в рядно, тай плетут їдно. (Дар.)
Про лихого попа, що навчає людий на якесь зло.

45. Піп у дзвін, а чорт у клепало. (Гол.) ...калатало. (Наг.)
Один говорить те, а другий противне.

46. Піп умирає, попадя ся вибирає. (Петр.)
Попадя по смерти попа мусить покидати засиджену доси теплу хату. Пор. ч. 10, 11.

47. Піп у фіртку, а чорт у дірку. (Дар.)
Не вважаючи на найщирійші зусиля попа для піднесеня народу, чорт усе знаходить способи противити ся його наукам.

48. Піп чекає, аби хто вмер, то би і скиру здер. (Яс. С.)
Про недбалого попа, що звис лише на свої Jura stolae.

49. Піп як бобовий сніп. (Дрог.)
Кепкують з попа малого росту.

50. Піп як дьиравий міх. (Яс. С.)
Про ненаситного або недбалого попа.

51. Позич попе жінку, а сам свищи в кужівку. (Наг.)
Про легкомисну позичку. Пор. Нос ст. 393; Даль II, 18.

52. Поки попа, поти попадя, як не стане попа, то пропадя. (Гол.)
Сумна доля попадї по смерти попа.

53. Попи з дяками серед церкви стали, тихую пісню заспівали. (Дрог.)
Гумористична пісня, якої текст має в кождім уступі подвійне значінє.

54. Попи кажут: „Давай офіру ще й клади на фіру“. (Карлів)
Про здирливість деяких попів. Пор. Wand. III, Pfaffe 184.

55. Попи мягко стелять, але твердо спати. (Гош.)
Про солодкомовних попів які вимушують від селян великі датки.

56. Попови їде і печене і варене, і з живого і з умерлого. (Гол.)
Характеристика попівських доходів. Пор. Слав. I, 285; II, 67; Нос. ст. 408.

57. Попови ны штука говорити. (Тухля)
Лекше моралїзувати нїж жити морально.

58. По попови дзвонять, а попадю з хати гонять. (Залїзцї) ...з села... (Наг.)
    Варіянт до ч. 10, 11, 43.
59. Програв піп парахвію. (Гол.)
    Натяк на давні, канонїчні процеси, при яких скидали попів з парафії.
60. Свищи попе, чорт попадю вхватив. (Луч.)
    По смерти попадї піп зістає досмертним вдівцем.
61. Так сьи вівчит, що на попа не дійде, а дяка перейде. (Підпеч.)
    Про недовченого поповича.
62. Тобі, дурню, попом бути, ни гицлим! (Пужн.)
    Кепкували з дурного парубка. Пор. Етн. Зб. VI, 95.
63. У попа голова посьвйичена, але с—а нї; то голову завйижи, а в с—у бий, що сї влїзе. (Наг.)
    Натяк на дїйсні давні факти невеселих відносин між малоосвіченими попами і громадами.
64. У попа дна нема. (Яс. С.)
    Про ненаситного попа.
65. Хто любит попа, а хто попадю. (Наг.)
    Вар. до ч. 9.
66. Хто має попа в родинї, той має що їсти в судинї. (Мик. н. Дн.)
    На попа в дохіднім селї звисала звичайно вся його родина.
67. Ци піп, ци ксьонц, ци яка така стила мама, тай все з хлопа тегни. (Будзанів)
    Нарікане на здирства руських і латинських попів. „Стила мама" — нечиста сила.
68. Ще піп не свистав, як сьвіт настав. (Мшан.)
    Значінє не зовсїм ясне, мабуть ще не вмер з голоду.
69. Що піп, то свиня; що дяк, то порося. (Снят.)
    Згірдливий вислов про типових хрунїв.
70. Що попик, то типик. (Луч.)
    Мова про ріжнородність обрядів і льокальних церемоній по ріжних парафіях. Пор. Muka 627; Wand. III, Pfaffe 127.
71. Що попови вільно, то дякови зась. (Замул.)
    Їх права зовсїм не однакові.
72. Який піп, таке його благословенство. (Гол.) ...така парафія. (Наг.)
    Кепкують із попа, що недбало відправляє церковні треби. Пор. Нос. ст. 479; Adalb. Pleban 1.
73. Як на попа біскуп руки положит, то з нього дїдько дно вирве. (Яс.С.)
    Епископське рукоположенє попа уважають патентом для попа на побиранє доходів із громади.
74. Як піп людей картає, а сам лихо виробляє. (Дар.)
    Про пречистого а неморального попа. Пор. Слав. II, 67; Гильф. 3400; Wahl I, 155.
75. Як піп попом став, то ще нїколи так не свистав. (Лучак.)
    Ще нїколи не було йому так лихо. Пор. ч. 68.

76. Як попи зачали горівку проклинати, то й ріпа зачала гнити. (Лол.)
Говорили після місії митрополита Сембратовича против горілки. Ріпа — картофля, з якої переважно варили горілку.

77. Як сьвіт настав, піп не свистав. (Яс. С.) ...ще... (Мшан.)
Варіянт до ч. 68.

78. Як ти сї піп приснит, то ворог під тобов рие. (Льв.)
Народне віруване. Пор. ч. 36.

79. Як тї піп перейде, то буде нещістьи. (Наг.)
Народне віруване. Пор. ч. 35.

**Пірє.** 1. З курки пірє до подушки не дают, бо буде голова болїти. (Наг.)
Народне віруване

2. Нї з піря нї з мяса стала ковбаса. (Тереб.)
Про погану ковбасу.

3. Нї то з піря, нї то з мінса. (Город.)
Про щось нї до чого нездале. Пор. Adalb. Pierze 4.

4. Тикає собі пірьи, але вно ни хоче му сї держьити. (Кольб.)
Хоче себе устроїти чужим пірєм. Про самохвалька і брехуна.

5. Хто в пірє порастає, най на бідного памятає. (Ільк.)
В пірє порастати — забогатїти. Пор. Adalb. Pierze 6.

**Пісенька.** 1. *Лїпша сяка така пісенька, ніж плач.* (Лім.)
Всяка пісня характеризує більше-менше веселий настрій, а плач випливає з болю або дуже вже сумного настрою.

2. Пісенька солодка, а коротка. (Гнїдк.)
В її короткости лежить звичайно її краса.

3. Яка така пісонька лучша ніж плач. (Мінч.) ...пісенька... (Петр.) ...а лутша як... (Коб.) ...лутше... (Городок) ..пісенька лїпша... (Наг.)
Варіянти до ч. 1.

**Пісний.** 1. Пісна лижка горло дре. (Наг.)
Пісна страва не смакує.

**Пісно.** 1. Коби пісно, лиш не тїсно. (Гнїдк.)
При бідности хоч і пісно можна жити.

2. Хоч і пісно, аби тїсно. (Голешів)
Хоч пісно, аби до сита наїсти ся.

**Пісня.** 1. З пісні слова не викидають. (Ільк.) ...слів... (Гнїдк.)
Добрий старий звичай, який допоміг до захованя старих пісень в більше-менше повних текстах. Пор. Нос. ст. 314; Adalb. Pieśń 4.

**Пісок.** 1. З піску бича не вкрутиш. (Льв.)
З нездалого матеріялу не зробиш нїчого. Пор. Даль I, 102.

2. Піском в очи кидати. (Льв.)
Туманити, дурити кого.

3. *Як засиплют піском очи, не глянеш нїколи.* (Льв.)
Говорять про помершого чоловіка. Слова з відомої пісні: Кажут люде, що я умру.

**Піст**. 1. А постонько би ті сьвйитий на покаяне видав! (Наг.)

Клевуть якогось запеклого грішника, припускаючи, що в великім пості він мусить висповідати ся своїх гріхів і дістане якусь не малу покуту.

2. В великім пості не ходи в гості. (Ільк.)

Великий піст — пора пісної страви і звичайно сумна.

3. Вибрав ся в великий піст по кольиді. (Наг.)

Про чоловіка, що робить щось не в пору.

4. Коли-с не заховав божого посту, то кури тепер дідьчого хвосту! (Іваник.)

Проклятє. Незахованє посту уважають дуже тяжким гріхом, що веде душу до пекла.

5. Петрів піст — для косарів піст. (Ком.)

Бо косарі, яким тоді припадає найтяжша робота, не можуть скоромно їсти.

6. Прийшов піст, повна хата старіст; прийшли мясниці, а дівка до г—ці. (Залуче, Ферескуля)

В часї посту найбільша часть парубків міркує про сватанє, але в часї мясниць їх уподобанє часто міняє ся і заручини часто розходять ся.

7. При пості добре збути гості. (Угринів) ...відбути... (Зїбол.) ...легко... (Гнідк.)

В пісний день трактамент дешевший.

8. У бідного що день піст. (Кол.)

Він ніколи не доїдає. Пор. Muka 1851—2.

9. Через піст женихів як вівса, а в мясниці анї пса. (Туч.)

Спостереженє те саме, що в ч. 6.

10. Я нинї з постом. (Наг.)

Пощу сьогоднї.

**Пістунка**. 1. Де дві пістунки, там дїтина без ока. (Наг.)

Бо одна задля другої не вважає на дитину. Пор. Сим. 2303.

**Піт**. 1. Аж піт з нього тече. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що тяжко робить або швидко йде. Пор. Слав. II, 162.

2. Не жалує поту. (Льв.)

Не жаль йому попрацювати.

3. Піт градом котит сї з чола. (Наг.)

При тяжкій, лїтній роботї.

**Піти**. 1. А не підеш ти до псьої мами? (Наг.)

Лайка на влазливого чоловіка.

2. А не підеш ти відти? (Наг.)

Вступи ся з сего місця.

3. А не підеш ти штири милї за пец? (Бібр.)

Жартливий вислов в значіню: сховай ся, вступи ся з перед очий.

4. Всьо пішло на переверти. (Наг.)

Погіршило ся, попсувало ся.

5. Всьо пішло на галай, на балай. (Наг.) ...на вітер. (Наг.)

Зійшло нї на що, пішло блудом. Слав. II, 197: Ходи на хало-бало; Даль I, 106.

6. Всьо пішло ні сяк ні так. (Снят.)
   Пішло не до ладу, зійшло на безладе.
7. З чим пішов, з тим прийшов. (Льв.)
   Про чоловіка, що на якийсь час вийшов був з села. Пор. Даль I, 279.
8. Не підеш по добрій волі, то підеш по неволї. (Ільк.)
   Говорять влазливому і упертому чоловікови.
9. Не піду, бо впала ми палиця. (Льв.)
   Не піду в значіню не вступлю ся з очий; говорив чоловік, котрєго просили вийти, а він знарочно пустив палицю і тим вимовив ся. Упадене палиці уважає ся за злий знак.
10. Ні поди, нї стій. (Мшан.)
   Мовив батько про свою дївку, нецікаву до роботи.
11. Підеш до собачої матери! (Товсте)
   Лайка. Пор. ч. 1.
12. Підеш марно зі сьвіта. (Стан.)
   Згинеш марно.
13. Підеш піхурков. (Ю. Км.)
   Піхотою, пішою стежкою.
14. Піди й за море, і там тобі горе. (Кобил.)
   Зміна місця не вливає на поліпшене стану чоловіка.
15. Піди, коте, піди, фосте! (Замул.) ...псе! (Наг.)
   Бо я не хочу піти. Говорить такий, що не хоче чогось зробити, що йому велено.
16. Піду до нього, би ми кров спущьив? (ЮКм.)
   Жінка не хоче йти до свого злого мужа, який її часто бє.
17. Піду, кину ся в воду. (ЮК.)
   Мовила жінка, що не могла витримати зі своїм лихим чоловіком.
18. Піду, куди будут не ноги нести. (Жидач.)
   Піду в сьвіт, не питаючи дороги.
19. Піду куди мі очи повидут. (Жидач.)
   Вар. до попер. ч.
20. Піду під мураву. (Лучак.)
   В значіню умру.
21. Піду, як хату замету. (Замул.)
   Піду упоравши ся з невеличкою роботою, незабаром.
22. Піти за ким. (Гнїдк.)
   Піти пошукати, покликати кого, але також у значіню, що жінка покидає чоловіка і йде зі своїм любасом десь на друге село.
23. Пішла бим за нього, та що мінї з нього. (Наг.)
   Говорить дївка про нелюбого, ледачого парубка.
24. Пішла до стола, розбила си пів чола. (Наг.)
   Про незручну або пяну дївку або жінку.
25. Пішла красти помела, тай сї штука не вдала. (Підгірки)
   Жартлива поговірка про незручну дївку.

26. Пішла попадя по масло, а в печи погасло. (Бергом.)
    Про попадю, що забавила ся десь між сусїдами, розпитуючи масла. Пор. Сим. 1933, 2025.
27. Пішло ми рукою. (Лучак.)
    Пішло менї добре. Пор. іронїчно в піснї:
    Не давном сї оженив, пішло ми рукою:
    Пішла жінка за борщом, а я за мукою.
28. Пішло на горішну вагу. (Снят.)
    Говорять про такого, що садить тютюн, та замісь до маґазину продає його Гуцулам.
29. Пішло поле в ліс. (Мшан.)
    Говорять, коли чого шукають і не можуть знайти. Спостережене, основане на тім фактї, що велика сила мужицьких піль, колись управлених, була захоплена панами як пустки і повернена в ліси. Пор. Даль I, 33.
30. Пішов богачови по смерть. (Мшан.)
    Говорять про такого, що пішов і довго не вертає ся.
31. Пішов, гий рак по дріжджі. (Жидач.)
    Натяк на анекдоту про блазня Рака, що посланий у Велику пятницю за дріжджами, прийшов аж на другий рік у той сам день.
32. Пішов до погребаня. (Стара С.)
    Умер і поховали його.
33. Пішов до сїний тай галакат. (ЮК.)
    Сердитий чоловік вийшов із хати посварившы ся з жінкою.
34. Пішов ка́рбульци. (Наг.)
    Покотив ся по земли з гори на долину.
35. Пішов — лиш сміт лишив. (Цен.)
    Про злого чоловіка, що вийшов із села, наробивши якоїсь поганї. Пор. Wand. I, Abschied 4; лат. Discedit foetore relicto, звичайна фраза в легендах про щезане злого духа.
36. Пішов на губи. (Наг.)
    Протратив маєток, звів ся нїнащо. Пор. Libl. 214.
37. Пішов на дно, лиш вода забулькотала. (Наг.)
    Втопив ся. Пор. Даль I, 334.
38. Пішов — нї чути, нї видко. (Сор.)
    Пішов невідомо куди.
39. Пішов тай го Господь приняв. (Богородч.)
    Догадують ся, що пішов і вмер десь на чужинї.
40. Пішов — тілько би го по смерть посилати. (Бор.)
    Пішов і забарив ся дуже.
41. Пішов як за море по зїля. (Кобил.) ...за море с—ти. (Наг.)
    Пішов і не вертає ся. Варіянт перший натякає на відому пісню про тройзїлє, що росте десь над Дунаєм або над морем.
42. Пішов як нивмиваний. (Будз.)
    Значінє неясне.
43. Так мі пішло, як жебы на воду шмариў. (Тих.)
    Пішло дуже погано.

44. То будь яко не піде. (Лім.)

Се треба зробити старанно.

45. Чи підеш зо мнов, чи взни ми? (Будз.)

Сердитий вислов у значіню, що коли не підеш зо мною, то взни мя т. з. поцїлуй мене в сраку.

46. Чого піду до церкви? Аби затягати гріх на гріх! (ЮК.)

Говорить Бойко знаючи, що в церкві без гріха, без якоїсь обмови не обійде ся.

47. Як пішов, так му і путь пропала. (Дар.)

Пішов і не вернув ся.

48. Я пішов на пруте, а там рекруте. (Пісочна)

Говорив парубок, якого зловили при різаню прутя і віддали в рекрути.

**Пітьма**. 1. Пітьма, хоць око вийми! (Наг.)

Глубока темнота. Пор. Нос. ст. 456.

**Піч**. 1. Анї пе́чи, анї лави. (Ільк.)

Про дуже убогу, неустроєну, циганську хату.

2. В старій печи чорт палит. (Дрог.)

І старого чоловіка не минає покуса. Пор. Нос. ст. 316; Adalb. Piec 11.

3. Зі своєї печи і дим солодкий. (Гнїдк.)

Говорить чоловік на чужинї тужачи за рідним краєм і рідною хатою. Прототип до сеї приказки бачимо в Гомеровій Одисеї, пісня І, рядок 58.

4. З печи впасти — розбити ся. (Гнїдк.)

Говорять про якесь невеличке нещастє. Мужицькі дїти в зимі часто падуть із печи і не розбивають ся. Пор. Adalb. Piec 13.

5. На печі молотив, холошеньки пидкотив. (Голови)

Жартують із Гуцула, що спав на печи, замісь іти молотити.

6. Не велика річ, що є в хатї піч. (Ільк.)

Річ звичайна, а про те дуже важна, бо піч у селянськім побутї се головний осередок родинного житя.

7. Не з одної печи хліб їв. (Ільк.)

Говорять про бувалого чоловіка, що зазнав немало пригод між чужими людьми. Пор. Нос. ст. 437; Schlei. 174.

8. Хто в печи лягає, другого ожогом досягає. (Ільк.)

Хто хоче лягати в печи, смотрить насамперед ожогом, чи там нема вже кого. Спати в теплій печи особливо в зимі для слуг, що не мають своєї постелї, річ дуже принадна, так, що в печи містить ся їх нераз двоє або троє. Пор. Adalb. Piec 4.

9. Що ся за печею дїє, то він знає. (Гнїдк.)

Знає всї тайники родинного житя.

10. Я на печи уродив сї тай на печи й віріс. (Гвізд)

Говорить чоловік — домосїд.

**Піший**. 1. Піший кінному не товариш. (Льв.)

Бо кінний все пережене пішого.

**Пішки**. 1. Дві милї пішки за кавалок кишки. (Льв.)

За марницю велика робота.

2. Пішки нема замішки. (Наг.)

Коли хочеш їхати конем або возом, то звичайно забариш ся довше з приготованями, ніж би перейшов пішки усю дорогу, особливо, коли вона невеличка.

3. Сім миль пішки для єдної кишки. (Мінч., Петр.) ...за кавалок... (Жидач.)

Вар. до ч. 1.

4. То пішки не ходит. (Наг.)

Се не кождому трафляє ся, не дістане ся за дармо.

**Піяк.** 1. Лучший піяк, ніж дурак. (Ільк.)

Пор. велико-руське: „По мнѣ ужь лучше пей да дѣло разумѣй“.

**Піяри.** 1. Так гий би сї з пиярів вирвав. (Жидач.)

Латинські монахи Піяристи (Fratres scholarum piarum) мали в Польщі в XVIII в. якийсь час усе середнє шкільництво в своїх руках. Відсаджені від нього при кінци XVIII в. вони обняли догляд над домами божевільних.

**Піярник.** 1. Гі, піярник, нажер ся браги! (Мшан.)

Бойківський окрик на пияницю.

**Піяти.** 1. Кождий піє, як уміє. (Балиг.)

Піє, в значіню співає або говорить.

2. Я тобі запію, що попамньитаєш. (Наг.)

Наговорю тобі, вилаю тебе.

**Плакати.** 1. Або плач, або скач. (ЮК.)

Нещаслива альтернатива.

2. В гіркий кулак заплакати. (Гнїдк.)

Конструкція не зовсїм відповідна. Пор. далї ч. 6.

3. Виплачу сї, тай ми лекше. (Наг.)

Мовила бідна жінка, якої чоловіка взяли до війська.

4. Доплачеш ся живої мами. (Гнїдк.)

Значінє неясне. Правдоподібно замісь „живої“ пов. бути „стилої“, а в такім разї значінє зовсїм ясне: Не виплачеш нїчого, не буде з того нїякого хісна.

5. Єдин плаче, другий скаче. (Ільк.)

В житю не однакова доля ріжним людям.

6. Заплачеш ти си в гіркий череп. (Наг.)

Давнїйше сльози, пролиті при похоронах покійника, збирали у фляшечки або у глиняні черепки і хоронили разом з покійником. Отсе й є значінє „гіркого черепа“.

7. І плачю, і кортит ня і ни піду. (ЮК.)

Мішані чутя дївчини, яку силували замуж.

8. Не плакав би сліп, коби видів сьвіт. (Ільк.)

Слїпий чоловік жалує ся на свою слїпоту. Пор. Нос. ст. 370, 464; Z D M G XLII, 63.

9. Не плач за жінкою, буде другая. (Ільк.)

Потїшають невтїшного вдівця.

10. Не плач надімнов, але над собов. (Грин.)

Мовила мати вмираючи до доньки-покритки.

11. Не плач, не плач, я ти куплю за ґрейцар колач. (Явор.)

Потїшають розплакану дитину. Пор. Нос. ст. 370.

12. Не того я плачу, що ми мама вмерла, а того я плачу, що я в ноги змерзла. (Кукиз.)
    Говорила донька, що при нагоді смерти своєї матери в зимову ніч мусїла бігати по сусїдах і скликати їх до покійної.
13. Нехай тоти плачуть, що нам зле зичуть. (Ільк.)
    Побожне бажане, коли хтось плаче на свою гірку долю.
14. Не я плачу, біда плаче. (Наг.) ...моя біда... (Наг.)
    Говорить бідний чоловік. Пор. Нос. ст. 380.
15. Ни плач, старий, чей Бог тебе ни погубит. (Ю. Км.)
    Потїшали старого чоловіка, що нарікав на свою недолю.
16. Плакати за миску проса. (Гнїдк.)
    Давнїйше для похоронів наймали плачок, щоб заводили при виносї мерців із хати на кладовище.
17. Плаче аж сї розльигає. (Наг.)
    Про ревний, голосний плач.
18. Плаче кервавими сльозами. (Наг.)
    Про нещасливого чоловіка. Пор. Wand. I, Blut 58; V, Zähre 4; Даль I, 259.
19. Плаче як роба́ в неволї. (Ільк.)
    Роба — невільниця.
20. Плач, плач, будеш мати чорні очи. (Луч.)
    Жартують із заплаканої дївчини.
21. Плачте очи, виділи-сте, що-сте купували. (Ільк.)
    Вар. до Око ч. 13.
22. Плачу, аж хата ходит. (ЮК.)
    Про голосний жіночий плач.
23. Поплаче, то му лекше стане. (Стан.)
    Говорили про бідного сироту, що часто плакав на самотї.
24. Розплакав сї як мала дитина. (Наг.)
    Звичайно говорять про старого, коли він розплаче ся.
25. Сплакав від серцьи. (Наг.)
    З великого пересердя, або з образи, аж сльози стали йому в очах.
26. Сплакала сї на винне ябко. (Сор.)
    Про жінку, що довго і гірко плакала за мужем.
27. Хоць плач, хоць перебач. (Дар.)
    Говорить чоловік жінцї виляявши її за якусь провину.
28. Хоч, то плач і не втирай ся, а в тугу не вдавай ся. (Дар.)
    Коли щось сильно долягає чоловікови, то краще виплакати ся, ніж брати собі те занадто до серця.
29. Цить, не плач, принесе ти кітка на фостї колач. (Наг.)
    Жартливо потїшають розплакану дитину.
30. „Чого плачеш?" — „Вс—в сї тай били". (Ніжнів) Він сї... тай го... (Кнїгин.)
    Набили не задурно.

**Планета.** 1. Прийде му пленета, то гет біжит. (Березів)

Говорили про чоловіка, що в нападах легкого божевілля утікав з дому і покілька тижнів пропадав по сусідних селах.

2. То якась планета, не жінка. (Богородч.)

Планета — облуда, обмана.

**Плата**. 1. Плата колись буде, а робити тре зараз. (Луч.)

Плату видають слузї звичайно з долини, а роботи вимагають від разу.

2. Плата мала, а з коновками по воду — не мала. (Сор.)

Говорила мала дївчина, яку за малу плату наняли для домашньої услуги якій, як дорослій веліли коновками носити воду.

3. Яка плата, така подяка. (Ільк.)

Одержавши плату, слуга звичайно дякує господареви за службу, та дуже часто дякує сльозами і проклятями.

4. Яка плата, така робота. (Наг.)

За лиху плату лихий робітник. Пор. Wand. I, Geld 700.

**Платити**. 1. Кождий за себе платит. (Наг.)

Житєва практика. Пор. Wand. II, Jeder 94.

2. Не платить богатий, але винуватий. (Ільк.)

При означеню вини суд не повинен дивити ся на те, чи підсудний богатий чи бідний. Пор. Нос. ст. 370; Сим. 1874; Даль I, 273; Adalb. Płacić 6.

3. Плати, дурний Іване, та подьикуй папам, що гроші берут. (Самб.)

Кепкували із високих грошевих кар за лїсові шкоди.

**Платок**. 1. Як з платка вивинув. (Ільк.) ...виняв. (Гнїдк.)

Коли хтось виложив якусь річ ясно і докладно.

**Плахта**. 1. Плахта виновата, що дївка черевата. (Балиг.)

Бо її легко розвязати.

**Плач**. 1. Аж ми сї на плач збирає. (Наг.)

Хочеть ся плакати, жаль чогось.

2. Вже му плач на верха. (Луч.) ...сльози... (Наг.)

Близько йому до плачу.

3. Мінї на плач збирає ся, а йому сьміяти ся хоче. (Луч.) ...співати... (Луч.)

Жалує ся чоловік на такого, що сміє ся в його немилій пригодї. Пор. Слав. I, 266; Adalb. Płakać 7; Płacz 2.

4. Плач не поможе, але серцю лекше. (Кол.)

Плач не є нїяка акція, тільки фізіольоґічна полекша нервів.

5. По плачеви мама свою дитину пізнає. (Гнїдк.)

Кожда дитина плаче инакше.

6. По плачу сміх, по слотї погода. (Льв.)

По прикрих обставинах приходять кращі. Пор. Osm. Spr. 442.

7. По сміху плач наступає. (Ільк.)

Остерігають такого, що любить сміяти ся.

8. Тобі плач, а менї реготи. (Мшан.)

Кепкує веселий чоловік із сумного.

9. Що плач, то не сьміх. (Ком.)

Вони собі противники.

**Плекати.** 1. Віплекалам собі лихонько на голову. (Кольб.)

Говорила мати про невдалу дитину.

**Пленичити.** 1. Пленичит, що ні лїзе, ні тече. (Стара С.)

Балакає, плете нісенїтниці.

**Плескане.** 1. Яке таке плесканє, аби було добре мешканє. (Луч.)

Плесканем називає ся будованє хат із глиняних вальків, звичайне на Поділю.

**Плести.** 1. Не плети, бо аж гидко слухати. (Стан.)

Не говори дурниць.

2. От плете ні в пять, ні в девять. (Луч.) ...ні се, ні те. (Луч.)

Говорить не до ладу. Пор. Adalb. Pleść 16.

3. Плете, аби сї плело. (Наг.)

Говорить без нїякої цїли.

4. Плете банелюки. (Ільк.)

Говорить дурниці. Баналюка — титул розширеної колись італїйської повісти, перекладеної в XVII в. польським письменником Твардовським на польську мову п. з. Historya przedziwna o królewnej Banialuce.

5. Плете дуби, як на палилї. (Ільк.)

Говорить нїсенїтниці. Палило — рід тортури, у якій припалювали обвинуваченому ноги або инші части тїла, аби визнав правду, при чім одначе у страшних муках він нераз говорив зовсїм несотворені річи. Пор. Adalb Pleść 9.

6. Плете мандрони. (Наг.)

Говорить якісь небувалі і недоладні історії.

7. Плете ми сї на язицї. (Наг.)

Якесь слово пригадує ся і не може пригадати ся. Пор. Слав. II, 51.

8. Плете нісенїтниці. (Кольб.)

Говорить небувалі річи. Пор. Adalb. Pleść 15.

9. Плете, сам не знає що. (Кол.)

Говорить аби говорити.

10. Плете сухого дуба. (Дорож.)

Говорить недотепні жарти. Пор. Libl. 161; Adalb. Pleść 3.

11. Плете таке, що аж блювати сї хоче. (Наг.) ...ригати... (Колом.)

Говорить щось обридливе.

12. Плете таке, що ні лїзе, ні тече, само ся волоче. (Лол.)

Говорить не до ладу а довго. Пор. Пленичити ч. 1.

13. Плете шауки-опауки. (Яс. С.)

Передача польського „Plecie koszałki opałki" в значінию говорити дурниці. Пор. Adalb. Pleść 14.

14. Плетеш ні в сїм, ні в чотири. (Бор.)

Говориш щось недоладне. Пор. Adalb. Pleść 17.

15. Плете що де є на сьвітї. (Наг.)

Розповідає ріжні річи без нїякого звязку.

16. Плете, як із просонку. (Ростоки)

Говорить непритомно мов крізь сон.

**Плечі.** 1. Добрі плечі за собою мати. (Гнїдк.)

Мати протекцію, чужі впливи.

. Йому все в плечі вітер дує. (Наг.)
Йому все щастить в житю. Пор. Wand. V, Wind 290.

. Стиснути плечима. (Наг.) Здвигнути... (Наг)
Жест здвигненя плечима означає: байдуже мені до того. Пор. Гильф. 2678.

**ливати.** 1. Пливає, як пампух в олію. (Ільк.) ...як пиріг у маслї. (Наг.)
Говорять про достатного, богатого чоловіка. Пор. Даль I, 89; Adalb. Pływać 8.

. Пливає як риба. (Наг.)
Про такого, що вміє добре плавати.

**листи.** 1. Нї плине, нї тоне. (Луч.)
Нї жиє, нї гине.

. От виплив тай не захлиснув ся. (Луч.)
Про чоловіка, що уйшов без шкоди із якоїсь немилої пригоди.

. Плине му як з води. (Гнїдк.)
Веде ся йому добре.

Плинув, плинув, а на березї втонув. (Залїсє) Плив, плив... (Наг.)
Говорять коли довгі змаганя чоловіка кінчать ся його невдачею. Пор. Adalb. Pływać 9.

Плинут води, як Дунаї. (Наг.)
Про велику повінь.

Тяжко плисти против води. (Ільк.)
Тяжко змагати ся против якоїсь пануючої течії або моди. Пор. Libl. 155; Wahl I, 67; Beb. 493; Adalb. Pływać 2, 11, 12.

Умів пливати, як сокира (Наг.) Плине... (Наг.)
Про такого, ще не вміє плавати. Пор. Libl. 150; Adalb. Pływać 7.

**итко.** 1. Плитко, що й дна не видко. (Наг.)
Говорять про глубоку воду, яку хтось видає за плитку.

**ïснявка.** 1. Цес дістав буракову плїсньивку в ротї. (Цеп.)
Жартливий вислов про оскомину після квасного борщу.

**іт.** 1. Аби-с під плотом здох як пес. (Наг.)
Прокляте.

Бодай єс не видїла на плотї порток, а на оборі трісок! (Підгірки)
Клинуть жінці, аби весь вік жила без мущини.

З доброго плота добрий кіл. (Ільк.)
З доброго роду добра дитина.

Нї в пліт, нї в ворота, а ходит як сирота. (Замул.)
Про невродливу і недотепну людину.

Під добрим плотом лїпше сидїти, як під лихим паном. (Гнїдк.)
Добрий пліт заслонить хоч від вітру або дощу Пор. Adalb. Płot 12.

Ти бо ти нї в пліт, нї в ворота. (Ростоки)
Про нездалого, непотрібного чоловіка.

Як не буде в плотї, то бодай на болотї. (Яс. С.)
Аби бути де будь.

**іш.** 1. Поки плїші, поти книші. (Ільк.)

Згадували про лисого попа, що поки жив, то годував свою родину, яка потім зійшла на біду.

**Плоскінка.** 1. Не годить ся дівчині плоскінками пупець вязати. (Страт.)

Народнє віруванє.

**Плуг.** 1. Де плуг ґосподар а борона ґосподині, там повно в кождій судині. (Залісє)

Де порядно орють і сїють, там є достаток.

2. Нї плуга нї ролї, виспиш сї до волї. (Жидач.)

Кепкують із безрольного а лїнивого чоловіка.

3. Плуг і коса і небесна роса людей не морили, в біду не вводили. (Коб.)

Хлїборобство було все жерелом достатку, не робило нікому шкоди.

4. Плуг та чересло, то хлопське ремесло. (Луч.)

Се основи хлїборобської працї.

**Плювати.** 1. Бодай на тебе всї люде плювали! (Наг.)

Щоб ти зробив ся предметом загальної погорди.

2. В долонї плюй і бороду масти! (Сор.)

Жартливий вислов при починаню якоїсь тяжкої працї.

3. В руки плюй, голову масти. (Наг.)

Варіянт до попер.

4. Годї плюнувши лизати. (Гнїдк.)

Сказавши якесь згірдне слово важко його відкликати. Пор. Нос. ст. 279; Слав. I, 231; Adalb. Pluć 2.

5. Коли плюнеш, не хапай же! (Гнїдк.)

Бо вже не вернеть ся.

6. На нього й плюнути не варто. (Наг.)

Говорять про якогось негідного чоловіка. Пор. Wand. I, Ausspucken 1.

7. Не плюй в криницю, здасть ся прийти по водицю. (Гнїдк.)

Не псуй собі відносин з людьми, з якими ще доведеть ся стрічати ся. Пор. Тимош. 49; Сим. 1663; Нос. ст. 370; Schlei. 175; 185; Слав. II, 309.

8. Не плюй у воду, лучить ся напитись. (Ільк.)

Вар. до попер.

9. Плюнь му в очи, а він обітре сї тай скаже, що то дощ. (Наг.)

Говорять про безхарактерного чоловіка. Пор. Даль I, 159; Слав. I, 112, 287.

10. Плюнь му в очи, бо бреше. (Наг.)

Брехунови іноді плюють в очи.

11. Плюнь тай не дивись ся. (Гнїдк.)

Плюнь і відверни ся; вираз погорди.

12. Плюнь тай погов розітри! (Наг.)

Вираз крайньої погорди.

13. Поплюй в руки і бери сї до роботи. (Наг.)

Звичай плювати в долонї беручи в руки сокиру. Пор. Слав. I, 184, 311; II, 51.

14. Сам плює, сам лиже. (Сор.)

Про безхарактерного чоловіка, що бреше і потому відкликає.

15. То таке, що й плюнути не варта. (Наг.)
Про щось зовсім нездале.

16. То таке, шо хиба плюнь тай ногов розітри. (Наг.)
Вар. до ч. 12.

17. Хто до гори плює, тому на лице паде. (Наг.)
Хто ображає висших від себе, той наживає собі сорому. Пор. Krumb. 29; Wahl I, 75; Adalb. Pluć 1; Osm. Spr. 246; Гильф. 1568.

18. Хто плює, той не бє. (Луч.)
Плюване все таки менше небезпечне від биття.

19. Хто плюне, той не лиже. (Наг.)
Хто скаже слово, той не відкликає.

20. Як плюнути на огонь, сприщит язик. (Папір.)
Народнє віруване. Пор. Leutsch 27.

**Плявза.** 1. Пустили на мене плявзу. (Богородч.)
Плявза — лиха поголоска.

**Пляцок.** 1. Наж тобі пляцка, та не криши, бо сьвйичений. (Дрог.)
Говорять дурникови.

2. Пляцка кому дати. (Дрог.)
Вдарити його долонею, пр. дитину по сраці. Пор Adalb. Placek 3.

**Пльотка.** 1. Пльотку на мене накладают. (Лім.)
Пустили сплетню про нього.

**Побачити.** 1. Абим ті тогди побачила, коли свою непю небошку! (Ком.)
Проклятє.

2. Тогди бим тя побачив, як своє вухо! (Гнїдк.)
Проклятє.

**Побивати.** 1. За житя побиват, здоровля збавят, а відтак скиглить. (ЮК.)
Говорила жінка про недоброго чоловіка.

**Побирати.** 1. Побирати за ким. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

2. Побирати на кого. (Гнїдк.)
Значінє неясне.

**Побіжущий.** 1. Побіжущий як кінь. (Замул.)
Про прудкого чоловіка.

**Побіліти.** 1. Побілів як полотно. (Наг.) ...стіна. (Наг.)
З великого перестраху або хороби. Пор. Даль I, 327.

2. Побілів як трава на морозї. (Кольб.)
Посивів.

**Поблїка.** 1. Поблїка півперек сьвіта. (Яс. С.)
Про якийсь скандал.

**Побожити.** 1. Як тото побожиш, то головов наложиш. (Голоб.)
Грозять чоловікови, що фальшива присяга буде причиною його смерти.

2. Я то побожу. (Наг.) Можу тото побожити. (Наг.)
Можу присягти, що се правда.

**Побожний.** 1. Побожний чоловік, а тілько гріхів, що й конем би не довіз. (Тисьм.)

Кепкують із неправедного чоловіка, що вдає побожного.

2. Побожний, як святого Юра кінь. (Наг.)

Про безбожного або лицемірного чоловіка. Пор. Wand. II, Fromm 99; Adalb. Pobożny 1.

3. Такий побожний, що що другий день сьвєткує. (Кніґинин)

Іронїчно про лїнивого чоловіка.

**Побратим.** 1. Побратиме, г—о стине. (Наг.)

Мудроване.

**Побрати ся.** 1. Коли-смо сї не пібрали, то покумаймо сї. (Наг.)

Говорить чоловік жінцї, з якою мав женити ся і не оженив ся.

2. Не знали си — пібрали си, пізнали си — розійшли си. (Снят.)

Про недобране подруже.

3. Поберім ся, небого! Ти не маєш нічого, а я й того. (Лучак.)

Кепкують із подружя немаючих людий. Пор. I, Брати 50.

4. Поберім ся обоє — піде нам рукою — я піду за борщем, а ти за мукою. (Льв.)

Кепкує немаючий кавалєр із немаючої дівки.

**Побренькач.** 1. Як є побренькачі, то є й послухачі. (Лучак.) Щоб були... то будут... (Стоян)

Побренькачі — гроші. Розмову богатого люди радо слухають. Пор. Даль I, 65; Wand. II, Haben 56; Нос. ст. 267.

**Побрязкач.** 1. Аби були побрязкачі, то будуть і послухачі. (Ільк.)

Вар. до попер. Пор. Schlei. 168.

**Повага.** 1. Має повагу, як кіт під лавою. (Збар.)

Кепкують із неповажного чоловіка.

**Повалити.** 1. Би тє грім ясний повалив за мою працю! (Дрог.)

Проклятє.

**Повечеряти.** 1. Як би я ни повечеряв, то було би ми низько під голову. (Будз.)

Жартує чоловік, що привик сито вечеряти.

**Повика.** 1. У нас така повика носити довге волосє. (Тяглів)

Повика — звичай. Тяглівцї — мущини всї великого росту і носять довге волосє.

**Повиснути.** 1. Бодай єс повис! (Наг.)

Проклятє. Пор. Schlei. 185.

**Повінь.** 1. Кілько разів виллє в зимі вода, тілько буде в зимі повений. (Мшан.)

Народне віруванє. В зимі вода час від часу виливає поверх леду і замерзає знов.

**Повісити.** 1. Бода-с сї повісив. (Наг.) ...задриґнув! (Наг.)

Проклятє.

2. Мало сї не повісит за нев. (Наг.)
   Говорять про закоханого парубка.
3. Най мі й повісьит, а я правду скажу. (Залїщ.)
   Говорив характерний чоловік, арештований без причини.
4. Певно сї десь хтось повісив, що такі вітри зірвали сї. (Наг.)
   Народнє віруванє, що коли хтось повісить ся, то зараз зриває ся велика буря.
5. Повісь ся на сухій вербі! (Красносїлцї)
   Проклятє.
6. Ти певно повісиш ся, бо так ти від Бога суджено, таку-с собі в Бога ласку заслужив. (Лол.)
   Говорили злому чоловікови, що не переставав робити громадї ріжні пакости.
7. Хиба мінї повісити сї або втопити сї? (Наг.)
   Говорить чоловік доведений до розпуки. Пор. Даль I, 152.
8. Чень мі за то не повісьит. (Наг.)
   Говорить чоловік вагаючи ся, чи має брати ся до якогось дїла, чи нї. Пор. Wand. II, Henken 15.

**Повісти.** 1. Повів бим ти щось, але сї людий онимаю. (Наг.)
   Говорить чоловік до другого вагаючи ся, чи сказати йому належне грубіяньство.

**Повістувати.** 1. Так люде повістують. (Голг.)
   Оповідають.

**Повішенник.** 1. На повішенника вітер віє. (Наг.)
   Народнє віруванє. Пор. висше Повісити ч. 4.

**Повний.** 1. З повного лехко брати: хоч убуває, не так знати. (Ільк.)
   Господарська практика. Пор. Гильф. 681; Adalb. Pełno 1.
2. Як мішок повний, то го завєзую. (Дрог.)
   Як виговорив усе, то замовкаю.

**Повно.** 1. Ми всього повно мали, ще й людий годували. (Ю. Км.)
   Говорили богаті люди.
2. Повно так, що й говки не встромиш. (Луч.) ...що нї куди іглї упасти. (Наг.)
   Богато народу в хатї, в церкві або на ярмарку.
3. Як повно в судинї, жінка ґосподинї. (Лучак.)
   Тодї вона має свою волю.

**Повня.** 1. І в повнї має і не опускає. (Доброс.)
   Про достатного і скупого або ощадного чоловіка.

**Поводити ся.** 1. Поводит му сї, як логазї в ступі. (Наг.)
   Поводить ся не найлїпше, бо логазу в ступі товчуть. Пор. Adalb. Wieść się 1.
2. Поводит сї, як печений баран. (Наг.)
   Про нерухливого і нерозмівного чоловіка.
3. Так му ся добре поводит, як би цицьку ссав. (Лім.)
   Цицьковій дитинї поводить ся о стілько добре, що сама не потребує дбати за себе.
4. Як вам ся поводит? — Як червакови в хронї. (Короп.)
   Про кепське поводженє.

**Поволеньки.** 1. Поволеньки ни в завод, бо голову вломиш! (Кольб.)

Примовляють бистрому коневи.

**Поволи.** 1. Ни дивниці, жи поволи іде, бо му тєжко нести. (Жидач.)

Кепкують з лінивого, що помалу йде, хоч нічого не несе.

2. Поволи йди, далї зайдеш. (Наг.) Помалу... (Наг.)

Остерігають такого, що йде швидко. Пор. Wand. I, Gemach 1; Libl. 5; Adalb. Powoli 6; Нос. ст. 404; Слав. I, 236.

3. Поволи й стару злапаємо. (Ком.)

Яка стара — невідомо. Говорять в такім значіню, що помалу осягнемо й найвисшу ціль. Пор. Wand. I, Auge 184.

4. Поволи, хлопчику! Раз хліба, два рази борщику. (Ільк.)

Уговкують такого, що їсть більше хліба, як борщу.

5. Хто поволи їсть, той поволи робить. (Ільк.)

Мова про повільних людий.

**Повх.** 1. Ліве як повх. (Наг.)

Повх — рід полевого щура (Myoxus glis), що визначає ся короткими лапками і грубим черевом.

**Повязати ся.** 1. Кумо, може би ми повязали ся? — Ігі на тебе! Завяжи собі путо на шию! (ЮК.)

Повязати ся тут в значіню: побрати ся.

**Погадати.** 1. На що погадав, на то пчихнув. (Підгірки)

Народне віруванє, що пчихненє при якімось вислові потверджує його правдивість. Пор. Даль I, 384.

2. Перше погадай, потім повідай. (Наг.)

Не говори нерозважно. Пор. Слав. II, 65; Гильф. 2428; Даль I. 522.

**Поганий.** 1. Іди в поганий чьис та в лиху годину! (Наг.)

Проклятє. Народне віруванє в погані т. зв. феральні часи і години.

2. Погана як ніч. (Борислав)

Говорили про погану жінку. Пор. Wand. II, Hässlich 13.

3. Погане му йимньи було! (Наг.)

Проклятє. Інтересний приклад optativ-а в минулій формі, треба дорозуміти ся „погане би...“

4. Погане му личище. (Наг.)

Говорять про невродливе або вісповате лице.

5. Поганій за шістак, а ладній такой так. (Колом.)

Говорить парубок про те, яким дівчатам і по якій ціні закличе пива або горілки; scil. погана заплатить шістак, а гарна випє його коштом.

6. Поганому виду нема стиду. (Замул.)

Поганий вид — тут в значіню моральнім — безличний чоловік.

7. Поганому за шостак. (Ільк.)

Коротший і невиразний варіянт до ч. 4.

8. Сім раз погана. (Сор.)

Про препогану дівку або жінку.

**Погинути.** 1. Погинут як руді миши. (Гнідк.)

Руді, полеві миши гинуть звичайно від великої води.

**Погнати ся.** 1. Пігнав ся на штири вітри. (Луч.)
Полетів, побіг невідомо куди.

**Поговорити.** 1. Треба поговорити і з тим і з тим. (Вел. Очи)
Обовязок товариської чемности.

**Погода.** 1. Буде погода, як не потече з неба вода. (Ком.)
Іронізують про слотаву пору

2. В часї погоди бій ся великої води. (Ільк.)
Бо може прийти нагла злива. Пор. Wand. V, Wetter 74.

3. За погоди зробити щось. (Наг.)
Доки гарна погода.

4. І в погоду часом грім ударить. (Ільк.)
І в найспокійнїйшім часї може часом стати ся нещасте. Пор. Wand. V, Wetter 3.

5. Підбирає сї на погоду. (Наг.)
Випогоджує ся.

6. Погода — всїм вигода, а слота в їм гризота. (Ком.)
Господарське спостережене.

7. Погода робит сїно, а час гроші. (Мшан.)
В погоду висушують сїно, а щоб заробити гроші, треба часу.

8. Погода — спідницю на голову. (Льв.)
Жартливий вислов, бо жінки власне в дощ піднимають спідниці на голови.

9. По дощи погода! (Гнїлк.)
Природна зміна стану атмосфери.

10. Поломала ся погода. (Гнїлк.)
Заслотило ся. Пор. Wand. V, Wetter 19.

11. Така буде погода, аж пси язики повивалюют. (Яс. С.)
Буде спека.

12. То ще песя погода (Наг.)
Говорять про погану погоду. Пор. Wand. V, Wetter 186.

**Погодити. (Пождати.)** 1. Нема над погоди́. (Яс. С.)
На все в житю приходить ся зачекати.

**Погорілець.** 1. Погорілець: хлїб з'їв, а солому спалив. (Ільк.)
Жартують із удапого погорільця, що просить на погорілих.

**Погоріти.** 1. Так погорів, що нїгде йому не лишило ся й кусника нитки, аби раз чим коло пальця обвинути. (Лол.)
Про велику пожежу.

**Погризти.** 1. Котрий кілько погризе, то той тілько понесе. (Добро..)
Може горіхів у лїсї.

**Погуляти.** 1. Кортит погуляти, аж ноги лоптят. (ЮК.)
Говорить дївка охоча до танцю.

**Подарулько.** 1. Подарулько без штанів ходить. (Дар.)
Подарулько — такий, що любить все своє дарувати иншому. Пор. Нос. ст. 402.

**Подарунок.** 1. Нате вам малий подарунок за великий! (Наг.)
Той, що дає подарунок, уважає свій дар за малий, а те, що він дістав, за велике.

**Подати.** 1 Подай Боже! — Роби, небоже!

Відповідь на звичайну просьбу: „Подай Господи“.

2. „Подай Господи!“ — „Не подам, бо-сь мало хліба давав слугам“. (Явор.)

Відповів покривджений слуга попови, коли сей підчас богослуженя виголосив формулу: „Подай Господи!“

3. Подати ся кому. (Гнідк.)

Упокорити ся перед ким.

4. Хто ми подаст лижьку води й теплої страви губу розмочити? (ЮКм.)

Жалувала ся бідна, беззахистна жінка.

**Подвіре.** 1. На своїм подвірю замітати. (Гнідк.)

Зробити лад у себе самого.

**Подивити ся.** 1. Подивив ся, як би йому батька убив. (Луч.)

Подивив ся грізно, сердито.

2. Подиви сї в воду на свою вроду. (Жидач.)

Говорять невродливій або замурзаній людині.

3. Подиви ся, жінко, чи латають ся пани? бо як латають ся, то завтра сьвято. (Береж.)

Іронїчно про панів, що проти свята латають свої нові суккї.

**Подібний.** 1. Подібний як викапаний. (Наг.)

Про чоловіка, подібного вродою. Пор. Wand. I, Aehnlich 3.

**Поділещина.** 1. Ци вже на поділещину по мнї йдеш? (Наг.)

Поділещина — поділ спадку по якімсь помершім. Говорила стара, хора жінка свойому синови, що прийшов із сусїдного села відвідати її.

**Поділє.** 1. В Поділє ся бери, а дома сїй тай ори. (Гнідк.) На Поділя... (Петр.)

Уговкували тих, що в тїсні роки під конець зими вибирали ся на Поділє.

2. І на Поділю пліт ковбасами не горожений. (Гнідк.)

І там нема надто великих достатків.

3. На Поділє їдь, а ріпу сїй. (Комар.)

Вар. до ч. 1.

4. На Поділю хліб на кілю, а ковбасами хлів плетений. (Мінч.) ...пліт горожений. (Ільк.)

Жартлива поговірка про достатки Поділя.

5. Пішов у Поділє. (Наг.)

В тїсні роки ішла з Підгіря значна еміґрація на Поділє.

6. Сїй та ори, на Поділє ся бери. (Лучак.)

Вар. до ч. 1 і 4.

**Подзюбаний.** 1. Такий подзюбаний, як би го град побив. (Лол.)

Про дзюбатого, віспуватого чоловіка.

**Подоба.** 1. Не дай подоби, уйдеш обмови. (Ільк., Луч.)

Подоба — причина, підстава.

2. Не подоба брудно, а вбрати ся трудно. (Лучак.)

Гарно вбирати ся приємна річ, але коштовна.

**Подужати**. 1. Хто кого подужьиє? (Наг.)

Говорять парубки, що стають до „борінки“, т. є. починають боротися з собою.

**Подумати**. 1. Перше подумай, а потім повідай. (Гнїдк.)

Оповідати годить ся тілько таке, що добре передумано.

**Подуфанє**. 1. Вложив на нього подуфанє. (Гор.)

Довірив ся йому.

**Подушка**. 1. Найліпша подушка — кулак під голову. (Наг.)

Говорять бідні люди, що не мають подушок.

**Пожалувати**. 1. Пожьилував вовк кобилу, та лишив лише фіст і гриву. (Наг.)

Говорять про захланного чоловіка, що зруйнував свойого довжника. Пор. Даль I, 134.

**Поживати**. 1. Як собі поживаєте? — От, часом з квасом, порою з водою. (Ільк.)

В звичайнім житю чередують ся добрі і лихі днї.

**Пожити**. 1. Поживем, то й побачим. (Лучак.)

Будущини не треба вгадувати.

**Пожиток**. 1. Такий з нього пожиток, як з торічного снїгу. (Лучак.) ...хосен... (Наг.)

Говорять про непотрібного чоловіка або про непотрібну річ.

2. Тілько пожитку, що з торічнього снїгу. (Стоян.)

Вар. до попер.

**Позбути ся**. 1. Хочиш сї позбути гроший, знайди си приятилє. (Жидач.)

Scil. позич гроші приятелеви.

2. Коли хочиш приятеля позбути сї, то позич му гроші. (Жидач.) ...то му позич грошей. (Ільк.)

Він правдоподібно не віддасть довгу і не покаже ся більше. Пор. Нос. ст. 456; Adalb. Pożyczać 1; Даль II, 18; Libl. 104; Wand. III, Leiten 3; Čelak. 276.

**Позволити**. 1. Як Пан-Біг ни позволит, то змия ни вкусит. (ЮКм.)

По народньому віруваню вкушенє змиї уважає ся за допуст божий.

2. Як Пан-Біг позволит, пшеницї сї вродит. (Наг.)

Із приспівки „Многая лїта“, до якої додають иноді: Лїта, лїта, лїта, посіяв я жита, як Пан-Біг позволит і т. д.

**Поздихати**. 1. А поздихали би ви всї! (Стан.)

Проклятє. Здихати говорить ся звичайно тілько про звірів, та в проклятях се слово прикладає ся і до людий.

**Позеленїти**. 1. Аж позеленїв зо злости. (Наг.)

Про розсердженого чоловіка.

**Позика**. 1. Кождий позика собачого язика. (Дар.)

Хто позичає, той звичайно бреше, представляючи свої відносини в можливо найкориснїйшім світлї.

**Позичати**. 1. Легко позичити, тьижко віддати. (Наг.)

Говорять про невиплатного чоловіка. Пор. Muka 3046.

**Показувати.** 1. Не на вас показуючи. (Ільк.)

Говорять, коли показують на когось пальцем. Показувати пальцем уважає ся за річ неприличну або навіть шкідливу.

2. Покажу я тобі, де раки зимують. (Наг.)

Покажу якусь річ, якої ти не знаєш, навчу тебе розуму.

3. Показав му зуби. (Наг.)

Поставив ся до него грізно. Пор. Wand. V, Zahn 138.

4. Показав му сраку. (Наг.)

Викпив його, оказав ся невдячним.

5. Показав ся, тай сховав ся. (Ільк.)

Про чоловіка, що рідко буває в товаристві.

6. Показав ся як пан, а зробив як Іван. (Замул.)

Про пишно убраного нетактовного чоловіка. Поступив собі як простак.

7. Показує грушки на вербі. (Наг.)

Обіцює якісь неможливі річи, дурить обіцянками. Пор. Даль I, 235.

8. Показує фіґлї ги марот. (ЮК.)

В марті звичайно погода дуже змінна.

9. Тибе йно за гроші показувати. (Жидач.)

Як якесь диковище.

10. Я тобі покажу, куди стежка в город. (Городен.) ...в горох. (Наг.)

Покажу тобі, куди не треба ходити, навчу тебе не робити того.

11. Я тобі покажу, як я його бив. — Ей, не показуй! Ти мінї так покажеш, як вовк попові свини. (Ценїв)

Т. зн. що показуючи готов мене набити.

**Покарати.** 1. Його Бог покарав не горов, али сподом. (Будз.)

Значінє неясне.

2. Мене би Бог покарав і земля не приняла, аби я від малих дїтий пішла на великі. (ЮК.)

Говорила жінка, що маючи свої малі дїти не хотіла йти за вдівця з дорослими дїтьми.

**Покаяниє.** 1. Бодай го Бог на покаяниє видав! (Наг.)

Проклятє. Виданє на покаяніє було доткливою церковною карою.

**Покаяти ся.** 1. Покай ся або втопи ся! (Замул.)

Говорять грішному чоловікови, не конче й жартом.

**Поквапний.** 1. Не будь поквапний, не будеш утратний. (Ком.)

Хто квапить ся, звичайно не добре робить свою роботу.

2. То всьо з поквапної роботи. (Замул.)

Говорять про невдачу в якомусь дїлї.

**Покинути.** 1. Покинь живе, та хапай мертве. (Гнїдк.)

Іронїчний вислов про чоловіка, що займає ся непотрібними справами занедбуючи потрібні.

2. Покинути кирницю та йти в колибу по водицю. (Гнїдк.)

Про якусь недоладну роботу.

**Покликати.** 1. Іди та поклич пару сусїдів, няй їм з-уснa повім. (ЮКм.)

Говорила жінка готуючи ся на смерть і бажаючи устно виявити свою остатню волю.

**Поклін.** 1. Бий поклони, аби було чоло червоне. (Махн.)

Бючи поклони в церкві селяни часто досить гучно дотикають ся чолами до помоста, уважаючи се знаком більшої побожности.

2. Поклін шуби не з'їдає. (Гнідк.) ...не зділає. (Наг.)

Поклін не робить уйми чоловікови.

3. Поклін шуби не строїт. (Луч.)

Вар. до попереднього.

**Покора.** 1. Покора нікому не вадит. (Гнідк.)

Часом і вадить. Пор. Adalb. Pokora 1, 2.

2. Покора стіну пробиває. (Ільк.) ...мур... (Наг.)

Погляд, що покорою можна осягнути найтяжшу ціль. Пор. Adalb. Pokora 3.

**Покот.** 1. За покотом положити. (Наг.)

Положити рядом.

**Покрасіти.** 1. Покрасіти не покрасіє, а подобріти подобріє, як схоче. (Луч.)

Говорять про дївку, яку віддають замуж.

2. Покрасіти не покрасіє, а поліпшіти може. (Мінч.) ...а може поліпшіє. (Петр.)

Вар. до попер.

**Покрасніти.** 1. Покрасніти не покраснїє, а подобріти подобріє. (Ільк.)

Вар. до попер

**Покрова.** 1. До Покрови давали молока корови, а по Покрові пішло молоко в роги корові. (Березів)

Господарська приказка.

2. Покрова — покрий голова. (Яйк.)

Коло Покрови купують кучми для зимового убраня.

3. По Покрові на важьен ни час іти. (Ю. Км.)

Тодї всї поля стоять у стернях або заорані.

4. По Покрові нема що пасти корові. (Літиня)

В жовтнї днї звичайно холодні, а часом буває снїг і худоба перестає ходити на пасовиска.

5. По Покрові паси і на ґлові. (Мшан.)

Для вигону худоби тодї нема границї, бо вже все збіже зібрано з поля.

6. По Покрові пішло молоко в роги корові. (Луч.)

Вар. до ч. 1.

7. Пресьвятая Покровойко, покрий мою головойку, яков таков сітянков, няй зістану християнков. (Мшан.) ...яков таков онучею, най ся дївков не мучьию. (Колом.) ...хоч ганчіркою, щоби не зістала дївкою. (Літиня).

Примівка дївки, що рада вийти замуж перед Покровою (свято Покрови дня 1 жовтня), бо швидко по тім (дня 11 жовтня) починає ся Пилипів піст.

8. Свята Покрова бабине свято. (Тяглів)

Від Покрови починають поля вкривати ся тоненькою, густою верствою павутини, що називає ся „бабське літо".

9. Хто лежит у Покрові, той на весні продає по корові. (Ур.)

Покрова — термін закінченя осінних робіт, яких занедбане потягає великі страти в господарстві.

10. Хто сіє по Покрові, не має що дати корові. (Ільк.)

По Покрові сівба озимини вже запізнена.

**Покута.** 1. Відбув свою покуту вер' землї сьвятої. (Лол.)

Говорив про себе многострадальний чоловік.

**Пола.** 1. Вдарив сї по полах руками. (Наг.)

Знак розпуки або наглої втрати.

2. Від нього поли вріж, а втїкай. (Наг.)

Говорять про лихого, напасливого чоловіка. Пор. Нос. ст. 449.

3. Добрі поли по при себе мати. (Гнїдк.)

Не треба нїколи занадто щедрити ся.

4. Задер поли, а х— голий. (Дрог.)

Говорить про такого, що бридучи по глубокім болотї задирає високо поли кожуха або полотнянки.

5. Лиш дві поли має, тай тих коло себе не тримає. (Голг.)

Про розлейбаного або марнотратного чоловіка.

6. Поли вріж, а від біди утїкай. (Стежн.)

Вар. до ч. 2.

7. Поли попідпинати. (Гнїдк.)

Жінки ідучи до міста або до церкви підпинають поли своїх довгих кафтанів поза крайку в поясї.

8. Урізати полу від кого. (Гнїдк.)

Збути ся напасти.

**Полазник.** 1. А куш, бідо, до хиж за полазника! (Мшан.)

Примовляють жартливо до лошати, ведучи його рано в день Воведенія до хати за полазника. Полазник диви I, Воведеніє ч. 2.

2. Взяв собі біду за полазника. (Мшан.)

Буде мати кепський рік.

3. Я мав кирявого полазника. (Мшан.)

Кирявий — хирявий, хоровитий, нещасливий.

**Поле.** 1. Вивів його в поле. (Ільк.)

Вивести в поле зн. ошукати, одурити. Пор. Adalb. Pole 16.

2. Мене в поле не віведеш. (Снят.)

Мене не здуриш.

3. Не поле кормит, а нива. (Гнїдк.)

Ріжниця між загалом господарської землї, отжеж рілею і сїножатями, і тою частиною, що родить хлїб.

4. Ни мя в поле не пущай, ни мя дома не лишай: в дома горцї покажу, а в поли шкоду зробю. (Гусне)

Примівка про непотрібну, збиточну людину.

5. Пішло поле в лїс. (Ільк.)

Мова про т. зв. антібітерні ґрунти, т. зн. селянські поля забрані панами і засаджені лїсом.

6. Поле видне та глухе, а ліс темний та чуйний. (Гнідк.)

В полі голос розходить ся без луни, а в лісі лунае. Пор. Adalb. Pole 10 (Pole ma oczy a las uszy).

7. Поле в полю, а біда дома. (Лучак.)

Поле від полоти, про бідну жінку.

8. Поля чверть, а без хліба смерть. (Мшан.)

Порядний господар давнійше сидів на „цілім" ґрунті, що виносив 12—16 моргів; чвертовий господар уважав ся вже бідним.

9. Там того польи на заячий скік. (Наг.)

Про малополеве господарство або про халупника, що має лиш городець коло хати.

**Полика**. 1. Бодай ти полики не стало! (Наг.)

Прокляте; полика — слід.

2. Вже по нім і полики в селї не стало. (Борис.)

Пропав із села, зруйновано його осїдок.

**Полиця**. 1. Я під полицю, вно там має свою столицю. (Мшан.)

Про щось лихе. Натяк на оповідане, пор. *М. Зубрицький,* Народнїй календар (Мат. до укр. руськ. етнол. III, ст. 56).

**Поліно**. 1. Полївами когось заметати. (Наг.)

Наробити йому клопотів.

2. Схилив ся по поліно, та стовк собі коліно. (Ільк.)

Приказка про нещасливе схилене.

**Політика**. 1. Де богато полїтики, там щирости мало. (Луч.)

Полїтикою в згірднім значіню називають усяке крутїйство або пусту бесїду.

2. Не знає полїтики. (Наг.)

Не знає звичайних форм товариського поводження. Пор. Adalb. Politykować 1.

3. Полїтика є укрита обмана. (Гнідк.)

Пессимістичний погляд на фальшивість товариських форм. Пор. Adalb. Polityka 3.

4. Що то полїтика? — Нещирість. А шпекуляция що? — Циганство. (Ільк.)

Рішучий вислов думок, виражених у ч. 1 і 3.

5. Як буде полїтика, то буде риль і мотика. (Явор.)

Значіне неясне, щось немов мудроване.

**Поліцай**. 1. І полїцай має маму. (Льв.)

Жартлива реплїка на те, коли хтось признає себе бідною сиротою без батька і матери.

**Половиця**. 1. Половиця дурниця, треба дати, що годит ся. (М. Яцк.)

Говорить купець до того, що торгує ся й дає лише половину цїни.

**Полова**. 1. Він ни половов годований. (Кольб.)

Виріс у достатку.

2. З полови бич не буде. (Гнїдк.)

Про невідповідний матеріял для якогось дїла.

3. Куцю, куцю до полови, вовки би тї розпороли! (Наг.)

Жартливе передразнене кликаня свиний до корита.

4. Сип полову на вітер, то ти в очи патрісе. (Цен.)
Се діє ся звичайно при віяню збіжа. Пор. Adalb. Plewa 2.

5. Хто з половою змішає ся, того свині з'їдят. (Лучак.)
Хто сам себе упідлює, тим гордують. Пор. Wand. II, Kleien 1; Čelak. 40; Слав. I, 241, 311.

6. Що мені по полові, коли нема зерна? (Сор.)
Сама полова не дає нїякої поживи, окрім хиба для свиний.

**Половина.** 1. Хто половину дає, той купець буває. (Луч.)
При торгах на ярмарці селяни звичайно дають половину того, що зажадає купець, а потому помалу ідуть в гору. Пор. Wand. II, Kaufen 77.

**Положенє.** 1. Ба ви якого положе́ня? Ци так з папського, ци з хлопського? (Явів)
Положенє — стан, суспільне становище або рід.

**Положити.** 1. Положити лоском (Наг.)
Положити плазом, прибити до землї. Говорять про збіжє, прибите слотою до землї. Пор. Даль I, 310.

2. Положьи ся, з тов біцов мож спати. (ЮК.)
Ще невелика біда, коли з нею можна спати.

3. Як си положит спячник під голову, то буде спати. (Тих. ВЛ.)
Спачник — якесь зїлє.

**Полокати.** 1. Полокати чиї кости. (Борис.)
Обмовляти кого.

**Поломати.** 1. Поломаю палицю на тобі. (ЮКм.)
Погроза.

**Полон.** 1. Полон з усїх сторон. (Наг.)
Говорять про богатий урожай. Полоном називають також великі громади дрібних, білих червячків, що довгим рядом тягнуть ся по лїсї в слотаве лїто. Побачити такий полон значить щастє, богацтво.

**Полонина.** 1. Був бим і на полонинї, коби добре було минї. (Лім.)
Міг би жити зовсїм далеко від людий, аби лише мав ся добре.

**Полотно.** 1. Збілїв як полотно. (ЮК.)
Зі страху або з хороби.

2. Полотно як лепусина. (Наг.)
Полотно тонке і слабе, що розлазить ся під пальцями.

3. Полотно як луб. (Наг.)
Полотно грубе, міцне.

4. Ци ни маєте полотна зрібного, завити нибощика бідного? Вже три роки, як умер нибощик на вроки, тай ще голий лижит. (Пужн.)
Жартливе оповідане про вдову по біднім чоловіцї. Пор. Етн Зб. VI, ч. 62.

**Полоть.** 1. Пілтя нїхто не мастить. (Ільк.)
Полоть називає ся бік вепрової туші з ребрами, мясом і солониною.

**Полудне.** 1. Тогди полудне, як черево схудне. (Жураки)
Коли хоче ся їсти.

**Полукіпок.** 1. Полукіпок у сім гранок. (Котуз.)

Дуже штудерний полукіпок, бо звичайно кладуть полукіпки в пять або шість гранок.

**Полюдіти.** 1. Коби полюділа, а покрасіє. (Кольб.)

Про дівчину, що доходить до людий т. зн. до дозрілих літ.

2. Як полюдіє, то й пофайніє. (Кольб.)

Вар. до ч. 1.

**Поляк.** 1. Мудрий Поляк по шкоді: коли коня вкрали, тогди стайню замикає. (Гнідк.)

Подібним способом кепкували із необережности ріжних народів. Пор. E. Rot. ст. 23, 421: Accepto damno ianuam claudere; Malo accepto stultus sapit; Rebus peractis et Cleon Prometheus, ст. 635; Osm. Spr. 181; Bebel 543: Claudere stabulum post equorum amissionem; Sero seram ponis stabulis, post furta latronis; Adalb. Polak 35.

2. Поляк і заяць, то все їдно. (Угрин. Гор.)

Про полохливість Поляків.

3. Поляка на сьвіті не було, він ся з Русина народив. (Будз.)

Погляд на те, що перекиньчиків більше ніж родовитих Поляків.

4. Поляки співають: „Najświętsza Matko, suń się za nami!“ Або: „Najś. Matko, mur się zawalił!“ (Книгинин)

Передразнюють слова польської літанії: „Najświętsza Matko, módl się za nami“.

5. Сидит Поляк за корчем тай їсть г—о копачем. Прийшов Русин, каже: фе! Поляк каже: Давай ще! (Лисець)

Жартлива примівка про ненаситність Поляка.

6. Який я Поляк? З Москалями не бив ся! (Белз)

Після повстаня 1863 р. уважало ся честю для кождого Поляка, що він бив ся з Москалями. Не бити ся з Москалями значило не бути польським патріотом.

**Польський.** 1. Польський міст, німецький піст, турецьке набоженство, то все блазенство. (Гол.) ...а жидівське гівно — всьо єдно. (Гнідк.) ...лютерський піст, німецьке... вшитко... (Старий Самбір)

Гумористичне порівнанє ріжних непутящих річий. Пор. Bebel 43; Adalb. Polski 7.

2. Польські гостинці, а німецкі пости, а жидівске набоженство — то всьо блазенство. (Невіл.)

Вар. до попер.

3. Сохрани Боже від польського моста, від калуського батога і від галицької справи! (Голов.) ...від скалатського болота, від панської карности і від людської ненависти. (Вікно)

Порівнанє ріжнородних лих. Пор. Adalb. Polski 14.

4. Який польський міст? На міст чотирма кіньми, а з моста на голову. (Гол.)

Кепкують із польського моста, в якім звичайно бували лігарі, а не було поперечних делин.

5. Як коло польського Різдва, так коло польського Петра; як коло руського Різдва, так коло руського Петра. (Доброс.)
   Метеорольогічна характеристика ріжниць календарів григоріянського від юлїянського.

**Польща.** 1. Ого, зараз видно, що ту нема крільи в Польщи! (Наг.)
   Окрик, коли хто входить у хату, в якій панує безладе, бо дїти були полишені без дозору.

2. Якої Польщі ви мині тут наробили? (Сколє)
   Якого неладу, клопоту.

3. Як Польща знов настане, тогди Марія Тереса з пекла вийде. (Яс. С.)
   Віруванє шляхтичів загонових.

**Помагайбіг.** 1. Був у млині, дав помагайбіг свині. (Кривор.)
   Говорять про такого, хто йдучи попри чоловіка не скаже йому помагайбіг.

2. Впала раз — кажу: то допіро „помагайбіх"; впала другий — то „дай Боже здорове"; впала третий — „в Тройци Бог пробуває!" (Льв.)
   Жартливе оповіданє про жінку, що на улиці покритій ожеледою три рази впала на тім самім місцї.

3. Помагайбіг — Богдай здоров! (Ільк.)
   Формула привитаня, коли два стрічають ся при однїй роботї.

4. Помагай Біг, Гриню! — Копаю, паночку, глину. — Взни мі в сраку, Гриню! — Буде ми, панонько, на всю зиму. (Лол.)
   Гумористична передача розмови пана з глухим Гринем.

5. Помагайбіг! — Бог дай здорове! — А де йдеш? — До лїса. — По що? — По кий. — По який? — По дубовий. — На що? — На біяк. — Буде з тебе так і так. (Малк.)
   Жартлива розмова.

6. „Помагайбіг, Гриню!" — „Копаю, пане, глину." (Ільк.)
   Недоладна відповідь на поздоровленє. Вар. до ч. 4.

7. Яке „Помагай біг", таке „Дай Боже щастя!" (Сіл. Б.) ...подайбіг. (Княж.)
   Яке привитанє, така відповідь. Пор. Сим. 2242.

8. Який „помагайбіг", такий „бодайздоров". (Лев, Ільк.) Яке... таке... (Петр.) Який... таке... (Красноіля)
   Варіянти до попер. ч. Пор. Mukа 1468.

**Помагати.** 1. Помагаєш ми з гори віз тягнути. (Гнїдк.)
   Поміч зовсїм зайва, бо віз з гори котить ся й сам. Пор. Wand. II, Helfen 141.

2. Помагає, як мертвому кадило. (Ільк.)
   Про бабські ліки. Пор. Wand. II Helfen 134, 135.

3. Помагай, а не руш! (Луч.)
   Жартують із такого, що помагає незручно.

   Помагай з голоду вмирати. (Наг.)
   Говорив бідний чоловік до другого такогож. Пор. Слав. I, ст. 115.

5. Помагай собі, Бог тобі поможе. (Ільк.)
Заохота до житєвої енергії. Пор. Le Roux de L. I, 12; Wand. II, Helfen 47, 57.

6. Помагайте мовчати. (Цен.)
Жартують із балакучого чоловіка.

7. Помагайте сідати. (Наг.)
Жартом до такого, що входить до хати, де сидить численна компанія.

8. Се так помагає, як бабі кадило. (Невід.) Це таке помогло... (Орел.)
Гумористичні варіянти до ч. 2.

9. То так помагає, як сухі г—ця попіл. (Печен.)
Не помагає нічого.

**Помазати**. 1. Не помажеш — не поїдеш. (Ільк.)
Буквально про віз, а образово про всяку протекцію.

**Помалу**. 1. Помаленьку і стару зловимо. (Цен.)
Вар. до Поволи ч. 1.

2. Помалу бояри, помалу, бо сє буде молодий гнївати. (Пужн.)
Натяк на анекдоту. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 52.

3. Помалу йди, ніхто ті ни гонит. (Наг.) ...за тобов не біжит. (Наг.)
Говорять, коли хто йде занадто скоро. Пор. Wand. I, Gemach 24.

**Помана**. 1. Помана го до мене занесла. (Бор.)
Нечиста сила.

2. То якась помана, не чоловік. (Наг.)
Про злого, облудного чоловіка

**Помастити**. 1. Як помастиш, то поїдеш. (Сіл. Б.)
Варіянт до Помазати ч. 1.

**Помело**. 1. Завинув ним як помелом. (Наг.)
Замахнув і кинув на землю.

2. Має мі за помело. (Наг.)
Має мене нізащо, за поштуркача.

3. Сик-пик на помело, коли води не було. (Мінч.)
Помело, яким замітано грань у печи, звичайно розгараєся, тож виймивши з печи його скроплюють водою або мочать у воді.

**Померкнути**. 1. А померкло би тобі серед полудня, аби с не знав, куди раз ногою ступити! (Лол.)
Прокляте.

2. Померк му світ. (Наг.)
Затьмило ся в очах.

**Померти**. 1. Помер да́вно, що давав дармо. (Стежн.)
Тепер таких нема. Говорять, коли хтось жадає чогось задармо.

**Помиї**. 1. В помиях мужа втопити. (Гнідк.)
Обмовити власного чоловіка.

**Помилити ся**. 1. Він як сї помилит, то чьисом правду скаже. (Наг.)
Говорять про брехливого чоловіка. Пор Libl. 191; Даль I, 230.

2. Помилила сї, ни підголила сї. (Жидач.)
Гра слів, коли жінка помилить ся.

**Помилувати**. 1. Помилуй Боже мого милого тай мене коло нього! Я пю, гуляю, роскоші маю за головоньки його. (Наг.)
Приспівка щасливої жінки.

2. Помилуй ні Боже, коли ніхто другий не може! (Коб.)
Молить ся чоловік, якого ніхто в житю не милує.

**Помишліне**. 1. Хто мав помишліне на озиме жито! (Наг.)
Ніхто не надіяв ся, щоб воно зародило.

**Помістниця**. 1. На єдній помістниці іде. (Гнідк.)
Помістниця — дошка в помості. Тверезий чоловік потрафить іти по одній помістниці, а пяний ні.

**Поміч**. 1. Замісць помочи виколю тобі очи. (Печен.)
Замісь помочи шкода.

2. Така поміч, як нічо в торбі. (Коб.)
Жадна поміч.

**Помовка**. 1. На вовка помовка, а лис кобилу стиснув. (Кукиз.)
Варіянт до І, Вовк 52.

**Помогти**. 1. Господи Боже, поможи вкрадене звісти тай по друге поліэти! (Ворона)
Жартливе передразнене молитви.

2. Де не мож помочи, не мож і порадити. (Заліс)
Чоловік, який не слухає доброї ради, попадає в безпомічне положене.

3. Єму вже не поможе анї сьветий Боже. (Мик. н. Дн.)
Не поможе ніяка молитва. Пор. Adalb. Pomagać 4.

4. Єму тото так поможе, як умерлому кадило. (Мик. н. Дн.)
Не поможе нічо.

5. Не поможе воронови мило, анї вмерлому кадило. (Ільк.)
Ніяким милом не можна вибілити крука. Пор. Нос. ст. 482; Adalb. Pomagać 12.

6. Не поможе і „сьвятий Боже!“ (Гнідк.)
Вар. до ч. 3.

7. Не поможе бабі кадило, коли бабу сказило. (Ільк.)
Про вічно незадоволену бабу.

8. Не поможе, хоть каменьом голову прилож. (Гнідк.)
Не поможе ніякий спосіб.

9. Поможе му се, як мертвому кадило. (Гнідк.)
Вар до ч. 4.

10. Поможе, не поможе, а ти заплати небоже. (Борат.) ...дай нибожи. (Пужн.) Чи... дай... (Дар.)
Про бабську примову над хорим чоловіком. Пор. Етн. Зб. VI, ч. 59.

11. Поможи-біг в торбу не лізе. (Гнідк.)
Значіне неясне.

12. Раз, два не поможе, то десіть поможе. (Ільк.)
Коли мале змагане не поможе, то поможе велике.

13. Так то поможе, як сухому попіл. (Ільк.)

Вар. до ч. Помагати ч. 9.

14. Тілько то поможе, як вмерлому кадило. (Городок) То так... (Сор.) ...йому... умерлому... (Явор.)

Вар. до ч. 4 і 9.

15. Ту вже нічого не поможе. (Наг.)

Справа зовсім пропаща. Пор. Wand. II, Hülfe 58.

16. Хоть не поможе, то заплаче. (Кол.)

Про людину, присутну при чиїйсь смерти.

17. Чи поможе, чи не поможе, але дай мені Боже. (Лучак.)

Молитва упертого чоловіка.

18. Що то поможе? (Наг.)

Про якусь річ сумнївної вартости. Пор. Wand. II, Helfen 155; III, Nützen 14.

19. Як не поможе той, що над нами, то той, що в руках. (Гнідк.)

Як не поможе Пан біг з неба, то поможе кій.

20. Як не поможе, то не пошкодит. (Наг.)

Мова про якийсь нешкідливий лік. Пор. Wand. II, Helfen 43, 44, 45, 54, 58; III, Nützen 12; Adalb. Pomagać 6.

**Помпа.** 1. Не велика помпа золотою ложкою сироватку сьорбати. (Дар.)

Іронїчний вислов про панів, що мають пишну посуду, а їдять лихі страви.

**Помянути.** 1. Хто мене помьинув, бодай си матїр хомьинув! (Наг.)

Примовляють, коли кому икне ся, що значить, що в тій хвилї хтось споминає або обмовляє того чоловіка. Пор. Нос. 458.

**Понеділок.** 1. В понеділок новий рік, буде тяжко увесь рік. (Терноп.)

Віра в феральний характер понеділка.

2. Поливаний понеділок. (Гнідк.)

Так називає ся другий день великодних свят, у який є звичай, що парубки і дївчата обливають себе обопільно водою. В Нагуєвичах задля празника в великодний понедїлок сей звичай перенесено на вівторок.

3. Понеділок — тяжкий день. (Мшан.)

Загально розповсюджене народнє віруванє. Пор. Adalb. Poniedziałek 4.

4. Як сї чоловікови в понедївнок навтьимит, то му сї цїлий тиждень ме навтьимювати. (Гвозд.)

Навтямити ся — надокучити, коли чоловікови час тягне ся дуже довго.

**Поникнути.** 1. Поник чоловік так, що лиш мощі стали. (Бер.)

Говорять про змарнїлого чоловіка. Мощі — се висохлий труп, шкіра і кости.

**Понюхати.** 1. Понюхай, чим то пахне. (Снят.)

Говорять з погрозою, показуючи на кій.

**Попадя.** 1. Або я попадя, аби я курку їла? (Горохол.)

Говорила одна жінка до другої, сваривчи ся за пропалу курку.

2. Нинї попадя, завтра пропадя. (Льв.)

Мова про нещасне положенє попадї по смерти попа.

3. Піду до попадї, то принесу тобі й собі. (Бітля)

Говорить кума до куми, надїючи ся, що в попадї добуде чогось такого, чого у них обох нема.

4. Попадя би тя з'їла! (Горохол.)

Кленуть курцї.

5. Попадя, лопадя горох молотила, линдик покришила, бураки зарєдила. (Голови)

Жартлива приказка про попадю, значінє неясне.

6. У нашої попадї три кутаси на задї. (Дрог.)

Жартливий вислов, а властиво початок пісеньки, якої дальші два рядки звучать:

„Добре з нею гуляти,
Є сї за що тримати".

Пор. Нос. ст. 449.

**Попасти.** 1. Не попасши не далеко уїдеш. (Гнїдк.)

Не можна гнати коний занадто далеко не погодувавши їх.

2. Ще не попав, а скубе. (Товсте)

Попасти в значінию трафити, застрілити.

**Попекти ся.** 1. Хто на горьичім попече сї, на зимне дмухає. (Мик. н. Д.)

Житєвий досьвід. Пор. Wand. III, Maul 185, 189.

**Попелї.** 1. Поки-м зайшов до Попелїв, то-м із голоду зомлїв. (Наг.)

Попелї — село дрогобицького пов., сусїдне з Бориславом.

**Попердувати.** 1. Лучше попердуючи, як спльовуючи. (Петр.)

Попердує чоловік ситий, а спльовує голодний.

**Попити.** 1. Добре пóпити, скоро є сї чого вхопити. (Кольб.)

Добре попови на добрій парафії.

2. Лихо пóпити, коли сї нема чого хопити. (Наг.)

На лихій парафії і попови лихо.

3. Лїпше пóпити, нїж цїпом бити. (Коб.)

Лїпше попови, як звичайному селянинови.

**Попів.** 1. Попове око, а вовче горло. (Петр.)

Іронїчне порівнанє, обоє неситі.

2. Шкодá попового й слова. (Тухля)

Говорять про лихого чоловіка, якого піп надармо поучає.

**Попіл.** 1. Відсував ся від попелу, та на жарке вуглє сїв. (Гнїдк.)

Говорять, коли хтось зробить щось не до ладу на свою шкоду.

**Попіснїти.** 1. Попіснїв, як би три дни не їв. (Наг.)

Про чоловіка змарнїлого з якоїсь причини прим. із слабости.

**Поплїтка.** 1. Добро поплїтка, коли крайки нема. (Наг.)

Поплїтка — кісник. Крайка — окраєць сукна, яким оперізують ся жінки. Поплїтка коштує дешевше як крайка.

2. Я му дала на поплїтку, а він купив крайку. (Наг.)

Примовляють, коли хтось замісь дешевшої річи купив дорожшу.

**Попоїсти.** 1. Попоїв — душу привйизав. (Наг.)

Страва піддержує житє, т. є. душу в тїлї.

2. Попоїв-єс — тепер обітри си писок, або випив-єс — тепер закуси. (Мик. н. Дн.)

Говорять до того, на кого насварено.

**Поправити ся.** 1. Обіцюєш сє поправити? — Та на чім сє поправю, на ленчьиній затирцї? (Пужн.)

Поправити ся має тут двояке значінє. Піп при сповіди питає грішника, чи обіцюєш поправити ся від гріхів, а той розуміє поправити ся в значіню відгодувати ся, потовстїти. Пор. Етн. Зб. VI, 85.

2. Поправив сї на другий бік. (Наг.)

Погіршив собі замісь поправити.

3. Поправив ся з печи на лоб. (Ільк.)

Говорять, коли когось спіткало нещастє. Пор. Adalb. Poprawić się 9.

4. Поправ ся, поки час. (Замул.)

Упоминають грішного чоловіка.

**Попсувати.** 1. Лекше попсувати як направити. (Льв.)

Пор. Adalb. Popsuć 1.

2. Попсуй-майстер. (Наг.)

Говорять про такого, що вміє тілько попсувати всяке дїло.

**Попустити.** 1. Не попустит, аж дух спустит. (Наг.)

Говорять про завзятого чоловіка, що стоїть на своїм до остатнього духу.

**Порада.** 1. Дам вам пораду перед лихими пригодами. (ЮКм.)

Говорила ворожка про свої примівки на всякі лихі пригоди.

**Порахувати.** 1. Порахую тобі ребра. (Наг.) ...кости. (Наг.)

Набю тебе по ребрах, по боках. Даль I, 310; Дик. 4701.

2. То можна на пальцьох порахувати. (Наг.)

Того не богато. Пор. Слав. I, 292; Wand. I, Abzählen 19.

**Порекло.** 1. Кождий свому пореклу пан. (Зазул.)

Порекло — прозвище. Звичайно чоловік зовсїм не може ручити за своє прозвище.

**Порилич.** 1. Порилич, а виразнїйше кажучи: той когут, що носом ворота підносит. (Вікно)

Жартливий вислов про свиню.

**Поріг.** 1. Високі пороги на мої ноги. (Ільк.)

Говорять про панський або богацький двір, в якім рідко бувають. Пор. Нос. ст. 353; Adalb. Próg 3.

2. Від порога потикати ся. (Гнїдк.)

Говорять про пяного чоловіка, що поки в хатї, держить ся на ногах, а вийшовши за поріг, зараз дістає закрут голови і починає спотикати ся.

3. На порозї склепу прибивают підкову зубами до середини. (Дрог.)

Купецьке віруванє, що так прибита підкова, знайдена десь на дорозї, звабить як найбільше людий до склепу.

4. Нікому порогів не перебігаю. (Тисьм.) ...не оббиваю. (Наг.)

Говорить чоловік, який не набиває ся нїкому зі своєю приязню.

5. Три перед порогом, три за порогом, три з перцем, три з ґеверцем, а три такой так! (Льв.)
   Говорять жартливо про число випитих келїшків горілки.

6. Я до порога, йому тамтуди дорога. (Мшан.)
   Говорять, коли два їдучи зіткнуть ся на однім місцї.

7. Я не любю чужі пороги оббивати. (Наг.)
   Говорить чоловік, що не любить ходити по чужих хатах. Пор. Adalb. Próg 2.

**Порожний.** 1. З порожного не наллєш. (Наг.)
   Житєва практика. Пор. Adalb. Próżny 1.

2. Переливає з пустого в порожне. (Льв.)
   Говорять про всяку пусту роботу або балаканку.

3. Порожний посудок гудит, а повний мовчит. (Лім.)
   Варіянт до І, Бочка 4, Горнець 14.

**Порося.** 1. Не до поросят свинї, коли її колют. (Гнїдк.)
   В тяжкій небезпеці чоловік забуває про своїх найблизших.

2. Розбрикав сї, як порося на мотузку. (Кол.)
   Про гулящого, звичайно пяного чоловіка.

**Пороти.** 1. Аж мене поре: їсть як слабе, а не хоре. (Залуче)
   Пороти в значіню обриднути, докучати; чоловік не любить дивити ся на такого, що їсть мало мов слабий, хоч сам не слабий.

2. Не пори ж мене! (Гнїдк.)
   Не докучай менї.

**Поротько.** 1. Поротько насрав поўну коропку, на вербі повісиў, ворони потїшиў. Ворони до бобу, Поротько до гробу. (Бірки Домінїканські, п. Льв.)
   Жартлива приказка про якогось Поротька.

**Порох.** 1. Витріпати з нього порох. (Жидач.)
   В значіню: набити палицею.

2. З порохом справа, не з папером. (Бар.)
   Є на чім написати, а нема чим присипати.

3. Не нюхав пороху. (Дрог.)
   Говорять про такого, що не служив у війську. Пор. Даль І, 308; Adalb. Proch 2.

4. Не падай пороше на моє хороше! (Дар.)
   Говорить гарно прибрана дївчина.

5. Як порох летит у гору, то буде дощ. (Чорнол.)
   Порох із гостинців здіймає ся в гору при вітрі.

**Портки.** 1. Ей то ти портки вилатаю! (Наг.)
   Погроза в значіню: набю по задници. Пор. Wand. II, Hosen 49.

2. Мало в портки не наробив. (Наг.)
   Говорять про такого, що перелякав ся чогось дуже. Пор. Wand. II, Hosen 61, 86.

3. Ой гуляйте портки мої, ще вас маю дома трої. (Грибів)
Приспівував парубок пускаючи ся в танець з дївкою, що назвала його безпортким.

4. Підеш без порток відси. (Кривор.)
За малі полеві шкоди здіймають иноді з дїтий штани.

5. Ти ще десь колись портки згубиш. (Наг.)
Говорять до недбалого, забудьковатого чоловіка. Пор. Wand. II, Hosen 71.

6. Ще я тобі портки скрою! (Наг.)
В значіню: набю. Пор. Wand. II, Hosen 47.

**Поруганіє.** 1. Поруганіє на півперек сьвіта. (Борисл.)
Мова про великий скандал.

**Порука.** 1. Поруку тягнут за руку. (Гнїлк.)
Хто ручить, той відповідає своєю особою.

**Порція.** 1. Може принести порцию і розгостити ясного пана? (ЮКм.)
Порція — чарка горілки.

2. Напє сї порцію горівки, тай му троха кишки затерпнут. (Ворохта)
Про робучого чоловіка, що пє горілку на голодне черево.

**Порядний.** 1. Ни порядний, але вельможний. (Іванівцї)
Про великого пана.

**Порядок.** 1. Всрати сї в такі порьидки. (Наг.)
Мова про хатне безладє.

2. Допоряди́ до порядку. (Лім.)
Дай тому лад.

3. Нема там анї за ґрейцар порадку. (Наг.)
Про непорядне господарство.

**Посадити.** 1. Де тї посадьит, там сїди. (Наг.)
Говорять непосидющому чоловікови. Пор. Даль I, 291.

**Посвятити.** 1. Посвьитити буде що, але на Воскресенє. (Будзан.)
Тепер нема ще що святити.

**Посестра.** 1. Ми собі з ними посестри, то ми собі викаєм. (Наг.)
Посестри і побратими, т. зв. названі сестри і брати викають собі по старому звичаю так само, як куми.

2. Посестро, г—о сї рознесло. (Наг.)
Кепкують із дївчат, що називають себе посестрами.

**Посивіти.** 1. Аж посивів з великої гризоти. (Наг.)
Говорять про передчасно посивілого чоловіка.

**Посилати.** 1. Тебе добре богачеви по смерть посилати. (Жидач.)
Говорять про лїнивого. Пор. Даль I, 599.

**Посїкати.** 1. Дам ся посїкати, дам ся порубати, а він ту ни буде ґаздувати. (ЮКм.)
Говорить упертий чоловік, що не хоче иншому уступити ся з місця.

**Посїсти.** 1. Як не посядеш на роботу, то робота посяде на тебе. (Дид.)
Як не допильнуєш роботи, то вона стане понад твою силу.

**Посіяти.** 1. Де го ни посій, там сї вродит. (Жидач.)
Про непожаданого влазливого чоловіка. Пор. Adalb. Posiać 1; Schlei. 177; Слав. I, 158.

2. Посієш рідко, вродит сї дідько. (Наг.)
Густе сїяне буває також не все пожиточне. Пор. Сим. 2074, 2216; Haller II, 13.

3. Хто не посіяв до Богослова, той не варт доброго слова. (Горбачі)
Празник Івана Богослова припадає дня 8 мая ст. ст.

4. Що посієш, то й піжнеш. (Наг.) ...зійде. (Наг.)
Кождий збирає плоди своєї праці. Пор. Даль I, 269, Слав. I, 213, 235; Osm. Spr. 435; Schlei. 177; Гильф. 3551; Тимош. 79.

**Послати.** 1. Пішли осла, за ним посла. (Явор.)
Пошли дурного, то за ним треба слати післанця. Пор. Adalb. Posłać 9.

2. Пішли посла, за ним осла. (Явор.)
Про посла, за яким треба посилати підводу. Пор. Adalb. Poseł 6.

**Послушний.** 1. Він такий послушний, що хоть би му казали дверми рипати, то буде рипати. (Наг.)
Про послушного слугу.

**Посмарувати.** 1. Посмаруйте по нечистім місци. (ЮК.)
Нечиста справа ратує ся підкупом.

**Посміх.** 1. Він мене на пóсьміх має. (Коссів)
Говорить дївка про ворожого їй парубка.

**Посол.** 1. Анї післа, анї хісна. (Ільк.)
Говорять, коли післанець висланий за якоюсь пильною орудкою, довго не вертає ся.

2. Крізь послів вовк не тиє. (Город.)
Мусить мати сам свою здобичу в зубах. Пор. Adalb. Poseł 7.

3. Нї післа, нї осла. (Мінч., Петр.)
Вар. до ч. 1. Пор. Adalb. Poseł 1.

4. Післа нї сікуть, нї рубають. (Ільк.) ...січут. (Петр.)
Старий звичай міжнародного права про нетикальність послів. Пор. Нос. ст. 408; Гильф. 2219; Тимош. 190; Adalb. Poseł 4; Даль I, 539.

5. Посла пішли тай сам піди. (Сор.)
Про післанця, що не може сповнити порученого йому дїла, так, що господар мусить іти сам за ним.

**Посолити.** 1. Посоли му під фостом, то го ймеш. (Григ.)
Жартливе поученє, як спіймати птаха.

**Поспішити.** 1. Поспішиш, людий насмішиш. (Льв.)
Остерігають такого, що квапить ся занадто. Пор. Нос. ст. 409; Сим. 2107.

**Постава.** 1. Постава свята, а сумлїнє злодїйське. (Ільк.)
Говорять про святошу і фарисея.

**Поставити.** 1. Поставити на одну карту. (Дрог.)
Зважити ся на різіко, на небезпеку.

2. Постав сї на задні лапки! (Наг.)

Тягни ся з остатнього, роби надзвичайні видатки. Пор. Wand. I, Fuss 295.

**Постарати.** 1. Я на всьо постарав з за рук моїх. (ЮКм.)

Говорив старий ґазда.

**Постаріти ся.** 1. Постарів ся — певно не з роскошів. (Стан.)

Говорять про передчасно постарілого чоловіка.

**Постати.** 1. Днись таке постало, що отиць дїтину обират. (ЮКм.)

Постало — замісь настало.

**Постелити.** 1. Всюди си постелив, а тепер не має де спати. (Гнїдк.)

Напсував собі скрізь так, що нїде йому й прихилити ся.

2. Постелила му під квочкою. (Гнїдк.)

Під голим небом; Квочка — сузіре зване в астрономії Плеядами.

3. Постелити си добре всюди. (Гнїдк.) ....зле. (Гнїдк.)

Виробити собі добре або лихе місце між людьми.

4. Як си хто постелит, так ся виспит. (Петр.)

Як хто що зробить, таку й користь з того має. Пор. Schlei. 179.

5. Як собі постелиш, так ся виспиш. (Ільк.)

Вар. до попер. ч. Пор. Даль I, 211, 246; Libl. 125; Слав. I, 213, 215; Нос. ст. 481; Тимош. 250; Adalb. Posłanie 1; Pościelać 1; Wand. I, Bett 66; Betten 10.

**Постигнути.** 1. Постигло му в пятах. (Ільк.)

Постигло невірно замісь постило, похололо.

**Постити.** 1. Постити триднївку. (Наг.)

Деякі люди постять від вечері в живний четвер аж до свяченого і се називає ся триднївка.

2. Чому хлопи постят? Бо Бог тілько за той піст хлопів держит на світї. (Дидьова)

Народне віруванє про важність посту.

**Постіл.** 1. Де ти сї взьив за стів з постолами! (Кольб.)

За стіл садять тілько людий у чоботях, богатших. Говорять, коли хтось прибирає собі честь, яка йому не належить ся.

2. Для людий постіл, для мене сокіл. (Рава Р.)

Говорить мати про свойого людям немилово сина. Пор. Слав. I, 186.

3. Який постіл, такі й волічки. (Ком.)

Постіл — ремінний ходак, до якого додають ремінні або вовняні волоки.

**Посторонок.** 1. Тобі би ще лиш єдної річи треба. — Чого? — Посторонка. (Люб. М.)

Говорив у сварцї бідний чоловік богачови.

**Пострїл.** 1. Бодай тї пострів утьив з верха в голову! (Наг.)

Прокляте, про апоплексію. Пор. Слав. II, 135.

2. Пістріл на клубі можна дістати від тягару. (Ком.)

Пострїл тут у значіню боляка, що чинить ся від двиганя тяжкого тягару.

**Потапати.** 1. Хто потапає, тот ся бритви хапає. (Ільк.) ...брича.. (Залїсє)

В нещастю чоловік хапає ся за найнезначнїйший спосіб ратунку. Пор. Libl. 122; Даль I, 160; Нос. ст. 460; Schlei. 177; Гильф. 3248.

2. Хто пота́пат, тот ся піни ха́пат. (Мшан.)
   Бойківський варіянт до попер. ч.

**Потекти.** 1. Коби не потік, доки би я не втік. (Княж.)
   Scil. горнець. Говорить уплітайко (дротарь), що дротує горшки, та боїть ся, аби з направленого горшка не почало текти, поки ще він вийде з хати.

**Потекти ся.** 1. Потік ся на зломаний слих. (Богородч.)
   Пішов кудись невідомо куди.

**Поти.** 1. От поти того маю! (Наг.)
   Маю по горло (показують жестом, поводячи пальцем по горлї), маю аж за богато, надоїло вже.

**Потикати ся.** 1. Єдин ся потикає, а другий запихає. (Гнїдк.)
   Один боре ся, а другий користає.

**Потиснути ся.** 1. Я ще й днись потисну ся, аби все йшло гладойко. (Ю. Км.)
   Потиснути ся — висилувати ся, доложити кошту.

**Потїха.** 1. Аби-сь тогди мав потїху, коли я ти скажу! (Городен., Ком.)
   Проклятє в значіню: аби ти нїколи не мав потїхи.

2. Бодай ти з нього потїхи не мав! (Наг.)
   Кленуть збиточну дитину при її батькови.

3. Бодай я з тебе не мав потїхи! (Наг.)
   Говорить чоловік свойому неприятелеви.

4. Дожиєш потїхи, як квочка по качатах. (Гнїдк.)
   Квочка з качатами має тілько клопіт, бо вони все йдуть у воду.

5. Потїха би з него була, коби лиш ни вмер. (Кольб.)
   Говорять про скороспілу, чудесну дитину.

6. Потїха, як з дїравого міха. (Мшан.)
   Нїяка потїха. Пор. Нос. ст. 409; Adalb. Pociecha 2.

**Потїшити.** 1. Боже вас потїш! (Стан.)
   Побожне бажанє.

**Потопленник.** 1. На потопленника дощ іде. (Войн.)
   Народнє віруванє про те, що коли хто втопить ся, то потім зараз іде велика туча.

**Поторганець.** 1. А ци не дати тобі поторга́нець? (Дрог.)
   Говорять челядники до термінатора, коли той в чімось провинить ся. Поторганець значить торганє за волосє або за вухо.

**Потоцький.** 1. Ґраф Потоцький, що в нього розум жіноцький. (Кол.)
   Приказка з натяком на ґр. Потоцького, польського гетьмана з часів Хмельнищини, що програв битву під Корсунем і дістав ся до неволї.

2. Ґраф Потоцький, що кладе до печи кльоцки. (Льв.)
   Жартлива приповідка про львівського міщанина Потоцького, зовсїм не ґрафа, а ремісника.

**Потреба.** 1. В потребі пізнавай приятеля. (Ільк.)
   Житєва практика. Пор. Нещастє ч. 3; Гильф. 1709, 2250, 3184; Haller II, 13, 14, 19.

**Потребувати.** 1. Чого потребуєш, то й за дубельт купи, а чого не потребуєш, то й за півдармо продай. (Вікно)

Поучене житєвої мудрости. Пор. Wand. III, Nötig 5.

**Потріб.** 1. Буде на вшытку потріб. (Бон. ВЛ.)

Буде на всяку потребу.

**Потрібний.** 1. Потрібне як бабі лихо. (Дар.)

Про щось непотрібне.

2. Потрібне, як мертвому кадило. (Наг.)

Мертвому кадять при похороні, але се очевидно не для него, лише для приглушеня трупячого сопуху. Пор. Даль I. 91.

2. Потрібний єс ми до хреню. (Кольб.) ...хрону. (Бібрка)

Непотрібний ні до чого.

3. Потрібний, як діра в мості. (Підгірки, Ільк.) Такий потр... (Кольб.)

Непотрібний, ще й заваджає. Пор. Wand. I, Brauchen 19; III, Nötig 16; Adalb. Potrzebny 6, 7.

4. Потрібний, як пйите колесо в возї. (Наг.)

Цїлком зайвий. Пор. Wand. III, Nötig 31; Muka 2802; Libl. 151; Bebel 565; Adalb. Potrzebny 15.

5. Потрібний, як псу пята нога. (Льв.)

Зовсім непотрібний. Пор. Гильф. 835; Нос. ст. 298; Adalb. Potrzebny 20.

6. Такий потрібний, як за ґрейцар пес. (Кольб.)

Непотрібний нї до чого.

7. Такий потрібний, як з г—на батіг. (Кольб.)

Нездалий нїнащо.

8. Так ми тото потрібне, як жидови пархи. (Стрий)

Жидови пархи докучають.

9. Так потрібний, як чорт у Кохавинї. (Петр., Залїсє) ...дідько в церкві. (Наг.)

Зовсім зайвий. Пор. Wand. III, Nötig 15; V, Willkommen 22; Adalb. Potrzebny 5.

10. Ти нам такий потрібний, як зуб у срацї. (Перерісль)

Кепкували з якогось непотрібного чоловіка.

11. То му так потрібне, як сліпому зеркало а глухому музика. (Ільк.)

Не придало ся нїнащо.

**Потрібно.** 1. Де тя непотрібно, най тя там не носит. (Луч.)

Там не бувай, не появляй ся.

2. Потрібно го ту, як дідька в Ченстохові. (Підгірки)

Зовсїм його тут не треба.

3. Потрібно ти того, як свини кадила. (Луч.)

Не потрібно зовсїм.

**Потріскати.** 1. Потріскали би сте від моєї працї! (Наг.)

Проклятє на дармоїдів.

**Потульний.** 1. Потульний, хоць го до рани клади. (Наг.)

Говорять про лагідного, згідливого чоловіка.

**Потуха.** 1. Не давай потухи жінці. (Наг.)

Осторога потульному чоловікови.

2. Ти їй потуху даєш, а вна ті не шьинує. (Наг.)

Потуха — заохота, протекція. Говорили до мужа, що надто потакав своїй жінці.

**Потя.** 1. Коли по́тя їмати на сило́? Як заверюха. (Мшан.)

В заверюху ловлять ся малі пташки, особливо жовтогрудки та воробці на сильця.

**Потягнути.** 1. Потєгну тебе так, що сї й не стьимиш. (Бор.)

Потягнути — вдарити.

2. Ци не любит він потьигнути? (Наг.)

Потягнути — украсти.

**Потячий.** 1. Йому там лиш по́тьичого молока не ставало. (Наг.)

Говорять про житя в достатках.

**Похатник.** 1. Ой ти похатнику якийсь! (Наг.)

Похатник — такий, що ходить від хати до хати.

**Похвала.** 1. Похвала з власної губи не поплачує. (Ільк.)

Самохвальба не є жадне свідоцтво.

**Похвалити.** 1. Коби пофалити, та лиш ни наврочити. (Кольб.)

Люди боять ся хвалити щось надто виразно, щоб не наврочити.

**Похвалющий.** 1. Похвалющому золотий дают. (Луч.)

Похвалющий — такий, що любить хвалити.

**Поховати.** 1. Поховали під дзвінницев, били в сраку маґлівницев. (Лол.)

Говорили про якусь відьму.

**Похресник.** 1. То мій похресник. (Наг.)

Похресник — хресний син.

**Почастувати.** 1. Почистував го грубшим кіньцом. (Жидач.)

Ударив грубшим кінцем палиці.

**Почати.** 1. Ще сї не почьило, а вже сї скінчило. (Яс. С.)

Говорять про щось задумане, а не виконане.

2. Що ся почало, мусить ся скінчити. (Льв.)

Говорять про всяке розпочате діло. Пор. Wand. I, Anfang 74, 76.

**Початок.** 1. Абим такий почьиток мав! (Дрог.)

Заклинає ся купець, для якого добрий початок важний для цілого торгу.

2. Від початку до кінця. (Льв.)

Scil. зробити або прочитати. Пор. Слав. II, 29.

3. Кождий початок тяжкий. (Льв.)

Найтяжше почати якесь діло. Пор. Слав. II, 152; Adalb. Początek 10.

4. На почьиток і то добре. (Наг.)

Говорять рибаки, зловивши за першим разом хоч би найменшу рибку, яку годить ся взяти. Пор. Даль. II, 8.

5. Такий єм уже почьиток мав. (Наг.)

Жалує ся чоловік на невдачу діла, яке мало кепський початок.

6. Усьому початок найтруднїщий. (Цен.)

Найтяжше зачати якесь діло. Пор. Wand. I. Anfang 2

7. Як злий почьиток, то й конець буде злий. (Наг.) ...добрий ...добрий. (Наг.)

Народнє віруванє. Пор. Adalb. Początek 2; Wand. I, Anfang 17; Тим. 56.

8. Який початок, такий конець. (Кол.)

Ворожать при всякім ділї. Пор. Wand. I, Anfang 25, 73.

**Почекати.** 1. Почкай, умре й моя мати, буде і в мене комáшня. (Мшан.)

Потїшає один другого надією на смерть матери, при якій справляють комашню, т. зн. угощенє для похоронних гостий.

2. Ти почкай, а я пожду. (Я. С.)

Жартливе упімненє.

**Почесна.** 1. Ти ще від мене таку почесну дістанеш, що не будеш знав, котрими дверми втїкати. (Наг.)

Погроза нечемному гостеви.

**Почесть.** 1. Почесть комусь дати. (Лімна)

Віддати комусь честь.

**Починати.** 1. Добре си починає. (Наг.) Не добре... (Наг.)

Починати собі — поводити ся з людьми.

2. Починай з кінцьи! (Наг.)

Жартливо говорять оповідачеви, аби починав своє оповіданє. Пор. Wand. I, Anfangen 30.

**Почорнїти.** 1. Почорнїв як сажі. (Наг.)

Осмалив ся.

2. Почорнїв як свята земля. (Стан.)

Говорять про збідованого чоловіка.

**Пошановок.** 1. В добрім пошьинівку буде за дївку. (Наг.)

Говорять про малолїтну служницю.

**Пошанувати.** 1. Як не пошануєш чужого, не діждеш ся свого. (Балиг.)

Всяке добро треба пошанувати, своє чи чуже.

**Пошитя.** 1. За боже пошитя кого взяти. (Гнїдк.)

Боже пошитя — волосє

**Пошпотати ся.** 1. Як сї пошпотаєш виходьичи з хати, то без біди не вернеш. (Наг.)

Народнє віруванє.

**Правда.** 1. Аби раз правду сказав, то не скаже. (Наг.)

Говорять про чоловіка, що нїколи не скаже правди.

2. А правда, що вода мокра. (Поручин коло Бережан)

Запитують іронїчно, коли хтось хотїв сказати щось мудрого, а сказав дурницю.

3. Біду з'їдж, а правду вповідж. (Мик. н. Дн.)

Варіянт пор. I, Дїдько ч. 70: Adalb. Prawda 6.

4. Бог правду видит, але не скаже. (Наг.)

Правда часом укрита для людськи, хочий а відома тілько Богу. Пор. Даль I, 222.

5. Бода-с так по тїй правдї нинїшний день прожив! (Наг.)

Прокляте брехунови.

6. Була колись правда тай заржавіла. (Збар.)
Тепер панує брехня. Пор. Adalb. Prawda 33; Даль I, 367.

7. Він на правді, а ми на кривді. (Гнідк.)
Він умер, а ми ще живі.

8. Він уже на правді. (Княж.) ...а ми ще на кривді. (Луч.)
Знач. уже вмер.

9. Він хиба тогди правду скаже, як сї помилит. (Наг.)
Говорять про брехливого чоловіка. Пор. Adalb. Prawda 30; Даль I, 230.

10. В тім тілько правди, як на решеті води. (Городок)
Говорять про очевидну брехню. Пор. Даль I, 231; Adalb. Prawda 108.

11. За правду бють, а за неправду і діди пють. (Ільк.)
Бо діди в своїх молитвах звичайно переборщують правду. Пор. Adalb Prawda 110.

12. За правду хоть зараз умерти, то не жьиль. (Кос.)
Говорив твердохарактерний арештант. Пор. Adalb. Prawda 111.

13. За правду язик урізуют, а за мовчінку каші дают. (Борис.)
Правди не люблять, а за брехню нагороджують.

14. І за правду бют. (Гнілк.)
Правда добрий товар, але не все поплатний. Пор. Adalb. Prawda 34.

15. Мале і дурне все правду скаже. (Наг.)
Воно не видумає нїчого. Пор. Тимош. 257.

16. Не все то правда, що на весїлю ладкають. (Ільк.) ...співают. (Лев., Петр.) ...плещут. (Цен.)
В весїльних піснях звичайно прихвалюэ ся житє дївоцьке і в невістках. Пор. Даль I, 229; Гильф. 1727; Leutsch 128; Adalb. Prawda 1.

17. Не все тото правда, що в книжцї пише. (Ільк.)
В книжках обік правди богато видумок.. Пор. Adalb. Prawda 29.

18. Не всьо правда, що свашки ладкают. (Тухолька)
Вар. до ч. 12.

19. Не любить правди як пес мила. (Ільк.)
Про налогового брехуна.

20. Нема нинї в нікім правди, йно в Бозї та в менї трошки. (Ільк.) ...нї в кім ...ино у мнї і в Бозї... (Наг.)
Говорив Циган. Пор. Adalb. Prawda 25.

21. Нема правди, вже давно вмерла. (Луч.)
Відповідають такому, що допитує ся остро, чи то правда. Пор. Слав. II, 73; Нос. ст. 350.

22. Нема правди в світї, лише в Цигана та в Бога трошки. (Кукиз.)
Іронізують над брехливістю Цигана або взагалї самохвальця.

23. Нї в кім нема правди, лише у мнї тай у Бозї трошки. (Кол.)
Вар. до ч. 20.

24. Ніде правди дїти. (Льв.)
Правди не утаїти.

25. По правдї сказати. (Наг.) Правду кажучи. (Наг.) ...сказавши. (Наг.)
Вислов, який вставляє ся в ширше речене для ствердженя його правди. Пор. Даль I, 222.

26. Правда в очи коле. (Ільк., Петр.)
Правду иноді прикро слухати. Пор. Даль I, 224, 390; Слав. II, 74; Libl. 23; Muka 3065; Нос. ст. 411; Osm. Spr. 298; Adalb. Prawda 43.

27. Правда давнїйша як ми. (Гнїдк.)
Що правдиве, триває довше як людське житє.

28. Правда є лише в менї тай в Бога трошки. (Кнїгин.)
Вар. до ч. 19, 21, 22.

29. Правда на днї моря спочиває. (Třeб.)
Пессімістичний погляд на брак правди на землї. Пор. Adalb. Prawda 64.

30. Правда — на ср—ї ти фавда. (Наг.)
Мудроване.

31. Правда на ярмарку цїни не має. (Кол.)
На ярмарцї обовязково всї брешуть, і ті, що купують і ті, що продають.

32. Правда під порогом стоїт, а неправда за столом сїдит. (Дид.)
Нерівне цїноване правди і неправди в людськім житю. Пор. Adalb. Prawda 62.

33. Правда під столом, а неправда на столї. (Мик. н. Дн.)
Вар. до попер. ч.

34. Правда рідкий гість. (Гнїдк.)
Рідко хто говорить правду. Пор. Adalb. Prawda 56.

35. Правда розмислу не потребує. (Ільк.)
Правду можна казати, не надумуючи ся. Пор. Adalb. Prawda 55.

36. Правда як дві. (Ільк., Сїл. Б.)
Значінє неясне.

37. Правда, як грушка на вербі. (Сїл. Б.)
Говорять про очевидну неправду.

38. Правда як олива на верх вийде. (Ільк.)
Правда переможе брехню. Пор. Даль I, 222; Adalb. Prawda 39.

39. Правда яснїйша від сонця, тай її свічкою шукати. (Гнїдк.)
Безсумнївної правди дуже трудно докопати ся. Пор. Даль I, 220; Adalb. Prawda 40.

40. Правди не сховаєш. (Наг.)
Вона все вийде на верха. Пор. Adalb. Prawda 76.

41. Правдива правда. (ЮК.)
Дїйсна правда.

42. Правди люди не люблять! (Льв.)
Вона в житю не поплачує. Пор. Libl. 24; Adalb. Prawda 14.

43. Правдї давно вже віддзвонили. (Орел.)
Правду часто затають, а вона все виявляє ся. Пор. поль. Prawda szyję złamała. Adalb. Prawda 59.

44. Правдою цїлий світ зійдеш, а неправдою анї до порога. (Ільк.) ...за поріг не вийдеш. (Льв.)

Народне віруване, яке не все справджує ся. Пор. Libl. 23; Bebel 41; Adalb Prawda 70, 113.

45. Правду казати, приязнь теряти. (Гнїдк.)
Правдолюбів звичайно не дуже люблять. Пор. Adalb. Prawda 48, 49, 73, 74, 78.

46. Сама правда, абим так здоров був! (Сїхів)
Заклинає ся чоловік на правдивість своїх слів.

47. Така правда на евітї: у кождої мами красні дїти. (Балиг.)
Бо кожда мама уважає свої дїти за найкращі.

48. Така правда, як вош кашле. (Лев., Ільк.) ...кашлає. (Кол.)
Говорять про всяку неправду. Пор. Libl. 192; Дик. 573; Adalb. Prawda 103.

49. Так то правда, як пси траву їдять. (Ільк.) ...як пес траву їсть. (Сор.)
Не цїлковита правда, пес інодї таки їсть траву.

50. Тілько в тім правди, що в решетї води. (Сор.)
Говорять про всяку брехню.

51. То стара правда. (Наг.)
То всїм давно відоме. Пор. Adalb. Prawda 90.

52. То така правда, як пес воду хлепче. (Ямниця)
Рідка, невеличка правда.

53. Хоць раз правду сказав! (Наг.)
Звичайно брехав. Пор. Schlei. 170.

54. Хтось би гадав, що то правда. (Наг.)
Говорять, коли хто говорить неправду. Пор. Adalb. 23.

55. Хто правдов жиє, тому дихати не дає. (Наг.)
Такого люди ненавидять.

56. Хто правдов жиє, тому серце гниє. (Буцн.)
Бо він гризеть ся всякою неправдою.

57. Чи потрафиш ти так сказати правду, як я збрешу? (Жидач.)
Збрехати лекше як сказати правду.

58. Чия правда, того й гріх. (Яс. С.)
Значінє невияснене.

59. Що правда, то не гріх. (Ільк., Петр.)
Правдою згрішити не можна. Пор. Adalb. Prawda 7; Нос. ст. 473.

60. Що правда, то ся ни бою. (ЮКм.)
Правду треба голосити сміло.

61. Я сї за правду не гніваю. (Наг.)
Говорить чесний чоловік, якому сказали гірку правду.

62. Як то не правда, то абим світа божого не видів! (Богородч.)
Заклинає ся чоловік на правдивість своїх слів.

63. Я там не був, де правду роздавали. (Біла)
Звиняє ся чоловік, якому закинули недокладне передане якогось факту. Пор. Adalb. Prawda 24.

**Правдувати.** 1. Хто правдує, того злує. (Наг.)
Правда нераз виходить чоловікови на зле.

**Правило.** 1. Я тебе набю на правило! (Дрог.)

Правило — прилад до набиваня чобіт з холявами.

**Право.** 1. Виходжувати право. (Стрий)

Давні процеси потягали за собою неминуче, довголітне ходжене по ріжних інстанціях.

2. В праві тілько кінців, що в плоті дзюр. (Луч.)

Право можна толкувати на ріжні спосєби. Пор. Adalb. Prawo 24.

3. Де йи таке право, аби діти з грунту зсадити? (Тухля)

Нарікала вдова, коли її з мужевими дітьми викинено з мужевого ґрунту.

4. До права треба мати два мішки: оден грошей, а другий бачности. (Ільк.)

Виходжене всякого права вимагає великих коштів і великої обережности. Пор. Adalb. Prawo 2.

5. Не виведеш му того з права. (Лучак.)

Не виграєш з ним процесу.

6. Тут твоє песьсє право. (Наг.)

Говорять про якийсь неприємний обовязок.

7. У нас таке право: що-с купив, то пропало. (Ком.)

Купець не обовязаний звернути того, що купив, хоч би йому звертали гроші.

8. Це право мушу кочувати. (Довгоп.)

Того права мушу доходити.

9. Щем у праві не била, а буду. (ЮКм.)

Говорила покривджена жінка, що була змушена удавати ся до суду.

**Правувати ся.** 1. Хто ся правує, будує, а лічит, того всяка біда цьвічит. (Дрог.)

На того сиплють ся всякі клопоти. Пор. Adalb. Prawować się 3, 4; Wand. I, Arm 55.

**Правцювати.** 1. Правцюй, правцюй, а дома не ночуй. (Залуче)

Хто йде т. зв. правцями т. є. стежками, той часто блудить і мусить почувати в дорозї.

2. Хто правцує, тот дома ни ночує. (Кольб.)

Варіянт до попер. ч.

**Пражити.** 1. Як біб пражений, так мині серце пукат. (ЮКм.)

Біб пражений тріскає на горячім днї.

**Празник.** 1. А де йдете? — На празник. — А відки йдете? — З празнику. (Наг.)

Слова „На празник" вимовляють різким голосом, а слова „з празнику" мягким і плачливим, буцім то на празник ішли з великою певністю, що добре погостять ся, а з празнику ніким незапрошені ідуть голодні і знеохочені.

2. А що, добрий празник був? — Чому, хто мав ніж, хліба вжив, а я ламанцьом іно семеро з'їв. (Стрільб.)

Жартливе оповідане про ситий празник.

3. Буде тобі празник! (Наг.)

Іронїчно буде біда.

4. Буде ще й на наші вулици празник. (Кол.)
I ми ще дождемо ся доброго часу. Пор. Дик. 640; Нос. ст. 43, 265.

5. В гу—ци, діду, празник. (Яс. С.)
Висмівали діда, що прийшов у село на празник, не знаючи, коли він припадає.

6. З єднов гузицев на два празники. (Наг.)
Scil. не вистарчиш; говорять до такого, що починає нараз дві роботи. Пор. Wand. I, Arsch 28, 87.

7. Круглий празник. (Гнідк.)
Бійка.

8. На празник і псп збігают ся. (Гнідк.)
Бо там їдять мясо і викидають богато костий.

9. По празнику лекше на кішеню, а тяжше на голову. (Ком.)
Бо були великі видатки, а наступає нове клопотанє про гроші.

10. Справити комусь круглий празник. (Наг.)
Набити патиком.

11. Справлю я ти празник, що попамятаєш руський місяць. (Луч.)
Набю так, що будеш тямити дуже довго.

12. Який у вас празник — хиба вовка гонителя? (Будз.)
Говорять про збіговище в селї.

13. Як ідеш на празник, то наїдж сї дома. (Наг.)
Бо може таке стати ся, що нїхто тебе не запросить у гостину.

**Празниковий.** 1. Ци нема тут празникових? Мусьит на панщину йти. (Цен.)
Був десь звичай, що чужосїльних празникових які лишали ся в селї три дни по празнику, гнали на панщину.

**Практика.** 1. Я вже прібний у тій практицї. (Лучак.)
Маю досвід у тім дїлї.

**Праник.** 1. Пере язиком, як праником. (Кольб.)
Про балакучу, обмівну жінку.

2. На водї-с була, не глуха-с праника — то по шийцї, то по головцї, тай до дому хойцї. (Мик. н. Дн.)
Говорять до пралї, що прала довго, а напрала мало.

**Прати.** 1. Так го прав — від світа. (Лімна)
Бив, що влїзло ся.

2. Я би кождого вдівця прала серед села, як бере дївку. (ЮК.)
На погляд старших жінок вдовець не повинен брати дївку, лише вдову.

**Працювати.** 1. Працює гірш тельити. (Сор.)
Насмішка над лїнивою дївкою.

2. Працює як чорний віл. (Ільк.) ...як мурашка. (Льв.)
Про тяжку, затяжну роботу. Пор. Нос. ст. 411; Wand. I, Ameise 1.

3. Працюй, а Бог ти допоможе. (Льв.)
Упімнене неробучому чоловікови, що спускає ся на божу ласку. Пор. Wand. I, Arbeiter 5.

4. Треба працювати, аби не бідувати. (Балиг.)
Основне правило робучого житя.

5. Хто працює, той не горює. (Гнідк.)
Праця стає йому за найбільшу розривку.

**Праця.** 1. Аби ти моя праця боком лізла! (Жидач.) ...вилізла! (Наг.)
Прокляте.

2. Без праці не їсти колачі. (Гнідк.) ...не будут... (Наг.)
Вільний переклад поль. Bez pracy niema kołaczy. Пор. Adalb. Praca 1; Нос. сто. 260; Wand. I, Arbeit 109, 111; Hempel 93.

2. Дарма твоя праця. (Льв.)
Даремно трудити ся. Пор. Слав. I, 181.

3. За свою працю хоть напий ся Яцю. (Явор.)
Видно, що невелика йому за неї плата.

4. На чужу працю губи не жалуй. (Луч.)
Праця тут у значіню страва, їджене.

5. Праця робит богача. (Гнідк.)
Всяке богацтво плине з праці. Пор. Adalb. Praca 38: Praca pozłaca; Praca wzbogaca 43.

6. Пропала праця, як бочкою викотив. (Зібол.)
Говорить чоловік, що потерпів через повінь або градову тучу, яка виницила його збіже на пни.

**Предвічний.** 1. Бог предвічний, тато слічний, а мама вже не така, бо си варґи обпекла, як хліб саджьила. (Деліїв)
Жартлива примівка на тему колядки: „Бог предвічний“.

**Премудрий.** 1. Премудрий як Саламон. (Наг.)
Іронїзують над чоловіком, що вдає дуже мудрого. Пор. Wand. IV, Salomo 50.

**Престіл.** 1. Спустивши ся на престіл нема що дати на стіл. (Гнідк.)
Мова про попа, що понадіявши ся на церковні приноси і не дождавши ся їх не мав що їсти.

2. Хто престолови служит, від престола жиє. (Гнідк.)
Мова про удержане попа, яке повинно плисти із його духовної служби. Пор. Wand. I, Altar 1, 8; св. Павло I, Кор. 9, 13.

**Преч.** 1. Най сї преч каже! (Наг.)
Формула відігнаня злої сили.

2. Нехай ся пріч каже. (Ільк.)
Вар. до попер. ч.

3, Преч би сї казало! (Кол.)
Вар. до ч. 1 і 2.

**Прибагнути.** 1. Такого би не прибаг, не приповів. (Наг.) Того... (Наг.)
Про щось дивне, не подібне до віри.

**Прибрати ся.** 1. Прибрала ся, як бура на сабаш. (Коб.)
Значіне не зовсїм ясне; що тяке бура? може Сура?

**Прибуток.** 1. З прибутку голова не болить. (Ільк.) Від... (Наг.)
Прибільшене добра не чинить ніякої шкоди. Пор. Нос. ст. 437; Adalb. Przybytek 1.

2. Не з прибутка, але з убутка голова схне. (Гнідк.)

Чоловік журить ся не задля збільшеня, але задля зменшаня свого добра.

**Привести.** 1. Я никого не маю чим привести. (Лім.)

Говорив бідний чоловік, що не мав за що привести свідків до суду для поперття своєї справи.

**Привикати.** 1. Мусиш привикати, бо не маєш своєї хати. (Зазул.)

Говорять сироті, що наймив ся на чужу службу.

**Привитати.** 1. Привитав го грубшим кінцьом. (Жидач.)

Привитав ударенем кія.

**Привід.** 1. Дає привід до всього злого. (Наг.)

Про якогось бунтівного, зіпсованого чоловіка.

**Привязати.** 1. Привяжи собі ґазду. (ЮК.)

Присилуй його, аби сидів дома; говорила жінка своїй сусідці.

**Пригадати.** 1. Як собі пригадаю, що в мене било, ни можу горі собов пари підтягнути. (ЮКм.)

Жалувала ся бідна жінка, згадуючи свої давні гаразди.

**Пригар.** 1. Спекла хліб тай самі пригарі. (Наг.)

Пригарі — пригорілий хліб.

**Пригін.** 1. У пригоні дві вороні, в колесниці дві синиці, а в підтоці дві сороці. (Лімна)

Мудроване на тему складових частий воза.

**Пригнати.** 1. Ніч прижене, ніч вижене. (М. Яцк.) ...мене... (Наг.)

Говорить робітник, що йде перед сходом сонця на роботу, а в ночи вертає до дому, або також господар у літі.

**Пригнести.** 1. Вже-м ті трошка пригніт за шию до землї, та ще ті не так притисну. (Наг.)

Говорив богач до бідного.

**Пригода.** 1. Бодай ви пригоди не мали на худібці! (Любша)

Із жебрацької молитви.

2. В пригоді мисль о свободі. (Ільк.)

В лихій пригоді думай про вихід із неї. Пор. Adalb. Przygoda 6: O przygodzie myśl na swobodzie.

3. В пригоді пізнавай приятеля. (Ільк.)

Пригода має тут значінє потреби або нещастя. Пор. Слав. I, 83; Bebel 249 Adalb. Przygoda 10; Hempel 858—861; Wand. I, Freund 58.

4. Єдного пригода другого пересторога. (Ільк.)

З нещастя одного вчать ся инші розуму. Пор. Wand. I, Fall 4; Adalb. Przygoda 2.

5. Кожда пригода до мудрости дорога. (Ільк.) Чужа... (Наг.)

Бо з неї чоловік учить ся обережности. Пор. Даль I, 159; Libl. 9; Adalb. Przygoda 4.

6. Пригоди учать згоди. (Ільк.)

У лихій пригоді чоловік потребує помочи инших. Пор. Krumb. 6; Libl. 123; Adalb. Przygoda 13; Hempel 373.

2. Приймай, що дают, не виварачьий. (Наг.)

Упоминають перебирливого просителя. Пор. Wand. I, Annehmen 1.

3. Тим приймає, що хата має. (Луч.)

Про звичайну гостинність, що приймає несподіваного гостя.

4. Треба приймати, як випаде. (Наг.)

Чоловік мусить приймати те, що дає йому доля. Пор. Wand. I, Annehmen 3.

**Прийти.** 1. До того ни прийди. (Жидач.)

Се не стане ся, сего не буде.

2. Время придеть, слези утреть. (Кукиз.)

Час осушує сльози.

3. З чим прийшов, з тим і пішов. (Замул.)

Прийшов з порожними руками і не дістав нічого. Пор. Wand. I, Gehen 281; Гильф. 2705; Даль I, 38; Слав. I, 215; II, 139.

4. Легко прийшло, легко й пішло. (Наг.)

Легко набуте добро швидко тратить ся. Пор. Слав. I, 231; Wand. II, Kommen 135; Adalb. Przyjść 1.

5. Ни прийде до того, аби ти била на горі, а я на споді. (ЮК.)

Говорив чоловік до супротивної жінки.

6. Прийде і на пса колись зима. (Ільк.)

На всякого чоловіка приходить лиха пригода.

7. Прийде на кінцкий великдень. (Кольб.)

Не буде ніколи.

8. Прийде ніч, прошу Бога, оби пильно день бив. (ЮКм.)

Говорив чоловік, що не міг спати в ночи.

9. Прийде ся розпукнути, розпасти. (ЮКм.)

Говорив чоловік, доведений до розпуки.

10. Прийдеш до сина, кепська гостина; прийдеш до доньки, наслухаєш ся бідоньки; прийдеш до зятя, не твоя хата. (Михн.)

Говорила бідна вдова, що не могла найти нігде притулку.

11. Прийшла-м на нич. (ЮК.)

Зійшла нінащо.

12. Прийшло клам ід нам. (Жабє)

Прийшла якась нещаслива пригода.

13. Прийшов з порожними руками. (Наг.)

Люди нерадо бачуть такого, хто приходить до хати не приносячи нічого з собою. Пор. Даль I, 192.

14. Прийшов на косматицю. (Зібол.) ...космату. (Наг.)

До поліжниці зараз по породі, перед хрестинами хто прийде до хати, то витаєть ся з господарем не голою рукою, а через полу кожуха, по тім випе горілки; се значить: прийшов на косматицю; в Хирові кажуть: „На ґалґанівку", бо витаєть ся через „ґалґан", себ то через полотняну полу.

15. Прийшов не знати відки, найняв ся в баби мотати мітки. (Доброс.)

Говорили про якогось зайду.

16. Прийшов — не просив сї, пішов — не подьикував. (Цен.)

Про з..у, що ходить від села до села без нїякого діла.

7. Пригоди хоронят від шкоди. (Гнідк.)

Бо вчать чоловіка обережности. Пор. Adalb. Przygoda 8.

8. Ти станиш у пригоді, а ми станим у вигоді. (Жидач.)

В нещастю поможемо тобі. Властиво повинно би бути: як ти будеш у пригоді, ми тобі станемо у вигоді.

**Пригоріти.** 1. Пригоріло аж до пушок. (Кольб.)

Хтось держав скипку в руці, поки йому не пригоріло до болючого.

2. Як пригорит до пушок, то пустит. (Кольб.)

Як дійде якась прикрість до крайности, то чоловік відкараскує ся від неї.

**Придати ся.** 1. Не так ми сї то придало, але так, що не дай Господи. (Берез.)

Стало щось дуже в пригоді, понадобило ся, виратувало з лихої пригоди.

2. Придав ся на тамтого. (Лучак.)

Подібний до нього зовсїм.

3. Так си придав, як старий віник у новій хатї. (Карл.)

Про щось непожиточне.

4. То ти сї не придасть нї на що. (Наг.)

Се не принесе тобі нїякого пожитку. Пор. Adalb. Przydać się 2.

**Придаток.** 1. Придаток не стоїть за даток. (Ільк.)

В придатку дає ся звичайно щось дуже маленьке. Пор. Adalb. Przydatek 1.

**Придуркуватий.** 1. То якийсь придуркуватий чоловік. (Наг.)

Говорять про тупого, непамятливого чоловіка.

**Придусити.** 1. Придусив го до самої землї. (Наг.)

Про бідного чоловіка пригнобленого богачем.

**Придячити ся.** 1. Не придєчило ми ся там бути. (Богородч.)

Не пощастило.

**Приємний.** 1. Приємний як сіль в оцї, а тернина в боцї. (Дрог.)

Про дуже наприкреного чоловіка. Пор. Libl. 166.

**Признати ся.** 1. Наперед признай сї, а потому сї відіпреш. (Цен.)

Говорять жартливо злочинцеви при допитї, коли він не хоче признати ся до вини.

**Призначити.** 1. Як кому Бог призначит, так буде. (Вел. Очи)

Народне, фаталїстичне віруванє.

**Приїхати.** 1. Не по то я приїхала, абим в тебе обідала, лиш абим тебе відвідала. (Лучак.)

Говорила сестра до негостинного брата. Примівка взята із народньої піснї.

2. Приїхав верхом на палици. (Наг., Сор.)

Прийшов пішки з палицею в руках. Пор. Даль I, 95; Adalb. Przyjechać 3.

3. Приїхав до дому, а ту нї вкроїти, нї вдоїти, нема що робити. (Полениця)

Вернув ся на спустошене домашнє гнїздо.

**Приймати.** 1, Приймай мале за велике. (Гнїдк.)

Говорить чоловік до свойого добродїя, даючи йому малий дарунок на знак своєї вдячности.

17. Прийшов непрошений, пішов кундошений. (Наг.)
Непрошеного гостя прогнано з хати стусанами. Пор. Гильф. 1541.

18. Прийшов — уже по всьому було. (Наг.)
Прийшов до церкви по відправі. Пор. Wand. I, Fest 31; II, Kommen 281, 284.

19. Прийшов хтось тай взьив щось, пішов бим за ним, та не знаю за ким. (Наг.)
Примовляють, коли щось пропало загадковим способом.

20. Прийшов час і пора, рушай дївко до двора. (Кукиз.)
Натяк на панщизняні порядки, коли дорослу, гарну дївку брали до двора, до панської служби.

21. Прийшов я до одної хати, там пироги роблять; прийшов до другої, там пироги їдять; прийшов до третої, тай води напив ся. (Котуз.)
Говорив бідний сїльський учитель, що в недїлю по богослуженю ходьв по хатах, надармо надїючи ся гостинности. Пор. Етн. Зб. VI, 6.

22. Чого-сь прийшла? — Сита, не решета. — Що будеш сїяти? — Муку, не попів. — Були у вас свати? — Таже не воли. — Принесли горівки? — Таже не води. — А підеш замуж? — Таже мя не понесут. — А вмієш ти пацїр? — Ет, розговорили-сьте ся. (Пост.)
Жартлива розмова з відданицею, що була готова вийти замуж, але не знала молитви.

23. Як ми ту ще раз прийде, то го скажу псами затровити. (Наг.)
Відгрожував ся сусїд на нелюбого сусїда.

24. Як прийшло, так пішло. (Луч.)
Говорять про змарноване добро, набуте легким способом. Пор. Schlei. 160; Wand. I, Gewinnen 2, 112; Даль I, 302; Libl. 204; Слав. I, 214; Wahl II, 34; Adalb. Przyjść 4.

25. Як прийшло, так ся розійшло. (Мінч., Ільк.)
Вар. до попер ч.

26. Я прийшов за свойов кривдов, а вашов правдов. (Мшан.)
Чоловік, якого в сусїднїм селї скривдили закидаючи йому якусь крадїжку, прийшов станути до очий і виправдати ся. *(М. Зубр.)*

**Приказка**. 1. Не приказка, але правда. (Ільк.)
Приказка основана на правдивім спостереженю.

2. Це як тої приказки кажут. (Кольб.)
Се таке, як у приказцї говорять.

**Приклад**. 1. Лучший приклад, нїж наука. (Ільк.)
Живий приклад лїпше навчає нїж слова. Пор. Wand. I, Beispiel 12, 13; Adalb. Przykład 6.

2. Ой, ту не з прикладом! (Котуз.)
Нема ладу, не знають звичаю.

3. Перший приклад, як наука. (Гнїдк.)
Варіянт до ч. 1. Перший в значіню: старший або лїпший.

**Прикладати.** 1. Вона мене до нього прикладат. (Мшан.)

Жалувала ся жінка на сусідку, що помовляла її про неправі зносини з її мужем.

2. То він лиш так ніби прикладає ся. (Лол.)

Се він так удає, прикидає ся.

**Прикликати.** 1. Аби прикликати неприсутного, як чоловік або жінка втїче з дому, треба взяти його або її сорочку, обмотати довкола жорнівки і обернути на жорнах три рази в лївий бік і кликати неприсутного по імени, то його підійме на повітрє і принесе до хати. (Наг.)

Народне віруванє про прикликуванє неприсутного і припис, як доконати такого прикликаня.

**Прикмета.** 1. Ту добра прикмета на рибу. (Любша)

Прикмета — відповідне місце, вирбк.

**Прикрий.** 1. То ще прикрий чоловік. (Наг.)

Образливий, сердитий.

**Прикро.** 1. Прикро ми жити на світї. (Наг.)

Не весело, утяжливо.

2. Тут прикро до гори. (Наг.)

Про дорогу або стежку на стрімку гору.

**Прикусити.** 1. Прикуси язик! (Наг.)

Мовчи, перестань говорити. Пор. Даль I, 529.

**Прилипнути.** 1. Прилип, як лист до голої сраки. (Наг.)

Коли хтось уперто пристає до когось.

2. Прилип як пяний до плота. (Ільк.)

Пяний звичайно тримає ся плота, не можучи встояти на ногах.

**Приліпити.** 1 Що ти приліпит, того ніхто не відірве. (Лучак.)

Приліпити в значіню: набити.

2. Як Бог приліпит, то й очи засліпит. (Лучак.)

Варіянт до приказки: Кого Бог хоче погубити, тому розум відбирає.

**Приложити.** 1. Приложити рук до чого. (Наг.)

Взяти щось до роботи, зробити. Пор. Даль I, 386.

**Примівка.** 1. Хто звінчьив си з примівки, тому ціле житє пеклом буде. (Манаст.)

Мова про вінчанє при помочи чарів, яке ніколи не буває щасливе.

**Примова.** 1. На другого примова, а о собі ані слова. (Ільк.)

Ворожбит сам собі не ворожить і не примовляє.

**Примха.** 1. Примха го бери! (Комар.)

Примха персоніфікована як якась зла сила.

2. Примха го має. (Бар.) ...знає. (Кол.)

Про неприсутного, що віддалив ся без відомої причини.

**Принести.** 1. Принеси ми води, то ти буду за старосту на весїлю. (Яс. С.)

Говорить старший чоловік до дівчини. Пор. Слав. II, 72.

**Принука.** 1. Без принуки кум голодний пішов. (Явор.)

Не було кому припрошувати, тому він і не їв. Пор. Adalb. Przymus 1.

2. Все було, принуки не було. (Наг.)

Говорять про гостину. Пор. Adalb. Przynuka 2.

**Приобрісти.** 1. Як ся приобріло, так ся і з'їло. (Мінч., Ільк.)

Приобрісти — заробити або дістати якимось иншим способом.

**Припадок.** 1. А припадок би на тебе тьижкий упав! (Наг.)

Проклятє. Припадок — зла пригода.

2. Без припадку чоловік не прожиє. (Наг.)

Без злої пригоди. Пор. Adalb. Przypadek 6.

3. Бодай на тя припадок упав! (Лім.)

Проклятє, вар. до ч. 1.

4. Припадок з тов зимов. (ЮКм.)

Припадок — нещастє.

**Припекти.** 1. Як го припече, то утече. (Кольб.)

Не зможе витримати на якімось місці.

2. Як кого припече, то й сам ся притече. (Лол.) Кого... той сї... (Наг.)

Кому прийде потреба, той сам прийде до певного місця.

**Приперти.** 1. Ага, приперло тї, що-с до мене прийшов! (Наг.)

Говорить сусїд сусїдови, що був з ним доси у гніву, а все таки прийшов, припертий якоюсь наглою потребою.

2. Припер го до стїни. (Льв.)

Накликав на него якусь біду, ввів його в безвихідне положенє. Пор. Слав. II, 78.

3. Так го припер, що анї му дихнути не дає. (Наг.)

Дошкулив йому, притїснив його.

**Припити ся.** 1. Припив сї як кліщ або пиявка. (Кольб.)

Припити ся в значіню приссати ся. Пор. Adalb. Przylgnąć 2; Przyczepić się 4.

**Припікати.** 1. Кого не припікає, тот си не відсуває. (Ільк.) ...той сї... (Наг., Петр.)

Хто не знає біди, той не береже ся її. Пор. Muka 1598.

2. Мене не припікат. (Грин.)

Менї біда не дошкулює.

**Припін.** 1. З припону зірвав сї. (Наг.)

Первісно про пса, а переносно про чоловіка, що без нїякої рації напастує другого.

**Припічок.** 1. На припічок не годит сї класти нї сокири, нї долота, нї сверлика, бо сї горшки бют. (Наг.)

Народнє віруванє.

**Приповедїнка.** 1. У нас така приповедїнка: де парубок, там і дївка. (Ільк.)

Такий звичай, така установа.

**Приповідати.** 1. Не приповідавши — няй му буде в песю міру — щось му викинуло над оком, ґулю оттаку, рак ци що. (Кіндр.)

Вість про таку погану пригоду подають завсїгди з оговорками, а показуючи на власнім тїлї, додають: най буде в його мірі, або, як ось тут, у песїй мірі.

2. Як приповідают люде. (Корч.)

Говорить ся наводячи якусь приповідку. Пор. Wand. IV, Sprichwort 14.

**Приповідка.** 1. Кожда приповідка має свою причину. (Кол.)

Основана на якійсь фактичній підставі.

2. Нема приповідки без правди. (Ільк., Петр.) ...приповістки. (Ільк.)

В кождій є більша або менша частина дїйсного досвіду. Пор. Гильф. 2892; Libl. 26; Wand. VI. Sprichwort 5.

3. То не приповідка, но правда. (Луч.) ...а... (Наг.)

Завважують, коли хтось вимовить якесь влучне і гарне речене.

**Приповісти.** 1. Такого не приповісти. (Наг.)

Говорять про якусь дивну новину. Пор. Даль I, 527.

**Припоминати.** 1. Хто припоминає, той ся допоминає. (Ільк.)

Припімнене довгу значить стілько, як припімнене о віддане.

**Припустити ся.** 1. Припустив сї в три латї. (Орт.)

Гумористична травестація вислову із „Вірую“ „при понтийстѣмъ Пилатѣ“.

**Приробити.** 1. Тот приробит, а тот начькодит. (ЮКм.)

Тот-тот в значіню: один-другий.

**Природа.** 1. Природа єдному мама, а другому мачоха. (Гнїдк.)

Природа дає одному богато, а другому мало.

2. Природу тяжко відмінити. (Ільк.)

Природа підлягає законам, незалежним від людської волї.

**Природжений.** 1. Як ни буди природжени, ни буди научени. (Жидач.)

В кого нема природних дарів, той не навчить ся нїчого.

**Присївати.** 1. Мало сї присїват, бо ґрунту нима. (ЮКм.)

Говорять побіднїлі Бойки.

**Присїд.** 1. За єдним присїдом вечера з обідом. (Ільк.)

В тїснім часї люди обідають иноді аж у вечір, аби не вечеряти окремо.

**Присїсти.** 1. Бодай го короста присїла! (Жидач.)

Проклятє. Короста — чухачка.

2. Присїв пес ногу. (Будз.)

Травестія заклятя: Присягто Богу!

3. Присїла, як дим хату. (Голешів)

Характеристика напасної жінки.

4. Присїли, гий саранчи. (Жидач.)

Про дармоїдів, що накинули ся на чиєсь добро.

**Прислівє.** 1. А прислівйи би тї вкрило! (Наг.)

Прислівє в значіню нещастє.

2. То ще прислівє буде моє. (Будз.)

Буде якесь диво, скандал.

3. Ще прислівя якого наробиш! (Будз.)

Наробиш лиха.

4. Я ще до якогось прислівє прийду. (Будз.)

Дійду до якогось нещастя.

5. Я ще ту прислівя наробю. (Будз.)

Нароблю лиха, клопоту.

**Прислуга.** 1. Така прислуга, а нічо, то на єдно вийде. (Наг.)

Про недотепну, ліниву прислугу.

**Приснити ся.** 1. Най вам сї щось ладне приснит. (Наг.)

Приємне побажанє.

2. Най ся приснит своїм. (Лучак.)

Примовляють, коли згадують покійника.

3. Най ти сї Фавель приснит! (Наг.)

Фавель був жид-онучкар, що довгі лїта вештав ся по дрогобицькім повітї в 50-их і 60-их роках мин. віку.

4. Ще ти сї тото приснит. (Наг.)

Примовляють, коли зайде розмова на щось страшне.

**Присотати ся.** 1. Присотав сї в три дороги. (Кол.)

Приблудив ся, прийшов блукаючи.

**Приспа.** 1. Приспа — звідж гімен триста. (Яс. С.)

Мудрованє.

**Приспора.** 1. Нема приспори. (Лучак.)

Нема прибутку, доходу.

**Приставати.** 1. З яким пристаєш, таким сам остаєш. (Ільк.) ...сї сам стаєш. (Наг.)

Про силу товариських зносин, які роблять чоловіка подібним до його окруженя.

2. З яким хто пристає, таким сам буває. (Петр.) ...стає. (Наг.)

Инша форма вислову тої самої думки, що в попер. ч. Пор. Wahl I, 149; Schlei. 188; Слав. I, 72; II, 76; Даль I, 199; Нос. ст. 315, 438; Adalb. Przestawać 10.

3. Хто з ким пристає, таким сї стає. (Жидач.)

Варіянт до ч. 1 і 2.

4. Хто пристає, тому розуму не стає, а хто зятя приймає, той і сего не має. (Кукиз.)

Приставати називає ся, коли парубок іде до хати жінчиних родичів. Доля такого „пристая" буває звичайно дуже незавидна.

5. Хто пристає, тому світа не стає. (Стежн.)

„Пристати" тут у значіню оженити ся з тим, щоб іти до батьківського дому своєї жінки.

**Пристати.** 1. Ви, видно, десь пристали з другого села. (Янів)

Говорять до чоловіка, що виявляє відмінну, незвичайну в даній місцевости ношу або вдачу.

2. Пристань до мене, поможеш з голоду мерти. (Лучак.)

Говорила дївка бідному парубкови.

3. Пристань, пристань до вербунку, будеш їсти з маслом курку; будеш їсти, будеш пити, довбеньками вуши бити. (Наг.)

Перед заведенєм обовязкової рекрутації при кінцї XVIII віку до війська вербували охочих ваблячи їх обіцянками щедрої плати і веселого житя.

**Присунути.** 1. Коль я годна присунути, годна й відсунути. (ЮК.)

Говорить доросла дївка, що може посувати якийсь тягар.

**Присхнути.** 1. Присхло як на псови. (Ільк.)

Говорять про якусь рану або боляче місце, що загоїло ся без лїків. Пес гоїть свої рани вилизуванем.

2. Присхне, як на псї. (Жидач.)

Говорять про якусь незначну рану, що загоїть ся без лїкарства.

**Присяга.** 1. Під присьигов, любочку: як єм сї вродив на Луки, то не було нї хлїба нї муки. (Войн.)

Під присягою scil. сказавши. Говорить чоловік для лїпшого запевненя, що говорить правду. Про празник Луки диви під Лука.

**Присягнути.** 1. Присяг на мене за даремщину. (Вел. Очи)

Винуватить пошкодований чоловік якогось свідка в фалшивій присязї.

**Присяй-бо.** 1. В него „присяй-бо“, як у жида „ай вай“. (Сїл. Б.)

Присяй-бо замісь присягаю Богу.

**Притик.** 1. Дає притики до попової кобили. (Голг.)

Притик — натяк; значінє приказки неясне.

**Притиснути.** 1. Так го притис, що анї не пікне. (Наг.) ...тілько дихтит. (Борис.)

Притиснути в двоякім значіню: фізичнім і моральнім, пригнобити, поневолити.

**Притока.** 1. Притоки дає вашій кобилї. (Котуз.)

Варіянт до Притик ч. 1.

**Причепити.** 1. Нї причіпити до кола, нї до плота. (Збар.)

Про щось негодяще, незгідливе.

2. Нї причіпити, нї прилатати, нї кому дармо дати. (Збар.)

Варіянт до попер. ч.

3. Причепив ся, як глухий до тїста. (Терноп.)

Недоладне порівнане.

4. Причепив ся, як кіт до сала. (Сїл. Б.)

Пристрастив ся до чогось, унадив ся.

5. Причепив ся як клїщ до ср—и. (Ком.)

Про якогось придирливого, напасного чоловіка. Пор. Adalb. Przylgnąć 2.

6. Причепив сї, як ріпйик до кожуха. (Наг.) ...як вош... (Наг.)

Говорять про чоловіка, що пристає до несвоєї компанїї. Пор. Wand. I, Anhängen 2; Adalb. Przyczepiać się 5.

7. Причепила ся публїка до чоловіка. (Замул.)

Публїка — або нечесна особа або якась погана пригода.

8. Так причепив ся, як свиня до браги. (Луч.)

Порівнане не досить відповідне, бо свиня звичайно браги не уживає.

**Причина.** 1. От аби причина до смерти. (Сор.)

Про якусь припадкову смерть із благої причини.

**Причинити.** 1. Бодай вам Біг причьинив за вигоду віка і здоровля і многих лїт. (ЮК.)

Побожне бажане.

2. Причиний гіркого до лихого. (Наг.)

Іронічно, коли на чоловіка в прикрім положеню спадае ще якесь лихо.

**Причком.** 1. Не причком*) кажучи. (Ільк.)

Говорить ся, коли хочеть ся сказати щось не зовсім виразно або тілько через порівнане.

**Причта.** 1. Без причти віка не пережити. (Гнідк.)

Причта в значіню пригоди або лихої пригоди.

2. Причта ми стала ся. (Лучак.)

Стала ся мені якась недобра пригода.

**Пришити.** 1. Ані пришити, ані прилатати. (Ільк.)

Про щось недоладне і ні до чого нездале; первісно про шматок матерії. Пор. Adalb. Przyłatać 1.

3. Приший го і до полтя, то не буде з него сала. (Гнідк.)

Пришити кого до полтя — образовий вислов замісь: дати йому як найбільший достаток.

**Приятель.** 1. Вірний приятіль, то найбільший скарб. (Залісе)

Зразок житевого досвіду. Пор. Wand. I, Freund 173.

3. Для приятеля нового не пускай ся старого. (Ільк.) ...покидай... (Льв.)

Стара приязнь завше ціннійша від нової. Пор. Гильф. 85; Wahl I, 85; Adalb. Przyjaciel 9; Wand. I, Freund 39, 64.

3. Ліпше сто приятелів, ніж оден ворог. (Яс. С.)

Один ворог може богато нашкодити, а сто приятелів всеж таки можуть дещо помогти. Пор. Adalb. Przyjaciel 28; Wand. I, Freund 35.

4. Приятелева вода лучша ворогового меда. (Гнідк.)

З добрим приятелем лекше жити в найскромнійших відносинах як бенкетувати з ворогами.

5. Приятель від миски. (Гнідк.)

Називають себе так слуги, що їдять з одної миски і найчастійше бють ся за їду. Пор. Brzoz. Przyjaciel 21.

6. Хто приятелї лишит у пригоді, ни варт шо по сьвіті ходит. (Кольб.)

Некорисний осуд про нещиру приязнь.

**Прісно.** 1. Не тому прісно, що не кисло, іно тому, що не розчиняно. (Ільк.)

Говорять про недоладну роботу, розпочату за пізно.

2. Тим то прісно, що (не) кисло. (Мінч., Петр.)

Найпростійша рація.

**Прісняк.** 1. Їж прісняки, заким будуть кисляки. (Ільк.)

Прісняк — прісна паляниця, яку печуть звичайно перед печенем кислого хліба.

**Піська.** 1. Тїкай, Пісько, бо йде військо! (Дар.)

Приказка до імени Приська (Prisca)

**Пріти.** 1. Аж ми голова пріє. (Будз.)

Від великого клопоту або від утоми.

2. Пріє, як попівський наймит при мисцї. (Луч.)

Вийдане страви — се по народному понятю головна робота попівського наймита.

---

*) В друку мб. через помилку: прудком.

**Пробачити.** 1. Пробачте ми, чесні люде! (Ільк.)

Формула перепросин у розмові.

**Пробувати.** 1. Ни пробуй в дурньи розуму. (Кольб.)

Бо його розум не видержить ніякої проби.

**Провадити.** 1. Такої провадит, що вуха затикай. (Наг.)

Таке говорить, що нічого слухати.

**Провинити.** 1. Провинив єм, не жьиль ми й терпіти. (Наг.)

Признає ся винуватий чоловік.

**Проводи.** 1. Від провід до провід бідуємо. (Снят.)

Інтересний спосіб означеня цілого року. Проводи — провідна або Фомина неділя, перша по Великідни.

**Проволокти.** 1. Хоть ся проволоче, то не утіче. (Петр.)

Про якусь затяжну справу. Пор. Гильф. 3486, 3563; Adalb. Przewleć się 1.

2. Що сї проволоче, то не втече. (Наг.)

Варіянт до попер. ч.

**Програти.** 1. Або пріграю, або віграю. (Лол.)

Важить ся чоловік на двоє між зиском і стратою.

2. Програв піп парафію. (Петр.)

Говорять про всяку страчену, програну справу.

3. Хто не програє, той не виграє (Льв.)

Хто боїть ся вдавати ся в гру і стратити в ній, той не виграє. Пор. Даль I, 323; Adalb. Przegrana 2.

**Продавець.** 1. Що продавец зафалює, то купец ганит. (М. Гош.)

Звичайна житєва практика.

**Продати.** 1. Анї продати, анї проміняти, — лучше було не брати. (Ільк.)

Говорить чоловік про невдалу жінку.

2. Анї що продати, анї що проміняти. (Стоян.)

Кругла бідність.

3. Ні продати, ні проміняти. (Мик. н. Дн.)

Говорить батько про свою дівку на відданю.

4. Продав коні, продав віз, на задї сї домів віз. (Ком.)

Примівка про марнотратника або легкодуха.

5. Продав кота в мішку. (Дрог.)

Ошукав на продажи. Пор. Гильф. 2191; Adalb. Przedawać 2, 3.

6. Продав пса за лиса. (Ільк.)

Допустив ся ошуканства.

7. Продай бипї, купи кипї. (Наг.)

Продати пожиточну річ, а купити непотрібну.

8. Продай і кай ся. (Лучак.)

Кає ть ся чоловік, коли продасть занадто дешево. Пор. Гильф. 2312.

9. Продаўа баба корову і купиўа терферле на гоўову. (У.ВЛ.)

За продану корову купила дорогу хустку на голову.

10. Продам Бар і Руду, заграю Ляхам в дуду. (Лучак.)

Приказка про якогось польського магната.

11. Продати биці, купити куці. (Гнідк.)
    Продати бики, купити свині. Вар. до ч. 7.
12. Треба продати вола, ніж виправувати когута. (Яс. С.)
    Процесове доходжене найдрібнійшої справи коштує богато.
13. Що не продам, то такій дам. (Наг.) ...дармо... (Дрог.)
    Говорив маючий купець, що не дуже дбав про те, аби випродати весь свій товар.
14. Яке продав, таке купив. (Дрог.)
    Лихе продав, лихе купив. Пор. Mика 1461.
15. Як хочеш продати, то ся мусиш подати. (Довж.)
    Мусиш попустити із первісної ціни.

**Продір**. 1. Продір — отець тя злодій. (Наг.)
    Мудроване. Продір — голка з відломаним ушком.

**Продрогнути**. 1. Продрог до кости. (Наг.)
    З великої студени.

**Пройти**. 1. Пройшло, минуло ся. (ЮКм.)
    Про все минуле.

**Проїсти ся**. 1. Проїв би сї кріз Дїв. (Наг.)
    Говорять про ненажерного чоловіка. Пор. Libl. 160.

**Прокіп**. 1. Біжит Прокіп, кіпит окріп; як з Прокопом, так і без Прокопа. (Луч.)
    Примівка до імени Прокіп.
2. Всадив Прокіп руку в окріп тай каже: Середа. (Коб.)
    Гумористична примівка до імени Прокіп.
3. Прийшов Прокіп, налляв окріп; іде Гаврило — ще ся не зварило; прийшов Денис, налляв сім мис; прийшов Тарас, зїв всьо нараз. (Мшан.)
    Гумористичне оповідане про якесь невидатне вариво. Пор. Етн. Збірник VI, ч. 70.
4. Як з Прокопом, так і без Прокопа. (Луч.)
    Як з тим, так без того, про Прокопа байдуже. Пор. Нос. ст. 462; Adalb. Prokop 1.

**Проклясти**. 1. Проклинеш тую хвилю, в котрій тя мама родила. (Вел.Очи)
    Говорить нещасливий чоловік.

**Проклятє**. 1. Проклятє не їде в ліс дрова рубати. (Наг.)
    Воно паде на проклятого, або на того, що проклинає, або лишає ся зовсїм без наслїдка.

**Проклятий**. 1. Ото проклятий! І хліб їсть, і за возом не біжить. (Дар.)
    Мова про пса, що не хотїв бігти за возом.

**Прокупити ся**. 1. Няй бодай тим прокупю ся перед Богом. (ЮК.)
    Окупити свої гріхи.

**Пролежати**. 1. Пролежалам дві нидїлї в горячцї без себе. (ЮК.)
    Без себе — значить непритомна.

**Промарнити**. 1. Промарнила славу і окаянна. (ЮК.)
    Змарнувала свою добру славу і зробила ся людським посміховищем.

**Про мене.** 1. Най буде про мене, аби не в мене. (Лучак.)

Нехай говорять про мене поза очи, аби не в очи.

2. Про мене лїзь на мене, але що мама скаже? (Рогат.)

Говорить дївка до парубка.

3. Про мене, Семене! (Наг.)

Я не маю нїчого проти того.

4. Про мене тай про мої дїти. (Кольб.)

Нехай стане ся щось лихе, але не торкаючи мене і моїх дїтий.

**Проміняти.** 1. Проміняв леміш за швайку. (Крех.)

Проміняти цїнну річ за маловартну. Пор. Даль I, 304.

2. Проміньив ситце за решітце. (Наг.)

Проміняти дрібницю за дрібницю.

**Пропадьош.** 1. А пропадьош би ти був! (Наг.)

Великоруська форма „Пропадеш" ужита в значіню іменника в проклятю: щоб ти пропав. Ремінїсценція з походу росийського війська в 1849 р.

**Пропасниця.** 1. Била би тобов пропасницї! (Наг.)

Прокляте. Пропасниця — лихорадка.

2. Пропасницю відігнати. (Гнїдк.)

Її відганяють заклятями, які мають за собою дуже стару і цїкаву лїтературну традицію. В старих текстах „лихорадка" називає ся трясавиця.

3. Пропасницю спротивити. (Наг.)

В часї пропасницї хорому забагає ся особливо деяких страв, квасного, солодкого, або овочів. По народньому віруваню для прогнаня лихорадки треба їсти як раз противне тому, чого забагаєть ся.

**Пропасти.** 1. Аби-с пропав, аби за тобов лиш заклекотїло! (Наг.)

Прокляте; взяте дословно: щоб під тобою розвернула ся земля.

2. А бодай-їсь пропав, як мокрого року мериканка! (Жураки)

Американка — американська картофля удає ся тілько в сухім роцї. Коли в Жураках одного слотавого року вигнила вся американка, зложено отсе прокляте.

3. Бодай єс пропав у безвісти! (Наг.)

Прокляте: щоб ти заблудив ся десь у якімось відлюднім місцї.

4. Вважай, бо пропадеш! (ЮКм.)

Говорять на небезпечнім місцї, на стрімкій дорозї або на наглім закрутї ріки.

5. Волїв бим під землю пропасти, нїж маю таке слухати. (Корч.)

Волїв би, щоб земля розступила під ним. Ідея та сама, що в ч. 1.

6. Пішло на пропале. (Наг.) На пропале. (Гнїдк.)

Говорять про всяку пропащу річ.

7. Пропав без вісти. (Борис.)

Не стало по нїм і слуху.

8. Пропав без знаку. (Наг.)

Не стало його й слїду.

9. Пропав би-сь, не снив би-сь ся! (Ільк.)

Прокляте: щоб ти згиб і не являв ся нікому, навіть у снї.

10. Пропав капшук і паляниця. (Печен.)

Мова про якусь згубу.

11. Пропав бідний без наймита. (Гнїдк.)

Іронїчний вислов; бідному не потрібно наймита, бо він сам мусить винаймати ся.

12. Пропав капшук і штири новенькі. (Коб.)

Варіянт до попер.

13. Пропав мов під сиру землю. (Борис.)

Ідея та сама, що в числї 1.

14. Пропав як камінь у воді. (Стан., Тереб.) ...у морі. (Тереб.)

Камінь кинений у воду не легко віднайти. Пор. Нос. ст. 322; Libl. 215; Adalb. Przepaść 2.

15. Пропав як пес у ярмарок. (Ільк.) ...у ярмарку. (Тер.) ...на ярмарку. (Наг.)

Відблукав ся кудись. Пор. Adalb. Przepaść 3.

16. Пропав як Фáтьові ходаки. (Дид.)

Хто такий Фатьо — не відомо.

17. Пропадемо на прах вічний. (Карл.)

Розсиплемо ся порохом, помремо.

18. Пропало на нинїшний день. (Наг.) ...по нинїшний... (Бор.)

Доси не віднайдено.

19. Пропало — розступи сї земле! (Наг.)

Пропало, немов би його проглинула земля.

20. Пропало, що з воза упало. (Жидач.)

Вар. до I, Віз 16.

21. Пропало, як сїм лїт. (Жидач.)

Сїм лїт досить довгий час.

22. Пропало, як у воду впало. (Бергом.)

Що впаде в воду, то поплинє з водою або втоне.

23. Уже пропало ледове прало. (Ком.)

В зимі перуть на леду і не потребують дощок. Ледове прало — вигода для прачок.

24. Цїлком пропав, як з моста впав. (Залїсє)

Про чоловіка, що щез нагло з поміж людий.

**Пропити.** 1. Він би божу ногу пропив. (Жидач.)

Про безтямного пяницю.

2. Маєтку не пріпєш, а як і пріпєш, йиннако не озьмеш на тот бік. (Тухля)

Приповідав пяниця, що почував себе ще богачем.

**Проплакати.** 1. Ми вже його проплакали, так що наші сльози би його втопили, як би сї зібрали до купи. (Вовчк.)

Говорили люди про недоброго пана.

2. Я тя проплачу. (ЮКм.)

Обвинувачу тебе своїми сльовами.

**Пропуцувати.** 1. Пропуцував гроші. (Льв.)

Розтратив, пор. нїмецьке Das Geld verputzen. Правдоподібно слїд військової цівілїзації.

**Прорік.** 1. Бодай твій прорік у г—ю втїк. (Наг.)

Прорік — пророковане. Говорять, коли хтось віщуе комусь нещасте.

**Пророк.** 1. А пророкови що? (Ільк.)

Питане, на яке історія дае одиноку відповідь, що його не признавали або побивали камінем. Пор. Нос. ст. 416; Гильф. 2265; Wahl I, 94; Adalb. Prorok 1.

**Просвистати.** 1. Просвистав грошики. (Наг.)

Розтратити гроші.

**Просвітлий.** 1. Не виджу просвітлої години. (Наг.) Не маю... (Наг.)

Жалуе ся нещасливий чоловік. Пор. Даль I, 148.

**Просити.** 1. Де кого не просят, то кійом виносят. (Ільк., Петр.) ...пи просьи, буком віносьи. (Кольб.)

Сумна пригода непрошеного гостя. Пор. Adalb. Prosić 4.

2. Де тя дуже просят, там очима переносят. (Балиг.)

Раді би бачити його.

3. Де тя не просят, най тя ноги не носят. (Балиг.) ...няй... (Мшанець)

Туди не ходи.

4. Де тя віхто не просит, ней тя там не носит. (Ком.)

Там не бувай.

5. Де тя просять, не вчащай, де не просять, не бувай. (Ільк.)

Правило товариської обережности, щоб не надуживати чужої гостинности.

6. І проси і грози, нічого не помагає. (Наг.)

Про непослушного і лінивого чоловіка. Пор. Нос. ст. 382; Даль I, 283.

7. Його не треба два рази просити. (Наг.)

Готов зробити за першим показом. Пор. Wand. I, Bitter 42.

8. Кого не просят, того кійом виносят. (Лучак.)

Вар. до ч. 1.

9. Не дай сї два рази просити. (Наг.)

Говорять до чоловіка, що відмовляе ся від якоїсь просьби.

10. Просив єм го під милий Біг. (Наг.)

Просив його іменем божим.

11. Проси го — надпроси, то не дасьць. (Будз.)

Про немилосерного чоловіка.

12. Просили вас сердечне, абисте прийшли конечне. (Голг.)

Запрошують у гостину.

13. Просили — не хотів, казали — мусїв. (Ільк.)

Що не хотів по добрій волі, то зробив з примусу. Пор. Гильф. 62; Adalb. Prośba 17.

14. Просимо з собою, за лижкою до дому. (Залїсе)

Просили в таку гостину, при якій йому не дадуть нічого їсти.

15. Просимо — їмо, а хто прийде, тому ложкою по зубах дамо. (Сїл. Б.)

Ті, що обідають, просять прихожого до обіду, але не допускають його до него.

16. Просимо — їмо, а як прийдете, то в лоб дамо. (Дар.)

Вар. до попер. ч.

17. Просимо́, кой їмо, але лижки не дамо. (Наг.)
Вар. до ч. 13 і 14.

18. Просимо на хліб, на сіль, на що Бог дав. (Наг.) ...на що маємо. (Наг.)
Запрошують гостий, що прийшли на храм до села. Пор. Слав. II, 126.

19. Просити під милий бік. (ЮК.)
Вар. до ч. 7.

20. Проси сї, дарую ти жи́тьи. (Наг.)
Коли два борють ся і один перемагає другого, то примовляє до нього таким способом.

21. Проси як найбільше, а бери, що дають. (Ільк.)
Житева мудрість, а по части купецьке правило. Пор. Adalb. Prosić 19.

**Проскура.** 1. Чи вна пече проскури, жеби ї не бити? (Бітля)
Проскурниця уважала ся в давнїх часах по части духовною особою, яку не можна було бити.

**Прослїдок.** 1. Нема й прослїдку, де що було. (Лучак.)
Нема найменшого слїду.

**Просо.** 1. В чуже просо не пхай носа. (Дмитр.)
Не встрявай у чуже дїло. Пор. Ніс. ч. 26.

2. Не моє просо, не мої воробцї, не буду відганьити. (Наг.)
Не моє дїло, не буду мішати ся до него. Пор. Adalb. Proso 1, 7.

3. Тогди просо засїває ся, як глухий дуб розвиває ся. (Заставцї)
Дуб розвиває ся найпізнїйше з усїх лїсових дерев.

**Проспати ся.** 1. Проспит сї, добрий стане. (Наг.)
Сердитий чоловік проспавши ся звичайно добріє.

**Простерти ся.** 1. Простер би ти ся йому завтра до схід сонця. (Корч.)
Простерти ся в значіню упасти трупом, лягти без житя.

**Простибіг.** 1. Меш мати простибіг. (Кол.)
Формула подякуваня за вчинене добро, в значіню: будеш мати ласку божу, Бог тобі відплатить.

**Простий.** 1. Таке просте, як пяному дорога з шинку. (Підгірки)
Про щось дуже криве, зиґзаковате.

**Простити.** 1. Най Бог простит, коли кортит. (Бергом.)
Коли чоловіка на що скортить, то він иноді не уважає на жаден божий заказ.

**Просто.** 1. Просто з моста на бігущую воду. (Ільк.)
Проклятє, scil. щоб ти кинув ся з моста в воду. Пор. Adalb. Prosto 3.

**Простувати.** 1. Хто простує, той дома не ночує, а хто колує, той дома ночує. (Токи)
Проста дорога в давнїйших часах бувала найнебезпечнїйша і найутяжливійша так, що звичайно лїпше було їхати обїздами.

**Просянка.** 1. Або я хочу просянки? (Будз.)
Гра слів: просянка дословно значить поле, на якім зжато просо, але тут має значінє чогось прошеного.

**Просьба.** 1. Просьба мур пробиває. (Петр.)
Змягчує і найтвердші серця. Пор. Adalb. Prośba 7.

2. Просьба панська рівно з наказом ходить. (Ільк.)

Коли пан просить, то підданий мусить уважати се за наказ. Пор. Adalb. Prosić 16.

3. Просьба стіну перебе. (Ільк.)

Вар. до ч. 1.

**Противити ся.** 1. Не противте сі тому, що скажу, бо то не з мої голови, то старі люде говорили. (Вовч.)

Оговірка чоловіка, що хоче иншим сказати якусь прикру правду.

**Противний.** 1. Не будте противни, же ми собі випємо. (Лемк.)

Говорили пющі до непющого горілку.

**Прохват.** 1. З прохвату мене збудив. (Белз)

Збудив нагло з твердого сну.

**Прошак.** 1. І бідний прошак — гість, так як богач бануш з'їсть, не лиш борщ і кулешу. (Грин.)

Прошак — жебрак; коли дадуть добре їсти, то він такий сам гість як богач.

**Прошений.** 1. Де не прошений, там ковдошений. (Доброс.)

Вар. до Прийти ч. 17.

2. Прошений хліб не ситит. (Кол.)

Жебрацтво не збогачує чоловіка.

**Прут.** 1. Виросли, як прутом вигнав. (Наг.)

Мова про дітий, гусята або курята.

2. Возмем прута тай осьвітимо воду. (Іванівці)

Грозять дитині тілесною карою.

3. Гни прут, поки сирий, бо як висхне, то ся зломе. (Бергом.)

Так і чоловіка навчай, поки молодий і податливий.

4. На прут кого вигнати. (Гнідк.)

Значіне неясне.

5. Прут — ріка дика, викидає з хати без процесу і параґрафів. (Снят.)

На Пруті трафляють ся наглі і страшні повені.

**Прядка.** 1. Добра пръидка, за сім педіль нитка. (Жидач.)

Про лініву прядку.

2. Яка пръидка, така нитка. (Ільк.)

Лиха пряха лихі нитки пряде. Пор. Adalb. Prządka 2.

**Пряжа.** 1. Яка пряжа, таке й полотно. (Ільк.)

Пряжа — нитки, намотані в мітки.

2. Яка пряжа, такі й мітки. (Ур.)

Бо мітки намотують ся з тої самої пряжі.

**Прясти.** 1. Напръила кітка півтора мітка, а кіт сї розіграв тай то пірвав. (Кольб.)

Жартлива приказка про невдалу пряху.

2. Пръиду, пръиду, тай нема рьиду, а на мені дрантє. (Кол.)

Говорила бідна пряха, що пряла на заробок.

3. Хто пряде в перший день великого посту, у того в спру будут хробаки. (Наг.)

Народне віруване.

**Псалтира.** 1. Пішла його псалтира на перець. (Ільк.)
Її подерли на завиване перцю.

**Псубрат.** 1. Ти псубрате! (Будз.)
Лайка.

**Псючок.** 1. Добрий в тебе псючок. (Будз.)
Лайка на брехливого, підлесного чоловіка.

**Псякров.** 1. Псякров, ти холеро кінська! (Підгірки)
Лайка. Про „пся кров" див. Песій ч. 6.

2. Така пся кров, як катиці. (Жидач.)
Про лиху жінку. Катица — fem. від кат.

3. Така пся кров, як копиці. (Жидач.)
Про грубу, черевату жінку.

**Псяюха.** 1. Псяюха — не рікши му краще. (Борис.)
Псяюха те саме, що пся кров.

**Птах.** 1. Він не нашого піря птах. (Коб.)
Він не нашого роду людина, не подібний до нас.

2. Злий то птах, що в своє гніздо каляє. (Гнідк.)
Злий чоловік, що поганить свою родину або своє домашнє огнище. Пор. Гильф. 539; Нос. ст. 299; Libl. 51; Wand. III, Nest 40.

3. Кождий птах у свій ніс співає. (Гнідк.)
Співає так, як йому дзьоб виріс. Пор. німецьке: Er singt, wie ihm der Schnabel gewachsen ist.

4. Коли про молодих птахів, що ще в гнізді, заговорити при огни, то їх мурашки поїдят. (Кол.)
Народне віруване.

5. Птаха пізнати по пірю, а пана по холявах. (Лім.)
Пізнаване по холявах диви висше Пан ч. 112. Пор. Bebel 45; Schlei. 157, 184; E. Rot. 157.

6. Рані птахи зуби теребьит, а пізні очи продирают. (Наг.)
Ті, що рано повставали, зараз понаїдали ся, а ті, що заспали, протирають очи. Пор. Сим. 2034.

7. Файні птахи, тілько що голови великі. (Утіх.)
Мова про совині діти.

**Птаха.** 1. Кожда птаха своє гніздо хвалить. (Ільк.)
Кожда ґосподиня хвалить свою хату.

2. Нікому сама птаха в руки не вскочить. (Ільк.)
Треба її якимось способом зловити.

**Пташина.** 1. Ліпше пташині голодом у лісі, як при цукрі і богатій стрісі. (Гнідк.)
Краще пташині жити на свободі, як у клїтці.

**Пташка.** 1. То непевна, то хитра пташка. (Ільк.)
Про непевну, хитру людину.

**Пташок.** 1. А ту-с ми, пташку! (Наг.)
Пташок у значіню злодія; оврик, коли піймають кого на горячім учинку.

2. Заки намалює пташка — вола в'їсть. (Льв.)
Говорять про безталанного маляра.

3. Рані пташки зуби теребять, а пізні очи. (Ільк.) . .очи протирают. (Петр.)
Варіянти до Птах ч. 6. Пор. Schlei. 168; Libl. 126; Wand. III, Krähe 10.

**Птиця.** 1. Добра птиця свого гнізда держит ся. (Гнідк.)
Добра дитина держить ся своеї хати.

2. Добра птиця свого гнізда не каляє. (Ільк.)
Добрий чоловік не поганить свойого роду. Вар. до Птах ч. 2.

3. Кожда птиці до свого гнізда зносит. (Ком.)
Кождий чоловік старає ся мати своє господарство.

4. Кожда птиця знайде свого Гриця. (Ільк.) ...має... (Луч.)
Свого самця, свого товариша.

5. Кожда птиця своє гніздо хвалит. (Гнідк.)
Варіянт до Птаха ч. 1.

6. Кожда птиця свому гнізду співає. (Гнідк.)
Кождий робить приємність для своеї родини.

7. Пізнати птицю по пірю. (Гнідк.)
Кождий рід птахів має иншу барву. Пор. Птах ч. 5.

8. Ранна птиця зуби теребит. (Лучак.)
Коротший варіянт. до Пташок ч. 3.

**Пуга.** 1. Згине пуга, буде друга. (Гол.)
Пуга має двояке значінє: пугач або батіг.

2. Яка пуга, така й смуга. (Ільк.)
Який батіг, такий синяк від його удару.

**Пугач.** 1. Не показуй пугачеви зеркала, бо він сам знає, що красний. (Ільк.)
Пугач справді належить до найкрасших птахів, але наш народ уважає всї сови поганими птахами.

**Пуд.** 1. Дало му пуду. (Довгоп.)
Перелякав ся.

2. Пудами тото зробиш. (Наг.)
Спішно, гоном зробиш.

**Пуджати.** 1. Ни пуджай ся, ніт, не вирве тя! (ЮКм.)
Не лякай ся, бо нема тобі смерти.

2. Пуджьий того, що сї боїт. (Жабє)
А я не бою ся. Пор. Даль I, 291.

**Пудний.** 1. Пудна́ година. (Кос.)
Страшна година.

**Пук.** 1. Що пук, то в рук. (Крив.) ...то все... (Карл.)
Пук тут означає мб. стрільця; значінє приказки неясне.

**Пукнути.** 1. Мало-м не пук зо сьміху. (Наг.)
Мало не тріс.

2. Хоть пукни туй зараз на місци, то нїчого не врадиш. (Борис.)
Хоч трісни. Говорять про безвихідне положенє.

**Пустка.** 1. Пустка така, що вітер по хаті ся гонит. (Луч.)
Про незамешкану або дуже убогу хату.

2. Пустков смердит. (Наг.)

Про давно незамешкану хату.

**Пустий.** 1. Все пусте! (Наг.)

Про марність усего світа. Пор. Wand. I, Eitel 2.

2. З пустого не наллєш. (Наг.)

Про пусту посудину, але також про малоумного чоловіка, від якого не довідаєш ся нічого путнього. Пор. Сим. 1153.

3. З пустої стодоли ино пуста птиця вилетит. (Гнїдк.) ...пусте потьи... (Наг.)

Вар. до ч. 1. Пор. Сим. 1154.

4. З пустої студоли пе вилетить хиба сова. (Ільк.)

З пустої сім'ї не вийде порядна людина.

5. Пуста твоя бесїда. (Наг.) ...робота. (Наг.)

Говорять до легкодухого, пустомовного чоловіка. Пор. I, Бесїда ч. 7.

6. Пустий як бубен. (Сор.)

Про надутого, балакучого чоловіка.

**Пустити.** 1. Пусти єго під стів, а він лїзе на стів. (Жидач.)

Варіянт до Пес ч. 160.

2. Пустив го з димом. (Наг.)

Спалив йому хату.

**Пустота.** 1. В кім пустота, в тім і робота. (Стан.)

Хто любить пустоту, веселість, буває иноді проте добрим робітником.

**Пустувати.** 1. Пустуют, мало кізлиньи з хати не позносьит. (Наг.)

Мова про надмірно веселих, збиточних дїтий.

**Путеря.** 1. Кождий робить пóзадь путéров тай позадь можністьов тай позадь зáтьиком. (Кривор.)

Путеря — сила або змога; позадь — в значіню: в міру, відповідно до чого.

**Путє.** 1. Набрало ся їх без путя. (Токи)

Набрало ся без лїку.

2. Нема там путя. (Токи)

Нема ладу.

3. Я бим з ними путя не видїв. (Токи)

Не дав би собі ради.

**Путь.** 1. На путь ми сї прийшло. (Белз)

Випало піти в дорогу.

2. Хто на путú, мусит іти. (Гнїдк.)

Хто вибрав ся в дорогу, мусить іти.

3. Хто путь перед собою має, часу не питає. (Гнїдк.)

Хто має вибрати ся в дорогу, мусить поспішати.

**Пушити.** 1. Не пуши, головки не суши. (Ільк.)

Пушити — надувати, ганьбити, докоряти.

**Пушка.** 1. Лиш пушка пари в нїм. (Наг.)

Пушка — по українськи пучка — те, що можна взяти стуленими двома пальцями: великим і вказівним.

2. Пушка сили, дїжка сироду. (Підгірки)

Про слабосилого, а непажерного чоловіка.

**Пуща.** 1. То на пущи казано. (Гнїдк.)
Се говорено надармо.

**Пущанє.** 1. Вечьир на пущіньи чельидь танцуе на колопнї, аби сї родили. (Жабє)
Народне віруванє і обряд.

2. Який день на пущиня, такий на Великдень. (Мшан.)
Народне віруванє.

**Пхати.** 1. Не пхай свої два крейцарі межи панцкі гроші. (Стрий)
Не втикай свого простого слова в розмову мудрих людий.

2. Не пхай ся, де тя не треба. (Ільк.)
Не встрявай не в свою компанїю.

3. Не пхай твого писка до чужої миски. (Бергом.)
Не впрошуй ся на чужий обід.

4. Пхає ся, як до сьвяченої води. (Мінч., Петр.)
Декуди по освяченю води в рїцї на Йордан люди тиснуть ся до ополонки, щоб першому набрати води, віpüячи, що та вода буде мати чудесну, лїкарську силу, що буде помічна на ріжні слабости.

5. Пхає сї, як свиньи під чоловіка. (Кольб.)
Говорять згірдно про натрутливого чоловіка.

6. Треба пхати біду на перед, коль з заду ни мож лишьити. (ЮКм.)
Говорить бідний чоловік.

**Пчих.** 1. Бодай тобі тїсний пчих був! (Кол.)
Жарливе проклятє. Оповідають, що колись була така пошесть, що люди від пчиханя умирали, і від тодї війшло в звичай по кождім пчиху говорити: На здоровлє.

**Пчихати.** 1. Випчихай сї, заки тото зробиш! (Наг.)
Се не легка робота.

**Пчола.** 1. В кого пчоли, в того мід. (Грин.)
Користь із пасїки.

2. І пчола на красний цьвіт летит. (Гнїдк.)
Гарну людину всї люблять. Пор. Нос. ст. 418.

3. Пчоли міцно кусають на слоту. (Лучак.)
Перед слотою вони сердиті.

4. Пчоли сї усторобили. (Стара С.)
Значить не сидїли в улїю, але летїли в поле.

5. Пчоли — сьвйитого Петра телеса. (Наг.)
Народня легенда про те, що Ісус перемінив Петрові кишки в рій пчіл, бо Петро як чоловік був звичайно голодний і жалував ся на голод.

6 Хто має пчоли, той має мід; хто має дїти, той має смрід. (Наг.)
Гумористичне протиставленє користий пасїки і родинного житя.

7. Як даш пчолї їсти до святого Йвана, то вона зробит з тебе пана. (Залїсє)
Ранньою весною буває часом потрібно годувати пчоли в улїях, коли їм не стане власного корму та не можуть зібрати нїчого в полї.

**Пшенець.** 1. В Пшенци всї купцї: в осени продают, на яри купуют. (Мшан.)

Продають у осени збіже, щоб сплатити довги, податки, а на весні купують те саме збіже за дорожшу ціну, бо нема що їсти анї засіяти.

**Пшениця.** 1. Коби тота пшениця добра була, то би її і там змололи (Ільк.)

Говорив хтось про пшеницю звернену із млина.

2. Моя пшениця, мій чьирь, бо я заробила. (ЮК.)

Що хто заробить, те його.

3. Пшеница дурница, а гроші мара, сегодне є, а завтра нима. (Голови)

В Головах пшениця не родить ся, хиба виїмково і для того тамошнї Гуцули не придають їй важного значіня.

4. Пшенице на гроші, а послід на хліб. (Будз.)

Характеристика новочасного селянського господарства на Поділю, де чільну пшеницю мусять продавати, а хиба послід уживати на власну потребу.

5. Пшениці му сї сипле. (Наг.)

Йому добре дїє ся. Сипле ся — значить, виростає в колоски.

6. Пшениця му цвите. (Гнїдк.)

Йому добре дїє ся.

7. Пшениця, то хлопська му́ка, мельницька біда, а панська їда. (Пужн.)

Пшениця коштує селянина богато праці, але йде звичайно не на його пожиток. Пор. Етн. Зб. VI, 361.

8. Яка пшениця, така паланиця. (Ільк.)

Властивійше булоб сказати: яка пшенична мука.

9. Як мені пшениця родила, то мене й родина любила. (Токи)

Поки я був заможнїйший.

**Пявка.** 1. Тогди то буде, як пявка крикне. (Сор.)

Пявка не кричить нїколи; про якусь неможливу річ.

**Пядь.** 1. Найлучше ся своєю пядею мірити. (Ільк.)

Пядь — значить віддалене між кінцем великого і сказівного пальця, простертих у простій лінії. Се була найстарша міра для предметів невеликої довготи.

**Пяний.** 1. Коли-сь не пяний, не потикай ся. (Гнїдк.)

Говорять чоловікови, що позволяє собі на якийсь невчасний жарт.

2. Коли-сь пяний, то лїзь у болото, а не зачіпай. (Ільк.)

Відкараскують ся від зачіпок пяного чоловіка.

3. Коли тобі два скажут, що ти пяний, лягай спати. (Льв.)

Жартлива характеристика думки більшости. Пор. Даль I, 317.

4. Пяний виспит сї, але дурний нїколи. (Наг.) ...безумний... (Гнїдк.)

Знач. пяний лїпший від дурного. Пор. Wand. III, Narr 331; Čelak. 209; Дик. 4729; Даль I, 564.

5. Пяний дурному брат. (Наг.)

Говорять про пяницю, що нїколи не скаже нїчого розумного. Пор. Zátur 70.

6. Пяний на все зізваляє. (Ільк.)

У нього розум обезсилений, він не може нїчому противити ся.

7. Пяний плота сї чіпає. (Мик. н. Дн.)

Не маючи чепити ся чого иншого.

8. Пяний собі розум відбирає, а Біг му знов дає. (Ільк.)

Витверезївши він знов приходить до розуму і каєть ся.

9. Пяний свічки не поставить. (Ільк.) ...не засвітит. (Петр.) ...добре. (Жидач.)

Він не може нічого вдержати твердо в руках.

10. Пяний як дитина і нехотя правду скаже. (Гнідк.)

Пяному розвязує ся язик. Пор. лат. In vino veritas.

11. Пяний як ніч темна. (Наг.)

Про смертельно пяного чоловіка.

12. Пяний як решетом накритий. (Пост.)

Значінє неясне, може тому, що не може звести ся з місця.

13. Пяний як штік. (Наг.) ...шток. (Жидач.)

Про дуже пяного чоловіка, здає ся з німецького Stock, яке в полученю з прикметниками означає усилене прикмети, пр. stockfinster, stockdumm.

14. Пяні а діти і нехотя правду скажуть. (Ільк.)

Вар. до ч. 9.

15. Пяного молитва, як хорого піст. (Зазул.)

Обоє неважні. Пор. Сим. 1738.

16. Пяного Пан Біг стереже. (Мик. н. Дн.)

Він хоч упаде, то звичайно не дуже потовче ся.

17. Пяному вступи сї з дороги. (Наг,)

Бо він шукає зачіпки. Пор. Wand. I, Betrunkener 1.

18. Пяному море на коліна. (Льв.)

Він не вміє оцінити перешкоди, відважить ся на все. Пор. Libl. 160.

19. Такий пяний, що хоть до нього хрести ся. (Лучак.)

Радше: хоч відхрещуй ся від нього, як від нечистого духа.

20. У пяного що в серци, то й на язиці. (Наг.)

Він не вміє утаїти нічого.

21. Хоть пяний, а правду каже. (Батят.)

Пяний не все бреше.

**Пяниця.** 1. Добро пяниці капля. (Дар.)

Йому аби що-то, то задовольнить ся. Пор. Schlei. 177; Нос. ст. 418.

2. Лучший пяниця, як недбалиця. (Мінч., Ільк., Петр.) Ліпший... (Залїсє)

Через недбальство чоловік нераз більше тратить, як через піятику.

3. Пяниця і натще валит ся. (Гнідк.)

Він уже так знесилений, що натще виглядає як пяний.

4. У пяниці хата броваром смердит. (Борис.)

Смердить горілкою або пивом.

**Пята́.** 1. Аж му в пятах постило. (Гнідк.)

З великого страху.

2. Маю тебе в пятї. (Наг.)

Вислов маловаженя і погорди.

3. Пятами в зад затикати ся. (Гнідк.)

Підскакувати, кепкувати собі з кого.

4. Пятами накивати. (Лев., Ільк., Остерм.)

Втікати. Пор. Libl. 214; Даль I, 329.

5. Пйити задерти. (Наг.)

Упасти горілиць або вмерти. Пор. Нос. ст. 418; Zátur. 60.

6. Я його в петї ношу. (Будз.)

Маю його в зневазї, не поважаю його. Пор. ч. 2.

**Пятий**. 1. Пяте через десяте. (Льв.)

Про недоладне раховане. Пор. Libl. 151; Нос. ст. 418.

**Пятка**. 1. Не стало пйитки до десьитки. (Наг.)

Лихий рахунок.

2. Що пйитка, то не десьитка. (Сор.)

Бо десятка в двоє стілько, що пятка.

**Пятниця**. 1. Буде сім пятниць в одну неділю. (Городен.)

Якась неможлива будущина.

2. В пятницю не вільно хлїба печи, аби сьвята Пятнонька не гнївала ся. (Вислоб.)

Народне віруванє.

3. В пйитницю по Вознесению не мож прати шматьи. (Наг.)

Народне віруванє.

4. Довша пйитнонька, як неділї. (Бібр.)

Бо пятниця пісна, а неділя масна. Пор. Zátur. 621.

5. Ой Пятнице, осиянцька гора горит! (Мшан.)

Значінє неясне.

6. Пятниця на гусячих ногах ходит. (Мшан.)

Народне віруванє. Пятниця ідентифікує ся з Сивиллою і старофранцуською Бертою, що обі представляють ся як жінки на гусячих ногах, пор. Сирен.

**Пять**. 1. Де пьитьом варьит, там сї шестий погодує. (Наг.)

При більшій компанії легко одного заспокоїти. Пор. Muka 973.

2. Є нас ту пйить, пйитнадцїть, без двох двадцїть, семеро й троє і маленьких двоє. (Наг.)

Жартлива загадка на суму 50.

3. Нї в пять, нї в девять. (Ільк.) ...десять. (Наг.)

Про щось недоладне. Пор. Нос. ст. 382.

4. Пйить ти межи очима! (Іван.)

Значінє неясне, може пядь, а може натяк на відомий грецький жест, де показане комусь долонї з пятьма простягненими пальцями значить велику образу. Греків, що ображають ся тим жестом, який у їх понятю означає злодія, називають пендосами.

Конець другого тому.

**Етноґрафічний Збірник,** т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . . . . . . . . . . . 2·00 К.
**Етноґрафічний Збірник,** т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . . . . . . . . . . . 2·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси. Т. III. (1. Матеріяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачці) . . . . 3·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. X. Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упоряд. і пояснив др. Ів. Франко. Вип. I. (А—Відати) 3·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XI. Містить: Галицько-руські народнї піснї з мельодіями. Зібрав др. І. Колесса . . . . . . . . 6.00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XII—XIII. Містить: В. Гнатюк, Галицько-руські народнї леґенди, I—II, том по . . . . . . . . 3·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XIV. Містить: Оповіданя Р. Ф. Чмихала. Зібрав В. Лесевич . . . . . . . . . . . . 4·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XV. Містить: Знадоби до галицько-руської демонольоґії, т. І. Зібрав В Гнатюк . . . . . . . 4.00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XVI. Містить: Галицько-руські народнї приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів. Франко. Т. I., вип. II . . . . . . . . . . . . . . . . . 5·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** XVII—XIX. Містить: Коломийки, т. I—III (Т. XX друкуєть ся і буде містити IV т. Коломийок). Зібрав В. Гнатюк, том по 4·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XXI—XXII. Містить: Галицько-руські народнї мельодії зібрані на фоноґраф Йосифом Роздольським, списав і зредаґував Стан. Людкевич, том по . . . . . . . . . 6·00 „
**Етноґрафічний Збірник,** т. XXIII і XXIV. Містить: Галицько-руські народнї приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. І. Франко. Т. II, вип. I. 3·00 К., т. II, вип. II. . . . . . . . . . . . . 4·00 „
**Житє і Слово,** вістник лїтератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом 20·00 „
зібрано значне число народнїх переказів і оповідань про опришків . 3·60 „
**Записки** т. I—LXXXIV — містять богату бібліоґрафію по етноґрафії, огляди часописий і чимало статий і матеріялів, том по . . . . 3·00 „
**Збірник фільольоґічної секції,** т. II, III, VII і X. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I—IV; два перші томи кождий по 3 кор., два другі кождий по . . . 4·00 „
**Збірник фільольоґічної секції,** т. V Містить: І. Верхратський, про говор галицьких Лемків. Побіч граматичної розвідки про говор Лемків подані тут також тексти лемківських народнїх оповідань і пісень. . 6·00 „
**Збірник фільольоґічної секції,** т. VI. Посмертні згадки Митрофана Дикарева з поля фольклору й мітольоґії . . . . . . . . 4·00 „
**Зоря,** письмо лїтературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к. VIII, IX. X і XI по 10·00 „
(містить між иньшими етноґрафічні праці Д. Лепкого).
**Зубрицький М.** Тїсні роки . . . . . . . . . . . . . 0·30 „
„ „ Про рекруччину . . . . . . . . . . . 0·18 „
„ „ Пачкарство бакуну (тютюну) в горах у Галичинї в XIX ст. . . . . . . . . . . . . . 0·60 „
„ „ Велика родина в Мшанції . . . . . . . . 0·10 „
„ „ Верхня вовняна ноша укр. р. народа в Галичинї . . 1·00 „
**Клоустон,** Народнї казки і вигадки . . . . . . . . . 1·00 „
**Кміт Юрій.** Бойківське весїлє в Гвіздци . . . . . . . . 0·40 „
**Колесса Філ.** Ритміка українських народних пісень . . . . . . 4·00 „
**Кузеля Зенон,** Славянські баляди на тему: хлопець перебираєть ся в жіночу одїж . . . . . . . . . . . . . . . 0·80 „
„ „ Угорський король Матвій Корвін в славянській устній словесности . . . . . . . . . . . . . 2·00 „
„ „ Причинки до народнїх вірувань з початком XIX ст. . 0·30 „
„ „ Про студії над дїтьми . . . . . . . . 0·30 „
„ „ Бойківське весїлє в Лавочнім . . . . . . . 0·60 „
**Левинський Волод.** Бойківське весїлє в Доброгостові . . . . 0·40 „
**Левицький Нечуй І.** Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аѳанасєва „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу") 0·60 „